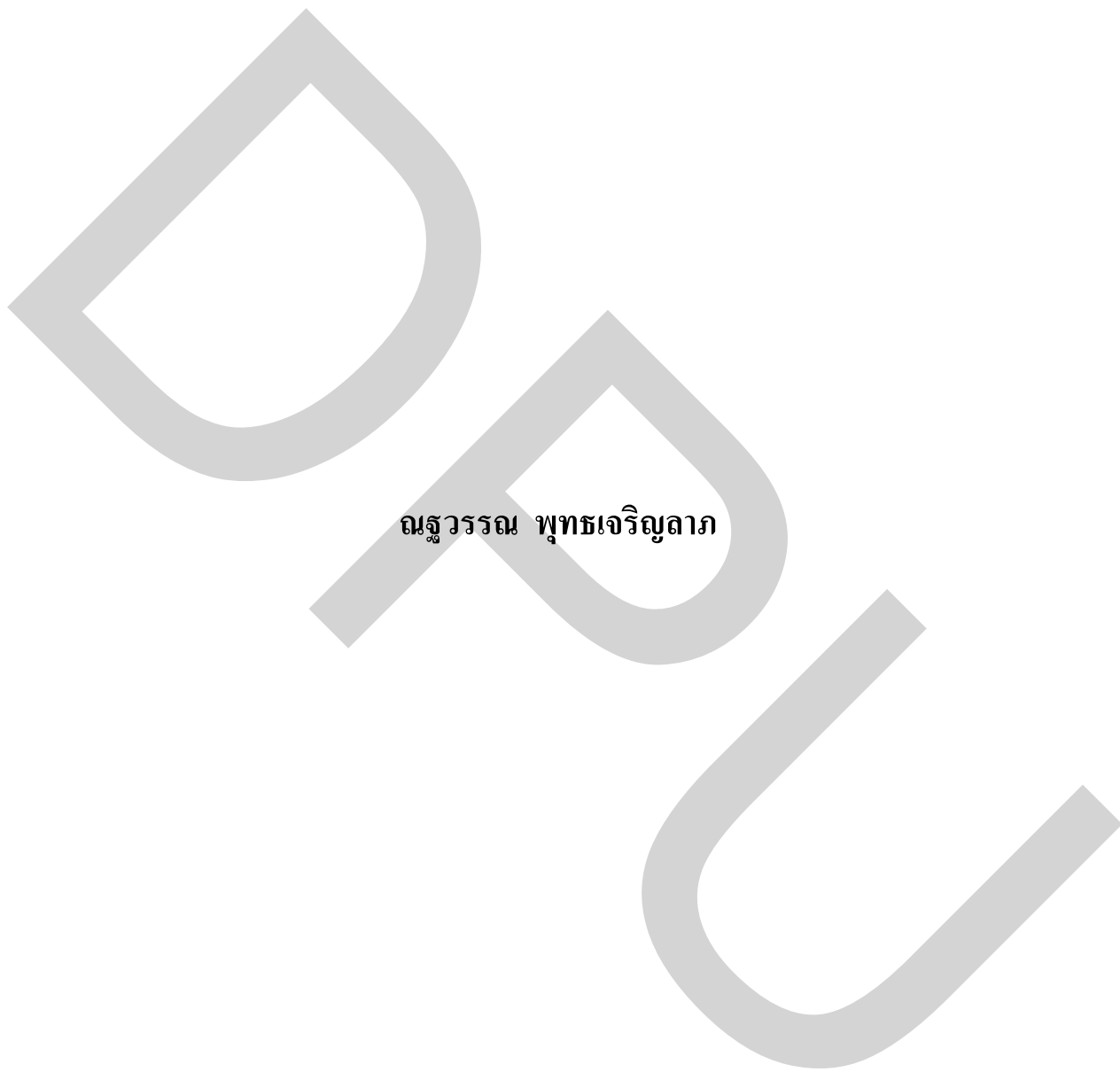

การใกล้เคียงในศาสตร์: ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข

ณัฐวรรณ พุทธเจริญลาภ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2550

Conciliation in the Supreme Court: Problems, Obstacles and Solutions

Nathawan Phutthacharoenlap

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School, Dhurakij Pundit University

2007

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การไถ่เกี๋ยในศาลฎีกา: ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข
ชื่อผู้เขียน	ณัฐวรรณ พุทธเจริญลาภ
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์วิชัย อริยะนันทกะ
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ (กฎหมายเอกชนและกฎหมายธุรกิจ)
ปีการศึกษา	2549

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันวิธีการไถ่เกี๋ยข้อพิพาทถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานคดีที่ประเทศไทยและต่างประเทศต่างก็ได้ให้ความสำคัญและได้นำเอาวิธีการไถ่เกี๋ยเข้าไปปรับใช้ในศาลมากขึ้น เนื่องจากการไถ่เกี๋ยในศาลนี้ถือว่าการระงับข้อพิพาทที่ดีที่สุดวิธีหนึ่งซึ่งเป็นประโยชน์ต่อคู่ความและกระบวนการพิจารณาของศาลยุติธรรมในขณะเดียวกัน

การไถ่เกี๋ยนอกจากจะเป็นผลให้การดำเนินคดีเสร็จสิ้นไปโดยความรวดเร็วและประหยัดแล้ว ยังส่งผลให้ข้อพิพาทระงับลงด้วยความพอใจของคู่ความอันมีส่วนในการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีของคู่ความด้วย ประกอบกับปริมาณข้อพิพาทที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลยุติธรรมได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องอันเป็นผลให้ปริมาณคดีที่ค้างอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกาสูงขึ้นเป็นลำดับ การไถ่เกี๋ยจึงเป็นทางเลือกที่สำคัญที่ศาลยุติธรรมนำมาปรับใช้ในการลดปริมาณที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลฎีกา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงการไถ่เกี๋ยข้อพิพาทในศาลฎีกา ที่นายประมาธ ชันชื้อเป็นผู้ก่อตั้งและใช้ระงับข้อพิพาท จนส่งผลให้คดีความที่ค้างพิจารณาอยู่ลดลงอย่างเห็นได้ชัด แต่ต่อมามีได้มีนโยบายส่งเสริมการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไถ่เกี๋ยจนเป็นเหตุให้คดีที่เข้าสู่ระบบไถ่เกี๋ยลดน้อยลงไป ผู้วิจัยเห็นว่า การไถ่เกี๋ยข้อพิพาทในศาลฎีกาใช้จัดการกับปัญหาคดีที่ค้างค้างอยู่ในศาลได้ จึงได้ทำการศึกษาหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาที่ทำให้การไถ่เกี๋ยไม่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน โดยพิจารณาจากระเบียบข้อบังคับต่างๆ สถิติข้อมูลเกี่ยวกับคดีในแต่ละปี ประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการไถ่เกี๋ยในยุคของประธานศาลฎีกาสมัยต่างๆ โดยมุ่งเสนอแนวทางที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปรับปรุง และพัฒนางานไถ่เกี๋ยของศาลฎีกาเพื่อใช้ลดปริมาณคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลฎีกาให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

Thesis Title	Conciliation in the Supreme Court: Problems, Obstacles and Solutions
Author	Nathawan Phutthacharoenlap
Thesis Advisor	Mr.Vichai Ariyanuntaka
Department	Law (Private and Business Law)
Academic Year	2006

ABSTRACT

Nowadays, mediation is one of the case managements which have been adopted by courts of justice in many parts of the world including Thailand, for it is widely believed to be the best approach to resolve all disputes in courts and benefits both parties and the judicial procedures.

Not only does mediation help speed up the prosecution, but also settles disputes between litigants and maintains their good relationships. Together with the number of court cases that has constantly risen these days, mediation therefore is the most significant alternative that the court of justice could utilize to settle disputes before reaching their hands.

The thesis aims to study mediation in the Supreme Court that Honorable Justice Praman Chancer initiated the use of that kind of alternative dispute resolution which could decreased a volume of remained cases distinctly. The Supreme Court, afterward, has abandoned this policy that leads to an increasingly remained cases. Consequently, the author initially researched and deems that the mediation in the Supreme Court can effectively fix the remained case matter up.

The author, then, studies to find out an actual cause of unpopularity in the mediation at present by analysing from some regulations and annual record of cases as well as interview of relative persons in the mediation process in former eras. The thesis will finally present the method of solution, improvement and development in the mediation of the Supreme Court for decreasing a volume of remained cases in the Supreme Court effectively.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๙
กิตติกรรมประกาศ.....	๑
สารบัญตาราง.....	๘
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
1.3 สมมติฐานการศึกษา.....	3
1.4 วิธีการดำเนินการศึกษา.....	4
1.5 ขอบเขตของการศึกษา.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
2 วิวัฒนาการ แนวคิดทฤษฎี ความหมาย และสาระสำคัญของการระงับ ข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ย.....	5
2.1 ประเภทของการระงับข้อพิพาททางแพ่ง.....	5
2.1.1 การเจรจาต่อรอง (Negotiation).....	5
2.1.2 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือการประนอมข้อพิพาท (Conciliation or Mediation).....	8
2.1.3 การอนุญาโตตุลาการ (Arbitration).....	10
2.1.4 การพิจารณาพิพากษาโดยศาล (Litigation).....	14
2.2 วิวัฒนาการของการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท.....	15
2.3 แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานของการระงับข้อพิพาท.....	19
2.3.1 แนวคิดของการระงับข้อพิพาท.....	19
2.3.2 ทฤษฎีพื้นฐานของการระงับข้อพิพาท.....	23
2.4 ความหมายและประเภทของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท.....	25
2.4.1 ความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท.....	25
2.4.2 ประเภทของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท.....	31

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

2.4.2.1 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล (Court annexed Conciliation or Mediation).....	31
2.4.2.2 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล (Out-of-court Conciliation or Mediation).....	35
2.5 หลักเกณฑ์และสาระสำคัญของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท.....	39
2.6 ประเภทคดีที่สมควรและไม่สมควรนำเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยในศาล.....	46
2.7 วิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท.....	51
2.7.1 ขั้นตอนในกระบวนการไกล่เกลี่ย.....	51
2.7.2 วิธีการที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย.....	55
2.7.3 ระยะเวลาในการไกล่เกลี่ย.....	57
2.8 ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท.....	58
2.8.1 คุณลักษณะของผู้ไกล่เกลี่ย.....	58
2.8.2 บทบาทของผู้ไกล่เกลี่ย.....	61
2.8.3 หน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ย.....	62
2.9 ความสำคัญและประโยชน์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท.....	68
3 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลฎีกา.....	72
3.1 สาเหตุของการจัดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลฎีกา.....	72
3.2 ประวัติของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลฎีกา.....	85
3.3 ระบบงานและกระบวนการนำสำนวนคดีความที่ขึ้นสู่ศาลฎีกาไปยังงานไกล่เกลี่ย.....	94
3.4 ตัวอย่างคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลฎีกาที่ทำการไกล่เกลี่ยสำเร็จในช่วงปี พ.ศ. 2548-2549.....	97
3.5 ตัวอย่างคดีไกล่เกลี่ยในศาลฎีกาที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ.....	103
3.6 ทศนคติของผู้พิพากษาศาลฎีกาที่มีต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท.....	109
3.7 บทสัมภาษณ์นิตกรศาลฎีกาผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท.....	113
3.8 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ เปรียบเทียบกับการไกล่เกลี่ยในศาลฎีกา.....	117

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.9 ผลที่ได้รับจากการไถ่เก็ลยข้อพิพาท.....	131
4 วิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคของการไถ่เก็ลยในศาลฎีกา.....	133
4.1 ระเบียบว่าด้วยการประนีประนอมยอมความในศาลฎีกา.....	137
4.2 สาเหตุที่ทำให้การไถ่เก็ลยข้อพิพาทไม่ได้รับความนิยมเหมือนในอดีต.....	137
4.3 อุปสรรคของการไถ่เก็ลยข้อพิพาทในศาลฎีกา.....	140
4.4 ปัญหาที่มีผลกระทบต่อกรไถ่เก็ลย.....	140
5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	142
5.1 บทสรุป.....	142
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	145
บรรณานุกรม.....	150
ภาคผนวก.....	159
ประวัติผู้เขียน.....	236

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 สถิติคดีในศาลฎีกา ปี พ.ศ. 2535-2538.....	79
3.2 สถิติคดีแพ่งและอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณา และที่เสร็จไปของศาลฎีกา ประจำปี พ.ศ. 2547.....	80
3.3 สถิติคดีของศาลฎีกาจำแนกตามรายละเอียดคดีที่เสร็จไป ประจำปี พ.ศ. 2547.....	81
3.4 การเปรียบเทียบสถิติคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณา และคดีเสร็จไปของศาลฎีกา ประจำปี พ.ศ. 2546-2547.....	81
3.5 สถิติคดีที่พิจารณาคดีเสร็จไป จำแนกตามคำพิพากษา และคำสั่งของศาลฎีกา ประจำปี พ.ศ. 2546-2547.....	82
3.6 จำนวนข้อหาสูงสุด 5 อันดับ ที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกา จำแนกตามคดีแพ่งและคดีอาญา ประจำปี พ.ศ. 2547.....	82
3.7 จำนวนข้อหาสูงสุด 5 อันดับที่พิจารณาเสร็จไปจากศาลฎีกา จำแนกตามคดีแพ่ง และคดีอาญา ประจำปี พ.ศ. 2547.....	83
3.8 คดีที่ศาลฎีกาพิจารณาเสร็จสิ้นด้วยการไกล่เกลี่ย ประจำปี พ.ศ. 2548.....	97
3.9 คดีที่ศาลฎีกาพิจารณาเสร็จสิ้นด้วยการไกล่เกลี่ย ประจำปี พ.ศ. 2549.....	101

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการอยู่ร่วมกันของคนหมู่มาก แม้ว่าจะพยายามอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขหรือพยายามหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่งกันอย่างไรก็ตาม แต่สิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้แน่นอน คือ ข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้น โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ทั้งในส่วนที่เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ในทางธุรกิจ ครอบครัว เพื่อน และยิ่งในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว มีเทคโนโลยีทันสมัย และธุรกิจใหม่ๆ หลากหลายเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ยิ่งทำให้สภาพทางสังคมและวิถีชีวิต คนส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งส่งผลให้เกิดข้อพิพาทในทางแพ่งเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องธุรกิจ เนื่องจากต่างฝ่ายต่างต้องการแสวงหาประโยชน์ให้ฝ่ายของตนมากที่สุด โดยในทางปฏิบัติ แม้ว่าจะรอบคอบเพียงใด บางครั้งก็ยังคงเกิดข้อพิพาทขึ้นได้ไม่ว่าจะเกิดจากการตีความและไม่เข้าใจ ในข้อตกลงในสัญญา หรือการที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจงใจไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ตกลงกันไว้ก็เป็นได้

เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้น สิ่งหนึ่งที่จะต้องคำนึงถึง คือ ทำอย่างไรให้ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นนั้น ราบรื่นไป ซึ่งวิธีการในการระงับข้อพิพาทในปัจจุบันมีอยู่มากมายหลายวิธี วิธีการหนึ่งที่ใช้ในการระงับข้อพิพาทมาเป็นเวลานานแล้ว คือ การฟ้องร้องคดีต่อศาล (Litigation) เพื่อให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดว่าข้อพิพาทที่เกิดขึ้นนั้นฝ่ายใดเป็นฝ่ายถูก ฝ่ายใดเป็นฝ่ายผิด ฝ่ายใดควรจะต้องชดใช้เงินให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งหรือไม่เพียงใด วิธีการทางศาลจึงเป็นวิธีการที่ได้ผลแน่นอนประการหนึ่งว่า สุตท้ายข้อพิพาทจะถูกระงับไปอย่างแน่นอนโดยคำพิพากษาอันเป็นที่สุด

อย่างไรก็ตาม เมื่อปริมาณของคดีที่เข้าสู่ศาลเพิ่มมากขึ้น ก็พบว่ากระบวนการทางศาล ประสบปัญหา ไม่สามารถจะพิจารณาพิพากษาให้เสร็จได้โดยรวดเร็วในเวลาอันสมควรได้ เนื่องจาก ขาดกำลังผู้พิพากษาที่เพียงพอ นอกจากนี้ยังมีข้อยุ่งยากในเรื่องความสลับซับซ้อนของกระบวนการ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งได้กำหนดขั้นตอนต่างๆ ไว้อย่างเคร่งครัด ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การยื่นฟ้องคดี การยื่นคำให้การ หรือการยื่นบัญชีระบุพยาน การนำพยานมาสืบ เป็นต้น ทำให้มีคดี ค้างพิจารณาอยู่ในศาลเป็นจำนวนมาก และหากมีการอุทธรณ์ฎีกาก็ต้องใช้เวลาหลายปีกว่าจะบังคับคดีได้ ก็ใช้เวลายาวนาน กระบวนพิจารณาคดีที่ล่าช้าย่อมก่อให้เกิดความเสียหายทั้งต่อตัวความ ต่อเศรษฐกิจ และกระทบต่อสังคมโดยรวม

เมื่อกระบวนการทางศาลมีอุปสรรคดังกล่าวข้างต้น กระบวนการยุติข้อพิพาทโดยทางเลือก นอกจากการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล (Alternative Dispute Resolution: ADR) ซึ่งหมายถึง วิธีการระงับข้อพิพาทต่างๆ ที่ถูกนำมาใช้เป็นวิธีการทดแทนหรือเป็นวิธีการเสริมการระงับข้อพิพาท โดยการดำเนินคดีในศาล โดยมีวัตถุประสงค์ให้ปริมาณคดีที่จะต้องเข้าสู่การสืบพยานซึ่งใช้เวลานาน มีจำนวนลดน้อยลงตามความจำเป็นและทำให้การดำเนินคดีในศาลโดยทั่วไปเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด กระบวนการยุติข้อพิพาทโดยทางเลือกอีกหลายรูปแบบจึงถูกนำมาใช้ในปัจจุบัน ได้แก่ การเจรจาต่อรอง (Negotiation) การอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Conciliation) เป็นต้น

การไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นข้อพิพาท แห่งคดีเป็นเป้าหมายหนึ่งของศาลยุติธรรมในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนผู้มีอรรถคดี เนื่องจากหากคู่ความสามารถบรรลุถึงข้อตกลงหรือประนีประนอมยอมความกัน โดยต่างฝ่ายต่างโอนอ่อนผ่อนปรนให้แก่กันในศาลได้ ศาลก็จะต้องพิพากษาให้เป็นไปตามข้อตกลงหรือตามข้อสัญญา ประนีประนอมยอมความนั้นเสมอ ซึ่งมีผลเท่ากับคู่ความพิพากษาด้วยตนเอง ย่อมหลงเหลือความไม่พอใจ น้อยที่สุดหรืออาจไม่หลงเหลือเลยก็เป็นได้ ข้อพิพาทที่มีต่อกันก็ระงับลงด้วยดีมีผลดีกว่าที่ให้ศาล วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทในคดีไปตามปกติ เพราะแม้ศาลจะวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีถูกต้อง เป็นธรรมตามกฎหมายก็ยังคงเป็นการยากที่จะให้คู่ความยอมรับและเป็นที่น่าพอใจแก่ทั้งสองฝ่ายได้ เมื่อเปรียบเทียบกับ การพิพากษาให้เป็นไปตามที่คู่ความทุกฝ่ายตกลงกันเอง การไกล่เกลี่ยให้เกิดการตกลง หรือประนีประนอมยอมความกันจึงเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของศาลยุติธรรม เพราะนอกจาก จะเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายของคู่ความแล้ว สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ คู่ความทุกฝ่ายได้รับความ เป็นธรรมอย่างแท้จริงอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของงานอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ประชาชน ของศาลยุติธรรม

อย่างไรก็ดี การไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงประนีประนอมยอมความกันในระหว่าง พิจารณาของศาลฎีกาในปัจจุบันพบว่าคดีที่ศาลสามารถไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงกันหรือ ประนีประนอมยอมความกันได้นั้นยังมีจำนวนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนคดีที่มีการอุทธรณ์ขึ้น มาสู่ศาลฎีกา เหตุผลสำคัญที่เป็นเช่นนั้นเนื่องจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลฎีกานั้นยังมิได้มีการจัดทำ อย่างเป็นระบบ ประกอบกับศาลฎีกายังมีจำนวนผู้พิพากษาที่มีความรู้ความสามารถในการทำหน้าที่ ไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความไม่เพียงพอกับความต้องการ แม้อธิบดีผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกาหรือคู่ความร้องขอให้ศาลแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเป็นผู้ประนีประนอมเพื่อช่วยเหลือศาล ในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ประนีประนอมกันก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติยังไม่พบว่าศาลได้แต่งตั้ง บุคคลหรือคณะบุคคลใดมาช่วยศาลในการไกล่เกลี่ย อีกทั้งวิธีการนำคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยของ

ศาลฎีกาในปัจจุบันยังเป็นลักษณะเชิงรับเท่านั้น ไม่มีการสนับสนุนและประสานงานให้คดีเข้าสู่ระบบ โดยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้คู่ความได้รับทราบและเข้าถึงการยุติข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ย อันเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุก

จากข้อขัดข้องดังกล่าวที่พบในการดำเนินการไกล่เกลี่ยในศาลฎีกาดังกล่าว จึงเป็นเหตุจูงใจให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาหาแนวทางในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้เหมาะสมเพื่อนำมาใช้ในศาลฎีกาต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล
- 1.2.2 เพื่อศึกษาถึงสาระสำคัญและหลักเกณฑ์ของการไกล่เกลี่ยในศาลฎีกา
- 1.2.3 เพื่อศึกษาประวัติ และกระบวนการไกล่เกลี่ยในศาลฎีกาในอดีต เพื่อนำไปสู่การหาสาเหตุที่ทำให้การไกล่เกลี่ยไม่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน
- 1.2.4 เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ปรับปรุงพัฒนาวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้เกิดความมีประสิทธิภาพ และลดปัญหาปริมาณคดีของศาลฎีกาให้เสร็จไปโดยเร็ว
- 1.2.5 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยและนำเสนอแนวทางแก้ไข

1.3 สมมติฐานการศึกษา

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลฎีกาจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อคู่ความ ศาล และสังคมอย่างไรก็ดี การไกล่เกลี่ยในศาลฎีกายังมีปัญหาอีกหลายประการที่ทำให้ไม่สามารถดำเนินการไปได้ อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ไม่มีการกำหนดนโยบายให้มีการนำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลฎีกาไปใช้ในการแก้ไขปัญหาคดีที่ค้างค้างอยู่ในศาลฎีกาอย่างเป็นทางการ อีกทั้งยังมีอุปสรรคในการดำเนินงานไกล่เกลี่ยอยู่อีกมากซึ่งต้องหาแนวทางในการแก้ไข เพื่อให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลฎีกานำไปใช้ในการลดปริมาณคดีได้

1.4 วิธีการดำเนินการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัย ตำบทยุทธศาสตร์ ระเบียบปฏิบัติ สถิติคดี บทความทางวิชาการ เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และเว็บไซต์กฎหมายทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ประกอบกับการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการสัมภาษณ์ผู้พิพากษาในศาลฎีกา และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง

1.5 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “การไกล่เกลี่ยในศาลฎีกา: ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข” ผู้ศึกษา ได้ศึกษาถึงประวัติและที่มาของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลฎีกา จากระเบียบภายในของศาลฎีกา และการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ย เพื่อหาสาเหตุของปัญหามาใช้ปรับปรุงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลฎีกา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.6.1 ทำให้ทราบถึงแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล
- 1.6.2 ทำให้ทราบถึงสาระสำคัญและหลักเกณฑ์ของการไกล่เกลี่ยในศาลฎีกา
- 1.6.3 ทำให้ทราบถึงประวัติ และกระบวนการไกล่เกลี่ยในศาลฎีกาในอดีต เพื่อนำไปสู่การหาสาเหตุที่ทำให้การไกล่เกลี่ยไม่ได้รับความนิยมนในปัจจุบัน
- 1.6.4 สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ปรับปรุงพัฒนาวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้เกิดประสิทธิภาพ และลดปัญหาปริมาณคดีของศาลฎีกาให้เสร็จไปโดยเร็ว
- 1.6.5 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยและนำเสนอแนวทางแก้ไข

บทที่ 2

วิวัฒนาการ แนวคิดทฤษฎี ความหมาย และสาระสำคัญของ ของการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ย

2.1 ประเภทของการระงับข้อพิพาททางแพ่ง

ในระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีการพัฒนาในด้านต่างๆ และมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และด้วยจำนวนประชากรที่เพิ่มสูงขึ้น ประกอบกับการครอบงำทางวัฒนธรรมโดยการขยายอาณานิคม การให้การศึกษา เทคโนโลยีการสื่อสาร คมนาคม รวมทั้งภาวะความเป็นสมัยใหม่โดยทั่วไปล้วนทำให้สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก และมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชนที่ดีและเคยมีมาในอดีต ค่อยจางหายไปกับสังคมธุรกิจในปัจจุบัน โดยเฉพาะในตัวเมืองใหญ่ๆ ที่คนจำเป็นต้องทำงานแข่งกันกับเวลา เมื่อมีการแข่งขันกันมากขึ้น โอกาสที่จะเกิดข้อขัดแย้งระหว่างคนในสังคมก็เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้อาจจะขัดแย้งในเรื่องความคิดเห็นหรือผลประโยชน์ต่างๆ ระหว่างเอกชนกับเอกชน เอกชนกับรัฐ หรือรัฐกับรัฐ

เมื่อความขัดแย้งกลายเป็นสิ่งที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้แล้ว การพยายามหาข้อยุติของปัญหา จึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุขและสมานฉันท์ ปัจจุบันเมื่อเกิดกรณีพิพาททางแพ่งขึ้น คู่กรณีสามารถเลือกที่จะระงับข้อพิพาทด้วยวิธีต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.1.1 การเจรจาต่อรอง (Negotiation)

วิธีการนี้ถือเป็นวิธีการพื้นฐานที่สุด เมื่อเกิดความไม่เข้าใจหรือข้อขัดแย้งระหว่างกัน เนื่องจากตามปกติคงไม่มีใครที่รีบไปฟ้องศาลทันทีที่เกิดเรื่องพิพาทขึ้นเมื่อเกิดความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน ปกติคู่กรณีมักจะพยายามพูดคุยปรับความเข้าใจกันก่อนเป็นธรรมดา หากสามารถหาจุดที่ทั้งสองฝ่ายต่างเห็นพ้องต้องกันได้ ปัญหาที่จะจบลงและถือว่าได้มีการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นแล้ว วิธีการนี้ถือเป็นวิธีการที่สามารถทำได้โดยง่ายที่สุด ไม่ต้องมีพิธีรีตองอะไรมากมายสามารถทำที่ไหนและเมื่อใดก็ได้ที่คู่กรณีสะดวก อาจจะพูดคุยกันบนโต๊ะอาหารหรือในระหว่างเดินออกรอบในสนามกอล์ฟก็ได้

ผู้ที่เกี่ยวข้องในการระงับข้อพิพาทก็ไม่ต้องการใครเป็นพิเศษ ขอเพียงแต่มีคู่กรณีที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
มาร่วมพูดคุยกันก็เพียงพอแล้ว!

---

¹ สรวิศ ลิ้มปรีงยี. (ม.ป.ป.). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทนอกจากวิธีการทางศาล. หน้า 4.

ผู้ที่เกี่ยวข้องในการระงับข้อพิพาทก็ไม่ต้องการใครเป็นพิเศษ ขอเพียงแต่มีคู่กรณีที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย มาร่วมพูดคุยกันก็เพียงพอแล้ว!

หากสามารถระงับข้อพิพาทด้วยการเจรจาต่อรองก็จะเป็นการดีที่สุดสำหรับทั้งสองฝ่าย เนื่องจากข้อพิพาทถูกระงับไปในเวลาอันรวดเร็วโดยยังไม่ได้สร้างรอยแผลหรือความขุ่นข้องหมองใจระหว่างคู่กรณีมากนัก ทำให้โอกาสที่จะรักษาสัมพันธภาพอันดีระหว่างคู่กรณีเป็นไปได้มาก การเจรจาต่อรองยังเป็นวิธีการที่เสียค่าใช้จ่ายน้อยมากเมื่อเทียบกับวิธีการอื่นๆ หรืออาจจะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอะไรเลยก็ได้หากคู่กรณีเพียงแต่ยกหูโทรศัพท์คุยกันก็คงต้องเสียเพียงค่าโทรศัพท์ครานั้นเท่านั้น แต่หากไปพูดคุยกันบนกรีนสนามกอล์ฟหรือในห้องอาหารของโรงแรมหรูๆ ค่าใช้จ่ายก็คงจะสูงขึ้นบ้าง นอกจากนี้วิธีการนี้ยังสามารถรักษาความลับของคู่กรณีได้เป็นอย่างดี เนื่องจากไม่มีบุคคลอื่นใดนอกเหนือจากคู่กรณีที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมการเจรจา

อย่างไรก็ตาม การเจรจาต่อรองยังต้องอาศัยความร่วมมือของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ในการมานั่งร่วมโต๊ะเจรจา หากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยินยอมพร้อมใจเข้าร่วมการเจรจา ก็คงจะไม่สามารถไปบีบบังคับได้ นอกจากนี้ แม้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะยอมเข้าร่วมการเจรจาแต่ก็ไม่มีอะไรรับประกันได้ว่าท้ายที่สุดทั้งสองฝ่ายจะสามารถหาข้อยุติได้ เนื่องจากในการเจรจาต่อรองนั้นจำเป็นต้องใช้วาทศิลป์ในการโน้มน้าวความคิดเห็นของอีกฝ่ายมากพอสมควร หากจะให้อีกฝ่ายยินยอมพร้อมใจก็จำเป็นต้องมีเหตุผลที่หนักแน่นจริงๆ (ซึ่งปกติจะเกิดขึ้นได้ยากเพราะการที่มีข้อพิพาทเกิดขึ้นแต่แรกแสดงให้เห็นในตัวว่าทั้งสองฝ่ายต่างก็มีเหตุผลของตนเองและอีกฝ่ายยังไม่ยอมรับ) นอกจากนี้ อีกฝ่ายมักจะมีความระแวงสงสัยตามธรรมชาติที่ว่าข้อเสนอของอีกฝ่าย จะแฝงนัยอะไรอยู่หรือไม่ และอาจจะเสียเปรียบอีกฝ่ายได้หากยอมรับข้อเสนอ นั้น หากไม่สามารถหาข้อยุติด้วยการเจรจาได้ คู่กรณีก็อาจจะต้องไปพึ่งพาวิธีการระงับข้อพิพาทอื่นแทน² อย่างไรก็ดี การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีนี้จะมีปัญหากรณีที่คู่กรณีไม่ยอมอ่อนข้อให้แก่กัน ไม่ว่าจะเกิดจากทิฐิ ความต้องการที่จะเอาชนะ การกลัวตัวเองเสียหน้า หรือในกรณีที่ข้อพิพาทระหว่างประเทศก็อาจมีความขัดแย้งทางวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งในเรื่องนี้ได้มีผลการวิจัยของศาสตราจารย์ Roger Fisher ในหนังสือ Getting to Yes กล่าวไว้ว่า บุคคลไม่ควรเจรจาต่อรองโดยเปิดเผยถึงจุดยืนหรือทำที่ไว้ล่วงหน้า แต่ควรที่จะแยกปัญหา

¹ สรวิศ ลิ้มปริงยี. (ม.ป.ป.). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทนอกจากวิธีการทางศาล. หน้า 4.

² แหล่งเดิม. หน้า 4-5.

ที่เกิดขึ้นกับความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างคู่เจรจา และพยายามหาจุดยืนหรือทางเลือก ซึ่งเป็นผลประโยชน์ร่วมกันให้มากที่สุด ซึ่งสามารถสรุปได้เป็นหลักการ 5 ประการดังนี้³

1) อย่าเข้าสู่การเจรจาโดยมีการตั้งเงื่อนไขไว้ก่อน เพราะเมื่อตั้งเงื่อนไขแล้วจะทำให้ยากแก่การเปลี่ยนท่าที นักเจรจาที่แข็งกร้าวมักจะตั้งเงื่อนไขในการเจรจาที่ค่อนข้างแข็งกระด้าง ท่าทีดังกล่าวจะช่วยให้อีกฝ่ายหนึ่งตอบโต้ในลักษณะเดียวกัน การเจรจาโดยตั้งเงื่อนไขไว้ก่อน จะทำให้ตนเองมีหน้าที่ในการปกป้องเงื่อนไขของตน ทำให้เกิดความไม่คล่องตัว มีอัตราสูง กลัวที่จะต้องเสียหน้า

- 2) แยกปัญหาคนจากประเด็นข้อพิพาท
- 3) เน้นประโยชน์ร่วมกัน ไม่เน้นเงื่อนไขของตนเอง
- 4) สร้างทางเลือกเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน
- 5) เน้นข้อเท็จจริงที่เป็นกลาง

อารมณ์มักทำให้คนเราขาดเหตุผลและมองข้ามหลักการที่ถูกต้องได้ การแยกปัญหาคนจากข้อเท็จจริงจึงจำเป็นเพื่อบรรลุหลักการที่ถูกต้องในหลายๆครั้งปัญหาบุคคลทำให้การแก้ไขข้อขัดแย้งเป็นไปได้ด้วยความยากลำบากมากยิ่งขึ้น

ข้อดีของการเจรจาต่อรอง

- 1) เป็นการสร้างความเสมอภาคได้อย่างเที่ยงตรงบนจุดยืนที่เป็นธรรม เน้นข้อเท็จจริงที่เป็นกลาง ทำให้คู่กรณีมีความพึงพอใจและสามารถรักษาสัมพันธภาพได้เป็นอย่างดี
- 2) เป็นวิธีการที่รวดเร็วเพราะไม่ต้องขึ้นอยู่กับการว่างหรือไม่ว่างของบุคคลภายนอกอย่างผู้ประนีประนอมข้อพิพาท อนุญาโตตุลาการ ผู้พิพากษาหรือทนายความ
- 3) วิธีการเจรจาต่อรองนั้นสามารถยืดหยุ่นได้ ปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพแห่งความขัดแย้งหรือข้อพิพาทนั้นๆ
- 4) เสียค่าใช้จ่ายน้อย เพราะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายให้แก่บุคคลภายนอก
- 5) สามารถรักษาความลับระหว่างคู่ความได้อย่างดีเยี่ยมเพราะไม่มีบุคคลภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้อง
- 6) การบังคับตามข้อตกลงสามารถทำได้โดยง่ายเนื่องจากเกิดจากความสมัครใจของคู่กรณี

³ วิชัย อริษะนันท์ทกะ. (2540, กรกฎาคม-กันยายน). “การระงับข้อพิพาทที่เกิดจากสัญญาการค้าระหว่างประเทศ.” ดุลพาห, 44, 3. หน้า 106.

ข้อเสียของการเจรจาต่อรอง

- 1) ผลการเจรจาต่อรองนั้นยังไม่ผูกพันคู่กรณีและบุคคลภายนอกจนกว่าจะมีคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความ
- 2) ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่า มีประสบการณ์มากกว่า มีตำแหน่งหน้าที่ราชการย่อมได้เปรียบผู้ที่ด้อยการศึกษา อ่อนประสบการณ์ และประชาชนทั่วไปในการเจรจาต่อรอง
- 3) กรณีเกิดปัญหาจากตัวบุคคลที่ไม่ยอมอ่อนข้อให้แก่กัน อาจเกิดจากทิฐิที่จะเอาชนะ การกลัวเสียหน้า หรือความเห็นแก่ตัว ย่อมทำให้การเจรจาไร้ผล
- 4) กรณีปัญหาความขัดแย้งในด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ หรือเชื้อชาติมักเป็นอุปสรรคสำคัญของการเจรจา

2.1.2 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือการประนีประนอมข้อพิพาท (Conciliation or Mediation)

เป็นวิธีการที่มีความสลับซับซ้อนมากกว่าการเจรจาต่อรองธรรมดา เนื่องจากในวิธีการนี้นอกจากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายแล้วยังมีบุคคลที่ 3 ซึ่งทำหน้าที่เป็นคนกลาง ซึ่งมักจะเรียกว่าเป็น “ผู้ไกล่เกลี่ย (mediator)” เข้าร่วมในกระบวนการด้วย

กระบวนการในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น คู่กรณีจะเจรจาต่อรองกัน โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นคนที่คอยประสานความเข้าใจให้กับทั้งสองฝ่าย และในขณะเดียวกันก็ต้องพยายามเสาะแสวงหาหนทางแก้ไขปัญหาที่ทั้งสองฝ่ายอาจจะยอมรับได้มาเสนอ บ่อยครั้งที่ข้อพิพาทขัดแย้งมีสาเหตุจากเรื่องเล็กน้อยเหมือนน้ำผึ้งหยดเดียว แต่เนื่องจากเมื่อคู่กรณีทะเลาะวิวาทกันแล้วเรื่องเล็กน้อยนั้นจึงได้บานปลายลุกลามเป็นเรื่องราวใหญ่โต ประกอบกับคู่กรณีทั้งสองฝ่ายอาจจะมีความรู้สึกและอารมณ์ร่วมไปกับสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ ทำให้ไม่สามารถมองเห็นวิธีการแก้ไขปัญหาได้ แต่สำหรับผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งเป็นคนกลางที่ไม่มีส่วนได้เสียกับเรื่องที่พิพาทย่อมไม่เกิดความรู้สึกและอารมณ์ร่วมไปกับเหตุพิพาทนัก ผู้ไกล่เกลี่ยจึงอาจจะมองเห็นปัญหาได้ทะลุปรุโปร่งมากขึ้น ซึ่งวิธีการแก้ไขปัญหาก็จะเป็นเพียงเรื่องที่เหมือนเส้นผมบังภูเขาเท่านั้น เพียงแต่คู่กรณีลืมนึกถึงไป นอกจากนั้นการที่ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นคนกลางที่ไม่มีส่วนได้เสีย หากผู้ไกล่เกลี่ยเสนอหนทางแก้ไขปัญหาอย่างไรไปคู่กรณีมักจะมีความหวาดระแวงน้อยกว่าว่าข้อเสนอดังกล่าวจะมีนัยอะไรแอบแฝงอยู่หรือไม่ ดังนั้นจึงมีโอกาสมากกว่าที่คู่กรณีจะยอมรับข้อเสนอที่ผู้ไกล่เกลี่ยหยิบยื่นให้ แต่ทั้งนี้ข้อเสนอของผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีความสมเหตุสมผลและเป็นที่ยอมรับได้ของทั้งสองฝ่ายด้วย

การไกล่เกลี่ยนั้นแม้จะมีพิธีรีตองมากกว่าการเจรจาต่อรอง แต่ก็ยังมีความยุ่งยากน้อยกว่าเมื่อเทียบกับการฟ้องร้องคดีต่อศาล บรรยากาศในการไกล่เกลี่ยก็ยังมีลักษณะของความเป็นกันเองมากกว่าการพิจารณาคดีของศาล และไม่ค่อยมีลักษณะของการเผชิญหน้าเป็นปรปักษ์กันมากนัก ทำให้มีโอกาสที่จะรักษาสัมพันธภาพของกลุ่มไว้ได้มาก ในกรณีที่คู่กรณีสามารถตกลงกันได้ตามปกติ จะใช้เวลาไม่นานนักเมื่อเทียบกับการดำเนินคดีในศาล บางครั้งอาจจะสามารถตกลงกันได้ในการไกล่เกลี่ยครั้งแรก หรือบางกรณีอาจจะใช้เวลาบ้างสองหรือสามครั้งแล้วแต่ความสลับซับซ้อนของข้อพิพาท สำหรับค่าใช้จ่ายนั้นก็ไม่สูงมาก แต่คู่กรณีอาจจะต้องเสียค่าตอบแทนให้แก่ผู้ไกล่เกลี่ยบ้าง หากเป็นการใช้บริการของสถาบันหรือบุคคลที่ทำหน้าที่ให้บริการด้านนี้โดยตรง แม้ว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยจะมีผู้เข้าร่วมกระบวนการมากขึ้น แต่ก็ยังคงสามารถรักษาความลับของกลุ่มได้เป็นอย่างดี เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องที่พิพาท ส่วนคนนอกก็มีเพียงผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งโดยจรรยาบรรณแล้วก็จะไม่เปิดเผยเรื่องราวที่รู้เห็นมาในระหว่างการไกล่เกลี่ยต่อบุคคลภายนอก นอกจากนั้นตามปกติผู้ที่คู่กรณีแต่งตั้งให้เป็นผู้ไกล่เกลี่ยมักจะเป็นผู้ที่มีความรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่พิพาทมากพอสมควร ทำให้ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถเข้าใจสภาพปัญหาที่พิพาทได้เป็นอย่างดีภายในเวลาอันรวดเร็ว และอาจจะมองเห็นวิธีการแก้ไขปัญหาลงได้ง่ายขึ้น

ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในกระบวนการไกล่เกลี่ย คือ แม้ว่าผู้ไกล่เกลี่ยจะได้พยายามจนสุดความสามารถแล้วก็ตาม แต่การตัดสินใจขั้นสุดท้ายยังคงเป็นอำนาจของกลุ่มว่าจะยอมตกลงตามที่ผู้ไกล่เกลี่ยเสนอหรือไม่ แนวคิดของผู้ไกล่เกลี่ยที่ว่าข้อพิพาทควรจะยุติในลักษณะใดหรือวิธีใดเป็นหนทางออกที่เหมาะสมที่สุดยังคงมีสถานะเป็นความเห็นที่ไม่มีผลผูกพันคู่กรณีให้ต้องปฏิบัติตาม คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายอาจจะเห็นว่าข้อเสนอของผู้ไกล่เกลี่ยยังไม่เหมาะสมและไม่อาจยอมรับได้ก็ได้ ทำให้ท้ายที่สุดคู่กรณีอาจจะไม่สามารถระงับข้อพิพาทในกระบวนการไกล่เกลี่ยก็ได้และอาจจะต้องนำเรื่องไปฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาลต่อไป

หากคู่กรณีตกลงเห็นชอบด้วยกับข้อเสนอของผู้ไกล่เกลี่ยก็ต้องทำสัญญาในลักษณะของสัญญาประนีประนอมยอมความขึ้นต่างหาก สัญญาที่ทำขึ้นภายหลังนี้จึงจะมีผลผูกพันคู่กรณีให้ต้องปฏิบัติตาม หากต่อมาปรากฏว่าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ทำขึ้นนั้นอีกฝ่ายก็ต้องนำเรื่องไปฟ้องร้องต่อศาล และมีการดำเนินคดีสืบพยานตามปกติเหมือนคดีทั่วไป ซึ่งไม่อาจระบุได้ว่าต้องใช้เวลาอย่างน้อยเท่าใด ทำให้ผลที่สุดความประสงค์ของกลุ่มที่ต้องการจะหลีกเลี่ยงกระบวนการทางศาลก็อาจจะไม่เป็นผล เพราะต้องเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีสืบพยาน

ของศาลตามปกติ หากต้องการจะบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น แต่หากทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามสัญญานั้นแต่โดยดีก็นับเป็นโชคดีของทั้งสองฝ่ายที่สามารถระงับข้อพิพาทได้อย่างถาวร⁴

ข้อดีของการไกล่เกลี่ย

- 1) มีขั้นตอนในการดำเนินการที่เรียบง่าย สะดวกรวดเร็ว ประหยัด คุ่มค่า
- 2) มีผู้ประนอมข้อพิพาทเป็นคนกลางจึงช่วยทำให้บรรยากาศในการเจรจาดีขึ้น เพราะคู่กรณีมีความเกรงใจ
- 3) สามารถทราบถึงความต้องการที่แท้จริงของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายเพื่อให้ตกลงกันง่ายขึ้นและเป็นที่พึงพอใจระหว่างกัน
- 4) ทำให้ข้อพิพาทที่มีอยู่หรือที่จะมีขึ้นระงับสิ้นไปตามกฎหมายเพราะไม่สามารถอุทธรณ์ฎีกาได้อีก
- 5) ประหยัดค่าใช้จ่ายเพราะไม่ต้องเสียค่าตอบแทนให้แก่ผู้ประนอมข้อพิพาท และไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมเหมือนการดำเนินคดีในศาล
- 6) ผู้ประนอมข้อพิพาทจะช่วยเจรจาเพื่อให้คู่กรณีลดหรือขจัดความขัดแย้งลง ทำให้ความสัมพันธ์ของคู่กรณีดีขึ้น

ข้อเสียของการไกล่เกลี่ย

- 1) การรักษาความลับอาจไม่ดีเท่ากับการเจรจาต่อรองเพราะมีผู้ประนอมข้อพิพาทร่วมเจรจาด้วยซึ่งผู้ประนอมข้อพิพาทจำเป็นต้องรู้รายละเอียดของข้อพิพาททั้งหมด จึงจะสามารถเสนอความเห็นของตนแก่คู่กรณีเพื่อเป็นทางออกในการระงับข้อพิพาทได้
- 2) คู่ความบางคนอาจใช้วิธีการประนอมข้อพิพาทเพื่อเป็นเครื่องมือในการประวิงคดีได้
- 3) ผลของการประนอมข้อพิพาทยังไม่ผูกพันคู่กรณีและบุคคลภายนอกจนกว่าจะมีคำพิพากษาตามยอม

2.1.3 การอนุญาโตตุลาการ (Arbitration)

เป็นกระบวนการที่มีความสลับซับซ้อนกว่าการเจรจาต่อรองและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แต่มีลักษณะหลายประการที่ใกล้เคียงกับการดำเนินคดีในศาล ในวิธีการนี้คู่กรณีจะแต่งตั้งบุคคลขึ้นทำหน้าที่เป็น “อนุญาโตตุลาการ (Arbitrator)” เพื่อวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทที่เกิดขึ้น

⁴ วิชัย อริษะนันทกะ. แหล่งเดิม. หน้า 5-6.

โดยคู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะต้องนำสืบพยานหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่อผู้ที่เป็นอนุญาโตตุลาการ เพื่อให้อนุญาโตตุลาการใช้เป็นข้อมูลในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท

ในกระบวนการอนุญาโตตุลาการจะมีบุคคลที่สามที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางคล้ายกับกรณีของการไกล่เกลี่ย ทำให้มีหลายคนเข้าใจผิดว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยและอนุญาโตตุลาการเป็นอย่างเดียวกัน แม้ว่า “ผู้ไกล่เกลี่ย” และ “อนุญาโตตุลาการ” จะทำหน้าที่เป็นคนกลางในกระบวนการระงับข้อพิพาทเช่นเดียวกัน แต่ภาระหน้าที่และบทบาทของ “ผู้ไกล่เกลี่ย” และ “อนุญาโตตุลาการ” แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า “ความเห็น” ของ “ผู้ไกล่เกลี่ย” เป็นเพียงข้อเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหานั้น ซึ่งไม่มีผลผูกพันคู่กรณีให้ต้องปฏิบัติตามแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามความเห็นของ “อนุญาโตตุลาการ” ซึ่งแสดงออกโดยคำชี้ขาด (arbitral award) มีผลผูกพันเป็นยุติให้คู่กรณีต้องปฏิบัติตามทันที แม้หากคู่กรณีฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามคำชี้ขาดอีกฝ่ายก็ต้องไปฟ้องกระบวนการทางศาลก็ตาม แต่การขอให้ศาลบังคับตาม “คำชี้ขาด” ของอนุญาโตตุลาการมีความสะดวกรวดเร็วกว่าการฟ้องร้องขอให้บังคับตามสัญญาต่างๆ ไป เนื่องจากหลักเกณฑ์ที่ศาลจะต้องใช้ในการตัดสินว่าจะบังคับหรือปฏิเสธไม่บังคับให้ตามคำชี้ขาดนั้นถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจนในกฎหมายว่ามีกรณีใดบ้าง ซึ่งกรณีที่กฎหมายกำหนดให้คำชี้ขาดอาจถูกปฏิเสธการบังคับค่อนข้างมีอยู่อย่างจำกัดเพียงไม่กี่กรณี

การระงับข้อพิพาทโดยวิธีอนุญาโตตุลาการ แม้จะมีความสลับซับซ้อนกว่าการไกล่เกลี่ยและการเจรจาต่อรอง แต่ความยุ่งยากก็น้อยกว่าการดำเนินคดีในศาลมาก แม้ว่าจะต้องมีการนำสืบพยานหลักฐานต่ออนุญาโตตุลาการ แต่กระบวนการค่อนข้างมีความยืดหยุ่นมากกว่าและไม่ค่อยจะมีข้อกำหนดทางเทคนิคมากนัก เช่น เอกสารภาษาต่างประเทศก็อาจจะไม่ต้องทำคำแปลเป็นภาษาไทย หรือหากคู่กรณีเป็นชาวต่างชาติ การดำเนินกระบวนการพิจารณาก็อาจทำเป็นภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ โดยการแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการที่มีความรู้และสามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศนั้นได้

ความรวดเร็วในการดำเนินกระบวนการพิจารณาก็มีมาก เนื่องจากปกติเมื่ออนุญาโตตุลาการจะมีอาชีพประจำอย่างอื่นแต่ไม่ต้องรับผิดชอบข้อพิพาทหลายเรื่องพร้อมๆ กัน ทำให้สามารถกำหนดวันพิจารณาไปได้อย่างรวดเร็ว ไม่ต้องเข้าคิวรอสืบพยานเหมือนการดำเนินคดีในศาล และสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาไปได้อย่างรวดเร็วจนเสร็จสิ้น

เนื่องจากคู่กรณีเป็นคนเลือกและแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการเอง คู่กรณีจึงสามารถเลือกบุคคลที่ตนเห็นว่าเป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่พิพาท และมีความเที่ยงธรรมมาทำหน้าที่อนุญาโตตุลาการ ทำให้การวินิจฉัยชี้ขาดสามารถทำได้อย่างรวดเร็วเพราะอนุญาโตตุลาการมีพื้นฐานความรู้ในเรื่องที่พิพาทมากพอสมควร การทำความเข้าใจจึงรวดเร็วกว่าผู้ที่ไม่มีความรู้

เรื่องดังกล่าวมาก่อน และการชี้ขาดก็น่าจะตรงกับความเป็นจริงและถูกต้องตามหลักวิชาทางปฏิบัติ หรือปกติประเพณีในเรื่องนั้นๆ

ในกรณีของข้อพิพาทระหว่างประเทศที่คู่กรณีอาจมีความแตกต่างในเรื่อง สัญชาติ ข้อได้เปรียบประการสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้กระบวนการอนุญาโตตุลาการได้รับความนิยมน้อยกว่าหลายในวงการธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ คือการบังคับตามคำชี้ขาดได้ในหลายประเทศ ลักษณะเด่นประการนี้ทำให้คำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการได้เปรียบคำพิพากษาของศาลอย่างมาก ในกรณีคำพิพากษาของศาลตามปกติคู่กรณีที่ชนะคดีย่อมจะสามารถบังคับตามคำพิพากษาได้ เฉพาะในประเทศที่ศาลมีคำพิพากษาเท่านั้น จะนำคำพิพากษาของศาลประเทศหนึ่งไปบังคับในอีกประเทศหนึ่งไม่ได้ หากต้องการจะบังคับคดีจากทรัพย์สินของฝ่ายที่แพ้คดีซึ่งอยู่ในอีกประเทศหนึ่ง ก็ต้องนำเรื่องทั้งหมดไปฟ้องร้องคดีใหม่ในประเทศที่ฝ่ายที่แพ้คดีมีทรัพย์สินอยู่ เนื่องจากคำพิพากษาของศาลเป็นการใช้อำนาจอธิปไตยของประเทศหนึ่ง จึงไม่สามารถนำไปบังคับในอีกประเทศที่ต่างก็มีอธิปไตยของตนได้ แม้ในปัจจุบันจะมีบางประเทศยอมบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศอยู่บ้าง และในอนาคตมีแนวโน้มว่าจะมีประเทศที่ยอมรับแนวคิดนี้มากขึ้น แต่จำนวนประเทศเหล่านี้ยังมีน้อยมาก ในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ ถือเป็นพยานหลักฐานชิ้นหนึ่งในคดีที่สามารถนำสืบแสดงต่อศาลเพื่อให้ศาลใช้ประกอบการพิจารณา ศาลจะไม่บังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศให้ทันที หากแต่จะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงทั้งหมดในคดีก่อนว่าสมควรจะวินิจฉัยอย่างไรเหมือนกรณีคดีต่างๆ ไป แล้วศาลไทยก็จะมีคำพิพากษาเป็นของตนเอง การบังคับชำระหนี้จึงเป็นการบังคับไปตามคำพิพากษาของศาลไทยตามปกติ ดังนั้นหากคู่กรณีมีธุรกิจหรือทรัพย์สินอยู่ในหลายประเทศ การบังคับคดีกับทรัพย์สินที่อยู่ในประเทศต่างๆ จึงยุ่งยากและเสียเวลามาก แต่ปัญหาที่กล่าวถึงนี้จะไม่เกิดกับคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ เนื่องจากในปัจจุบันประเทศส่วนใหญ่ได้เข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาอนุญัตติ 1958 (New York Convention 1958) รวมแล้วมากกว่า 120 ประเทศ ตามอนุสัญญาดังกล่าวประเทศภาคีมีหน้าที่ต้องบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการต่างประเทศ ดังนั้นคำชี้ขาดตามอนุสัญญาดังกล่าวจึงสามารถนำไปบังคับที่ประเทศภาคีประเทศใดก็ได้ที่คู่กรณีที่แพ้คดีมีทรัพย์สินอยู่ ไม่จำเป็นต้องไปดำเนินการฟ้องร้องเป็นคดีใหม่ทั้งหมด กรณีที่ศาลของประเทศภาคี จะปฏิเสธไม่ยอมบังคับให้ตามคำชี้ขาดก็จะจำกัดเฉพาะแต่เหตุที่อนุสัญญากำหนดไว้โดยเฉพาะเท่านั้น⁵

⁵ วิชัย อริษะนันทกะ, แหล่งเดิม, หน้า 6-8.

สำหรับประเทศไทยนั้น ปัจจุบันข้อพิพาทที่ใช้การอนุญาโตตุลาการได้⁶ คือ ข้อพิพาททางแพ่งและพาณิชย์ที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี ข้อพิพาทในสัญญา ระหว่างรัฐกับเอกชนตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พุทธศักราช 2545 มาตรา 15 โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อพิพาททางแพ่งที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านเทคนิควิศวกรรม สถาปัตยกรรม แพทย์ กฎหมายพิเศษ เช่น การค้าระหว่างประเทศ ประกันภัย ที่มีความยุ่งยาก เอกสารจำนวนมาก และทุนทรัพย์สูง

อนุญาโตตุลาการแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) อนุญาโตตุลาการในศาล เป็นกรณีที่คู่พิพาทได้นำคดีขึ้นสู่ศาล และคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล คู่ความอาจตกลงกันเสนอข้อพิพาททั้งหมดหรือบางส่วนให้อนุญาโตตุลาการคนเดียวหรือหลายคนเป็นผู้ชี้ขาด โดยยื่นคำขอร่วมกันขอตั้งอนุญาโตตุลาการให้การตั้งอนุญาโตตุลาการนี้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หมวด 3 มาตรา 210-222

2) อนุญาโตตุลาการนอกศาล เป็นกรณีที่คู่พิพาทยังไม่ได้นำคดีขึ้นสู่ศาล แต่ตกลงกันให้ระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการก่อนหรือหลังจากข้อพิพาทเกิดขึ้นแล้ว การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการนี้ยังไม่มีที่แพร่หลายในหมู่นักธุรกิจและนักกฎหมายภายในประเทศแต่เป็นที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวางในการทำสัญญาระงับข้อพิพาททางธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ

ข้อดีของการอนุญาโตตุลาการ

- 1) คู่ความสามารถกำหนดจำนวนและเลือกตัวอนุญาโตตุลาการได้
- 2) คู่ความสามารถกำหนดและเลือกวิธีพิจารณาของอนุญาโตตุลาการได้ เพื่อให้สมประโยชน์ของคู่กรณี
- 3) คู่กรณีสามารถเลือกสถานที่ชี้ขาดได้
- 4) สามารถรักษาชื่อเสียงของคู่กรณีและความลับทางธุรกิจการค้าไว้ได้
- 5) สามารถรักษาความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีทำให้กลับมาดำเนินธุรกิจการค้าได้ตามปกติ
- 6) อนุญาโตตุลาการเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้นๆจึงสามารถเข้าใจปัญหาได้ง่ายและรวดเร็ว
- 7) เป็นวิธีการที่เหมาะสมกับข้อพิพาททางธุรกิจที่มีความยุ่งยากสลับซับซ้อน

⁶ สถาบันอนุญาโตตุลาการ สำนักกระงับข้อพิพาท. (ม.ป.ป.). คู่มือการอนุญาโตตุลาการ ในศาล. หน้า 4.

8) คำชี้ขาดสามารถบังคับได้ทั่วโลก

ข้อเสียของการอนุญาโตตุลาการ

- 1) ข้อพิพาทที่จะทำการอนุญาโตตุลาการได้นั้นต้องเป็นข้อพิพาททางแพ่งเท่านั้น
- 2) เรื่องค่าใช้จ่าย แม้ว่ากระบวนกระบวนการอนุญาโตตุลาการในประเทศไทยในปัจจุบันจะไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมให้แก่สถาบันอนุญาโตตุลาการ แต่คู่กรณีจะต้องเสียค่าปฎิการให้แก่ผู้ที่ทำหน้าที่อนุญาโตตุลาการ หากมีการแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการหลายคน ค่าใช้จ่ายส่วนนี้ก็จะสูงขึ้นเป็นเงาตามตัว สำหรับอนุญาโตตุลาการบางคนที่มีความเสี่ยงมากหรือสำหรับข้อพิพาทที่ยุ่ยยากมาก ค่าปฎิการก็อาจจะมากเป็นพิเศษด้วย
- 3) เรื่องการบังคับตามคำชี้ขาด เนื่องจากอนุญาโตตุลาการไม่มีอำนาจบังคับให้เป็นไปตามคำชี้ขาดได้เอง แต่ต้องใช้กลไกของศาลทำให้ต้องไปดำเนินกระบวนการพิจารณาศาลต่อภายหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการอนุญาโตตุลาการ ซึ่งอาจจะเป็นการเพิ่มขึ้นตอนเข้าไปอีก จากที่มีการดำเนินคดีเพียงสองหรือสามชั้นแต่ต้องกลายเป็นสามหรือสี่ชั้น
- 4) คำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการถือเป็นที่สุดชั้นเดียว

2.1.4 การพิจารณาพิพากษาโดยศาล (Litigation)

การระงับข้อพิพาทโดยศาลเป็นกระบวนการที่มีหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่เข้มงวดถือเป็นกลไกระงับข้อพิพาทที่มีมาตรฐานที่สุด การพิจารณาคดีของศาลจะเป็นการค้นหาข้อเท็จจริงในประเด็นสำคัญที่คู่ความโต้แย้งกันหรือเป็นการค้นหาความเสียหายที่แท้จริงโดยผู้พิพากษา ซึ่งเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไปและถือเป็นที่สุดท้ายที่ทุกคนยอมรับ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีจะรับฟังพยานหลักฐานต่างๆตามสมควรและจำเป็นแล้วศาลจึงจะพิพากษาคัดสินคดีเมื่อศาลได้พิพากษาคดีแล้วโจทก์หรือจำเลยซึ่งไม่พอใจในผลแห่งคดีสามารถอุทธรณ์หรือฎีกาได้ตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่ถ้าไม่มีการอุทธรณ์หรือฎีกาภายในระยะเวลาที่กำหนดก็ถือว่าคำพิพากษานั้นเป็นที่สุด เท่ากับว่าข้อพิพาทนั้นระงับลงแล้ว

ข้อดีของการพิจารณาพิพากษาโดยศาล

- 1) ผลของคำพิพากษามุ่งพันคู่กรณีและบุคคลภายนอก
- 2) เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่เป็นมาตรฐาน
- 3) ค่าใช้จ่ายถูกกว่าการอนุญาโตตุลาการ
- 4) ผู้พิพากษาได้รับการยอมรับจากประชาชนทั่วไปว่ามีความเป็นธรรม

ข้อเสียของการพิจารณาพิพากษาโดยศาล

- 1) ใช้เวลานาน หากมีการอุทธรณ์หรือฎีกาจะยิ่งนานมากขึ้น
- 2) เสียค่าใช้จ่ายมากกว่าการเจรจาต่อรองและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพราะต้องเสียค่าความให้แก่ทนายความ และค่าฤชาธรรมเนียมให้แก่ศาล และอาจต้องเสียให้บุคคลภายนอก
- 3) กระบวนการพิจารณาของศาลกระทำโดยเปิดเผยจึงทำให้รักษาความลับไม่ได้ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงหรือธุรกิจ
- 4) กระบวนการพิจารณาคดีมีขั้นตอนมากและสลับซับซ้อนจึงขัดกับสภาพธุรกิจที่ต้องการความสะดวกรวดเร็ว
- 5) ทำให้คู่ความรู้สึกละแวกกันเพราะจะต้องมีฝ่ายแพ้และฝ่ายชนะคดี อย่างไรก็ตาม วิธีการระงับข้อพิพาททั้งหมดไม่ว่าจะเป็นการเจรจาต่อรอง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การอนุญาโตตุลาการ ตลอดจนการฟ้องร้องคดีต่อศาลต่างก็มีข้อดีและข้อด้อยของตนแตกต่างกันไป การจะนำไปใช้จึงต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับความจำเป็นในแต่ละกรณี

2.2 วิวัฒนาการของการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ย

วิวัฒนาการของชุมชนก่อนมีศาสนาและกฎหมาย สมัยพ่อบ้าน (หัวหน้า) ซึ่งมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทบางกรณี ในเบื้องต้นมีเพียงผู้เฒ่าที่นับถือเท่านั้น ส่วนมากมักเป็นผู้เชี่ยวชาญทางขนบประเพณีทางไสยศาสตร์ สามารถทำพิธีปิดเป่าภูตผีปีศาจ เป็นต้น ซึ่งก็สามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเล็กๆ น้อยๆ หรือว่ากล่าวตักเตือนผู้ละเมิดข้อห้ามต่างๆ ส่วนเรื่องที่เป็นบ้านเป็นเมืองขึ้นนั้น เป็นตอนที่เจริญขึ้นมากแล้ว และจะมีพ่อเมือง มีประเพณี และข้อศาสนา ที่ดียิ่งกว่าเดิม⁷

ประเทศไทย ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าได้นำระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชนและสังคมตั้งแต่เมื่อใด แต่ตามประวัติศาสตร์ของแต่ละยุค ตั้งแต่ล้านนาไทย มาสู่ยุคสุโขทัย จนถึงปัจจุบันเชื่อว่าเป็นหลักธรรมชาติของมนุษย์ที่ใช้ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยมท้องถิ่นในการทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยแก่ชุมชน โดยเริ่มจากสังคมปฐมภูมิ ได้แก่ครอบครัว ไปสู่สังคมทุติยภูมิ ได้แก่ชุมชน และหมู่บ้านโดยยอมรับผู้อาวุโส พระสงฆ์ เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ครั้นเป็นราชธานีตั้งแต่สมัยล้านนาไทย และสมัยสุโขทัย เป็นต้นมา วัดและวังมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของสังคมไทย กษัตริย์และพระสงฆ์จึงมีบทบาทในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่คนในสมัยโบราณเป็นอย่างมาก

⁷ หลวงสุทิวาหนฤพิศ (สอาน รมยานนท์). (2529). ประวัติศาสตร์กฎหมายชั้นปริญญาโท. หน้า 6.

ในยุคก่อนสุโขทัย ยุคนี้เริ่มมีกฎหมายที่พระเจ้ามังรายตราขึ้นที่เรียกว่า “มังรายศาสตร์” เป็นกฎหมายที่มาจากรัฐาธิปไตย กำหนดสิทธิหน้าที่พลเมือง เนื้อหากฎหมายกำหนดคำสอนทางศาสนา และจารีตประเพณีไว้ในธรรมนูญกัณฑ์ไตร 203⁸ เป็นคำสอนจำเมืองซึ่งเป็นผู้ปกครองหัวเมืองว่า “การประนีประนอมยอมความให้ใช้หลักบัวอย่าให้ซ้ำ น้ำอย่าให้ขุ่น งูอย่าให้เคียด เขียวอย่าให้ตาย ไม้อย่าให้ตัด ฆ้อนอย่าให้หัก ฟันอย่าให้พังทลายลงมา” นับว่าเป็นหลักชี้ให้เห็นว่า การไกล่เกลี่ย ประนีประนอมได้มีการใช้ระงับข้อพิพาทในการปกครองบ้านเมืองมานานแล้ว

ในสมัยสุโขทัย เป็นระบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูก (Paternalistic Society) ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ได้มีบทบาทในการประสิทธิประสาทความยุติธรรมด้วยพระมหากษัตริย์โดยตรงในหลักการและเนื้อหาได้รับอิทธิพลจากพระธรรมศาสตร์เข้ากับพระราชศาสตร์นำมาวินิจฉัยให้ความเป็นธรรม ในทางปฏิบัติดังปรากฏเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ คือหลักศิลาจารึกที่บ่งบอกว่าพ่อขุนรามคำแหงทรงรับเรื่องราวร้องทุกข์จากไพร่ฟ้าประชาชน และทรงรับฟังเรื่องราวข้อพิพาทด้วยพระองค์เอง ดังถ้อยคำจารึกในแท่งศิลาว่า

“ถ้าไพร่ฟ้าลูกขุนผิคนแตกต่างกัน ไต่สวนคุณแท้แลจริง แล่งความแก่เขาด้วยชื่อ บ่เข้าผู้ลัก”
และอีกตอนหนึ่งมีความว่า

“ในปากประตุ มีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้ ไพร่ฟ้าหน้าปกกลางบ้านกลางเมืองมีถ้อยมีความเจ็บฟ้องข้อใจ มันจะกล่าวถึงเจ้าถึง ขุนบ่ไว้ ไปสั่งกระดิ่งอันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้ยินเรียก เมื่อถามสวนความแค้นด้วยชื่อ ไพร่ในเมืองสุโขทัยจึงชม”

จากศิลาจารึกแสดงถึงสังคมสมัยนั้นว่า การยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ยื่นต่อเจ้าขุนมูลนายได้ แต่หากเกินอำนาจของเจ้ามูลนายให้ยื่นถวายฎีกาต่อพ่อขุนรามคำแหงซึ่งเป็นลักษณะการปกครองแบบพ่อปกครองลูก น่าจะเป็นสิ่งพิสูจน์ได้ว่าระบบการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทเป็นวิธีที่ระงับข้อพิพาทที่ตรงความต้องการสังคมสมัยนั้นมากกว่าจะให้ตัดสินชนะคดีกัน นอกจากนี้ยังได้นำหลักศาสนาผสมผสานกับหลักการปกครอง เพื่อให้สมาชิกหาทางปรองดองกัน ไม่เบียดเบียนและให้อภัยกัน จะนำมาซึ่งความสงบสุขของสังคมซึ่งเป็นกรณีสนับสนุนว่าสมัยสุโขทัยได้นำวิธีการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทมาใช้ในชีวิตของคนในยุคนั้นได้เป็นอย่างดี

สมัยอยุธยา มีศาลเกิดขึ้นโดยกฎหมายต่างๆ ออกมาภายใต้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์อันเป็นรัฐาธิปไตย ตั้งแต่แผ่นดินของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีกฎหมายเรียกชื่อต่างๆ กันไป เช่น พระอัยการ พระราชกำหนด พระธรรมนูญ

⁸ พิธีชัย ไชยแสงสุกกุล และคณะ. (อ้างถึงใน คำรพี สุดเดมิย์, 2541: 25)

ในจุลศักราช 1166 สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ได้ทรงตั้งข้าราชการชำระสะสางกฎหมายที่วิปลาสมิชอบด้วยความยุติธรรม เรียกว่า กฎหมายตราสามดวง⁹ หมวดแรก เริ่มด้วยพระธรรมศาสตร์ ถัดมาเป็นหลักอรรถาธิบาย และกฎหมายลักษณะต่างๆที่พระมหากษัตริย์รัชกาลต่างๆ ทรงบัญญัติขึ้น คัมภีร์พระธรรมศาสตร์แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนแรกกล่าวถึงตำนานกำเนิดแห่งคัมภีร์ ตอนที่สองเป็นตัวบทพระธรรมศาสตร์ อธิบายถึงลักษณะผู้ที่จะเป็นตระลาการ¹⁰ และยังมีพระไอยการกำหนดคุณสมบัติตระลาการอีก ดังนี้

1. ตระลาการที่นับถือศาสนาเดียวกันหรือในประเภทเดียวกัน
2. ตระลาการที่เป็นนายร้อย หรือนายแขวงในหัวเมืองส่วนนอก
3. ตระลาการที่มีใจไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใด
4. ตระลาการที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นตระลาการผู้ใหญ่
5. ตระลาการที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง
6. ตระลาการผู้ใกล้ชิดที่ได้รับเลือกเข้ามาด้วยความยินยอมของกลุ่มความทั้งสองฝ่าย

ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า ตระลาการมิได้หมายถึงผู้พิพากษาเท่านั้น แต่ยังมีบุคคลอื่นที่เป็นตระลาการได้เช่นกัน ได้แก่ นายร้อย นายแขวง หรือบรรดาพระสงฆ์ที่มีความรู้กฎหมาย นอกจากนี้ผู้ใกล้ชิดก็เรียกว่าตระลาการ

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในยุคต้นสมัยกรุงธนบุรีมีเวลา 15 ปี ไม่ปรากฏว่าได้ปรับปรุงด้านปกครองและกฎหมาย เนื่องจากการศึกสงครามยังมีอยู่ จนกระทั่งสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ทรงชำระกฎหมายให้เป็นหมวดหมู่ที่เรียกว่ากฎหมายตราสามดวง โดยพระกรุณาโปรดเกล้าให้ฝ่ายอาลักษณ์ ฝ่ายลูกขุน ฝ่ายราชบัณฑิต ร่วมกันชำระพระราชกำหนดบทพระอัยการอันมีอยู่ในหอหลวงตั้งแต่พระธรรมศาสตร์เป็นต้นไปให้ถูกต้องตามพระบาลี ดังนั้นการวินิจฉัยชี้ขาดตัดสิน และการใกล้เคียงประนอมข้อพิพาทตามหลักพระธรรมศาสตร์และพระราชศาสตร์คงยึดถือกันอยู่

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนกลาง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการปฏิรูปกฎหมายและระบบศาลยุติธรรม โดยทรงตั้งกระทรวงยุติธรรม มีการปรับปรุงวิธีพิจารณาอย่างตะวันตก ทำให้กฎหมายที่ใช้แต่พระธรรมศาสตร์หมดไปเข้าสู่ระบบประมวลกฎหมายที่เทียบทันอารยประเทศ การประนอมข้อพิพาทได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพว่าด้วย เอกเทศสัญญา

⁹ เชียร เจริญวัฒนา. (2528). ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ. หน้า 556.

¹⁰ ควอริช เวลล์. (2527). การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ. หน้า 155.

มาตรา 850 ในเรื่องสัญญาประนีประนอมยอมความอันเป็นบทบัญญัติที่ตราไว้ เป็นวิธีการหนึ่งในระบบการระงับข้อพิพาทที่ทำให้คู่พิพาทตกลงผ่อนผันให้แก่กัน¹¹

สังคมในปัจจุบันมีคนอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก ในชีวิตประจำวันย่อมมีนิติสัมพันธ์ต่อกันระหว่างบุคคล เมื่อไม่สามารถตกลงกันได้หรือไม่สามารถปฏิบัติตามสัญญา ย่อมส่งผลให้เกิดข้อพิพาททางแพ่งมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นข้อพิพาทภายในประเทศหรือข้อพิพาทระหว่างประเทศ ซึ่งมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทำให้เกิดคดีความจำนวนมากขึ้นสู่ศาล แต่เนื่องจากจำนวนผู้พิพากษามีจำกัด และไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนข้อพิพาทที่เพิ่มมากขึ้น เกิดปัญหาปริมาณคดีล้นศาล จึงทำให้การระงับข้อพิพาททางศาลเป็นไปอย่างล่าช้า ซึ่งศาลยุติธรรมได้แก้ปัญหาโดยการนำมาตรการต่างๆ มาใช้ในการดำเนินคดีให้เสร็จไปโดยเร็ว เช่น การเร่งรัดพิจารณาคดี การพิจารณาคดีต่อเนื่อง และการเพิ่มจำนวนผู้พิพากษา รวมถึงการนำการไกล่เกลี่ยมาใช้ในการระงับข้อพิพาท นอกจากนี้ ในสภากาชาดปัจจุบันประเทศไทยกำลังประสบปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ โดยสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส ได้มีกลุ่มชนบางกลุ่มใช้ความรุนแรง ก่ออาชญากรรม ทำลายทรัพย์สิน ร่างกาย และชีวิตของประชาชนในจังหวัดนั้นๆ ซึ่งรัฐบาลกำลังต่อรอง (Negotiate) กับความขัดแย้ง และความไม่สงบว่าจะใช้กำลัง หรือชนะใจคนสามจังหวัดภาคใต้ แล้วจะดำเนินการระงับข้อพิพาท (Conciliation) ให้สำเร็จได้อย่างไร หรือจะตั้งกระบวนการไกล่เกลี่ย (Mediation) โดยมีสถาบันกลาง หรือคณะบุคคลกลางทำการไกล่เกลี่ย (Mediator) เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจซึ่งกันและกัน แล้วอยู่ร่วมกัน โดยต่างฝ่ายต่างเคารพสิทธิพื้นฐานของกันและกันอย่างสงบและสันติ¹²

สำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชนบทนั้น แต่เดิมกระทรวงมหาดไทยได้มีการมอบอำนาจการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน นายอำเภอ คณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งได้ผลและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถช่วยระงับข้อพิพาทในชุมชนท้องถิ่นชนบทได้เป็นอย่างดี แต่ในปัจจุบันไม่ค่อยจะประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับมากนัก เนื่องจากประชาชนให้ความเชื่อมั่นต่อการพิจารณาและชี้ขาดตัดสินโดยผู้พิพากษามากกว่า¹³ สำนักกระงับข้อพิพาทสำนักงานศาลยุติธรรม จึงได้จัดตั้งอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน (อ.ก.ช.) โดยเป็นการอบรม

¹¹ คำรึห์ สุตเดมิย์. (2541). การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยองค์กรฝ่ายบริหารศึกษาเฉพาะกรณีการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน สำนักงานอัยการสูงสุด. หน้า 24-28.

¹² สนิท นิติธรรมมาศ. (2548, ธันวาคม). “ลัทธิการไกล่เกลี่ย (Conciliationism) โดยสามัญสำนึก (Master of Commonsense).” วารสารกฎหมายศาลแพ่ง, 2, 2. หน้า 178.

¹³ วรณชัย บุญบำรุง. (2548). หลักและทฤษฎีของอนุญาโตตุลาการเปรียบเทียบกับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. หน้า 22.

เพื่อเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจในหลักและวิธีการระงับข้อพิพาท กฎหมายเบื้องต้น ทักษะในการไกล่เกลี่ย และการประนีประนอมข้อพิพาท ซึ่งเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยนอกศาลเท่านั้น โดยกระทรวงยุติธรรม ได้ออกระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชน พ.ศ. 2541¹⁴ และต่อมา ในปีงบประมาณ 2545 สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรมได้ออกประกาศสำนักกระงับข้อพิพาท เรื่องหลักเกณฑ์ในการอบรมอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2545¹⁵ เพื่อรับรองการจัดอบรมหลักสูตรอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน แต่ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน พ.ศ. 2541 และประกาศสำนักกระงับข้อพิพาท เรื่องหลักเกณฑ์ในการอบรมอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน พ.ศ. 2545 ก็ได้บัญญัติชัดเจน ถึงกระบวนการและขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทั้งยังมีได้ใช้บังคับเป็นการทั่วไป หากในอนาคต มีการจัดตั้งหน่วยงานหรือสถาบันทั้งในภาครัฐและเอกชนเพื่อบริการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาท แต่ยังไม่มีความหมายใดใช้บังคับให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทุกหน่วยงาน หน่วยงานหรือ สถาบันเหล่านั้นต่างออกกฎเกณฑ์เพื่อใช้บังคับเกี่ยวกับกิจการของตนอันอาจทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ในมาตรฐาน และเกิดความขัดแย้งในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือผลแห่งสัญญาประนีประนอม ระหว่างหน่วยงานได้

2.3 แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานของการระงับข้อพิพาท

2.3.1 แนวคิดของการระงับข้อพิพาท

2.3.1.1 แนวคิดทางสังคมวิทยา

นักสังคมวิทยาจะมองปัญหาข้อพิพาทในทางสังคมในมุมที่กว้างกว่า นักกฎหมาย เนื่องจากมองว่า มนุษย์นั้นดำรงชีวิตอยู่ภายใต้อิทธิพลของ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ตลอดจนค่านิยมของท้องถิ่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ดังจะเห็นได้จากเมื่อเกิดข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งขึ้นในชุมชนชนบท กลุ่มพิพาทมีแนวโน้มที่จะเลือก วิธีการระงับข้อพิพาทในแบบที่ตนมีความคุ้นเคยและมีความสะดวกมากกว่าวิธีการที่มีความยุ่งยาก สลับซับซ้อนที่มีบัญญัติไว้เป็นกฎหมาย

¹⁴ วรรณชัย บุญบำรุง. แหล่งเดิม.

¹⁵ แหล่งเดิม.

ในเรื่องนี้ได้มีผลการวิจัยของนาย Chambliss และนาย Seidman เกี่ยวกับวิธีการระงับข้อพิพาทของชนบทและชาวเมือง¹⁶ สรุปว่าสังคมที่มีความแตกต่างของชนชั้นน้อยมักจะใช้วิธีการระงับข้อพิพาทโดยบังคับการให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะในสังคมชนบท ประชาชนมีความแตกต่างทางเศรษฐกิจน้อยจึงมีโอกาสที่จะรู้จักกันพึ่งพาอาศัยกันมาก เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นก็ต้องอะลุ่มอล่วยต่อกัน พยายามที่จะประนีประนอมกัน หากทำอะไรที่รุนแรงก็อาจจะทำให้อยู่ร่วมกันต่อไปได้ลำบาก ต่างจากคนในเมืองใหญ่ๆ ซึ่งมีการแบ่งชนชั้นทางสังคม เมื่อเกิดข้อพิพาทผู้ได้เปรียบทางเศรษฐกิจก็หวังแต่ประโยชน์ของตน จึงมุ่งเพียงจะใช้กระบวนการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของตนให้ได้มากที่สุด เมื่อแพ้หรือชนะคดีก็ไม่จำเป็นต้องอยู่เห็นหน้าหรือพึ่งพาอาศัยกันอย่างคนในชนบท ดังนั้นคนในเมืองใหญ่ จึงนิยมที่จะบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายยิ่งกว่าการประนีประนอม

ผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของนาย David M. Engel¹⁷ ซึ่งทำการค้นคว้าพฤติกรรมในการระงับข้อพิพาทในชนบทภาคเหนือของไทย ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ว่า คนไทยในชนบทนิยมที่จะระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความมากกว่าการฟ้องร้องคดี เมื่อมีกรณีพิพาทเกิดขึ้นหากคู่กรณีตกลงกันไม่ได้ก็จะให้บุคคลที่แต่ละฝ่ายเคารพนับถือในหมู่บ้าน โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านช่วยไกล่เกลี่ยประนีประนอม และหากตกลงกันไม่ได้อีก ก็จะขอให้กำนันหรือนายอำเภอช่วยทำการไกล่เกลี่ย เว้นแต่จะเป็นเรื่องร้ายแรง หรือกรณีพิพาทไม่เชื่อฟัง ไม่เคารพผู้ใหญ่บ้าน หรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง จึงนำข้อพิพาทนั้นเข้าสู่กระบวนการตามกฎหมายต่อไป

นอกจากนี้ยังมีผลการวิจัยของนาย Fred Riggs¹⁸ ที่เห็นว่าในประเทศกำลังพัฒนานั้นกฎหมายและการบังคับตามกฎหมายยังไม่มีประสิทธิภาพและไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง กล่าวคือ กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ไว้อย่างหนึ่งแต่ประชาชนและเจ้าพนักงานรัฐปฏิบัติอีกอย่างหนึ่ง ทั้งนี้เป็นเพราะในประเทศเหล่านี้ได้ลอกเลียนกฎหมายมาจากประเทศตะวันตก ซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นของตนเอง ประชาชนบางส่วนไม่เห็นด้วยกับกฎหมาย กฎเกณฑ์บรรทัดฐานของสังคม จึงมีหลายอย่าง บุคคลก็เลือกปฏิบัติตามกฎหมายที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนมากกว่าที่จะคำนึงว่าสอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมายหรือไม่ เจ้าหน้าที่เองก็ไม่มีประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย

¹⁶ William Chambliss and Robert Seidman. (1971). **Law Order and Power**. pp. 29-30.

¹⁷ David M. Engel. (1978). **Code and Custom in a Thai Provincial Court**. pp. 55-96.

¹⁸ Fred Riggs. (1964). **Administration in Developing Countries: The Theory of Prismatic Society**. pp. 50-220.

ดังนั้น การบังคับใช้กฎหมายจึงขาดลักษณะเป็นการทั่วไป (Universal) แต่กลายเป็นการเฉพาะ และเลือกปฏิบัติ (Specific and Particular) กฎหมายแบบตะวันตกและวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น จึงล้วนมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของคนในชนบท จนบางครั้งทำให้การใกล้เคียงข้อพิพาทโดยอาศัย ผู้นำท้องถิ่นถูกละเลยไป

2.3.1.2 แนวคิดระบบการใกล้เคียงข้อพิพาทในศาล

แนวคิดหลักของการใกล้เคียงข้อพิพาทในศาลมีความสำคัญต่อการสร้าง ระบบใกล้เคียงและแนวปฏิบัติของผู้ใกล้เคียง กล่าวคือถือเป็นหลักในการวางระเบียบใกล้เคียง และยังใช้เป็นแนวทางในการกำหนดวิธีปฏิบัติตามระบบใกล้เคียง อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่ผู้ใกล้เคียง จะต้องคำนึงถึงตลอดระยะเวลาที่ทำการใกล้เคียงอีกด้วย

ระบบการใกล้เคียงนี้มีแนวคิดหลักที่สำคัญ ดังนี้

1) การใกล้เคียงจะต้องอาศัยความสมัครใจที่แท้จริงของกลุ่มพิพาท มิใช่ถูกบังคับหลอกลวง กลุ่มที่ขัดแย้งกันจะต้องมีความต้องการที่จะแก้ปัญหাজัดข้อขัดแย้ง ให้หมดไป ความสมัครใจอย่างแท้จริงและความเต็มใจในการเจรจาถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ การระงับข้อพิพาทดำเนินไปได้โดยตลอดจนประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตาม การใกล้เคียงเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่ไม่มีลักษณะบังคับ ดังนั้นคู่พิพาทอาจจะยกเลิกการเจรจาเมื่อใดก็ได้ หากเห็นว่าการใกล้เคียงนั้นไม่ได้ตั้งบนฐานของความเป็นกลาง คู่พิพาทมีเจตนาอื่นแอบแฝง หรือเห็นว่าไม่สมควร จะมีการเจรจากันอีกต่อไป

2) การใกล้เคียงเป็นการระงับข้อพิพาทที่คู่กรณีมีอำนาจในการตัดสินใจ บนพื้นฐานความต้องการของตนเองโดยแท้ ไม่มีการนำปัจจัยภายนอกมาเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจ หรือมีน้อยมากเมื่อเทียบกับการระงับข้อพิพาทโดยวิธีอื่น เช่นการฟ้องคดีต่อศาล เมื่อมีการนำคดีความไปให้ทนายความทำก็เท่ากับตัวความยกอำนาจการตัดสินใจให้แก่ทนายความไป อำนาจการตัดสินใจของตนเองก็ลดน้อยลง

3) การใกล้เคียงจะไม่มี การพิจารณาหรือหาข้อยุติว่าฝ่ายใดถูกฝ่ายใดผิด ในข้อกฎหมาย และหลีกเลี่ยงที่จะกล่าวถึงความเป็นไปได้ในอดีตซึ่งเป็นที่มาของการพิพาท แต่หาก จำเป็นจะกล่าวถึงก็เพียงเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่สำคัญมาประกอบการตัดสินใจและหาแนวทางการเจรจาเท่านั้น เนื่องจากอาจเป็นการรื้อฟื้นอารมณ์และความรู้สึก ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาท ส่งผลให้ การเจรจาไม่ประสบความสำเร็จได้

4) การไกล่เกลี่ยเป็นวิธีการยุติข้อพิพาทโดยคู่กรณีต่างยอมผ่อนผันให้แกกัน ไม่มีฝ่ายใดแพ้หรือชนะ ไม่มีฝ่ายใดได้เปรียบหรือเสียเปรียบ แต่ถือว่าเป็นผู้ชนะทั้งสองฝ่าย เนื่องจากคู่พิพาทเป็นผู้เลือกผลการเจรจาเอง ข้อพิพาทจึงยุติลงด้วยความรู้สึกพอใจ กล่าวได้ว่าการไกล่เกลี่ยสามารถทำให้คู่พิพาทเข้าใจปัญหาของกันและกันมากขึ้น เมื่อยุติข้อขัดแย้งกันได้ก็เท่ากับเป็นการยอมรับว่าจะไม่ยึดถือสิทธิและประโยชน์ที่มีอยู่เดิม โดยยอมรับที่จะผูกพันตามข้อตกลงใหม่ซึ่งอยู่ในรูปสัญญาประนีประนอมยอมความนั่นเอง

วิธีการระงับข้อพิพาทที่เป็นอุดมคติและเป็นเป้าหมายสูงสุดของทุกฝ่าย ประกอบด้วยหลักเกณฑ์ ดังนี้

1) เป็นธรรม (Fair)

เป้าหมายสูงสุดของการสร้างความเป็นธรรมนั้น คือ จะต้องมีความสมดุล ลงตัวทุกด้าน เป็นกลางอย่างแท้จริง เป็นที่พอใจของทุกฝ่าย ทำให้เกิดการปรองดองกัน และระงับข้อพิพาททั้งหมดได้ไม่ว่าในอดีต ปัจจุบัน หรือ อนาคต

2) รวดเร็ว (Speedy)

มีคำกล่าวว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้าก็คือ ความอยุติธรรม” เนื่องจากความล่าช้าอาจทำให้พยานหลักฐานต่างๆ สูญหายไปได้ หรือบุคคลอาจจดจำเหตุการณ์ได้เลือนรางลง หากเวลาล่วงเลยไปนานและเป็นเหตุให้การสืบพยานหลักฐานต้องประสบปัญหาในเรื่องความไม่ถูกต้องแท้จริง อีกทั้งยังมีปัญหาในเรื่องการรอกงของดอกเบี้ย ค่าเสียเวลา ค่าสินไหมทดแทนตามไปด้วย

3) ประหยัด (Cheap)

ในที่นี้หมายถึง ประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่ายของคู่ความในการเข้ามาดำเนินการระงับข้อพิพาท เป็นการรักษาประโยชน์ของคู่ความให้เสียหายน้อยที่สุด

4) มีกลไกการบังคับที่มีประสิทธิภาพ (Effective Enforcement Mechanism)

ภายหลังจากที่มีการระงับข้อพิพาทเสร็จสิ้นลงแล้ว ก็จะมีการบังคับให้เป็นไปตามข้อตกลง ในการบังคับคดีนี้จะต้องมีสภาพบังคับที่เป็นไปได้ ทุกฝ่ายยอมรับ ซึ่งจะส่งผลถึงความเชื่อมั่นในการที่จะปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นด้วย

5) การรักษาความลับหรือมาตรการป้องกันความอื้อฉาวที่เกิดจากข้อพิพาท (Measure Against Bad Publicity)

การระงับข้อพิพาทที่ดีที่สุดนั้น ควรอย่างยิ่งที่จะต้องรักษาความลับของคู่พิพาทนั้นไว้ให้ได้ เพื่อจะไม่ให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงของบุคคลหรือของธุรกิจการค้า และไม่ให้เสียอำนาจในการต่อรองในอนาคต โดยเฉพาะความลับในทางธุรกิจการค้า ถ้าเปิดเผยออกไปอาจนำมาซึ่งความเสียหายหรือความเสียหายเปรียบของธุรกิจได้

6) การรักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่ความ (Preservation of Relationship)

การระงับข้อพิพาทที่ดี ควรจะมุ่งส่งเสริมให้เกิดสัมพันธภาพอันดีระหว่างคู่ความ โดยการสร้างบรรยากาศที่เรียบง่ายเป็นกันเอง ไม่สร้างความกดดัน เน้นความอะลุ่มอล่วยต่อกัน และสร้างโอกาสให้มีการตกลงกันอย่างอิสระ ไม่ยึดด้วยทฤษฎีหมายมากนัก

2.3.2 ทฤษฎีพื้นฐานของการระงับข้อพิพาท

ทฤษฎีสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีอยู่ 2 ทฤษฎี¹⁹ คือ

2.3.2.1 ทฤษฎีการแข่งขัน (Competitive Theory)

ทฤษฎีนี้ถือหลักว่าผู้เจรจาที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้ทางกฎหมายและสามารถรักษาผลประโยชน์ของลูกความ โดยได้รับผลออกมาเป็นรูปธรรม ซึ่งอาจเป็นเงินตราหรือวัตถุ และเข้าใจถึงอำนาจที่ตนมีอยู่และได้ใช้โดยไม่ชักช้าเพื่อประโยชน์ของลูกความ ทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า “สังคมอยู่ภายใต้การปกครองหรือการครอบงำโดยผู้ที่เห็นแต่ประโยชน์ส่วนตัว ในสถานการณ์ของการเจรจาแต่ละฝ่าย ทั้งนักกฎหมายและลูกความต่างมีความประสงค์ให้บรรลุความต้องการของตนมากที่สุด” ทฤษฎีการแข่งขันมองโลกในแง่ที่ว่าทรัพยากรมีอยู่จำกัด ซึ่งต้องแบ่งปันโดยการแข่งขันเพื่อให้ประสบความสำเร็จในแต่ละเรื่อง ระบบการแบ่งปันทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้แก่การแจกจ่ายโดยอีกฝ่ายหนึ่งได้และอีกฝ่ายสูญเสีย ทฤษฎีการแข่งขันยอมรับว่านักกฎหมายบางคนมีความประสงค์ให้ลูกความของตนได้รับความยุติธรรม ความชอบธรรม ความหวังดี ความไว้วางใจจากผู้อื่นและการตอบสนองที่มีจริยธรรม ตามทฤษฎีนี้รูปแบบการเจรจាកำหนดขึ้นโดยถือผลประโยชน์ของตนเป็นสำคัญเพื่อให้ตนได้รับผลประโยชน์มากที่สุดและอีกฝ่ายหนึ่งต้องสูญเสียผลประโยชน์

¹⁹ ศาลแพ่ง ก (2539). เทคนิคการไกล่เกลี่ยในศาล. หน้า 72.

2.3.2.2 ทฤษฎีการแก้ปัญหา (Problem-Solving Theory)

กล่าวคือผู้เข้าร่วมการเจรจาทุกคนมีผลประโยชน์ร่วมกันบางประการ ถ้าไม่มีสิ่งอื่นเข้ามาแทรกแซง เช่นบางคนที่เข้าร่วมการเจรจาแต่ไม่มีความจริงใจในการแก้ปัญหา เข้ามาเพื่อประวิงการเจรจาให้ช้าออกไป แต่เข้าใจว่าทุกคนอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมของสังคมเดียวกัน และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาร่วมกันเพื่อทำข้อตกลงด้วยความสมัครใจ ภายใต้ทฤษฎีนี้ข้อขัดแย้ง เป็นปัญหาที่ต้องศึกษาและแก้ไขร่วมกันโดยคู่ความทั้งสองฝ่ายเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน การนำทฤษฎีการแก้ปัญหามาใช้มีหลักการสำคัญ 5 ประการคือ

- 1) แยกปัญหาความสัมพันธ์ส่วนตัวออกจากข้อขัดแย้งและแก้ไขในแต่ละปัญหาแยกต่างหากจากกัน
  - 2) เน้นความสำคัญของประโยชน์ได้เสียและความต้องการของกลุ่มความ ซึ่งไม่ใช่ฐานะของกลุ่มความ การเน้นถึงฐานะที่แตกต่างกันของกลุ่มความจะทำให้การเจรจาประนีประนอมยอมความยากขึ้น กลุ่มความจะต้องหาทางประสานผลประโยชน์ของแต่ละฝ่ายและเน้นถึงประโยชน์ร่วมกัน
  - 3) คิดหาทางเลือกหลายวิธีซึ่งคู่ความจะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน
  - 4) ยืนยันการใช้ข้อบังคับประกอบต่างๆ ที่ต้องนำมาใช้ในการตัดสินใจ เพื่อประเมินทางเลือก
  - 5) เข้าใจและแสวงหาทางเลือกที่ดีที่สุดในการเจรจาตกลงทำสัญญา ทฤษฎีการแข่งขันและทฤษฎีการแก้ปัญหาซึ่งกล่าวมาข้างต้นมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ดังนั้นในการไกล่เกลี่ยปัญหาข้อพิพาทต่างๆ ควรนำเฉพาะข้อดีของแต่ละทฤษฎีมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด แต่ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงสภาพปัญหาและสภาพแวดล้อมของคดีนั้นๆ²⁰
- กล่าวคือ ผู้เข้าร่วมการเจรจาควรพิจารณาว่าสมควรที่จะนำเอาทฤษฎีใด มาใช้ในการเจรจานั้น

²⁰ ศาลแพ่ง ก แหล่งเดิม. หน้า 75-76.

2.4 ความหมายและประเภทของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

2.4.1 ความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

การไกล่เกลี่ย (Mediation²¹ or Conciliation²²) เป็นทางเลือกหนึ่งของวิธีการระงับข้อพิพาทแบบ ADR (Alternative Dispute Resolution) ซึ่งได้รับความนิยมมากขึ้น คำว่า “ไกล่เกลี่ย” หรือ “Mediation” หรือ “Conciliation” นั้น มีผู้ให้นิยามไว้หลายท่านทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย ดังนี้

พจนานุกรมของ Black’s Law ให้ความหมายว่า คือ การแทรกแซงหรือสอดแทรกของบุคคลที่สาม เพื่ออยู่ระหว่างกลางบุคคลสองฝ่ายที่มีข้อพิพาท เพื่อชักจูงให้บุคคลที่มีข้อพิพาทปรับเปลี่ยนหรือตกลงในปัญหาข้อพิพาทได้ เป็นการตกลงกันในข้อพิพาทโดยการกระทำที่เป็นกลางหรือบุคคลที่เป็นกลาง

Professor Jacqueline M. Nolan-haley²³ แห่ง Fordham University ได้ให้ความหมายว่าการไกล่เกลี่ยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในระยะสั้น มีแบบแผน มุ่งที่เนื้องานเป็นสำคัญและเป็นกระบวนการแทรกแซงอย่างมีส่วนร่วม โดยคู่พิพาทจะทำงานร่วมกับบุคคลที่สามที่เป็นกลางอย่างผู้ไกล่เกลี่ยเพื่อเข้าสู่การยอมรับในข้อตกลงของกันและกัน

นักกฎหมายชาวออสเตรเลียชื่อ Gregory K. Burton and Robert S. Angyal²⁴ กล่าวว่า การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการโดยสมัครใจที่ผู้ไกล่เกลี่ยเอื้ออำนวยให้เกิดการเจรจากันระหว่างคู่พิพาทในการแก้ปัญหาของพวกเขาโดยช่วยแยกแยะประเด็นของปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและช่วยพัฒนาทางเลือกต่างๆ ในการระงับข้อพิพาทเพื่อให้เกิดข้อตกลงตามความต้องการที่แท้จริงของคู่พิพาททั้งสองฝ่าย

ส่วน J.W. Bitter and S.C. Conway นักกฎหมายชาวเนเธอร์แลนด์ กล่าวว่า การไกล่เกลี่ยถูกทำให้เข้าใจว่าเป็นเรื่องส่วนตัว เป็นกระบวนการที่ไม่เป็นทางการซึ่งคู่พิพาทได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลที่สามคนหนึ่งหรือหลายคนในการระงับข้อพิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยจะไม่เสนอการตัดสินใจหรือคำชี้ขาดที่ผูกมัดคู่พิพาทแต่จะแนะนำช่วยเหลือคู่พิพาทในการระงับข้อพิพาทของพวกเขาอย่างยุติธรรม

²¹ West Group. (1999). **Black’s Law Dictionary**. p. 284.

²² Ibid. p. 996.

²³ Jacqueline M. Nolan-haley. (1992). **Alternative Dispute Resolution in a nutshell**. p. 56.

²⁴ Gregory K. Burton and Robert S. Angyal. (1994). “Australia.” In **Dispute Resolution Methods**. p. 36.

Christopher W. M.²⁵ ให้ความเห็นว่าการไกล่เกลี่ย หมายถึง การแทรกแซงของบุคคลที่สามที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นกลางในการเจรจาหรือแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ แต่จะเป็นผู้ช่วยเหลือคู่กรณีด้วยความสมัครใจ และสามารถตกลงกันในปัญหาความขัดแย้งร่วมกันได้

Henry J. Brown and Arthur L.²⁶ กล่าวไว้ว่า การไกล่เกลี่ย คือ กระบวนการที่ส่งเสริมช่วยเหลือคู่กรณีด้วยบุคคลที่สามที่เป็นกลางที่เรียกว่า ผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) ซึ่งเป็นบุคคลที่ช่วยให้คู่กรณีสามารถตกลงแก้ปัญหาข้อพิพาทของตนได้โดยผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการทำการตัดสินใจใดๆที่จะมีผลผูกพันคู่กรณี แต่ผู้ไกล่เกลี่ยจะใช้กระบวนการ เทคนิค และความรู้ความเชี่ยวชาญต่างๆ ในการช่วยให้คู่กรณีเจรจาดังกล่าวได้ในข้อพิพาทที่มีอยู่โดยปราศจากการพิจารณาพิพากษาคดีโดยศาล

ตามรายงานของกรมการเฉพาะกิจเกี่ยวกับ Alternative Dispute Resolution (ADR) ของสมาคมเนติบัณฑิตยสภาของประเทศแคนาดา ซึ่งจัดพิมพ์เมื่อ ค.ศ. 1989 ได้ให้คำจำกัดความการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้ว่า การไกล่เกลี่ย คือ การที่บุคคลภายนอกซึ่งเป็นที่ยอมรับ เป็นอิสระ เป็นกลาง และไม่มีอำนาจตัดสินใจเข้ามาเกี่ยวข้องกับข้อพิพาทหรือเกี่ยวข้องกับการเจรจาต่อรองเพื่อช่วยคู่พิพาทให้บรรลุข้อตกลงในการระงับข้อพิพาทในประเด็นต่างๆ ด้วยความสมัครใจของเขาเอง การไกล่เกลี่ยที่สำเร็จผลคือการที่คู่พิพาทได้ข้อตกลงเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์สำหรับการปฏิบัติต่อไปในภายหน้า ข้อตกลงดังกล่าวกระทำในรูปของสัญญาซึ่งเมื่อมีการลงนามแล้วก็มีผลผูกพันและบังคับกันได้²⁷

ในรัฐเวอร์จิเนีย สหรัฐอเมริกา หมวดที่ 21.2 ของประมวลกฎหมายของเวอร์จิเนีย ให้คำจำกัดความการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทว่า คือ วิธีการที่ผู้ไกล่เกลี่ยช่วยเหลือคู่พิพาทสองฝ่ายหรือหลายฝ่ายให้บรรลุข้อตกลงในการระงับข้อพิพาท รวมทั้งช่วยติดต่อในเรื่องต่างๆ ระหว่างผู้ไกล่เกลี่ยกับคู่พิพาทฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่าย จนกระทั่งถึงเวลาที่คู่พิพาททั้งสองฝ่ายหรือหลายฝ่ายตกลงกันให้ผู้ไกล่เกลี่ยพ้นหน้าที่ของเขา²⁸

²⁵ Christopher W. Moore. (1996). **The Mediation Process Practice Strategies for Resolving Conflict.** p. 15.

²⁶ Henry J. Brown and Arthur L. (1999). **Marriott, ADR Principles and Practice.** p. 127. อ้างถึงใน สม อินทร์พยุง. (2543, 14-15 กันยายน). การประนอมข้อพิพาทและทางเลือกอื่นในการระงับข้อพิพาทนอกศาล (คัดสำเนา).

²⁷ สม อินทร์พยุง. แหล่งเดิม.

²⁸ แหล่งเดิม.

นอกจากนี้ ยังมีข้อเขียนของผู้อำนวยการบริหารของศูนย์อนุญาโตตุลาการของบริติชโคลัมเบียประเทศแคนาดา Mr. Derril T. Warren, Q.C. ซึ่งอธิบายขอบเขตและบทบาทของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีพื้นฐานหรือหลักเกณฑ์แตกต่างจากวิธีอนุญาโตตุลาการ ผู้ไกล่เกลี่ยกระทำการในฐานะเป็นคนกลาง เป็นผู้ช่วยเหลือในระหว่างที่มีการเจรจาต่อรองต่างๆ ระหว่างคู่พิพาท จุดประสงค์ของการช่วยเหลือก็คือเพื่อให้ข้อพิพาทระงับไปด้วยความสมัครใจ เป็นชัยชนะของทั้งสองฝ่าย ยอมรับว่าเป็นการตกลงที่เป็นธรรม ถึงแม้ว่าจะไม่มีฝ่ายใดได้ประโยชน์ไปครบถ้วนตามที่เรียกร้องมาในตอนเริ่มต้นข้อพิพาทก็ตาม การเจรจาต่อรองกันโดยสุจริตใจเป็นหัวใจสำคัญ แม้ตามหลักปฏิบัติทั่วไป ผู้ไกล่เกลี่ยจะไม่ให้คำแนะนำหรือให้คำตัดสินหรือออกความเห็นว่าคุณพิพาทควรตกลงกันอย่างไรก็ตาม แต่ผู้ไกล่เกลี่ยมักจะเสนอแนวคิดริเริ่มโดยใช้การสอบถามที่มีความชำนาญ ผู้ไกล่เกลี่ยจะแยกข้อเท็จจริงสำคัญๆ ออกจากข้อเท็จจริงที่ไม่เกี่ยวข้องโดยเร็ว และมุ่งคำนึงถึงประโยชน์หรือส่วนได้เสียของคู่พิพาทมากกว่าการเจรจาที่มีการใช้อารมณ์จะหมดไปด้วยความอดทนและตั้งใจอย่างชำนาญของผู้ไกล่เกลี่ย ในข้อพิพาทที่เป็นปัญหาทางเทคนิคผู้ไกล่เกลี่ยไม่จำเป็นต้องเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเทคนิคนั้น เพราะผู้ไกล่เกลี่ยไม่ใช่ผู้ตัดสินข้อพิพาท ถ้ามีความจำเป็นคู่พิพาทจะเป็นผู้จัดหาผู้เชี่ยวชาญเอง แต่ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรเป็นผู้ช่วยเหลือที่ได้รับการฝึกอบรมมาอย่างระดับมืออาชีพ โดยทำหน้าที่ของตนเหมือนกับผู้ควบคุมวงดนตรี แม้ว่าผู้ควบคุมวงจะไม่สามารถเล่นดนตรีชิ้นใดได้ แต่ความรู้ความชำนาญในการควบคุมวงดนตรีของเขาช่วยเหลือนักดนตรีเล่นได้อย่างไพเราะ

สำหรับประเทศไทย พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้คำนิยามว่า ไกล่เกลี่ย หมายความว่า พุดจาให้ปรองดองกัน พุดจาให้ตกลงกัน ทำให้เรียบร้อย ทำให้เสมอกัน²⁹

การไกล่เกลี่ยเป็นวิธีปฏิบัติของบุคคลที่สามเพื่อให้คู่กรณีทำความตกลงกัน ผู้ไกล่เกลี่ยจะเข้าร่วมเจรจาและหาทางออกในปัญหาข้อพิพาทนั้น การไกล่เกลี่ยเป็นการเจรจาโดยมีผู้ไกล่เกลี่ยเป็นคนกลางและไม่มีลักษณะบังคับ คู่กรณีมีเสรีภาพในการระงับข้อพิพาทหรือไม่ระงับตามทางออกที่ผู้ไกล่เกลี่ยเสนอก็ได้ และสำหรับด้านผู้ไกล่เกลี่ยก็มีเสรีภาพที่จะเสนอการไกล่เกลี่ยของเขาต่อไป หรือจะหยุดการไกล่เกลี่ยเมื่อใดก็ได้เช่นกัน การไกล่เกลี่ยจะต้องอาศัยความยินยอมของคู่กรณีเป็นสำคัญ³⁰

²⁹ ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. หน้า 159.

³⁰ ชวดี พิสุทธิพันธ์. (2518). วิธีการระงับข้อพิพาทโดยสันติของสหประชาชาติ. หน้า 8.

ภาณุ รังสีสหัส ให้ความหมายว่า การไกล่เกลี่ยคือกระบวนการระงับข้อพิพาทที่มีบุคคลที่สามมาช่วยเหลือให้คู่ความเจรจาต่อรองกันได้สำเร็จโดยเป็นผลผลิตประการหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นจากความล้มเหลวของการเจรจาต่อรองแต่มีใจเป็นสิ่งที่เข้ามาแทนที่การเจรจาต่อรอง กระบวนการดังกล่าวมีประโยชน์ในการช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายหรือทุกฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกันจากกรณีที่มีการพิพาทกันนั้นได้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นคนกระตุ้นให้คู่ความตกลงกันได้ง่ายขึ้น แต่ไม่มีอำนาจในการกำหนดข้อตกลงให้แก่คู่ความแต่อย่างใด กล่าวคือ ไม่มีอำนาจในการตัดสินข้อพิพาทเหมือนดังอนุญาโตตุลาการหรือผู้พิพากษาเพียงสามารถแปลข้อความ แนะนำ เสนอแนะ ล่อใจเกลี้ยกล่อม หรือชี้แนะหนทางที่เป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทให้แก่คู่ความเท่านั้น เป้าหมายของการไกล่เกลี่ยโดยทั่วไปไม่ใช่เพื่อที่จะชี้แนะข้อตกลงให้คู่ความ แต่ก่อนไปในทางที่จะช่วยทำให้การเจรจาต่อรองง่ายและทำความเข้าใจแก่การติดต่อเจรจาระหว่างคู่ความจนกระทั่งได้รับข้อตกลงร่วมกัน หรือมองเห็นทางออกของปัญหา (ที่แต่เดิมเป็นทางตัน) ผู้ไกล่เกลี่ยคือผู้ที่พยายามนำทางให้คู่ความเพื่อที่พวกเขาจะได้พบกับทางออกของปัญหาที่เป็นที่พอใจของทุกฝ่าย³¹

โชติช่วง ทัพวงศ์ ได้ให้นิยามคำว่า “การไกล่เกลี่ย” หมายถึง กระบวนการแก้ปัญหาข้อพิพาทโดยมีบุคคลที่สามที่เป็นคนกลางเข้าช่วยเหลือแนะนำในการเจรจาต่อรองของคู่ความเพื่อระงับข้อพิพาท³²

พิชัยศักดิ์ หรยางกูร ให้ความหมายของคำว่า “การประนอมข้อพิพาท” (Conciliation) ว่าเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่มีบุคคลที่สามมีบทบาทในการชักจูงให้คู่พิพาทเจรจากันเพื่อระงับข้อพิพาท และบุคคลที่สามทำความเข้าใจของตนเสนอให้คู่พิพาทพิจารณาเพื่อปฏิบัติตาม หากคู่พิพาทเห็นคล้อยตามก็จะเกิดสัญญาประนีประนอมยอมความตามความเห็นของบุคคลที่สามนี้ซึ่งมักได้รับเลือกให้มาทำหน้าที่นี้ก็เพราะเป็นบุคคลที่คู่พิพาทยอมรับนับถือในเรื่องคุณธรรมและหรือความสามารถ³³ และได้ให้ความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) ไว้ว่า เป็นการระงับข้อพิพาทที่ทำลงโดยบุคคลที่สาม โดยก้าวไปไกลน้อยกว่าการประนอมข้อพิพาท (Conciliation) กล่าวคือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท บุคคลที่สามเพียงแต่ชักจูงให้คู่พิพาทเจรจากัน แต่ในชั้นประนอม

³¹ ภาณุ รังสีสหัส ก (2548). รวมบทความการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทและความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง. หน้า 3.

³² โชติช่วง ทัพวงศ์ ก (2548). รวมบทความการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทและความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง. หน้า 45.

³³ พิชัยศักดิ์ หรยางกูร. (2545). พจนานุกรมอนุญาโตตุลาการ. หน้า 43.

ข้อพิพาทนั้น บุคคลที่สามได้เสนอแนะทางออกให้แก่คู่พิพาทด้วย แต่เป็นการแนะนำ กล่าวคือ คู่พิพาทไม่ถูกผูกมัดให้ต้องปฏิบัติตาม³⁴

วิชา มหาคุณ ได้กล่าวไว้ว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) หมายถึง กระบวนการซึ่งมีการตั้งคณะบุคคลหรือบุคคลโดยเปิดเผยและเป็นกลางระหว่างคู่ความ เพื่อใช้ความพยายามแก้ไขความขัดแย้งในทางแพ่งให้บรรลุถึงข้อตกลงอันเหมาะสม ซึ่งต่างกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างไม่เป็นทางการระหว่างเพื่อน หรือโดยผู้นำในท้องถิ่น³⁵

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช ให้ความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) ไว้ว่า หมายถึง กระบวนการระงับข้อพิพาทโดยมีคนกลางเข้ามาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้คู่ความยุติความขัดแย้ง โดยการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกัน³⁶

เมื่อพิจารณาจากความหมายของคำว่าไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) และการประนีประนอมข้อพิพาท (Conciliation) นั้นเห็นได้ว่า มีความหมายใกล้เคียงกันอย่างยิ่ง สามารถใช้แทนกันได้ ดังจะเห็นได้จาก United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL) หรือ คณะกรรมาธิการกฎหมายการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ³⁷ เสนอคำนิยามไว้ว่า การประนีประนอมข้อพิพาทเป็นกระบวนการหนึ่งไม่ว่าจะมีการเรียกชื่อแตกต่างกัน เช่น Conciliation Mediation Neutral Evaluation และกระบวนการอื่นๆ โดยคู่พิพาทร้องขอให้บุคคลที่สามหรือบุคคลที่อยู่ในองค์คณะที่เป็นกลาง (Neutral) ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Impartial) มีความเป็นอิสระ (Independent) ใช้ความพยายามที่จะให้คู่พิพาทสามารถระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นร่วมกันด้วยความสมัครใจ ทั้งนี้ไม่ว่าข้อพิพาทนั้นจะเกิดจากสัญญาหรือมีความสัมพันธ์ทางกฎหมายหรือไม่ก็ตาม

³⁴ พิชัยศักดิ์ หรยางกูร. แหล่งเดิม. หน้า 120.

³⁵ วิชา มหาคุณ. (2537, พฤศจิกายน- ธันวาคม). “ความรู้ทั่วไปในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและประนีประนอมคดีครอบครัว.” *ตุลพาห*, 41, 6. หน้า 110.

³⁶ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช. (2546). *การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลกับการช่วยลดภาระการบริหารจัดการคดี* (รายงานการวิจัย). หน้า 3.

³⁷ คณะกรรมาธิการแห่งสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายการค้าระหว่างประเทศ มีฐานะเป็นองค์กรระหว่างประเทศ มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ตั้งขึ้นโดยมติสมัชชาใหญ่ที่ 2205 ในสมัยประชุมสามัญที่ 21 เมื่อ 17 ธันวาคม ค.ศ. 1966 ตามมติที่เสนอโดยผู้แทนของประเทศอิตาลี ความมุ่งหมายของคณะกรรมการ ก็คือปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศโดยมุ่งหมายให้กฎหมายเหล่านั้นเป็นเอกภาพและค้ำประกันถึงการแก้ไขเพื่อไม่ให้ประเทศ ค่อยพัฒนาต้องเสียเปรียบดังที่เคยเป็นอยู่

มนตรี ศิลป์มหาบัณฑิต เห็นว่าในประเทศไทย ความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและการประนอมข้อพิพาทมิได้มีความหมายที่แยกออกจากกันอย่างชัดเจน สำหรับบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ความหมายหรือกระบวนการของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) และการประนอมข้อพิพาท (Conciliation) มีการแยกออกจากกันโดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นเป็นวิธีการที่ให้ความสำคัญกับคู่ความในการให้ความช่วยเหลือทั้งสองฝ่ายในการหาข้อตกลงร่วมกัน สำหรับกระบวนการประนอมข้อพิพาทนั้นมักกระทำผ่านทนายความของแต่ละฝ่าย โดยผู้ประนอมข้อพิพาทซึ่งเป็นทนายความผู้มีประสบการณ์จะทำหน้าที่ในการแยกแยะประเด็นปัญหาและประเมินจุดอ่อนและจุดแข็งของคู่ความแต่ละฝ่ายและพยายามหาข้อตกลงระหว่างกัน³⁸

สมชาติ โลกสันติสุข เห็นว่า ความหมายของทั้งสองคำนี้มีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย กล่าวคือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการที่ยืดหยุ่นกว่าการประนอมข้อพิพาทและแนวทางหรือวิธีการในการประคับประคองให้คู่พิพาทตกลงกันไม่ได้มีการกำหนดให้คำนี้ถึงสิทธิหน้าที่ ประเพณีทางการค้า พฤติการณ์ต่างๆ รวมทั้งวิธีการที่คู่พิพาทเคยปฏิบัติต่อกันมาเหมือนกับการประนอมข้อพิพาท ส่วนในเรื่องการประนอมข้อพิพาทนั้น บทบาทของผู้ประนอมข้อพิพาทมีมากกว่าผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยผู้ประนอมข้อพิพาทจะต้องทำข้อเสนอแนะหรือความเห็นหรือรายงานและมักใช้สลับกันไปมาในความหมายที่ใกล้เคียงกัน³⁹

คำว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคนกลาง (Mediation) และการประนอมข้อพิพาท (Conciliation) ไม่ปรากฏความแตกต่างของสาระสำคัญแห่งหลักเกณฑ์และรูปแบบที่ชัดเจนและสามารถเรียกสลับกันได้โดยมีความหมายนัยเดียวกัน เนื่องจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและการประนอมข้อพิพาทเป็นองค์ประกอบที่มีลักษณะควบคู่กันไป กล่าวคือ การระงับข้อพิพาทจะต้องเริ่มต้นจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคนกลางเพื่อมุ่งไปสู่การประนอมข้อพิพาท และได้ให้คำนิยามของการไกล่เกลี่ยและการประนอมข้อพิพาทให้มีความหมายนัยเดียวกัน และสามารถใช้สลับกันได้โดยให้หมายถึง กระบวนการหนึ่งของการระงับข้อพิพาททางอื่นนอกศาล โดยคู่พิพาทตกลงให้บุคคลที่สามซึ่งไม่มีส่วนได้เสียในข้อพิพาทนั้นที่เรียกว่า “ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” หรือ “ผู้ประนอมข้อพิพาท” เข้าช่วยไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความกัน โดยคู่กรณีพิพาททั้งสองฝ่ายยอมผ่อนผันข้อเรียกร้องของตน และแต่ละฝ่ายจะได้สิทธิตามที่ประนอมข้อพิพาทแทน ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและผู้ประนอมข้อพิพาทไม่มีอำนาจบังคับให้คู่พิพาทตกลงกัน ไม่มีอำนาจ

³⁸ มนตรี ศิลป์มหาบัณฑิต. (2545, กันยายน – พฤศจิกายน). “ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลยุติธรรม.” วารสารศาลยุติธรรม, 2, 9, หน้า 12.

³⁹ สมชาติ โลกสันติสุข. (2546). การบริหารงานคดี: ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล. หน้า 18.

ให้คำตัดสินหรือกำหนดผลลัพธ์แห่งการเจรจาให้แก่คู่ความ แต่จะลดความตึงเครียดและสร้างบรรยากาศที่ดีในการเจรจาหรืออาจเสนอแนวทางในการตกลงให้แก่คู่พิพาทได้ในลักษณะสัญญาประนีประนอมยอมความซึ่งมีผลผูกพันตามกฎหมาย⁴⁰

2.4.2 ประเภทของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ข้อพิพาทอันเกิดจากความขัดแย้งระหว่างบุคคลในสังคมไม่ว่าจะเป็นสังคมไทยหรือสังคมประเทศอื่นๆ ย่อมเกิดขึ้นได้อยู่ทุกขณะ แม้คู่สัญญาจะร่างสัญญาให้ดีที่สุดเพียงใดก็ไม่อาจป้องกันมิให้เกิดข้อพิพาทได้ เพื่อมิให้ข้อพิพาทไม่บานปลายและเสียหายต่อคู่พิพาทมากเกินไป คู่พิพาทควรหาหนทางประนีประนอมยอมความ (Negotiation for Settlement/ Conciliation) โดยสันติระหว่างกันก่อน⁴¹ กระบวนการระงับความขัดแย้ง หรือข้อพิพาทโดยสันติวิธีแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ประนีประนอมยอมความ มี 2 ประเภท คือ

2.4.2.1 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล (Court annexed Conciliation or Mediation)

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกรณีที่คู่พิพาทนำคดีขึ้นฟ้องร้องต่อศาล และในระหว่างที่ศาลกำลังดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีดังกล่าวอยู่ คู่พิพาทได้ทำความตกลงกันในข้อพิพาท ซึ่งความตกลงนี้มักเกิดจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้พิพากษา เมื่อเห็นว่าข้อพิพาทในคดีสามารถที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ เมื่อข้อพิพาทสิ้นสุดลงโดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันขึ้น ซึ่งหากผู้พิพากษาเห็นว่าสัญญาประนีประนอมดังกล่าวถูกต้องตามกฎหมาย ศาลก็จะพิพากษาให้เป็นไปตามที่ได้ยอมความ ในหลายๆ ประเทศได้ให้ความสำคัญในเรื่องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและได้มีการออกกฎหมายรับรองและให้ความสำคัญในเรื่องนี้ไว้มาก เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการออกกฎหมายในเรื่อง Uniform Mediation Act ประเทศอังกฤษได้มีการออกกฎหมายที่เกี่ยวกับ Civil Commercial Mediation Code of Practice ประเทศญี่ปุ่นได้มีการออกกฎหมายที่เกี่ยวกับ Law for Conciliation of Civil Affairs และคณะกรรมการการว่าด้วยกฎหมายการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (UNCITRAL) ได้มีการออกข้อบังคับ

⁴⁰ สุธาณี สุภา. (2545). ความรับผิดชอบและความคุ้มกันของผู้ประนีประนอมข้อพิพาทในข้อพิพาททางพาณิชย์ระหว่างประเทศ. หน้า 16-17.

⁴¹ ธาดา ศาสตราธิต. (2542, มีนาคม). “การระงับข้อพิพาท ปัญหาการเจรจาข้ามวัฒนธรรม.” วารสารนิติศาสตร์, 29, 1. หน้า 60.

UNCITRAL Conciliation Rules (1980)⁴² และต่อมาภายหลังได้มีการออกกฎหมาย UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation (2002) เพื่อใช้บังคับกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการค้าระหว่างประเทศ

สำหรับประเทศไทยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลทั่วไปแยกพิจารณาได้เป็น 2 วิธีการ คือ การประนีประนอมข้อพิพาทในห้องพิจารณา และการประนีประนอมข้อพิพาทตามระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาล ซึ่งการประนีประนอมข้อพิพาทในห้องพิจารณาคืออำนาจของผู้พิพากษาที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19 มาตรา 20 มาตรา 20 ทวิ ซึ่งบัญญัติเพิ่มเติมใน พ.ศ. 2542 โดยบทบัญญัติมาตรา 20 ได้บัญญัติไว้เป็นหลักเกณฑ์ว่า

“ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้คู่ความได้ตกลงกัน หรือประนีประนอมยอมความกันในข้อที่พิพาทนั้น”

และตามมาตรา 20 ทวิ บัญญัติดังนี้ “เพื่อประโยชน์ในการประนีประนอมข้อพิพาท เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลจะสั่งให้ดำเนินการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่าย

เมื่อศาลเห็นควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเป็นผู้ประนีประนอมเพื่อช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้คู่ความได้ประนีประนอมกัน

หลักเกณฑ์และวิธีการประนีประนอมข้อพิพาทของศาล การแต่งตั้งผู้ประนีประนอมยอมความรวมถึงอำนาจหน้าที่ของผู้ประนีประนอมให้เป็นไปตามกฎกระทรวง”

⁴² กฎนี้มีขึ้นเพื่อเสริมกฎว่าด้วยการอนุญาโตตุลาการ ค.ศ.1976 การประนีประนอมข้อพิพาท ต่างจากการอนุญาโตตุลาการ ตรงที่ว่าความเห็นของผู้ประนีประนอมไม่ผูกมัดคู่กรณี ในขณะที่คำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการผูกมัดคู่กรณี ในทางปฏิบัติผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ประนีประนอมข้อพิพาทนั้นเป็นบุคคลที่ทั้งสองฝ่ายเกรงใจ ดังนั้นจึงอาจมีผลในทางปฏิบัติที่ผูกมัดให้คู่กรณีต้องปฏิบัติตาม แม้ตามกฎหมายแล้วคู่กรณีฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายอาจไม่ทำตามคำแนะนำของผู้ประนีประนอม ข้อพิพาทก็ได้ ในการประนีประนอมข้อพิพาทผู้ประนีประนอมไม่จำเป็นต้องใช้หลักกฎหมาย ดังนั้นผลของการประนีประนอมข้อพิพาทจึงอาจเป็นผลของหลักความยุติธรรม คล้ายกับกรณี Amiable Composition หรือการอนุญาโตตุลาการที่ผู้ชี้ขาดมีอำนาจเต็มที่จะชี้ขาดตามใจชอบ แต่ในทางปฏิบัติจะใช้หลักความเป็นธรรมในการชี้ขาด ข้อควรสังเกตก็คือ ประเทศที่มีวงการค้าขนาดเล็ก เช่น ญี่ปุ่น มักไม่นิยมใช้วิธีการประนีประนอมข้อพิพาทในทางการค้า เพราะในการประนีประนอมข้อพิพาท คู่กรณีอาจต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงอันเกี่ยวข้องกับคดีมากกว่าการสู้คดีในการอนุญาโตตุลาการ

โดยบทบัญญัติมาตรา 19 เป็นบทบัญญัติที่ช่วยเสริมโอกาสและความสัมพันธ์ในการยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความกัน โดยบทบัญญัตินี้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้คู่ความมาศาลด้วยตนเอง หากศาลเห็นว่ากรณีที่คู่ความมาศาลด้วยตนเองอาจยังให้เกิดข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความกันได้ โดยปกติผู้พิพากษาจะพยายามประนอมข้อพิพาทให้คู่ความตกลงกันในวันชี้สองสถานหรือในวันสืบพยานนัดแรก เพราะเป็นวันที่ทนายคู่ความหรือคู่ความทั้งสองฝ่ายมาพบศาลเป็นครั้งแรก ซึ่งหากศาลไม่สามารถประนอมข้อพิพาทในวันนั้นสำเร็จ ก็อาจทำการประนอมข้อพิพาทในระหว่างการพิจารณาได้ ถ้าคู่ความสามารถตกลงระงับข้อพิพาทกันได้ ให้ศาลจกรายงานและมีคำพิพากษาตามข้อตกลงประนีประนอมนั้น ทั้งนี้ให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 138 ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้ “ในคดีที่คู่ความตกลงกันได้หรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีโดยไม่ได้มีการถอนฟ้อง และข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความกันนั้นไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ให้ศาลจกรายงานพิสดารแสดงข้อความแห่งข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความเหล่านั้นไว้และพิพากษานั้น”

ในส่วนระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่พัฒนาขึ้นจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในห้องพิจารณา โดยระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนี้ได้รับอิทธิพลจากระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediator) ของสหรัฐอเมริกา และศาลแพ่งได้เริ่มใช้ระบบนี้เป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2537 โดยประนอมข้อพิพาทเฉพาะคดีแพ่ง และมีการนำระบบนี้ไปใช้ในศาลชั้นต้นทั่วประเทศ ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาคด้วย (โชติช่วง ทพวงศ์ อ้างถึงใน สุชาตินิ สุภา, 2545: 149)

ศาลไทยได้มีการปรับใช้วิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสหรัฐอเมริกาให้เหมาะสมกับวัฒนธรรม ประเพณี และระบบงานศาลไทย และเท่าที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจะเปิดช่องให้ โดยมีแนวคิดอยู่ 3 ประการ คือ

1. คู่ความทุกฝ่ายต้องสมัครใจเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ศาลจึงจะดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
2. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นการทำให้คู่ความเกิดความพอใจและตกลงระงับข้อพิพาท
3. ระบบนี้มีพื้นฐานมาจากอำนาจการประนอมข้อพิพาทของผู้พิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19 มาตรา 20 แต่ได้ลดขั้นตอนการปฏิบัติวิธีการทำงาน และอำนาจของผู้พิพากษาลงมา เพื่อสร้างบรรยากาศในการเจรจาต่อรองของคู่ความและลดอุปสรรคต่างๆ จากระเบียบวิธีการและการใช้อำนาจของผู้พิพากษาตามปกติ

ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลนี้ เป็นกระบวนการพิจารณาที่ศาลจัดบริการโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย และมีผู้พิพากษาเป็นผู้ประนีประนอมข้อพิพาทโดยการจัดระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ได้ใช้หลักใหญ่ 3 ประการ คือ แยกคน แยกสำนวน แยกห้อง ซึ่งการแยกคน คือ ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่ประนีประนอมข้อพิพาทเป็นคนละคนกับผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน มีความเป็นกลาง ไม่มีอคติ สามารถให้ความเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่ายได้ถูกต้องตามความประสงค์ ผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่ในฐานะของผู้ประนีประนอมข้อพิพาทจะมีได้ทำหน้าที่ตัดสินชี้ขาดข้อพิพาท แต่จะเป็นผู้ช่วยเจรจาแนวทาง เสนอแนะให้คู่ความสามารถยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้นร่วมกันได้ นอกจากนี้ในบางกรณี ผู้พิพากษาอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยคัดเลือกจากผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับการขึ้นทะเบียนตามระเบียบคณะกรรมการการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2547⁴³ โดยผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ผู้พิพากษาแต่งตั้งนี้จะเป็นผู้ช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้อีกด้วย แยกสำนวน คือ แยกสำนวนไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาตั้งเป็นสำนวนใหม่แยกจากสำนวนเดิม แยกห้อง คือ จัดให้มีห้องไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แยกต่างหากจากห้องพิจารณาคดี เป็นการสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมกับการประนีประนอมข้อพิพาทในรูปแบบไม่เป็นทางการ โดยมีลักษณะเป็นห้องประชุม ผู้พิพากษาและทนายความจะไม่สวมครุยในขณะประนีประนอมข้อพิพาท⁴⁴

สำหรับวิธีการนำข้อพิพาทเข้าระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ในช่วงก่อนพิจารณาคดี และในช่วงคดีที่อยู่ระหว่างพิจารณา

1. สำหรับก่อนพิจารณาคดี เริ่มต้นเมื่อโจทก์ยื่นฟ้อง เจ้าหน้าที่แผนกรับฟ้องจะมีการสอบถามความสมัครใจของคู่ความซึ่งอาจเป็นตรายางประทับสอบถามโจทก์ว่าคดีมีทางตกลงกันได้หรือไม่ และประสงค์จะให้ศาลไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือไม่ ในเวลาเดียวกันที่หมายเรียกซึ่งส่งให้แก่จำเลยพร้อมสำเนาฟ้องนั้น เจ้าหน้าที่จะประทับตรายางมีข้อความว่าโปรดยื่นคำให้การภายในกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนด หากจำเลยประสงค์จะให้ศาลไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้ติดต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาล

2. สำหรับคดีที่อยู่ระหว่างพิจารณา แยกเป็น 3 กรณี คือ ผู้พิพากษาซึ่งรับผิดชอบราชการศาลเห็นว่าสำนวนใดสมควรใช้ระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็สั่งให้คดีนั้นเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเห็นว่าสมควรใช้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็สั่งเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือคู่ความยื่นคำแถลงหรือแถลงด้วยวาจาขอใช้วิธีการไกล่เกลี่ย

⁴³ คู่มือทนาย. หน้า 175-176.

⁴⁴ สุธาสินี สุภา. เล่มเดิม. หน้า 150.

ข้อพิพาท และผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนส่งสำนวนเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามแผนภาพประกอบ⁴⁵

2.4.2.2 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล (Out-of-court Conciliation or Mediation)

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา นับแต่เริ่มมีข้อพิพาทเกิดขึ้น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทซึ่งคู่กรณีพิพาทยินยอมให้บุคคลภายนอกหรือองค์กรภายนอกทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ โดยศาลไม่ได้มาร่วมรับรู้ถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นด้วย ดังนั้น จึงสรุปสาระสำคัญของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังนี้

1) ความยินยอมให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคู่กรณีพิพาทบุคคลที่สามที่จะเข้ามาช่วยไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องอาศัยความยินยอมของคู่กรณีทั้งสองเป็นสำคัญ ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องให้คู่กรณีทั้งสองแสดงความยินยอมไว้เป็นลายลักษณ์อักษรลงชื่อคู่กรณีทั้งสองฝ่าย

2) ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะ ดังนั้น บุคคลใดก็ตามที่คู่กรณีพิพาทยอมให้ทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็ย่อมมีอำนาจที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แต่บุคคลที่สามที่จะเข้ามาทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทน่าจะเป็นบุคคลที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายรู้จักเป็นอย่างดีจึงยินยอมให้ทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

3) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของคู่กรณีต่างจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลซึ่งอาจจะเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจหรือถูกบังคับเมื่อศาลมีคำสั่งให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

4) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล ข้อตกลงที่สมประโยชน์แก่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายมากที่สุดเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ ต่างจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลที่มุ่งถึงประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท นอกจากนั้นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลคู่กรณีมีส่วนร่วมโดยตรงในการเจรจา

⁴⁵ คู่มือทนาย. หน้า 160.

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล มีขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้⁴⁶

1. การจัดให้คู่กรณีพิพาทได้มาพบกันเพื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทครั้งแรก
2. ขั้นตอนการค้นหาประเด็นข้อพิพาทและความต้องการที่แท้จริงของคู่กรณีพิพาท

3. ขั้นตอนการตรวจสอบประเด็นข้อพิพาท หรือค้นหาความต้องการที่แท้จริงของแต่ละฝ่ายและข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้อง
4. ขั้นตอนการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งในประเด็นที่พิพาท
5. ขั้นตอนการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ

ที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกา มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล ซึ่งเป็นการดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของเอกชน โดยผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ได้แก่ ทนายความที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 20 ปี หรือผู้พิพากษาที่เกษียณอายุเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลนี้มักจะปรากฏเป็นทางเลือกของการระงับข้อพิพาท โดยคู่สัญญาจะระบุไว้ในสัญญาไว้ว่าหากมีการพิศัญญาจนเกิดเป็นข้อพิพาทขึ้นจะต้องนำคดีมาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนที่จะนำมาฟ้องร้อง⁴⁷

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลซึ่งเกิดจากความสมัครใจของคู่กรณีให้ระงับข้อพิพาทโดยวิธีไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นบุคคลภายนอกมิใช่ผู้พิพากษา คู่กรณีคาดหวังว่าผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะใช้ความสามารถของเขาเพื่อนำไปสู่การบรรลุข้อตกลงร่วมกัน ตามแผนภาพการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท⁴⁸ ทั้งนี้ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ได้รับการแต่งตั้งจะเป็นบุคคลที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายมีความเห็นร่วมกันว่ามีความเหมาะสมโดยพิจารณาว่าเป็นบุคคลที่เคารพนับถือ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ หรือแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจากบัญชีรายชื่อผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทซึ่งจดทะเบียนไว้ ณ ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลนี้ไม่จำกัดเฉพาะการระงับข้อพิพาททางแพ่งหรือทางการเงินเท่านั้น ดังนั้น

⁴⁶ บุญตา ศ. ผาบมีชัย. (2547). กระบวนการว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท: ศึกษาเปรียบเทียบตามกฎหมายไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยลาว. หน้า 51.

⁴⁷ สุทธิพล ทวีชัยการ และนวลละอ อ วัฒน. (2547, กันยายน). รายงานการศึกษาดูงานระบบ Court ADRs ประเทศสหรัฐอเมริกาของคณะผู้พิพากษา และข้าราชการตุลาการศาลแพ่ง. หน้า 29.

⁴⁸ ศาลยุติธรรม ก เล่มเดิม.

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลจึงสามารถใช้ระงับข้อพิพาทได้ทุกประเภท ปัจจุบันการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลของประเทศไทยยังไม่มีวิธีการตามบทบัญญัติกฎหมายเฉพาะในรูปของพระราชบัญญัติ เหมือนกับต่างประเทศ จากการศึกษาพบว่า ในประเทศไทยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เป็นรูปแบบสถาบัน (Institutional Conciliation)⁴⁹ ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สถาบันอนุญาโตตุลาการ กระทรวงยุติธรรม⁵⁰ ให้บริการแก่ประชาชนที่ประสงค์ระงับข้อพิพาทโดยวิธีไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยยังไม่นำคดีขึ้นสู่ศาล สามารถขอใช้บริการจากศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ โดยมีขั้นตอนตามแผนภาพระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยเลือกผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจากทะเบียนรายชื่อผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสำนักงานระงับข้อพิพาทซึ่งมีทั้งอดีตผู้พิพากษา และบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่มีคุณสมบัติตามที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกำหนด และผ่านการอบรมเกี่ยวกับการดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาแล้ว ทั้งนี้สถาบันได้จัดทำ “ข้อบังคับกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการระงับข้อพิพาทสถาบันอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2533” ขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการระงับข้อพิพาท

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายใต้การดำเนินการของสถาบันอนุญาโตตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรมนับว่าเป็นการระงับข้อพิพาทนอกศาลโดยการระงับข้อพิพาทที่เป็นรูปแบบและเป็นระบบแห่งเดียวในประเทศไทย คู่กรณีจะได้รับการช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกหลายประการ ทั้งมีแนวทางการดำเนินการที่ชัดเจน ทำให้การระงับข้อพิพาทเป็นไปโดยง่ายและรวดเร็ว นับเป็นการพัฒนาการนำรูปแบบการระงับข้อพิพาทแนวใหม่ ใช้นำให้เกิดประโยชน์ในงานบริการความยุติธรรมควบคู่ไปกับวิธีอนุญาโตตุลาการที่ได้รับการสนับสนุนและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้เห็นความสำคัญและเป็นที่ยอมรับในการเลือกใช้ระงับข้อพิพาทนอกจากการฟ้องร้องคดีต่อศาล

ปัจจุบันสำนักระงับข้อพิพาทได้มีการจัดอบรมอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน (อ.ก.ช.) หรือ Voluntary Community Mediator ขึ้น โดย อ.ก.ช.จะทำหน้าที่เป็นคนกลางที่เข้าช่วยเหลือให้คู่พิพาทสองฝ่ายกลับคืนดีกัน เป็นนักการทูตที่ช่วยเจรจาเกลี้ยกล่อมให้คู่พิพาทระงับข้อพิพาทลงอย่างสันติ อ.ก.ช. มีประวัติความเป็นมานับแต่ปี พ.ศ. 2540 กระทรวงยุติธรรมซึ่งมีหน้าที่ดำเนินการสนับสนุนงานศาลมีนโยบายในด้านการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชนในการลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาล โดยให้มีการดำเนินการพัฒนาและส่งเสริมให้มีการระงับข้อพิพาท

⁴⁹ หมายถึง สถาบันที่ให้บริการด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และมีกฎข้อบังคับของสถาบันที่จะให้คู่พิพาทใช้ดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

⁵⁰ ปัจจุบันขึ้นอยู่กับสำนักงานศาลยุติธรรม

และข้อขัดแย้งในสังคมในรูปแบบอื่นๆ นอกจากการนำคดีมาฟ้องศาล เช่น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้เกิดการประนีประนอมยอมความ การประนอมข้อพิพาท ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในกระบวนการระงับข้อพิพาทไปยังส่วนภูมิภาค จึงมอบหมายให้สำนักงานอนุญาโตตุลาการ สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม ดำเนินการจัดทำโครงการจัดตั้งศูนย์ระงับข้อพิพาทภาคและการส่งเสริมเผยแพร่การระงับข้อพิพาทในส่วนภูมิภาค และเพื่อให้โครงการจัดตั้งศูนย์ระงับข้อพิพาทภาคและการส่งเสริมเผยแพร่การระงับข้อพิพาทในส่วนภูมิภาคดำเนินไปอย่างมีระบบแบบแผน มีรูปแบบการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ จึงมีการจัดโครงการส่งเสริมและการพัฒนากระบวนการระงับข้อพิพาทและขัดแย้งในสังคมเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการระงับข้อพิพาทในระดับชุมชน โดยการจัดอบรมหลักสูตรอนุญาโตตุลาการหมู่บ้านให้กับผู้นำชุมชน ในท้องถิ่นให้มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายเบื้องต้น เทคนิคการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประนีประนอม ให้สามารถประนอมข้อพิพาทที่ท้องถิ่นของตนได้ ซึ่งประโยชน์ที่ได้รับนอกจากจะช่วยลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลแล้วยังสามารถเพิ่มพูนคุณภาพของผู้นำชุมชนในท้องถิ่นก่อให้เกิดความสามัคคีและความสงบสุขในสังคม

ต่อมาสำนักงานอนุญาโตตุลาการ สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม ได้จัดทำโครงการจัดตั้งศูนย์ระงับข้อพิพาทและการส่งเสริมเผยแพร่การระงับข้อพิพาทในส่วนภูมิภาคเพื่อการพัฒนากระบวนการระงับข้อพิพาทในสังคมให้เป็นไปอย่างกว้างขวาง เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากโครงการนี้โดยทั่วถึงและทัดเทียมกัน จึงมีความจำเป็นต้องมีการกระจายการให้บริการไปยังส่วนภูมิภาคและเพื่อรองรับงานด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความ การประนอมข้อพิพาทโดยนำผู้นำชุมชน รวมทั้งยังเป็นการส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมในการระงับข้อพิพาทในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับชุมชนหรือหมู่บ้าน เนื่องจากคำว่าอนุญาโตตุลาการเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาททางแพ่งซึ่งคู่พิพาทได้ตกลงให้บุคคลที่สามซึ่งอาจจะเป็นคนเดียวหรือหลายคนทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทซึ่งแตกต่างจากวัตถุประสงค์ของโครงการอบรมที่มุ่งให้ผู้เข้ารับการอบรมปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อให้คู่พิพาทตกลงกัน หรือเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ ดังนั้นคณะกรรมการอำนวยการโครงการฯ จึงได้เห็นชอบให้เปลี่ยนชื่อหลักสูตรการอบรมอนุญาโตตุลาการหมู่บ้านเป็นหลักสูตร การอบรมอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน (อ.ก.ช.) เป็นการอบรมเพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ ในหลักและวิธีการระงับข้อพิพาทกฎหมายเบื้องต้น ทักษะในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและการประนอมข้อพิพาทซึ่งเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลเท่านั้น ผู้ที่จะมาทำหน้าที่อาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน จะต้องได้รับการสรรหาและพิจารณาคัดเลือกจากคณะทำงาน เพื่อดำเนินการส่งเสริมเผยแพร่

การระงับข้อพิพาทประจำจังหวัด ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิของจังหวัดนั้นๆ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายกองค้การบริหารส่วนจังหวัด ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัด และรวมถึงหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้น ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2541 กิจกรรมการจัดอบรมผู้นำชุมชน ในท้องถิ่นจึงใช้ชื่อการอบรมหลักสูตรอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนภายใต้โครงการส่งเสริมเผยแพร่การระงับข้อพิพาทในส่วนภูมิภาค โดยอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานอนุญาโตตุลาการ สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม ได้มีการออกระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน พ.ศ. 2541 เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2541 หมวด 1 คุณสมบัติและการแต่งตั้งอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน หมวด 2 บทบาทและหน้าที่ หมวด 3 วินัยและจริยธรรม หมวด 4 สิทธิและประโยชน์ หมวด 5 สถานภาพของอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน และมีขั้นตอนการดำเนินการตามแผนภาพ⁵¹

หลังจากนั้น ได้มีการจัด โครงสร้างสำนักงานศาลยุติธรรม โดยหน่วยงานเดิมที่จัดหลักสูตรอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน คือ สำนักงานอนุญาโตตุลาการ สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ ได้มีการโอนงานของสำนักงานอนุญาโตตุลาการรวมถึงหลักสูตรการอบรมดังกล่าวมาอยู่ในสำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม ตามที่กฎหมายกำหนดไว้

โดยในปัจจุบันนี้ สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม ได้ออกประกาศสำนักกระงับข้อพิพาทเรื่อง หลักเกณฑ์ในการอบรมอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน พ.ศ. 2545 เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2545 เพื่อรองรับการจัดอบรมหลักสูตรอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน⁵²

2.5 หลักเกณฑ์และสาระสำคัญของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

2.5.1 หลักการพื้นฐานของคำว่าไกล่เกลี่ย⁵³

คำจำกัดความขั้นพื้นฐานของคำว่าไกล่เกลี่ย คือการเจรจาต่อรองต่อหน้าบุคคลที่สามที่เป็นกลางซึ่งไม่มีสิทธิเกี่ยวข้องในข้อพิพาท และเป็นผู้ที่ช่วยเหลือคู่พิพาทในการเจรจา

⁵¹ ศาลยุติธรรม ข (ม.ป.ป.). แผนภาพระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล. สืบค้นเมื่อ 5 ธันวาคม 2549, จาก <http://www2.judiciary.go.th.ptwmc/impge/chart2.gif>

⁵² ศาลยุติธรรม ค (2548, 28 ตุลาคม). ประวัติความเป็นมาอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน (อ.ก.ข.).

⁵³ สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. (2547). คำแนะนำและประมวลจริยธรรมผู้ไกล่เกลี่ย. หน้า 36-40.

เรื่องที่คุณพิพาทมีส่วนได้เสียหรือเป็นปัญหาสำหรับคู่พิพาท เนื่องจากการไกล่เกลี่ยต้องอาศัยการเจรจาต่อรองเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นจึงเป็นการดีที่สุดที่เราจะเริ่มกล่าวสั้นๆ ถึงหลักการพื้นฐานของการเจรจาต่อรอง

2.5.1.1 การแยกคนออกจากปัญหา

เราทุกคนย่อมเคยรู้จักคนที่เราไม่ชอบ ไม่ว่าเขาจะพูดอะไรออกมา เราย่อมหาทางขัดแย้งกับคนๆ นั้นได้ตลอดเวลา ขณะที่เรามีข้อพิพาทกับคนเหล่านี้เรามักมองไม่เห็นว่าจะอะไรสำคัญ ยิ่งไปกว่านั้นเรายังค้นหาเหตุผลมาอ้างว่าคนนั้นเป็นผู้ผลิต ในขณะที่เราเจรจาต่อรองเป้าหมายของเรา คือ มุ่งไปที่ตัวปัญหาไม่ใช่ตัวคน ดังนั้นในขณะที่มีการไกล่เกลี่ย งานของผู้ไกล่เกลี่ยคือ ช่วยคู่พิพาทแยก “คนออกจากปัญหา”

2.5.1.2 การเน้นที่ผลประโยชน์ไม่ใช่ที่จุดยืน

โดยทั่วไปเมื่อเราระบุความต้องการของเรา เรามักจะเน้นไปที่จุดยืนของเรา หรือเน้นสิ่งที่เราต้องการ มีอยู่บ่อยครั้งที่จุดยืนของเรามักจะไปขัดแย้งกับจุดยืนของคนอื่น ดังนั้นขอให้ก้าวให้พ้นจากจุดยืนและพยายามระบุออกมาว่าผลประโยชน์ของเราคืออะไรกันแน่ และทำไมเราจึงต้องการผลประโยชน์ที่ว่านั้น ตัวอย่างที่จะทำให้เห็นภาพของเรื่องนี้ คือ การต่อรองผลสัมฤทธิ์ของ 2 คน ต้องการสัมฤทธิ์เดียวกัน (นี่คือจุดยืนของคนทั้งสอง) หากคนใดคนหนึ่งยื่นกรานในจุดยืนนั้น เราคงไม่สามารถแก้ปัญหาคือพิพาทได้ หากคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยอม “ถอย” ออกมา แต่ถ้าหากเรามองที่ผลประโยชน์เป็นหลักก็จะเป็นการแน่นอนว่ามีทางเลือกอื่นเกิดขึ้นอีกมากมาย ยกตัวอย่างเช่น หากคู่พิพาทฝ่ายหนึ่งต้องการอบขนมโดยใช้เปลือกส้มและคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งต้องการกินเนื้อส้ม คู่พิพาททั้งสองสามารถได้รับผลประโยชน์ของตนทั้งสองเต็ม 100 เปอร์เซ็นต์ ด้วยการแยกเปลือกออกมาจากเนื้อส้ม หากคู่พิพาทเน้นไปที่จุดยืนของตนโดยไม่ยอมอ่อนข้อให้กันและกัน พวกเขาอาจต้องแบ่งส้มกันคนละครึ่ง ดังนั้นแต่ละฝ่ายต่างได้ประโยชน์แค่ 50 เปอร์เซ็นต์เท่านั้นแน่นอนว่าข้อพิพาทอาจไม่สามารถลงเอยกันได้อย่างนุ่มนวลเสมอไป และก็อาจมีบ่อยครั้งที่ผลประโยชน์ไม่ลงตัวแต่บ่อยครั้งมากกว่าที่คุณคิดการช่วยให้คู่พิพาทสามารถระบุและพูดคุยถึงผลประโยชน์ของตนจะเปิดเผยให้เห็นข้อมูลและเรื่องราวที่มีประโยชน์และจะช่วยให้คู่พิพาทสามารถทำงานร่วมกัน อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาได้ในที่สุด

2.5.1.3 การพยายามหาวิธีการหลายๆ อย่างก่อนตัดสินใจว่าจะทำอะไรต่อไป

ในขณะที่เรามีข้อขัดแย้งหรือกำลังเจรจาต่อรองกับอีกคนหนึ่ง มีอยู่บ่อยครั้งที่เรามักจะระบุนทางหรือวิธีการที่เราคิดว่าจะสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างรวดเร็วและที่ติดอยู่ตรงนั้น ขอให้ผู้ไกล่เกลี่ยพยายามกระตุ้นคู่พิพาทให้คิดหาวิธีต่างๆ ที่อาจนำไปสู่การแก้ปัญหาข้อพิพาทไว้หลายๆ วิธีก่อนจะกลับมาเลือกว่าจะตกลงกันด้วยวิธีอะไรแน่ แม้แต่ข้อพิพาทที่ง่ายที่สุดก็ยังสามารถแก้ไขด้วยวิธีการที่มากกว่าหนึ่งวิธีในฐานะผู้ไกล่เกลี่ย ท่านจึงควรช่วยคู่พิพาทให้คิดถึงทางเลือกในเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ หากคู่พิพาทแต่ละฝ่ายต่างก็หาทางเลือกมาฝ่ายละอย่างซึ่งไม่เหมือนกันก็จะช่วยให้การเจรจาก้าวหน้าต่อไปได้

2.5.2 หลักเกณฑ์ของการไกล่เกลี่ย มีดังนี้

2.5.2.1 คู่ความสมัครใจเลือกใช้วิธีการไกล่เกลี่ย บุคคลที่สามที่จะเข้ามาช่วยไกล่เกลี่ยต้องอาศัยความยินยอมของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายเป็นสำคัญ ดังนั้นก่อนที่ผู้ไกล่เกลี่ยจะดำเนินการไกล่เกลี่ยควรให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายแสดงความยินยอมไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ลงชื่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายเป็นสำคัญ

2.5.2.2 กฎหมายไม่ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยไว้เป็นการเฉพาะ ดังนั้นบุคคลใดก็ตามที่คู่กรณีพิพาทยินยอมให้ทำการไกล่เกลี่ย ก็ย่อมมีอำนาจที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ แต่บุคคลที่สามที่จะเข้ามาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยควรจะเป็นบุคคลที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายรู้จักเป็นอย่างดีหรือเป็นบุคคลที่คู่กรณียอมรับและให้ความเคารพนับถือ จึงยินยอมให้ทำการไกล่เกลี่ย

สำหรับการไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทในศาลหรือของสถาบันไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยทั่วไป ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องมีคุณสมบัติตามระเบียบข้อบังคับที่ใช้ในศาลหรือสถาบันนั้นๆ

2.5.2.3 การเจรจาของคู่ความในการไกล่เกลี่ยต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความผูกพันทางสังคมและความรู้สึกของมนุษย์ยิ่งกว่าการโต้แย้งตามหลักตรรกศาสตร์

2.5.2.4 พยายามเจรจาให้บรรลุถึงข้อตกลงโดยไม่จำเป็นต้องกล่าวหาว่าใครผิดใครถูก

2.5.2.5 เมื่อมีการตกลงประนีประนอมยอมความกันได้แล้ว จะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือคือการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ โดยให้ทุกฝ่ายลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

นอกจากนี้ Professor Lon Fuller⁵⁴ ได้กล่าวไว้ในบทความของเขาเกี่ยวกับคุณภาพของการไกล่เกลี่ยที่สำคัญไว้ว่า “การไกล่เกลี่ยเป็นความสามารถที่จะทำให้เกิดการเข้าหากันได้ใหม่อีกครั้งหนึ่งของคู่ความและไม่ได้กำหนดกฎเกณฑ์มากมายต่อคู่ความแต่ได้มีการช่วยเหลือคู่ความให้ประสบความสำเร็จใหม่และมีส่วนร่วมในการรับรู้ถึงความสัมพันธ์และเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน”

ด้วยเหตุนี้ ระบบการไกล่เกลี่ยจึงเข้ามามีบทบาทที่สำคัญและเป็นที่น่าสนใจที่จะนำมาใช้มากขึ้น ลักษณะที่สำคัญของระบบการไกล่เกลี่ยมีดังต่อไปนี้ คือ

- 1) ผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ
- 2) ระบบการไกล่เกลี่ยจะเน้นถึงความรับผิดชอบของผู้พิพาทเอง สำหรับการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อชีวิตของเขาเอง
- 3) ระบบการไกล่เกลี่ยไม่เป็นการบังคับแต่เป็นวิธีการโดยความสมัครใจที่คู่พิพาททั้งสองฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงกันได้
- 4) ผู้ไกล่เกลี่ยจะมีความยืดหยุ่นต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยและสามารถยอมรับกระบวนการต่างๆ ที่จะพบกับความต้องการของคู่พิพาททั้งสองฝ่าย
- 5) ระบบการไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการระยะสั้นมากกว่าเป็นการเข้าแทรกแซงในระยะยาว
- 6) ระบบการไกล่เกลี่ยเป็นความเกี่ยวพันในกาลเวลาปัจจุบันและในอนาคตมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา
- 7) ความไว้วางใจและความเชื่อมั่นของคู่พิพาททั้งสองฝ่ายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ใช้ได้ผล

2.5.3 สิ่งที่คุณควรรจะต้องมีในการไกล่เกลี่ย⁵⁵

หลัก 4 ประการที่คุณจำเป็นต้องมีเพื่อช่วยให้การไกล่เกลี่ยสำเร็จอย่างตรงตามความมุ่งหมายได้นั้นได้แก่

⁵⁴ Jacqueline M. Nolan-haley. Op.cit. p. 58.

⁵⁵ ภาณุ รังสีสหัส ก เล่มเดิม. หน้า 12-16.

2.5.3.1 ความต้องการที่จะให้ไกล่เกลี่ย

คู่ความทั้งสองฝ่ายจะต้องมีความต้องการที่จะให้มีการไกล่เกลี่ย หมายความว่า อาจจะหาทางยุติข้อพิพาทที่มีต่อกันนั้นเสีย ไม่ใช่เพียงความสมัครใจที่จะให้ไกล่เกลี่ยเพียงฝ่ายเดียว หากคู่ความฝ่ายใดไม่สมัครใจและไม่มีความต้องการที่จะมาร่วมอยู่ในห้องเดียวกัน เพื่อเผชิญหน้า กับความเป็นจริงของสถานการณ์ที่มีอยู่ระหว่างตนกับคู่ความฝ่ายตรงข้ามแล้ว ในทางปฏิบัติการไกล่เกลี่ยมักจะล้มเหลว

ความต้องการที่จะให้ไกล่เกลี่ยที่จะนำมาพาให้คู่ความเข้ามาสู่การไกล่เกลี่ยนั้น มีอยู่แตกต่างกัน บางคนอาจจะต้องการหลีกเลี่ยงค่าใช้จ่ายที่ต้องดำเนินคดีในศาล บางคน อาจต้องการหลีกเลี่ยงระบบที่มีการต่อสู้กัน บางคนอาจจะต้องการตัดสินใจปัญหาของตนเอง บางคนอาจจะไม่ต้องการที่จะเป็นศัตรูกับคู่ความฝ่ายตรงข้าม และบางคนก็อาจจะต้องการยุติปัญหา ของตนให้เร็วขึ้น

ในกรณีที่ไม่มีความต้องการที่จะให้ไกล่เกลี่ยแต่ได้เข้ามาสู่การไกล่เกลี่ย ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นการสมัครใจที่จะให้ไกล่เกลี่ยแล้วแต่ยังไม่มีความอยากที่จะยุติข้อพิพาทหรืออีกนัยหนึ่ง ยังขาดความต้องการที่จะให้ไกล่เกลี่ยจริงๆ นั้น คู่ความจะไม่พยายามหาหนทางที่จะยอมชอมกับ คู่ความฝ่ายตรงข้าม กล่าวคือเป็นการขาดแรงจูงใจหรือแรงกระตุ้นที่จะปรองดองกับคู่ความฝ่ายตรงข้าม นั้นเอง

2.5.3.2 ความรับผิดชอบส่วนตัว

ความรับผิดชอบส่วนตัวของคู่ความนั้นเป็นเรื่องของลักษณะการยอมรับว่า ตนจะรับผิดชอบในการเข้าร่วมไกล่เกลี่ยและรับผิดชอบในผลลัพธ์ที่ได้จากการเจรจานั้น ความรับผิดชอบเช่นนี้มีอยู่ 3 ส่วน คือ

1) คู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องกระทำในสิ่งที่จำเป็นทุกประการ เพื่อให้ ทุกฝ่ายสามารถเข้าใจในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างถ่องแท้ เช่น การเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การบอกให้ผู้ไกล่เกลี่ยทราบถึงความต้องการที่แท้จริง เป็นต้น

2) คู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องเข้าใจถึงสิทธิ ความต้องการ แผนการ และ สิ่งอื่นที่เป็นเรื่องสำคัญของฝ่ายตน

3) คู่ความแต่ละฝ่ายจะต้องเต็มใจรับผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นจากการไกล่เกลี่ย โดยจะต้องเต็มใจสร้างรูปแบบทางความคิดขึ้นและแสดงความคิดนั้นออกมาด้วย

2.5.3.3 ความตั้งใจที่จะไม่ตกลงด้วย

ในการเจรจาต่อรองกับคู่ความฝ่ายตรงข้าม มิใช่หมายความว่าต้องพยายามตกลงกับคู่ความฝ่ายตรงข้ามให้ได้เท่านั้น แต่จะต้องมีความตั้งใจที่จะยื่นข้อเสนอด้านทานต่อการตัดสินใจใดๆ ที่อาจเป็นผลให้ตนเองต้องประสพกับความยุ่งยากที่จะตามมาในภายหลังด้วย กล่าวคือแม้บุคคลอื่นๆ จะบอกหรือแนะนำให้ทำอะไร แต่ในที่สุดตัวคู่ความเองจะต้องเป็นผู้ทำการตัดสินใจว่าข้อตกลงนั้นๆ จะสามารถทำให้ตนได้รับผลที่ดีที่สุดหรือไม่ ซึ่งเมื่อข้อต่อรองของฝ่ายตรงข้ามไปถึงจุดที่ไม่อาจตกลงด้วยได้ ก็จะต้องไม่ตกลงด้วยกับข้อต่อรองนั้น

สำหรับผลลบที่เกิดจากการเจรจาในลักษณะของการต่อสู้กัน อันทำให้การเจรจาไม่คืบหน้าไปนั้น ก็เป็นเรื่องของการเสียเวลาและค่าใช้จ่ายเท่านั้น แต่การที่คู่ความได้พบว่าตนเองอยู่ในสภาพคุมเชิงกับฝ่ายตรงข้ามเพราะข้อเสนอที่ได้มานั้น ไม่อาจเป็นที่ยอมรับได้น่าจะเป็นเรื่องที่ดีกว่าการเจรจาได้มาซึ่งข้อตกลงอันไม่เป็นธรรม ซึ่งหากมีกรณีของการได้รับข้อเสนอที่ไม่เป็นธรรมเกิดขึ้นและคู่ความฝ่ายที่ได้รับข้อเสนอขาดความตั้งใจที่จะไม่ตกลงด้วยแล้ว คู่ความฝ่ายที่ว่านั้น ก็อาจจะหาทางยุติข้อพิพาทด้วยการยอมรับสภาพของข้อตกลงที่ไม่เป็นธรรม และเมื่อตกลงทำเป็นสัญญาไปแล้ว ต่อมาในภายหลังเกิดความรู้สึกไม่ยอมรับเพราะเห็นว่าไม่เป็นธรรม จึงเสนอเรื่องเข้าสู่การพิจารณาของศาลเพื่อให้พิพากษากลับข้อสัญญานั้น ก็เป็นเรื่องยากที่จะพิสูจน์ให้ศาลเห็นด้วยได้ ดังนั้น การไม่ยอมตกลงด้วยกับข้อเสนอดังกล่าวในการเจรจาจึงน่าจะเป็นเรื่องที่ปลอดภัยกว่าการยอมตกลงด้วย โดยเฉพาะกรณีที่ยังมีข้อสงสัยอยู่เกี่ยวกับข้อตกลงที่ได้รับการเสนอนั้น ข้อสรุปที่ดูเหมือนจะขัดกับความรู้สึกของคนทั่วไปนั่นก็คือ การไม่ยอมตกลงด้วยจะช่วยเปิดประตูแห่งความเป็นไปได้ของการตกลงกันได้

2.5.3.4 ความตั้งใจที่จะตกลงด้วย

สิ่งที่คู่ความจะต้องมีอีกประการคือความตั้งใจของคู่ความทั้งสองฝ่าย ที่จะให้ความร่วมมือเพื่อนำไปสู่จุดหมายอันเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ซึ่งหากดูเผินๆ แล้วเรื่องที่ว่านี้ ดูเหมือนจะเป็นเรื่องธรรมดาที่น่าจะต้องมีอยู่ในตัวคู่ความเสมอไป ซึ่งหากขาดสิ่งจำเป็นที่ว่านี้แล้ว การไกล่เกลี่ยก็มักจะดำเนินไปผิดทิศทางและประสพกับความล้มเหลว ความตั้งใจดังกล่าวนี้ จะเห็นได้จากลักษณะกิริยาอาการและคำพูดของคู่ความนั่นเอง

2.5.4 การเป็นความลับของการไต่ถาม

การเป็นความลับของการไต่ถามมีอยู่สองเรื่องด้วยกันคือ การเป็นความลับโดยห้ามคู่ความนำข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการไต่ถามไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินคดีและการเป็นความลับโดยผู้ไต่ถามไม่นำข้อมูลที่ได้จากคู่ความฝ่ายหนึ่งไปถ่ายทอดให้กับคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง

การเป็นความลับโดยห้ามคู่ความนำข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการไต่ถามไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินคดีนั้น หมายความว่า ในกรณีที่คู่ความไม่สามารถตกลงกันจากการไต่ถามและต่อมาได้มีการนำคดีไปสู่ศาลหรือขอให้ศาลพิจารณาคดีต่อไปแล้วแต่กรณี คู่ความไม่สามารถอ้างถึงข้อสนทนาที่กระทำกันในการไต่ถามเป็นพยานหลักฐานในศาล และผู้ไต่ถามก็ไม่สามารถจะถูกเรียกไปให้การในศาลเพื่อพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงดังกล่าว ในบางรัฐของสหรัฐอเมริกา มีการวางรูปแบบอย่างเป็นทางการให้มีข้อตกลงให้ถือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น จากการไต่ถามเป็นความลับ และให้ถือเป็นเอกสิทธิ์ของการไต่ถาม ซึ่งเป็นการป้องกันไม่ให้ข้อมูล ในการไต่ถามถูกนำไปใช้เป็นประโยชน์ในศาล สำหรับรัฐที่ไม่มีบทบัญญัติของเอกสิทธิ์ในเรื่องนี้ก็จะถือตามข้อตกลงของคู่ความ อย่างไรก็ตาม ข้อตกลงเช่นนี้ก็ยังมีจุดอ่อนตรงที่คู่ความแต่ละคนยังมีอิสระที่จะไปเล่าข้อเท็จจริงที่ถูกห้ามให้ผู้อื่นฟังตามที่ตนต้องการได้ ซึ่งทำให้สามารถมีการตรวจสอบถึงข้อเท็จจริงดังกล่าว เพื่อนำมาพิสูจน์ถึงความมีอยู่เช่นนั้นจริงในศาลต่อไปได้ ดังนั้นการป้องกันในเรื่องนี้ จึงยังไม่สมบูรณ์เสียทีเดียว

สำหรับการไต่ถามที่กระทำกันอยู่ในประเทศไทยในปัจจุบัน ผู้ไต่ถามใช้วิธีบันทึกข้อตกลงไว้ในทำนองว่า “คู่ความทั้งสองฝ่ายให้สัญญาว่าจะไม่นำข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการเจรจาไปใช้เป็นพยานหลักฐานในคดี” หรือมีการระบุในรายละเอียดไว้ว่า “คู่ความทั้งสองฝ่ายให้สัญญาว่าจะไม่นำข้อเท็จจริง ข้อเสนอหรือความเห็นซึ่งเสนอ ความเห็นหรือข้อเสนอนั้นมาใช้ในการตลอดจนคำรับฟัง ซึ่งคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เปิดเผยในชั้นไต่ถามไปเปิดเผยหรือใช้เป็นพยานหลักฐานหรือใช้ประโยชน์ใดๆ ในชั้นพิจารณาคดี ไม่ว่าจะการไต่ถามจะมีประเด็นเกี่ยวเนื่องถึงข้อพิพาทอันเป็นมูลแห่งกระบวนการพิจารณาไต่ถามหรือไม่” โดยบันทึกข้อตกลงแบบหลังเป็นการแปลถ้อยคำมาจากภาษาอังกฤษของกฎเกณฑ์ในเรื่องนี้ที่บัญญัติอยู่ในรูปกลาง (Model Law) ของข้อบังคับเรื่องการประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการว่าด้วยกฎหมายการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (UNCITRAL) อย่างไรก็ตาม ขณะนี้ได้มีความพยายามที่จะบรรลุความเป็นเอกสิทธิ์ที่จะไม่เปิดเผยข้อมูลหรือเอกสารที่กระทำขึ้นในการไต่ถามไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 92 ของไทยขึ้นแล้ว โดยคณะอนุกรรมการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน

⁵⁶ ภาณุ รังสีสหัส ก แหล่งเดิม.

ในส่วนแห่งของกระทรวงยุติธรรมได้ยกร่างข้อความในลักษณะที่ว่า “ถ้าคำเบิกความหรือพยานหลักฐานของคู่ความหรือบุคคลใดอาจเปิดเผยเอกสารหรือข้อมูลที่กระทำขึ้นในกระบวนการไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมยอมความไม่ว่าจะเป็นกระบวนการในศาลหรือนอกศาล คู่ความหรือบุคคลเช่นว่านั้นชอบที่จะปฏิเสธไม่ยอมเบิกความหรือนำพยานหลักฐานนั้นๆ มาแสดงได้ เว้นแต่ ฯลฯ ซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างการนำเสนอเข้ารัฐสภาเพื่อพิจารณาต่อไป

การเป็นความลับโดยผู้ไกล่เกลี่ยไม่นำข้อมูลที่ได้จากคู่ความฝ่ายหนึ่งไปถ่ายทอดให้กับคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งฟังนั้น นอกจากจะมีความสำคัญในฐานะที่เป็นหลักจริยธรรมข้อหนึ่งของผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องพึงมีแล้ว ยังส่งผลต่อคู่ความให้เกิดความเชื่อถือในตัวผู้ไกล่เกลี่ยและต่อการไกล่เกลี่ยว่าจะประสบผลสำเร็จหรือไม่อีกด้วย การเป็นความลับในลักษณะนี้เป็นผลมาจากการใช้วิธีการไกล่เกลี่ยในรูปแบบของการประชุมฝ่ายเดียว (Caucus Session) ซึ่งคู่ความฝ่ายที่ร่วมประชุมอยู่กับผู้ไกล่เกลี่ยโดยไม่มีคู่ความฝ่ายตรงข้ามร่วมประชุมอยู่ด้วยนั้น อาจต้องการเล่าข้อเท็จจริงบางอย่าง ซึ่งต้องการให้ผู้ไกล่เกลี่ยรู้แต่ไม่ต้องการให้คู่ความฝ่ายตรงข้ามรู้ด้วยเหตุผลบางประการ เช่น เพื่อให้ผู้ไกล่เกลี่ยเข้าใจถึงความต้องการของตนแจ่มชัดขึ้น ต้องการระบายความคับแค้น หรือต้องการผูกโยงเรื่องราวให้ติดต่อกัน เป็นต้น ผู้ไกล่เกลี่ยจึงต้องระมัดระวังโดยการสอบถามคู่ความในตอนท้ายของการประชุมฝ่ายเดียวทุกครั้งไปว่ามีข้อความตอนใดที่คู่ความประสงค์จะให้เก็บรักษาไว้เป็นความลับโดยไม่บอกให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบหรือไม่ และผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องรับประกันต่อคู่ความว่าเรื่องทุกอย่างที่คู่ความขอให้ถือเป็นความลับจะต้องยังเป็นความลับอยู่เช่นนั้น กรณีเช่นนี้ การเปิดเผยความลับโดยไม่ทันยั้งคิดหรือไม่ตั้งใจในขณะที่มีการประชุมร่วมกัน (Joint Session) อาจทำให้ผู้ไกล่เกลี่ยต้องสูญเสียความเชื่อถือที่คู่ความมีต่อตน และการไกล่เกลี่ย ก็อาจจะต้องจบสิ้นลง อย่างไรก็ตาม มีข้อที่ควรระวังว่า ในบางกรณีสิ่งที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งคิดว่าเป็นความลับ คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอาจจะทราบอยู่ก่อนแล้ว

2.6 ประเภทคดีที่สมควรและไม่สมควรนำเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยในศาล

โดยปกติข้อพิพาทที่สามารถระงับได้ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย ได้แก่

2.6.1 ข้อพิพาททางแพ่ง เช่น กู้ยืม คำประกัน ซื้อขาย เช่าทรัพย์สิน ครอบครอง มรดก ปกติแล้วข้อพิพาททางแพ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการโต้แย้งสิทธิและหน้าที่ของแต่ละบุคคล สิทธิของบุคคลในทางแพ่งนั้นเป็นผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียที่กฎหมายรับรองและคุ้มครอง ซึ่งเกิดขึ้นโดยผลของกฎหมาย หรือโดยนิติกรรมสัญญา หรือจากจารีตประเพณีท้องถิ่น เมื่อบุคคลใดมีสิทธิทางแพ่ง

เกิดขึ้นก่อนให้อีกฝ่ายที่เกี่ยวข้องด้วยมีหน้าที่ที่จะต้องกระทำการหรือเว้นกระทำการใดที่มีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของผู้ทรงสิทธินั้น และเมื่อฝ่ายที่มีหน้าที่ไม่ทำหน้าที่ของตนก็ดี กระทำการใดๆ ที่ยังผลให้ฝ่ายผู้ทรงสิทธิต้องเสียสิทธิไปหรือได้รับความเสียหายก็ดี ผู้มีหน้าที่นั้นย่อมต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทน หรือกระทำการอื่นใดเพื่อให้ผู้ทรงสิทธิได้รับประโยชน์ตามสิทธิของเขา และเพื่อชดเชยความเสียหายที่เขาได้รับ เพราะฉะนั้นข้อพิพาททางแพ่งนี้จะเกิดขึ้นเมื่อทั้งผู้ทรงสิทธิและผู้มีหน้าที่ต่างโต้แย้งสิทธิและหน้าที่กัน ข้อพิพาททางแพ่งนี้ถือว่าเป็นข้อพิพาทส่วนบุคคล ดังนั้น กฎหมายจึงยินยอมให้ใช้วิธีการระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยได้ในทุกกรณี

2.6.2 ข้อพิพาททางอาญา เป็นข้อพิพาทที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญา ความผิดอาญา หมายถึง ความผิดที่เกิดจากการกระทำใดๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน และเป็นการกระทำความผิดอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้

ความผิดอาญานั้นแยกได้เป็น 3 ประเภท คือ

2.6.2.1 ความผิดอาญาแผ่นดิน หมายถึง ความผิดที่ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายไม่อาจจะยอมความกันได้ แม้ว่าผู้เสียหายจะไม่คิดเอาความใดๆ กับผู้กระทำความผิดก็ตาม เพราะกฎหมายถือว่า รัฐเป็นผู้เสียหายด้วย การตกลงยอมความกันเองระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดจึงเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนซึ่งมีผลเป็น โฆษะ

2.6.2.2 ความผิดอาญาต่อส่วนตัว หรือความผิดอาญาอันยอมความได้ หมายถึง ความผิดที่ผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิดอาจตกลงยินยอมไม่เอาผิดต่อกันได้ ความผิดประเภทนี้เป็นความผิดที่เอกชนคนใดคนหนึ่งเป็นผู้เสียหายโดยเฉพาะ ผู้อื่นหรือประชาชนทั่วไปไม่มีส่วนได้เสียด้วย ดังนั้น ผู้เสียหายจึงสามารถตกลงที่จะไม่เอาความกับผู้กระทำความผิดได้เสมอ และเมื่อยอมความกันแล้วจะมีผลให้สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับไป ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงบัญญัติไว้ว่า ผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเสียก่อน พนักงานสอบสวนจึงจะทำการสอบสวนได้ โดยผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์ภายใน 3 เดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดนั้น มิฉะนั้นจะทำให้คดีขาดอายุความร้องทุกข์ ส่งผลให้ไม่สามารถฟ้องร้องคดีต่อศาลได้

ความผิดอาญาอันยอมความได้นั้น ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับการค้า บางมาตรา ความผิดเกี่ยวกับเพศกรณีข่มขืนกระทำชำเราและกระทำอนาจารบางมาตรา ความผิดต่อเสรีภาพ และชื่อเสียงบางมาตรา ความผิดฐานเปิดเผยความลับ ความผิดฐานหมิ่นประมาท ความผิดฐานฉ้อโกง บางมาตรา ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ ความผิดฐานข่มขู่ ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์บางมาตรา และความผิดฐานบุกรุกบางมาตรา

อย่างไรก็ตาม ความผิดบางฐานแม้จะไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยตรง กฎหมายก็ให้ยอมความกันได้ หากเป็นความผิดที่เกิดขึ้นจากการกระทำอันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณี คือ

- 1) กรณีที่สามีกระทำต่อภริยา หรือภริยากระทำต่อสามี
- 2) กรณีที่บุพการี ได้แก่ บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย และผู้สืบสันดาน ได้แก่ ลูก หลาน เหลน ลื้อ กระทำต่อกัน
- 3) กรณีที่พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันกระทำต่อกัน

การกระทำของบุคคลดังกล่าวแม้กฎหมายจะไม่ได้บัญญัติว่าเป็นความผิดอันยอมความได้ ก็ให้ถือว่าเป็นความผิดอันยอมความได้ เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์

2.6.2.3 ข้อพิพาททางแพ่งเกี่ยวเนื่องทางอาญา การกระทำผิดบางอย่างเป็นได้ทั้งความผิดทางแพ่งและความผิดทางอาญา ลักษณะของการกระทำที่เป็นความผิดทางแพ่งเกี่ยวเนื่องทางอาญานั้น คือ ผู้กระทำผิดต้องรับผิดชอบตามกฎหมายอาญาและขณะเดียวกันก็ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายอีกด้วย ข้อพิพาทในลักษณะนี้จะระงับลงได้ก็ต่อเมื่อคู่พิพาทตกลงประนีประนอมกัน ทั้งคดีอาญาและคดีแพ่ง ถ้าตกลงเฉพาะคดีแพ่งโดยไม่ได้กล่าวถึงความผิดทางอาญา ก็ห้ามผลถึงคดีอาญาไม่ ทำนองเดียวกันการยอมความในคดีอาญาอย่างเดียวก็น่าจะมีผลรวมถึงการประนีประนอมยอมความทางแพ่งไม่ อย่างไรก็ดี ต้องพิจารณาด้วยว่าคดีอาญาดังกล่าวเป็นคดีอาญาอันยอมความกันได้หรือไม่ ซึ่งหากเป็นคดีอาญาแผ่นดินซึ่งยอมความกันไม่ได้ก็อาจจะประนีประนอมยอมความเฉพาะคดีแพ่งอย่างเดียวก็น่าได้

คดีที่สมควรนำเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ย⁵⁷ ได้แก่

- 1) คดีที่คู่ความต้องการยุติข้อพิพาทด้วยการเจรจาตกลงกันเอง
- 2) คดีที่คู่ความหรือทนายความมีปัญหาในการติดต่อเพื่อเจรจาตกลงกัน หรือคดีที่เรียกว่า “ฟ้องก่อนแล้วจึงค่อยเจรจา”
- 3) คดีที่คู่ความมีสาเหตุโกรธเคืองกันเป็นส่วนตัวหรือมีหลักฐานเป็นเหตุให้ไม่ยอมเจรจากัน
- 4) คดีที่การแก้ปัญหาข้อขัดแย้งด้วยวิธีตกลงกันเป็นผลดีมากกว่าการชี้ขาดข้อพิพาท โดยอาศัยกฎหมายหรือกำหนดกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมและจริยธรรม
- 5) คดีที่คนกลางยังมีโอกาสชี้แนะให้คู่ความตกลงกันได้
- 6) คดีที่คู่ความเคยมีความสัมพันธ์กันมาก่อนหรือคดีที่คู่ความยังคงมีความสัมพันธ์กันต่อไปในอนาคต
- 7) คดีที่คู่ความมิขอโต้แย้งกันเกี่ยวกับปัญหาข้อเท็จจริงหรือการตีความตามปัญหานั้น
- 8) คดีที่คู่ความมีแรงกระตุ้นที่จะตกลงกัน เนื่องจากระยะเวลาที่เนิ่นนาน ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่สูงหรือปัจจัยอื่นๆ
- 9) คดีที่ปรากฏว่าอุปสรรคในการระงับข้อพิพาทนั้นเกิดจากตัวทนายความไม่ใช่เกิดจากคู่ความ

ลักษณะที่เป็นอุปสรรคในการไกล่เกลี่ย

เนื่องจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความไว้วางใจและความเชื่อถือที่มีต่อองค์กรและบุคลากรที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการกำหนดคุณสมบัติ บทบาท อำนาจ และหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ย ตลอดจนการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นอย่างดีแล้ว แต่ยังคงมีอุปสรรคบางประการที่ทำให้การไกล่เกลี่ยไม่สามารถยุติลงได้ อุปสรรคเหล่านี้ได้แก่

1. คู่พิพาทไม่สมัครใจเข้าร่วมไกล่เกลี่ย
ข้อพิพาทแต่ละข้อพิพาทนั้นมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องแตกต่างกัน การเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ประการสำคัญ คือ คู่พิพาทต้องสมัครใจที่จะเข้าร่วมไกล่เกลี่ย หากข้อพิพาทที่จะไกล่เกลี่ยนั้นมีคู่พิพาทฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายไม่สมัครใจเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยแล้ว อาจทำให้การไกล่เกลี่ยไม่บรรลุผลไม่อาจยุติข้อพิพาทลงได้

⁵⁷ ศาลแพ่ง ก เล่มเดิม. หน้า 19-20.

2. ปัญหาเกี่ยวกับความเป็นกลาง

ผู้ไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทจะต้องมีความเป็นกลาง เพื่อให้คู่พิพาทเชื่อมั่นและพอใจ โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท หรือเป็นเครือญาติเกี่ยวข้องกับคู่พิพาท ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ไม่เป็นผู้ถูกกล่าวอ้างเป็นพยานบุคคลในข้อพิพาทนั้น ไม่เป็นผู้แทนหรือผู้รับมอบอำนาจ จากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ไม่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในเรื่องเดียวกันมาก่อน ไม่เป็นเครือญาติที่เคยมีเรื่อง พิพาทกับคู่พิพาทฝ่ายใดมาก่อน หรือไม่เป็นเจ้านี่ ลูกหนี้ นายจ้างของคู่พิพาทฝ่ายใดมาก่อน⁵⁸ ซึ่งหาก ผู้ไกล่เกลี่ยเคยเป็นบุคคลดังกล่าวข้างต้นกรณีหนึ่งกรณีใดมาก่อน ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องถอนตัวออกจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น

3. ระดับของการพัฒนาความขัดแย้งและระยะเวลาของการเข้าไปของคนกลาง⁵⁹

การที่ผู้ไกล่เกลี่ยเข้าไปมีบทบาทในข้อพิพาทตั้งแต่ระยะแรกๆ ก่อนที่จะมีความแตกแยกกันอย่างรุนแรง โดยมีการเตรียมคู่พิพาทที่จะเจรจากันในเนื้อหาข้อเท็จจริงอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อช่วยให้ผ่านอุปสรรคด้านจิตใจที่ขัดขวางการนำไปสู่ข้อตกลงประนีประนอม ได้ดีกว่าการที่ผู้ไกล่เกลี่ย จะเข้าไปในตอนท้าย หรือในขณะที่คู่พิพาทมีความตึงเครียดจากการไม่สามารถยุติข้อพิพาทลงได้

4. ความสามารถของผู้เจรจาต่อรองที่จะแก้ปัญหาข้อพิพาท

5. ความสมดุลของอำนาจต่อรองของคู่พิพาท และบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

6. ความซับซ้อนของข้อพิพาทที่ไกล่เกลี่ย

7. คดีที่คู่พิพาทฝ่ายหนึ่งไม่มีความไว้วางใจคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่ง หรือคดีที่คู่พิพาททั้งสองฝ่ายไม่มีความไว้วางใจกันอย่างชัดเจน ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากการเจรจาต่อรองที่ไม่เป็นธรรมในอดีต หรือเนื่องมาจากความเชื่อที่ว่าไม่มีทางตกลงกันได้โดยสุจริต

8. คดีที่คู่พิพาทมีความคิดว่าพยานหลักฐานของตนมีน้ำหนักเพียงพอที่จะทำให้ชนะคดีได้ และการให้ศาลชี้ขาดตัดสินคดีเป็นสิ่งจำเป็น

9. คู่พิพาทฝ่ายหนึ่งมีอำนาจในการต่อรองสูงกว่าอีกฝ่ายหนึ่งมาก

⁵⁸ คำรึห์ สุดเตมีย้. เล่มเดิม. หน้า 65-66.

⁵⁹ Christopher W. Moore. "The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict." วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ. (ผู้แปล). (2542). กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง ยุทธศาสตร์การนำไปใช้ เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง. หน้า 88-89.

2.7 วิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ระบบการไกล่เกลี่ยเป็นระบบที่มีพื้นฐานมาจากอำนาจการไกล่เกลี่ยของผู้พิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กล่าวคือ ไม่มีกฎหมายเฉพาะเรื่องบัญญัติรับรองให้อำนาจไว้ จึงอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19 มาตรา 20 มาตรา 20 ทวิ มารองรับการจัดระบบ แต่ได้ลดขั้นตอนการปฏิบัติ วิธีการทำงานและอำนาจของผู้พิพากษาลงมา เพื่อสร้างบรรยากาศในการเจรจาต่อรองของกลุ่มความและลดอุปสรรคต่างๆ จากระเบียบวิธีการและการใช้อำนาจของผู้พิพากษามาปกติ⁶⁰

2.7.1 ขั้นตอนในกระบวนการไกล่เกลี่ย⁶¹

ขั้นตอนในกระบวนการไกล่เกลี่ยมีทฤษฎีและคำจำกัดความแตกต่างกันหลายประการ ขั้นตอนต่อไปนี้เป็นขั้นตอนที่เป็นประโยชน์

2.7.1.1 ขั้นตอนก่อนการไกล่เกลี่ย

ได้แก่ การพิจารณาเพิ่มข้อพิพาท และเตรียมคำกล่าวเปิดการไกล่เกลี่ยของผู้ไกล่เกลี่ย

2.7.1.2 การรวบรวมข้อมูลหรือเรื่องราวที่เกิดขึ้น

ได้แก่ การที่คู่พิพาทแถลงข้อเท็จจริงว่าเหตุใดจึงมีการไกล่เกลี่ยเกิดขึ้น ซึ่งเรื่องนี้อาจถูกกล่าวเข้าไปตลอดกระบวนการไกล่เกลี่ย

2.7.1.3 การกำหนดหัวข้อที่จะไกล่เกลี่ย

ผู้ไกล่เกลี่ยจะสามารถช่วยคู่พิพาทให้การเจรจาอย่างมีระเบียบได้ โดยอาศัยการแจกแจงของคู่พิพาทในเรื่องความต้องการผลประโยชน์ หรือสิ่งที่คู่พิพาทห่วงใย ซึ่งการกำหนดเค้าโครงดังกล่าวนี้ จะทำให้คู่พิพาทไม่ออกนอกเรื่อง ทั้งนี้มีการแก้ไขหรือสับเปลี่ยนหัวข้อที่จะเจรจาในระหว่างที่ทำการไกล่เกลี่ยก็ได้

⁶⁰ โขติช่วง ทัพวงศ์ ก เล่มเดิม. หน้า 57.

⁶¹ สำนักกระบวนข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. เล่มเดิม. หน้า 13-14.

2.7.1.4 ทำให้การไถ่เกี๋ยเดินหน้าต่อไป

บ่อยครั้งที่คู่พิพาทยึดติดอยู่แต่แนวความคิดของตน ประโยชน์อย่างหนึ่ง ที่ผู้ไถ่เกี๋ยให้กับกระบวนการไถ่เกี๋ยคือการช่วยให้คู่พิพาทมองในแง่มุมใหม่ โดยมองไปยังอนาคต และพิจารณาทางเลือกที่สร้างสรรค์ นอกจากนี้คู่พิพาทอาจเห็นประโยชน์ในการประชุมกับผู้ไถ่เกี๋ย ฝ่ายเดียวโดยประชุมแยกต่างหาก ซึ่งการประชุมดังกล่าวนี้อาจเกิดขึ้นหลายครั้งในระหว่างการไถ่เกี๋ย

2.7.1.5 การสิ้นสุดการไถ่เกี๋ย

การสิ้นสุดการไถ่เกี๋ยอาจเนื่องมาจากมีการทำข้อตกลงระงับข้อพิพาท ทั้งปวงเป็นลายลักษณ์อักษรและมีการลงนามโดยคู่พิพาททุกฝ่าย หรือมีการตกลงระงับข้อพิพาท บางส่วนโดยทำข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษร และได้รับการลงนามจากคู่พิพาทหรือหยุดการไถ่เกี๋ย โดยมีข้อตกลงว่าจะนำข้อพิพาทกลับมาไถ่เกี๋ยและเจรจาตามวันที่กำหนดหรือเนื่องมาจากเหตุอื่น ตามที่ระบุไว้ในระเบียบการไถ่เกี๋ยข้อพิพาท

2.7.1.6 ในฐานะผู้ไถ่เกี๋ยใหม่

การพิจารณาขั้นตอนการไถ่เกี๋ยตามลำดับอันได้แก่ การเริ่มต้นการรวบรวม ข้อมูล การกำหนดเรื่องที่จะไถ่เกี๋ย การทำให้การไถ่เกี๋ยเดินหน้าต่อไปและการสรุปผลจะก่อให้เกิด ความสะดวกแก่ผู้ไถ่เกี๋ยมากที่สุด อย่างไรก็ตามขั้นตอนช่วงกลางของการไถ่เกี๋ยจะสลับกันไป สลับกันมากกว่าที่จะเป็นไปตามลำดับขั้นตอน การไถ่เกี๋ยย่อมจะมีการเริ่มต้นและมีตอนจบ แต่ขั้นตอนกลางๆ อาจสลับสับเปลี่ยนกับขั้นตอนอื่นๆ ได้

การไถ่เกี๋ยเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ต้องใช้หลักจิตวิทยา ผู้ไถ่เกี๋ยจำเป็นต้องมีวาทศิลป์ในการเจรจาซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามรูปคดีและอุปนิสัยของคู่พิพาท รวมทั้งปัจจัยอื่น ที่เกี่ยวข้อง จึงไม่มีขั้นตอนการดำเนินการที่แน่นอนตายตัว อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติขั้นตอนที่นิยมกัน ทั่วไป⁶² ได้แก่

⁶² ปรัชญา อยู่ประเสริฐ. (2548). “ขั้นตอนกระบวนการไถ่เกี๋ยข้อพิพาท.” ใน พรพิมล จิรศิริเลิศ. (บรรณาธิการ). รวมบทความการไถ่เกี๋ยและการประนอมข้อพิพาทและความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย ที่เกี่ยวข้อง. หน้า 119-122.

1) การเปิดประชุมไกล่เกลี่ยนัดแรก

การไกล่เกลี่ยจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับ การไกล่เกลี่ย นัดแรกว่าจะเริ่มต้นได้ด้วยดีหรือไม่ หากสามารถเริ่มต้นได้ด้วยดีสามารถอธิบายให้คู่พิพาทเข้าใจ และมองเห็นประโยชน์ในการที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาแล้ว ข้อพิพาทดังกล่าวก็จะมีแนวโน้มว่าจะยุติ ได้เกือบร้อยละห้าสิบแล้ว ในขั้นตอนนี้มีกิจกรรมที่ต้องทำหลายประการ ได้แก่

แนะนำตัวผู้ไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องแนะนำตัวเองให้คู่พิพาท ทราบชื่อ ที่อยู่ อาชีพ พร้อมทั้งเปิดเผยข้อเท็จจริงที่อาจกระทบต่อความเป็นอิสระและความเป็นกลาง หรืออาจจะถูกคัดค้านให้คู่พิพาททราบ ทำความสนิทสนมคุ้นเคยเพื่อสร้างบรรยากาศในการไกล่เกลี่ย ให้ผู้เข้าร่วมประชุมแนะนำตัว โดยให้แต่ละฝ่ายแนะนำตัวเพื่อจะได้ทำความรู้จักสามารถเรียกชื่อ ได้ถูกต้องตลอดจนทราบความเกี่ยวข้องและสถานภาพของแต่ละฝ่ายว่าเป็นตัวความหรือผู้แทน ซึ่งมีอำนาจตัดสินใจในการเจรจาอย่างน้อยเพียงใด

ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องตรวจสอบผู้เข้าร่วมประชุมว่าได้รับมอบอำนาจ มาถูกต้องและมีอำนาจตัดสินใจหรือไม่ เพื่อให้การเจรจาและการตกลงทำสัญญาประนีประนอมเป็นไป โดยชอบกฎหมายและมีผลบังคับได้ เมื่อเห็นว่าชอบแล้วก็ดำเนินการให้คู่พิพาทลงนามในหนังสือยินยอม ให้ไกล่เกลี่ย ควรให้คู่พิพาทลงนามตกลงยินยอมให้ไกล่เกลี่ยและรับว่าจะไม่นำข้อเท็จจริงที่ได้จากการไกล่เกลี่ยไปใช้ในชั้นอนุญาโตตุลาการหรือในชั้นศาล เพื่อรักษาความลับของคู่พิพาทและให้คู่พิพาท เกิดความมั่นใจและไว้วางใจในการที่จะเปิดเผยข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องอันจะนำไปสู่ความสำเร็จ ในการไกล่เกลี่ย

อธิบายให้คู่พิพาททราบถึงข้อดีและประโยชน์ของการไกล่เกลี่ย ว่าจะจะเป็นประโยชน์อย่างไร โดยให้คู่พิพาทมองหรือพิจารณาถึงประโยชน์ร่วมกันของทั้งสองฝ่าย และแจ้งขอบเขตอำนาจของผู้ไกล่เกลี่ยว่าเป็นคนกลางที่เข้ามาประสานในการเจรจา ไม่มีอำนาจในการทำ คำชี้ขาดหรือบังคับให้คู่พิพาททำสัญญาประนีประนอมยอมความได้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องกำหนดกฎเกณฑ์ ในกระบวนการไกล่เกลี่ย โดยทำความเข้าใจกฎข้อบังคับตลอดจนวิธีปฏิบัติตนของแต่ละฝ่าย เช่น กำหนดให้ฝ่ายใดพูดก่อน ขณะที่ฝ่ายหนึ่งพูดให้อีกฝ่ายฟังโดยไม่ขัดจังหวะ เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยอนุญาต ให้พูดจึงจะพูดได้

ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องแจ้งให้คู่พิพาททราบถึงความเป็นกลางของผู้ไกล่เกลี่ย ว่าเป็นคนกลางที่เป็นอิสระ ไม่ได้เป็นผู้แทนหรือเกี่ยวข้องกับฝ่ายใดและแม้ว่าจะมีการประชุมกับฝ่ายใด แต่เพียงฝ่ายเดียวบ้างก็จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นอิสระและเป็นกลาง และแจ้งให้คู่พิพาททราบว่ กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นความลับ อนุญาตให้ผู้ที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ คู่ความ ผู้แทน หรือผู้รับมอบอำนาจ หรือบุคคลที่คู่พิพาทยินยอมให้เข้าร่วมเท่านั้น ข้อมูล ข้อเท็จจริง เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไม่สามารถ

นำไปเปิดเผยได้ และไม่สามารถนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินกระบวนการพิจารณาชั้นอนุญาโตตุลาการหรือชั้นศาลได้ เพื่อให้คู่พิพาทเกิดความเชื่อถือและมั่นใจในการที่จะเปิดเผยข้อมูล และข้อเท็จจริงในการเจรจาอันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการไกล่เกลี่ย นอกจากนี้ควรให้คู่พิพาททราบว่าจะมีการประชุมฝ่ายเดียวกล่าวคือจะประชุมกับคู่พิพาทที่ละฝ่าย และประการสุดท้ายผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเห็นว่าการไกล่เกลี่ยเป็นการแก้ไขปัญหาร่วมกัน จะต้องมีการลดหย่อนผ่อนปรนให้แก่กันไม่มุ่งที่จะเอาชนะกันอย่างเดียว

2) การค้นหาประเด็นของข้อพิพาทและความต้องการของคู่พิพาท

ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องให้คู่พิพาทเสนอเรื่องราวข้อเท็จจริงและข้อเรียกร้องโดยย่อ เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการที่จะทราบถึงความต้องการและข้อเรียกร้องตลอดจนสิ่งที่คู่พิพาทแต่ละฝ่ายจะยอมรับได้ในขั้นตอนแรกของการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องกระตุ้นให้ทุกฝ่ายได้พูดและเสนอข้อเท็จจริงให้มากที่สุด และจะต้องเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน เนื่องจากส่วนใหญ่ในระยะแรกของการไกล่เกลี่ย ต่างฝ่ายต่างจะสงวนท่าทีไม่ยอมเป็นฝ่ายยื่นข้อเสนอก่อน เพราะเกรงว่าจะได้รับน้อยเกินกว่าที่อีกฝ่ายจะให้หรือเสนอมากเกินกว่าที่อีกฝ่ายจะเรียกร้อง

ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องรับฟังและรวบรวมข้อเท็จจริงทั้งหมด หากเกิดความสงสัยตอนใดก็จะสอบถามคู่พิพาทให้เกิดความกระจ่าง ทั้งนี้จะต้องจำแนกจุดยืนและความต้องการของแต่ละฝ่ายให้ได้ว่าเขาต้องการอะไร และจะสามารถลดหย่อนให้ได้เพียงใด

3) การตรวจสอบประเด็นข้อพิพาทในการประชุมฝ่ายเดียว

หากผู้ไกล่เกลี่ยพิจารณาแล้วเห็นว่าจำเป็นต้องมีการประชุมฝ่ายเดียวก็ต้องสอบถามความยินยอมจากคู่พิพาทก่อน โดยในการประชมนั้นผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องระมัดระวังในการใช้คำพูดและการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นความลับของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งให้มากที่สุด เพื่อให้คู่พิพาทเห็นว่าผู้ไกล่เกลี่ยมีความน่าเชื่อถือและเป็นกลางอย่างแท้จริง

4) การแก้ปัญหาข้อขัดแย้งในประเด็นพิพาท

ภายหลังจากที่มีการประชุมฝ่ายเดียว ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องสรุปประเด็นทั้งหมด หากเรื่องใดคู่พิพาทตกลงกันได้แล้วก็ตัดออกไป เพื่อให้ประเด็นข้อพิพาทเคลิบเคลิ้ม นอกจากนี้ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเสนอทางเลือกที่เป็นไปได้หลายๆทางให้แก่คู่พิพาท เช่น กรณีพิพาทเรื่องสัญญาผู้ยืมอาจจะเสนอให้ผ่อนชำระเป็นรายเดือน พักดอกเบี้ยไว้ก่อน ขยายเวลาการชำระหนี้ หรือใช้ด้วยหลักทรัพย์อย่างอื่นแทน

5) การจัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความ

หากคู่พิพาทสามารถตกลงกันได้และผู้ไกล่เกลี่ยเห็นว่าไม่ขัดต่อกฎหมายแล้ว ควรจะรีบดำเนินการร่างสัญญาประนีประนอมยอมความให้เป็นไปตามที่คู่พิพาทตกลงกัน และให้มีผลบังคับได้ และให้คู่พิพาทหรือผู้แทนที่มีอำนาจลงนามเพื่อให้มีผลผูกพัน เพราะหากทิ้งระยะเวลาให้เนิ่นนานออกไป คู่พิพาทอาจเปลี่ยนใจได้

ในการร่างสัญญาประนีประนอมยอมความ ผู้ไกล่เกลี่ยอาจให้คู่พิพาทใส่เนื้อหาข้อตกลงเอง หรือช่วยร่างตามที่คู่พิพาทต้องการ จากนั้นก็ตรวจสอบทบทวนข้อตกลงให้ถูกต้องครบถ้วนอีกครั้ง และอ่านให้คู่พิพาทฟัง ให้คู่พิพาทและพยานลงลายมือชื่อในต้นฉบับ คู่สำเนาและสำเนาให้ทั้งสองฝ่ายเก็บไว้คนละฉบับ

2.7.2 วิธีการที่ใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ย⁶³

เพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้กระบวนการไกล่เกลี่ยสมควรที่จะกล่าวถึงขั้นตอนแต่ละขั้นตอนแยกย่อยออกจากกัน ขอให้ระลึกไว้ว่าเมื่อมีการลงมือไกล่เกลี่ย “จริงๆ” ขั้นตอนต่างๆ มักจะปนกันหรือสลับกัน

ผู้ไกล่เกลี่ยควรที่จะกำหนดแนวทางต่อไปนี้ในกระบวนการไกล่เกลี่ย คือ

2.7.2.1 ผู้ที่จะได้พูดก่อน

โดยทั่วไปแล้วผู้ไกล่เกลี่ยจะขอให้คู่พิพาทฝ่ายที่ยื่นคำร้องขอให้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้พูดก่อน หลักการนี้กำหนดไว้เพื่อป้องกันการถกเถียงกันว่าใครจะเป็นผู้ได้พูดก่อน นอกจากนี้บุคคลที่ยื่นคำร้องมีหน้าที่อยู่แล้วที่จะต้องแจ้งให้คู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งทราบว่าทำไมตนจึงทำการเรียกร้องหรือกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่ง ดังนั้นบุคคลผู้นี้จึงควรเป็นฝ่ายพูดก่อน

2.7.2.2 การแยกประชุมกับคู่พิพาทแต่ละฝ่าย

บางครั้งการแยกประชุมกับคู่พิพาทแต่ละฝ่ายโดยลำพังในระหว่างการไกล่เกลี่ยอาจมีประโยชน์ ดังนั้นผู้ไกล่เกลี่ยควรแจ้งให้คู่พิพาททราบในขณะที่กล่าวเปิดการไกล่เกลี่ยเพื่อคู่พิพาทจะได้ไม่แปลกใจ เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยประสงค์จะแยกประชุมจงอย่าใช้เวลามากนักเพื่ออธิบายกลไกของการแยกประชุมนี้ เพราะผู้ไกล่เกลี่ยอาจตัดสินใจไม่ใช้วิธีการดังกล่าวก็ได้

⁶³ สำนักกรับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. เล่มเดิม. หน้า 15-18.

2.7.2.3 การจดบันทึก

ผู้ไกล่เกลี่ยต้องแจ้งให้คู่พิพาททราบว่าผู้ไกล่เกลี่ยจะจดบันทึกส่วนตัว เพื่อช่วยความจำ ผู้ไกล่เกลี่ยควรจัดปากกาและกระดาษไว้ให้คู่พิพาทและขอให้คู่พิพาทฟังข้อมูลใหม่ๆ และทำการจดบันทึกไว้เป็นส่วนตัวในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งพูด การจดบันทึกเช่นนี้จะทำให้คู่พิพาท จำประเด็นที่ตนต้องการเจรจาได้เพื่อจะได้ไม่ต้องขัดจังหวะการพูดของอีกฝ่าย

2.7.2.4 การอธิบายความลับในกระบวนการไกล่เกลี่ย

ให้ผู้ไกล่เกลี่ยอธิบายว่าหลักเกณฑ์ในการไกล่เกลี่ย ตลอดจนการติดต่อสื่อสารทั้งด้วยวาจาและลายลักษณ์อักษรในกระบวนการไกล่เกลี่ยนอกเหนือจากข้อตกลงระดับข้อพิพาท เป็นสิ่งที่ต้องเก็บเป็นความลับ และการดำเนินกระบวนการทางกฎหมายที่มีขึ้นภายหลังการไกล่เกลี่ย จะไม่รับฟังการติดต่อสื่อสารดังกล่าวเป็นพยานหลักฐาน เว้นแต่คู่พิพาทจะตกลงกันเป็นอย่างอื่น

กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ในกรณีที่ไม่สามารถตกลงระดับข้อพิพาทกันได้ในกระบวนการไกล่เกลี่ยและคู่พิพาทนำคดีเข้าสู่การพิจารณาของศาล คู่พิพาทไม่สามารถเบิกความถึงสิ่งที่อีกฝ่ายได้กล่าวในกระบวนการไกล่เกลี่ย และคู่พิพาทแต่ละฝ่ายสามารถห้ามไม่ให้ผู้ที่เข้าร่วมในการไกล่เกลี่ย รวมทั้งตัวผู้ไกล่เกลี่ยเองเปิดเผยข้อความใดๆ ทั้งที่ได้กล่าวด้วยวาจาหรือทำเป็นลายลักษณ์อักษรในระหว่างการไกล่เกลี่ย อย่างไรก็ตามข้อตกลงที่ทำเป็นลายลักษณ์อักษรและได้รับการลงนามแล้วจะไม่อยู่ในบังคับของข้อกำหนดในการรักษาความลับ ทั้งนี้คู่พิพาทสามารถสละสิทธิการรักษาความลับของกระบวนการไกล่เกลี่ย ซึ่งการสละสิทธิดังกล่าวจะทำให้สามารถเปิดเผยข้อมูลใดๆ ที่เปิดเผยไว้ใน การไกล่เกลี่ยได้

ผู้ไกล่เกลี่ยอาจเริ่มกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยกล่าวว่า

“ผม (ดิฉัน) ขออนุญาตอธิบายให้ทราบกระบวนการไกล่เกลี่ยในวันนี้ คือ หลังจากผมกล่าวจบและตอบคำถามต่างๆ ที่ท่านอาจสงสัยแล้วผมจะขอให้คุณ..... ซึ่งเป็นผู้ที่ร้องขอให้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้ริเริ่มกล่าวถึงข้อพิพาทที่เกิดขึ้น หลังจากนั้นขอให้คุณ.....เป็นผู้กล่าวถึงข้อพิพาท เช่นเดียวกันและในบางโอกาสถ้าเห็นว่าการได้ประชุมกับแต่ละฝ่ายโดยลำพังอาจเป็นประโยชน์ในการไกล่เกลี่ย ผมก็จะขอประชุมกับแต่ละฝ่าย ซึ่งผมจะอธิบายรายละเอียดในเรื่องนี้เพิ่มเติมให้ทราบทราบ เมื่อผมใช้กระบวนการดังกล่าว”

“ผมเห็นว่าในระหว่างการไกล่เกลี่ยท่านควรปฏิบัติต่ออีกฝ่ายด้วยความสุภาพและให้เกียรติ ดังนั้น ในขณะที่ฝ่ายหนึ่งกำลังพูดอยู่ขอให้ท่านตั้งใจฟัง ทั้งนี้ท่านควรจดข้อมูลหรือเรื่องราวใดๆ ที่ท่านได้รับฟังหรือประเด็นปัญหาที่ท่านต้องการพูดถึงและกล่าวจะหลงลืมไว้ ผมเองก็จะจดบันทึกข้อมูลบางประการเพื่อบันทึกข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเช่นกัน

“เมื่อสิ้นสุดการไกล่เกลี่ย ผมจะทำลายบันทึกของผมและขอให้ท่านทำเช่นเดียวกัน เนื่องจากการเจรจาต่างๆ ของเราในระหว่างการไกล่เกลี่ยเป็นความลับ ทั้งนี้คู่พิพาททั้งสองฝ่ายมี “เอกสิทธิ์” ที่จะห้ามไม่ให้บุคคลใดรวมทั้งตัวผมเองเปิดเผยผลการเจรจาหรือติดต่อสื่อสารใดๆ ที่เกิดขึ้น หลักเกณฑ์ข้อนี้มีขึ้นเพื่อให้ท่านสะดวกใจที่จะให้ข้อมูลหรือเรื่องราวกับอีกฝ่ายหนึ่ง โดยไม่ต้องกังวลว่าจะมีการนำข้อมูลดังกล่าวไปเปิดเผยกับผู้อื่นรวมทั้งผู้พิพากษาหรืออนุญาโตตุลาการในกรณีที่ท่านไม่สามารถตกลงกันได้ ในกระบวนการไกล่เกลี่ยนี้ อย่างไรก็ตามก็มีข้อยกเว้นบางประการเกี่ยวกับการรักษาความลับ ตัวอย่างเช่น หากมีการเปิดเผยว่าจะมีการประกอบอาชญากรรมหรือการทำร้ายเด็ก ผมอาจจำเป็นต้องแจ้งข้อมูลที่ได้รับทราบให้เจ้าพนักงานรับรู้”

2.7.2.5 การสอบถามคู่พิพาทว่ามีข้อสงสัยหรือไม่

หลังจากผู้ไกล่เกลี่ยได้ให้ข้อมูลหลายอย่างแก่คู่พิพาทแล้ว ดังนั้นจึงควรหยุดและอนุญาตให้คู่พิพาทสอบถามข้อสงสัยเกี่ยวกับข้อมูลที่ผู้ไกล่เกลี่ยแจ้งแก่คู่พิพาท

2.7.2.6 ก่อนที่เราจะเริ่มดำเนินการไกล่เกลี่ยในวันนี้ ท่านมีข้อสงสัยประการใดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยทั้งในเรื่องทั่วไปหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษหรือไม่

หลังจากที่ผู้ไกล่เกลี่ยได้ตอบข้อสงสัยต่างๆ หรือเห็นว่าคู่พิพาทไม่มีข้อสงสัยใดแล้วผู้ไกล่เกลี่ยก็ต้องพร้อมที่จะเริ่มฟังเรื่องราวที่เป็นปัญหาจากคู่พิพาท

คู่พิพาทฝ่ายที่เป็นผู้ร้องขอให้ทำการไกล่เกลี่ยจะเป็นฝ่ายแรกที่กล่าวถึงประเด็นปัญหาที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายต้องมาให้ทำการไกล่เกลี่ยในวันนี้

2.7.3 ระยะเวลาในการไกล่เกลี่ย

โดยทั่วไประยะเวลาในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลฎีกาจะใช้เวลาเพียง 3 เดือนอย่างช้าไม่เกิน 6 เดือนในแต่ละคดี ถ้าทำสำเร็จก็จะทำสัญญาประนีประนอมยอมความหรือถอนฟ้อง แต่ถ้าหากไม่สำเร็จก็จะส่งกลับคืนสู่ระบบเดิมเพื่อให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้ระบบไกล่เกลี่ยนี้เพื่อประวิงคดี ในทางปฏิบัติหากยังหาข้อยุติไม่ได้ในแต่ละนัดก็จะเลื่อนออกไปภายใน 1 สัปดาห์ และเพียง 1-3 นัดก็จะทราบแล้วว่าคดีมีทางตกลงกันได้หรือไม่ ซึ่งจะไม่นานจนข้ามเดือนเกินไป ถ้ามีทางเป็นไปได้ว่าจะใช้วิธีการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทได้ก็จะเลื่อนวันนัดออกไป แต่ถ้าผู้พิพากษาผู้ไกล่เกลี่ยเห็นว่าไม่มีทางตกลงกันได้ก็จะส่งสำนวนคืนผู้พิพากษาเจ้าของเดิมทันทีเพื่อพิจารณาตัดสินคดีในทางศาลต่อไป

โดยที่การไกล่เกลี่ยคือกระบวนการระงับข้อพิพาทด้วยการแก้ปัญหาอุปสรรคของการเจรจาต่อรองและยุติข้อพิพาทซึ่งเป็นที่น่าพอใจของทุกฝ่าย ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ยจึงมีเพื่อการดังต่อไปนี้⁶⁴

1) **คู่ความยอมความ** เป็นการระงับข้อพิพาททั้งหมด ซึ่งเมื่อคู่ความยอมความกันแล้วก็จะทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน และกระบวนการพิจารณาต่อมาคือศาลจะมีคำพิพากษาบังคับให้ตามข้อตกลงของคู่ความนั้น เรียกว่ามีคำพิพากษายอม

2) **คู่ความขอให้ศาลไกล่เกลี่ย** มักเป็นกรณีที่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยเองในห้องพิจารณาแล้ว แต่คู่ความตกลงกันไม่ได้ ต่อมาภายหลังคู่ความประสงค์จะให้ศาลไกล่เกลี่ยอีก จึงแถลงขอให้ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนไกล่เกลี่ยหรือส่งคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย

2.8 ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

2.8.1 คุณลักษณะของผู้ไกล่เกลี่ย⁶⁵

ผู้ไกล่เกลี่ยที่ดีมีคุณลักษณะหลายประการ คุณลักษณะซึ่งกล่าวไว้ข้างล่างนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง บางคนมีคุณลักษณะประจำตัวอยู่แล้วในระดับหนึ่ง แต่บางคนจำเป็นต้องพัฒนาขึ้นมา

2.8.1.1 เป็นผู้ฟังที่มีประสิทธิภาพ

ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องตั้งใจฟังการเจรจาระหว่างคู่พิพาทและจับประเด็นเกี่ยวกับผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียของเขาให้ได้ ไม่ว่าจะเป็นการอ้างถึงผลประโยชน์ด้วยวาจาหรือไม่ ผู้ไกล่เกลี่ยที่เอาแต่พูดหรือตั้งคำถามตลอดเวลาจะไม่มีโอกาสได้รับรู้เนื้อหาสาระของข้อพิพาทได้ดี

2.8.1.2 หยั่งรู้ใจของคู่พิพาท

แม้จะต้องวางตัวเป็นกลางอยู่ตลอดเวลา ผู้ไกล่เกลี่ยก็ควรจะต้องตระหนักถึงความคิด ความกังวล ความเป็นมา และมุมมองของคู่พิพาทแต่ละฝ่าย

⁶⁴ โชติช่วง ท้าววงศ์ ข (2548). “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล.” ใน พรพิมล จิรศิริเลิศ. (บรรณาธิการ). เล่มเดิม. หน้า 45-46.

⁶⁵ สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. เล่มเดิม. หน้า 7-9.

2.8.1.3 มีความยืดหยุ่น

ผู้ไกล่เกลี่ยควรยืดหยุ่นเป็นตัวอย่างแก่คู่พิพาทเพื่อให้เป็นประโยชน์ในการเจรจาต่อรอง

2.8.1.4 มีความซื่อสัตย์

ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้ได้รับความไว้วางใจให้รับทราบข้อมูลหรือเรื่องราวที่เป็นความลับ ดังนั้นจึงต้องเป็นผู้นำเชื่อถือ หากคู่พิพาทเกิดความรู้สึกว่าคุณไกล่เกลี่ยเป็นผู้ที่ไม่น่าเชื่อถือ คู่พิพาทจะไม่ยอมให้ข้อมูลหรือเรื่องราวที่อาจเป็นประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

2.8.1.5 เป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์/มีสติปัญญาดี

ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีบ่อยครั้งที่ผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นผู้ให้แนวทางหรือมุมมองใหม่แก่คู่พิพาทในการเจรจาเพื่อระงับข้อพิพาท

2.8.1.6 มีความเป็นกลาง

ผู้ไกล่เกลี่ยต้องให้ความช่วยเหลือแก่คู่พิพาทอย่างเท่าเทียมกันและจะต้องไม่เข้าข้างฝ่ายใด หรือมีอคติทั้งในคำพูด การกระทำ หรือการแสดงออก

2.8.1.7 มีความเฉลียวฉลาด

คู่พิพาทมักจะมุ่งหวังให้ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้แนะนำในระหว่างการไกล่เกลี่ย แม้ว่าผู้ไกล่เกลี่ยไม่จำเป็นต้องเป็นผู้รอบรู้ในทุกเรื่องที่คู่พิพาทเจรจากัน แต่ผู้ไกล่เกลี่ยต้องสามารถเข้าใจเรื่องได้อย่างรวดเร็ว เพื่อสร้างความมั่นใจในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

2.8.1.8 ไม่มีความรู้สึกขุ่นเคืองฝ่ายใด

ผู้ไกล่เกลี่ยไม่ควรมีความรู้สึกไม่พอใจเป็นการส่วนตัวกับการแสดงความคิดเห็นบางประการของคู่พิพาทที่ไม่เห็นด้วยกับผู้ไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยมักจะประสบกับความรู้สึกตึงเครียดและควรพัฒนาตนเองเพื่อจัดการความรู้สึกดังกล่าว

2.8.1.9 ไม่เป็นผู้ตัดสิน

ผู้ไกล่เกลี่ยควรช่วยให้คู่พิพาทสามารถทำความเข้าใจตามเงื่อนไขที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับกันได้ แม้ว่าผู้ไกล่เกลี่ยจะไม่เห็นด้วยกับเหตุผลหรือความยุติธรรมของข้อตกลงนั้น

2.8.1.10 ไม่มีอคติ

ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องช่วยเหลือคู่พิพาทและต้องไม่ทำให้กรณีพิพาทที่มีอยู่ลุกลามมากขึ้น ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องไม่ใช่อารมณ์เกี่ยวกับกรณีพิพาทหรือทำตัวเป็นผู้ตัดสินความรับผิดชอบของคู่พิพาทเสียเอง

2.8.1.11 มองการไกล่เกลี่ยในแง่ดี

ผู้ไกล่เกลี่ย คือ ผู้ที่จะสามารถช่วยคู่พิพาทให้เป็นผู้ชนะ ในการระงับข้อพิพาทนั้น การที่ผู้ไกล่เกลี่ยมองคู่พิพาทในแง่ดีและมุ่งหวังว่าจะช่วยแก้ไขปัญหาค่าได้ย่อมจะช่วยให้คู่พิพาทมีความรู้สึกเช่นเดียวกัน

2.8.1.12 มีความอดทนและความอดสาหัส

การไกล่เกลี่ยเป็นงานหนักและคู่พิพาทอาจใช้เวลานานกว่าจะตกลงกันได้ ดังนั้นผู้ไกล่เกลี่ยจึงต้องยินดีที่จะรับฟังและช่วยเหลือคู่พิพาทในกรอบเวลาตามที่คู่พิพาทเห็นว่าเหมาะสม

2.8.1.13 วางตัวให้เป็นผู้ที่สมควรได้รับความนับถือ

ผู้ไกล่เกลี่ยต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในวงการผู้ไกล่เกลี่ย และเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจในกระบวนการไกล่เกลี่ย

2.8.1.14 ให้เกียรติคู่พิพาท

ผู้ไกล่เกลี่ยควรจะมีปฏิบัติอย่างมีเกียรติต่อคู่พิพาทแต่ละฝ่าย โปรดระลึกเสมอว่าการไกล่เกลี่ยในแต่ละวันเป็นการเจรจาปัญหาที่มีความสำคัญต่อคู่พิพาท

2.8.1.15 มีอารมณ์ขัน

อารมณ์ขันจะช่วยคลายความตึงเครียดและทำให้การเจรจาดำเนินต่อไปได้ ผู้ไกล่เกลี่ยจึงต้องมีความรู้สึกขบขันหรือหัวเราะไปกับกลุ่มคู่พิพาทได้ โปรดระลึกด้วยว่าอารมณ์ขันของผู้ไกล่เกลี่ยต้องไม่ทำให้เกิดความเสียหายแก่คู่พิพาทฝ่ายใด

อย่างไรก็ตาม นายภาณุ รั้งสีหัทส มีความเห็นว่าการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนี้ ผู้พิพากษาในฐานะผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องมีความอดทน ใจเย็น เสียสละ และรักงานไกล่เกลี่ยด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้จึงได้มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยที่⁶⁶ ไว้ดังนี้ คือ

- 1) เป็นผู้ที่มีจิตใจเป็นกลาง ไม่มีอคติ
- 2) มีทักษะในการติดต่อสื่อสารที่ดี สามารถเจรจาแบบการทูตได้
- 3) มีความเข้าใจในกระบวนการไกล่เกลี่ย
- 4) มีความอดทน สามารถสำรวจความคิดเห็นติดต่อกันได้เป็นเวลานาน
- 5) มีความคิดที่ชัดเจนเป็นของตัวเอง
- 6) มีความรู้ในเนื้อหาหรือเรื่องที่พิพาทเป็นอย่างดี
- 7) สามารถเก็บความลับได้ดี
- 8) มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า
- 9) มีความมั่นคงในอารมณ์ เฉลียวฉลาด แต่ไม่สร้างคามนิยมให้แก่ตนเอง
- 10) มีวาจาที่ชัดเจน ประสาทสัมผัสส่วนองไว
- 11) มีความกระตือรือร้น

2.8.2 บทบาทของผู้ไกล่เกลี่ย

บทบาทโดยรวมของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคือการเป็นคนกลาง และดำเนินการเพื่อหาวิธีช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายกลับมาคืนดีกันอีก สามารถแก้ปัญหาที่พิพาทกันได้ ในลักษณะที่คู่ความทั้งสองฝ่ายต่างก็ยอมรับได้ โดยคู่ความทั้งสองฝ่ายมาพบกัน เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารติดต่อกัน ช่วยขจัดความไม่เข้าใจที่มีต่อกัน ขจัดความยุ่งยากต่างๆ ที่ขัดขวางการเจรจาออกเสีย หาข้อมูลที่จะช่วยให้การเจรจาสำเร็จ แปลและตีความในเรื่องที่เจรจาให้แก่คู่ความโดยทำให้แน่ใจว่าคู่ความแต่ละฝ่ายเข้าใจสิ่งที่คู่ความฝ่ายตรงข้ามกำลังพูด ช่วยเพิ่มการรับรู้และเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างคู่ความรวมทั้งทำให้แน่ใจว่าคู่ความแต่ละฝ่ายเข้าใจตรงกันกับสิ่งที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งรับรู้และเข้าใจ ดำเนินการประหมัดให้เรียบร้อย ทำให้การเจรจาราบรื่น ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นกระบวนการที่ไม่ยุ่งยาก คอยระวังมิให้การเจรจาล้มเหลว ขอแรงสนับสนุนจากบุคคลภายนอกที่มีอิทธิพลต่อคู่ความทั้งสองฝ่าย กระตุ้นให้คู่ความพิจารณาว่าคู่ความฝ่ายตรงข้ามมองปัญหาอย่างไร ทำให้คู่ความแต่ละฝ่ายคิดถึงปัญหาได้ถี่ถ้วน ให้คู่ความแสดงเหตุผลเดียวกับข้อเท็จจริง ข้อเรียกร้อง ความคิดเห็น

⁶⁶ ภาณุ รั้งสีหัทส ข (2544, 21 มีนาคม). เอกสารประกอบการบรรยายโครงการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทในศาล หลักสูตรผู้ปฏิบัติงานไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท. หน้า 1.

และจุดยืนของตน แนะนำและช่วยเหลือคู่ความในการประเมินค่าใช้จ่าย ความเสียหายและเวลาที่ต้องเสียไป ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการดำเนินคดีทางศาลและผลประโยชน์ที่อาจเกิดขึ้นจากการทำการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทได้สำเร็จเปรียบเทียบกัน ผู้ไกล่เกลี่ยคู่ความด้วยการยกข้อสงสัยให้ปรากฏอยู่ในจิตใจของคู่ความ แต่ละฝ่ายเพื่อให้จุดยืนของคู่ความอ่อนลง ใช้กลยุทธ์ต่างๆ เช่น การประชุมฝ่ายเดียวเพื่อให้คู่ความ สะดวกใจในการเปิดเผยข้อมูลเสนอต่อรองหรือเสนอทางออกในการแก้ปัญหา เลื่อนการประชุม ออกไปเมื่อเกิดภาวะชะงักงันในการเจรจาหรือเพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมเป็นต้น (กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม อ้างถึงใน บุญตา ส. ผาบัณณิษย์, 2547: 34-35)

สรุปบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีส่วนช่วยให้การเจรจาระงับข้อพิพาท ยุติลงได้มี 7 ประการ⁶⁷ ดังนี้

1. ช่วยให้คู่พิพาทหลายฝ่ายได้เข้าร่วมการเจรจา
2. เป็นสื่อให้คู่ความได้ติดต่อกัน
3. ช่วยให้คู่ความเข้าใจถึงสิ่งที่ตนต้องการและสิทธิที่ตนพึงได้รับ
4. ช่วยกำหนดองค์ประกอบที่ต้องนำมาใช้ในการตัดสินใจ ช่วยค้นหา ความต้องการพื้นฐานที่ตรงกันของคู่ความ เพื่อลดประเด็นข้อโต้แย้ง
5. ช่วยชี้แนะทางแก้ไขปัญหา
6. ช่วยกำหนดทางเลือกที่นำไปสู่ข้อตกลง
7. โน้มน้าวให้คู่ความตกลงกัน

2.8.3 หน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ย

ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องรู้ว่าตนได้ทำหน้าที่ที่มีเกียรติ เมื่อคู่กรณีมอบความไว้วางใจแก่ตนแล้ว ในเบื้องต้นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรให้ความรู้แก่คู่กรณี เกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและทำให้การเจรจาระหว่างคู่กรณีดำเนินต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งส่งเสริมทัศนคติและความเข้าใจของคู่กรณีแต่ละฝ่ายที่มีต่อกันให้ดีขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การติดต่อเจรจาระหว่างคู่กรณีในประเด็นข้อพิพาทกันนั้นเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น และทำให้คู่กรณี ยอมเผยข้อข้องใจออกมา ซึ่งช่องทางเลือกและข้อเสนออื่นๆที่จะทำให้ตกลงกันได้ ถ้าคู่กรณีตกลงกัน ได้นั้นต้องตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อตกลง แต่ถ้าไม่สามารถตกลงกันได้ก็ทำให้คู่กรณีขัดแย้งกัน

⁶⁷ โขติช่วง ทัพวงศ์ ค (ม.ป.ป.). “ความแตกต่างในบทบาทผู้พิพากษา กับบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ย ข้อพิพาท.” การระงับข้อพิพาทคดีแพ่งโดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาล. หน้า 57-58.

น้อยลง และควรทำความเข้าใจในแง่คิดของคู่กรณีทุกฝ่ายเกี่ยวกับประเด็นที่พิพาท ข้อเท็จจริง จุดยืน พฤติการณ์ที่รองรับ⁶⁸

หน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น มีทั้งหน้าที่ตามที่ผู้พิพาทตกลงกำหนดไว้ในข้อตกลงเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและหน้าที่โดยทั่วไปจากการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

2.8.3.1 หน้าที่ที่กำหนดโดยคู่พิพาท

อำนาจและหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นอาจได้มาจากการที่คู่สัญญา มอบอำนาจและกำหนดหน้าที่ให้แก่ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยตรงในรูปของการทำสัญญา เป็นลายลักษณ์อักษรในสัญญาประธานซึ่งกำหนดวิธีการระงับข้อพิพาทไว้ในลักษณะข้อสัญญา การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation Clause) หรือแยกเป็นสัญญาอีกฉบับหนึ่งซึ่งทำก่อนเกิดข้อพิพาท ที่เรียกว่าข้อตกลงเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Agreement to Mediate)⁶⁹ โดยการกำหนดอำนาจ หน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้ในข้อสัญญา จะทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นไปอย่างราบรื่น การกำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยวิธีนี้คู่พิพาทอาจกำหนดอำนาจหน้าที่เป็นโดยทั่วไป หรือเป็นพิเศษได้ การกำหนดหน้าที่โดยทั่วไป เช่น ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องทำหน้าที่เจรจาไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทและเสนอทางออกเพื่อจัดทำข้อตกลงร่วมกันภายในระยะเวลาที่คู่พิพาทกำหนด หน้าที่ต้อง รักษาความลับของคู่พิพาท ฯลฯ นอกจากนี้คู่พิพาทอาจกำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยอ้างอิงหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามประมวลจริยธรรมของสถาบันระงับข้อพิพาท หรือข้อบังคับว่าด้วยการระงับข้อพิพาทของสถาบันในประเทศ หรือสถาบันระหว่างประเทศ⁷⁰ ทั้งนี้ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรพิจารณาความเหมาะสมของข้อสัญญาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่นั้นว่า สามารถปฏิบัติตามโดยไม่ขัดต่อจริยธรรมและคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วย เนื่องจาก หากผู้ไกล่เกลี่ยไม่สามารถปฏิบัติตามข้อสัญญาได้ ถือว่าผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทผิดสัญญาอาจต้องรับผิดชอบทางแพ่งได้

⁶⁸ บุญตา ส. ผาบัมมีชัย. เล่มเดิม. หน้า 35.

⁶⁹ สุธาสิณี สุภา. เล่มเดิม. หน้า 24.

⁷⁰ แหล่งเดิม. หน้า 26.

ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอาจได้อำนาจหน้าที่มาจากการรับมอบอำนาจให้ดำเนินการประนอมข้อพิพาทภายใต้ข้อบังคับของสถาบันหรือหน่วยงานที่ให้บริการเกี่ยวกับการประนอมข้อพิพาทไว้ในสัญญาเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Applicable Rules)⁷¹ นอกจากนี้อำนาจของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอาจได้รับมาจากกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับการประนอมข้อพิพาท คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในหมวดอำนาจหน้าที่ของศาล ที่ให้อำนาจแก่ผู้พิพากษาในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใดตามมาตรา 20 และระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544⁷² ให้อำนาจแก่ศาลเมื่อเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอก็อาจตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็ได้ เพื่อเป็นการช่วยเหลือศาลในกรณีที่ข้อพิพาทนั้นจำเป็นต้องใช้ความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

2.8.3.2 หน้าที่จากการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

1) หน้าที่กระทำการด้วยความระมัดระวัง

ในกรณีที่บุคคลภายนอกหรือคณะบุคคลได้รับแต่งตั้งจากคู่พิพาทให้เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และคู่พิพาทได้มอบหมายอำนาจหน้าที่ให้แก่ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยในการรับหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้รับคำตอบแทนจำนวนหนึ่งจากคู่พิพาทอันเข้าลักษณะเป็นสัญญาต่างตอบแทน เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากความระมัดระวัง ขาดความรับผิดชอบ อาจทำให้เกิดความเสียหายแก่คู่พิพาทซึ่งเป็นการปฏิบัติผิดสัญญา มีผลให้อาจถูกคู่พิพาทฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากการผิดสัญญาของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้

⁷¹ สุธาสิณี สุภา. แหล่งเดิม. หน้า 25.

⁷² ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544, ข้อ 9 “การแต่งตั้งบุคคลภายนอกคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นผู้ประนีประนอม ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษาจึงคำนึงถึงความเหมาะสมของผู้ประนีประนอมและความพอใจของคู่ความทุกฝ่ายเท่าที่พึงจะกระทำได้ ในกรณีที่ประสงค์จะแต่งตั้งบุคคลที่มีได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประนีประนอม ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษาจะแต่งตั้งบุคคลเช่นว่านั้นได้เมื่อคู่ความที่จะต้องเข้าร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ให้ความยินยอมและตกลงที่จะรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายของบุคคลเช่นว่านั้น”

2) หน้าที่ต้องเป็นกลางและไม่ลำเอียง

บุคคลที่ได้รับความเชื่อมั่นให้เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องปฏิบัติหน้าที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยความเป็นกลางและไม่ลำเอียง โดยจะต้องไม่เป็นผู้เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้เสียกับข้อพิพาทและไม่ควรเป็นญาติของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ในประเทศไทยนิยมให้ผู้พิพากษาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเนื่องจากผู้พิพากษาไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องเป็นส่วนตัวกับคู่พิพาทฝ่ายใด ทั้งไม่มีประโยชน์ได้เสียในเหตุพิพาทด้วย นอกจากนี้คู่พิพาทยังมีความเชื่อมั่นว่า ผู้พิพากษาจะชี้ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายได้ชัดเจนถูกต้องตรงประเด็นกว่าบุคคลอื่น และสามารถชี้แนะแนวทางตกลงประนีประนอมยอมความกันโดยถูกต้องเป็นธรรม⁷³ ซึ่งศาลแพ่งได้ประมวลแนวทางสำหรับผู้พิพากษาผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ดังนี้⁷⁴

- (1) ต้องมีความมั่นใจว่าจะไกล่เกลี่ยได้สำเร็จ
- (2) ต้องทำให้คู่ความเชื่อมั่นว่าระบบนี้ คู่ความจะได้รับแต่ผลดี หากตกลงกันได้ก็จะได้รับประโยชน์ หากตกลงกันไม่ได้ก็ไม่เสียหาย
- (3) ต้องอ่านสำนวนให้เข้าใจประเด็น พิจารณาถึงจุดได้เปรียบเสียเปรียบของแต่ละฝ่ายและพยายามวิเคราะห์ให้ทราบถึงจุดประสงค์หรือเป้าหมายที่แท้จริงของแต่ละฝ่าย ซึ่งอาจจะไม่ใช่ข้อเท็จจริงว่าใครถูกหรือใครผิด หรือความเสียหายที่แท้จริงมีอยู่เพียงใด คือ ต้องค้นหาความพอใจที่แท้จริงของคู่ความทั้งสองฝ่ายว่าอยู่ตรงไหนและคืออะไรซึ่งจะเป็นข้อยุติของคดี
- (4) ต้องสร้างบรรยากาศของการเจรจาให้มีสภาพเป็นกันเอง และลดความตึงเครียด สร้างความคุ้นเคยเสมือนเป็นการประชุมปรึกษารือแก้ไขข้อขัดแย้ง โดยมีผู้พิพากษาเป็นผู้ที่จะช่วยให้คำปรึกษาและคำแนะนำ
- (5) ต้องเป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใด แม้ว่ารูปคดีฝ่ายนั้นจะเป็นฝ่ายถูก และจะต้องไม่ทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเข้าใจว่าผู้ไกล่เกลี่ยไม่เป็นกลาง
- (6) ต้องฟังปัญหาของทั้งสองฝ่ายด้วยความเห็นอกเห็นใจซึ่งจะทำให้เข้าใจถึงปัญหามากขึ้น
- (7) จะต้องไม่ขอให้ทนายความออกจากห้องไกล่เกลี่ย หากมีความจำเป็นจริงๆ ที่จะต้องเจรจาลับหลังทนายความ ก็ควรพูดกลางๆ ให้ทนายความรู้เองว่าควรทำอย่างไร ในทางปฏิบัติแล้วทนายความจะรู้และเสนอตัวขอออกจากห้องเองโดยผู้พิพากษาไม่ต้องพูดอะไร

⁷³ บัลลังก์ 711. (2539). เทคนิคการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล. หน้า 50-51.

⁷⁴ สุวิทย์ ธีรพงษ์. (2538, ตุลาคม-ธันวาคม). “ระบบไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความของศาลแพ่ง.” *ตุลาการ*, 42, 4. หน้า 48-50.

อย่างไรก็ตาม กรณีนี้หากตกลงกันได้แล้วก็ควรเชิญนายความเข้ามาแล้วเสนอให้คู่ความหารือกับนายความในข้อตกลงนั้นอีกครั้งหนึ่งก่อนทำสัญญาประนีประนอมยอมความ

(8) หากการไกล่เกลี่ยที่ละฝ่ายจะทำให้คู่ความกล้าพูดความจริงมากกว่าหรือสามารถแสดงความต้องการของตนได้เต็มที่กว่าก็ควรทำ

(9) ต้องใช้คำพูดที่สุภาพอ่อนโยน ไม่มีลักษณะเป็นการบังคับข่มขู่

(10) ข้อตกลงจะต้องเป็นข้อตกลงที่ทั้งสองฝ่ายพอใจ และเต็มใจที่จะจัดปัญหาเรื่องถูกร้องเรียนได้

3) หน้าที่ในการเก็บรักษาความลับ

การรักษาความลับของกลุ่มพิพาทเป็นหลักสำคัญของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นสิ่งที่ดึงดูดให้คู่พิพาทเลือกระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแทนการฟ้องคดีต่อศาล เนื่องจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสามารถรักษาความลับของกลุ่มพิพาทได้ และผลของการรักษาความลับได้นั้น ทำให้คู่พิพาทเปิดเผยข้อเท็จจริงใดๆ ด้วยความไว้วางใจ ไม่ว่าจะป็นข้อมูลทางธุรกิจ ความลับทางการค้า สูตรวิทยาศาสตร์ และอื่นๆ ซึ่งการเปิดเผยข้อเท็จจริงโดยไม่ปิดบังหรือบิดเบือนนี้ มีผลให้ผู้ไกล่เกลี่ยเข้าใจถึงปัญหาได้อย่างถ่องแท้มากขึ้น ย่อมเสนอแนะทางออกของการระงับข้อพิพาทได้ดียิ่งขึ้น ในข้อบังคับ UNCITRAL ค.ศ. 1980 ข้อที่ 20 กำหนดว่า “คู่พิพาททั้งหลายไม่มีความผูกพันที่ต้องเสนอพยานหลักฐานในกระบวนการอนุญาโตตุลาการหรือศาล และแม้ว่ากระบวนการนั้นมีความเกี่ยวข้องกับข้อพิพาทที่ดำเนินกระบวนการประนีประนอมข้อพิพาทหรือไม่ก็ตามดังต่อไปนี้

1) ทักตะหรือคำแนะนำที่ทำโดยคู่พิพาท โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการระงับข้อพิพาท

2) การยอมรับทั้งหลายที่เกิดขึ้นจากคู่พิพาทในระหว่างกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

3) ข้อเสนอแนะที่ทำโดยผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

4) ข้อเท็จจริงที่คู่พิพาทได้แสดงความเต็มใจที่จะยอมรับข้อเสนอแนะสำหรับการระงับข้อพิพาทที่ทำโดยผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท”⁷⁵

⁷⁵ สุชาติณี สุภา. เล่มเดิม. หน้า 30-31.

ในประเทศไทยได้มีระเบียบศาลแพ่งว่าด้วยการไต่ถามข้อพิพาท เพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความ พ.ศ. 2537 ข้อ 14 กำหนดว่า “ให้ผู้ไต่ถามข้อพิพาทหรือเจ้าหน้าที่แจ้งให้คู่ความทราบว่าข้อเท็จจริงและการดำเนินการในชั้นไต่ถามข้อพิพาท คู่ความไม่อาจนำไปใช้เป็นพยานในการดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆของศาลได้ แล้วให้คู่ความลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน เว้นแต่เป็นเรื่องที่คู่ความสมัครใจรับกันเองในประเด็นข้อพิพาทและไม่ขัดต่อกฎหมาย” ซึ่งจากบทบัญญัติทั้งสองนี้ สังเกตเห็นได้ชัดว่าได้ให้ความสำคัญต่อการเก็บรักษาความลับของคู่พิพาท ไม่ว่าจะ เป็นข้อเท็จจริงที่เป็นความลับก่อนเข้าสู่การไต่ถามข้อพิพาท หรือข้อเท็จจริงที่ได้จากการไต่ถามข้อพิพาท

4) หน้าที่เปิดเผยข้อเท็จจริงต่อคู่พิพาท

เมื่อคู่พิพาทได้ให้ข้อเท็จจริงของข้อพิพาทแก่ผู้ไต่ถามข้อพิพาทแล้ว ผู้ไต่ถามข้อพิพาทมีหน้าที่ต้องพิจารณาเพื่อเปิดเผยข้อเท็จจริงในส่วนที่ผู้ไต่ถามข้อพิพาทเห็นสมควรว่าจะสามารถทำให้การไต่ถามข้อพิพาทเสร็จสิ้นได้ให้แก่คู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งทราบด้วยความเป็นธรรม โดยแสดงให้คู่พิพาทอีกฝ่ายเห็นถึงความขัดแย้งที่แท้จริง เพื่อเป็นปัจจัยที่ช่วยให้คู่พิพาทสามารถตัดสินใจตกลงประนีประนอมกันในเรื่องนี้ได้ มีระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2544 ข้อ 18 บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์แห่งการไต่ถามข้อพิพาท ผู้ประนีประนอมอาจให้คู่ความเสนอข้อเท็จจริงหรือข้อมูลเบื้องต้นแห่งข้อพิพาท ตลอดจนข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทต่อผู้ประนีประนอมหรืออาจเสนอให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลดังกล่าวระหว่างคู่ความก็ได้

คู่ความอาจขอให้ผู้ประนีประนอมดำเนินการตามความในวรรคก่อนก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ผู้ประนีประนอมจะจัดให้มีการดำเนินการตามที่คู่ความขอหรือไม่ก็ได้”

2.8.3.3 หน้าที่ตามจริยธรรม

กฎหมายมาตรฐานจริยธรรมฉบับแรกได้รับการพัฒนาขึ้นในอเมริกาเหนือ โดยการวางรูปแบบเพื่อจัดการเกี่ยวกับบทบาทและความรับผิดชอบของผู้ไต่ถามข้อพิพาทอิสระและผู้ไต่ถามข้อพิพาทอาชีพต่อคู่สัญญาต่อกระบวนการประนีประนอมข้อพิพาทต่อบุคคลอื่นๆ ที่ไม่ได้เข้าร่วมและต่อวิชาชีพ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและสนับสนุนให้ประชาชนมีความมั่นใจต่อการใช้กระบวนการนี้ ในเวลาต่อมาหลายประเทศและหลายภูมิภาคได้เริ่มใช้กฎหมายมาตรฐานฉบับนี้เป็นแนวทางในการสร้างวิชาชีพ และกำหนดการปฏิบัติสำหรับผู้ไต่ถามข้อพิพาท⁷⁶

⁷⁶ สุชาลีนี สุภา. แหล่งเดิม. หน้า 32.

สำหรับประเทศไทยมีประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้ในข้อ 8 ว่า “การเปรียบเทียบหรือไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีจึงต้องกระทำในศาล ผู้พิพากษาพึงชี้แจงให้คู่ความทุกฝ่ายตระหนักถึงผลเสียในการดำเนินคดีต่อไป ทั้งนี้ก็ต้องไม่ให้คำมั่นหรือบีบบังคับให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทุกฝ่ายยอมรับข้อเสนอใดๆ หรือให้จำเลยรับสารภาพโดยไม่สมัครใจ และก็ต้องไม่ทำให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งระแวงว่า ผู้พิพากษาฝักใฝ่ช่วยเหลือคู่ความ อีกฝ่ายหนึ่ง”

โสภณ รัตนกร อธิบายว่า การเปรียบเทียบหรือไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีนั้นเป็นเจตนารมณ์ของกฎหมายดังเช่นที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19 และมาตรา 20 และตามกฎหมายอื่น⁷⁷ มีข้อสังเกตที่ทำให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลนั้นหมายถึง คดีที่มาสู่ศาลแล้ว ทั้งนี้เพื่อตัดข้อรังเกียจในกรณีที่ผู้พิพากษาทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล แม้ผู้พิพากษาจะไม่มีส่วนได้เสียในคดีก็ทำให้มองได้ว่าเป็นเรื่องส่วนตัวหรือกึ่งส่วนตัวของผู้พิพากษา ซึ่งอาจทำให้คู่กรรเรียนได้ ข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง คือ ผู้พิพากษาที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะต้องระมัดระวังทำตัวให้เป็นกลางโดยแท้จริง มิเพียงแต่ไม่มีอคติ แต่ต้องระวังไม่กระทำการอย่างใด ซึ่งอาจก่อให้เกิดความสงสัยในความเป็นกลางด้วย ผู้พิพากษาจะต้องระมัดระวังในการพูดจา การใช้ถ้อยคำ น้ำเสียง ตลอดจนกิริยาท่าทาง มิให้คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดคิดไปว่า ผู้พิพากษามีใจเอียงไปทางคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือผู้พิพากษาไม่ชอบใจฝ่ายตน⁷⁸

2.9 ความสำคัญและประโยชน์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

การไกล่เกลี่ยมีความสำคัญและประโยชน์แก่การเจรจาต่อรองระหว่างคู่ความมากมายหลายประการ เช่น ช่วยเปิดช่องทางแห่งการสื่อสารระหว่างคู่ความ ซึ่งหากไม่มีคนกลางเข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยแล้วก็อาจเป็นการยากที่คู่ความจะสามารถเจรจาติดต่อกันได้ ในกรณีที่เรื่องที่พิพาทมีคู่ความเป็นจำนวนมาก การไกล่เกลี่ยจะเป็นการช่วยประสานคนหมู่มากให้เข้ามาเจรจาพร้อมเพรียงกันได้ ในระหว่างการไกล่เกลี่ยผู้ไกล่เกลี่ยสามารถช่วยให้คู่ความเข้าใจถึงความต้องการที่แท้จริงของตัวคู่ความเองและคู่ความฝ่ายตรงข้าม ช่วยให้คู่ความเข้าใจถึงสิทธิของคู่ความที่มีอยู่เหนือฝ่ายตรงข้าม ช่วยก่อให้เกิดข้อสรุปที่สร้างสรรค์ ช่วยค้นหาข้อตกลงอันเป็นที่ยอมรับได้ของคู่ความ

⁷⁷ โสภณ รัตนกร. (2539). “จริยธรรมเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดี.” เทคนิคการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล. หน้า 41.

⁷⁸ แหล่งเดิม. หน้า 44.

ทุกฝ่าย ช่วยให้คู่ความเข้าใจถึงข้อจำกัดในการเจรจาต่อรอง ช่วยประเมินหรือหาทางเลือกต่างๆ ที่จะนำไปสู่ข้อตกลงร่วมกันได้ ช่วยให้คู่ความใกล้ชิดเข้าหากันมากขึ้นกว่าเดิม และในที่สุดก็จะช่วยให้คู่ความได้มาซึ่งคำยืนยันที่จะตกลงระหว่างกัน

เมื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทปรากฏผลว่า คู่ความสามารถตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ ย่อมทำให้คู่ความสามารถหันหน้าเข้าหากันได้อีกอย่างฉันทมิตร ในบางกรณีคู่ความจะสามารถดำเนินธุรกิจติดต่อกันได้อีก สำหรับกรณีที่เป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เป็นคดีอยู่ในศาลแล้ว ย่อมทำให้ค่าใช้จ่ายในคดีของคู่ความลดลง ช่วยลดปริมาณคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาล ทำให้คดีอื่นๆ สามารถยื่นระยะเวลาการพิจารณาได้เร็วขึ้น ลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา รวมทั้งเป็นการก่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคมซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ไกล่เกลี่ยทุกคนมีความภาคภูมิใจ

ในกรณีที่การไกล่เกลี่ยไม่สามารถทำให้คู่ความตกลงกันได้ ประโยชน์ก็ยังมีอยู่อีกหลายประการ เช่น เป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความได้มาเจรจาหันหน้าเข้าหากันซึ่งแม้จะตกลงกันไม่สำเร็จ แต่ก็ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดหรือความหมองมืดที่มีต่อกันลงไปได้ในระดับหนึ่ง ไม่ทำให้เรื่องเล็กน้อยบานปลายเป็นเรื่องใหญ่โตไปได้ และทำให้คู่ความมีความเข้าใจต่อกันเพิ่มขึ้น ซึ่งอาจส่งผลให้สามารถตกลงกันได้ภายหลัง เป็นต้น

ประโยชน์ที่เห็นได้ชัดอีกประการหนึ่งของการไกล่เกลี่ยคดีในศาลนั้นก็คือการไกล่เกลี่ยคดีฟ้องขับไล่ที่มีคู่ความเป็นจำนวนมาก ซึ่งโดยปกติมักจะเป็นกรณีเจ้าของที่ดินเป็นโจทก์ฟ้องชาวบ้านจำนวนมากเป็นจำเลย และเนื่องจากจำเลยแต่ละรายต่างก็มักจะมีข้อต่อสู้ที่ไม่เหมือนกันไปทั้งหมด เสียทีเดียว การรวมพิจารณาคดีจึงมักจะกระทำไม่ได้เพราะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่การไกล่เกลี่ยไม่ถูกจำกัดโดยข้อห้ามเช่นนี้ ดังนั้น การไกล่เกลี่ยเพียงคดีเดียว ซึ่งรวมคดีที่ถูกฟ้องไว้เป็นจำนวนมากและมักจะมีจำนวนเกินกว่า 100 คดีขึ้นไป หากกระทำได้ สำเร็จย่อมจะเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาคดีของศาลเป็นอย่างยิ่งและส่งผลทำให้เกิดประโยชน์ในด้านอื่นๆ ตามมาเช่น ความยุติธรรมที่เสมอภาคกัน การไม่ต้องประสบกับการบังคับคดีที่ยุ่งยาก เพราะการใช้กฎหมายต่อสู้แพ่งไม่ยอมปฏิบัติตามคำพิพากษาและรวมทั้งเวลาที่ไม่ต้องเสียไป เป็นต้น⁷⁹

⁷⁹ โสภณ รัตนากร. แหล่งเดิม.

อย่างไรก็ดี อาจกล่าวได้ว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีประโยชน์ทั้งต่อคู่ความ ต่อศาล ต่อรัฐและต่อโดยรวม ดังนี้

1) ประโยชน์ต่อคู่ความ

เป็นการลดค่าใช้จ่ายในการเป็นคดีความ กล่าวคือ การแสวงหาความยุติธรรม โดยศาลถือว่า เป็นกระบวนการยุติธรรมที่คุ้มครองสิทธิของพลเมืองทางกฎหมาย แต่การดำเนินการพิจารณาในศาลต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจ้างทนายความ เสียค่าฤชาธรรมเนียม รวมทั้งเสียเวลาในการดำเนินคดี และรอคอยวันที่ศาลจะตัดสิน ซึ่งถ้ามีการอุทธรณ์ฎีกาต่อไปก็ต้องเสียเวลาดูดยานยิ่งขึ้นไปอีก การตกลงและทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันในศาลทำให้ข้อพิพาทยุติลงด้วยความรวดเร็ว

นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความพอใจแก่คู่กรณี กล่าวคือ การฟ้องร้องต่อศาล หมายความว่า คู่กรณีเอาชนะคะคานากัน ผู้ชนะย่อมพอใจ ผู้แพ้ก็ยอมโกรธแค้น แม้ศาลจะชี้ขาดตามกฎหมายตามหลักฐานด้วยความเป็นธรรมก็ตาม แต่ในหลักการประนีประนอมข้อพิพาทมิใช่การชี้ให้ฝ่ายหนึ่งชนะหรือฝ่ายหนึ่งแพ้ แต่เป็นกรณีทำให้คู่กรณีหันหน้าเข้าหากันพุดจาผ่อนปรน หาทางปรองดอง โดยคู่กรณีพอใจละยอมรับกันได้ ข้อตกลงนั้นโดยไม่มีข้อแพ้หรือชนะกัน ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญของการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทที่สามารถสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีของคู่กรณีต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่เกี่ยวกับครอบครัว

2) ประโยชน์ต่อศาล

ปริมาณคดีค้างพิจารณาในศาลนับเป็นปัญหาในการบริหารงานคดีของศาลอย่างหนึ่ง เนื่องด้วยปริมาณคดีกับจำนวนผู้พิพากษาไม่เหมาะสมกัน การเลื่อนคดีบ่อยๆ ครั้งของพยานและคู่ความเอง จึงเห็นได้ว่าการนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในศาลจะช่วยทำให้คดีไปสู่ศาลชั้นต้นลดลง และยังเป็น การลดปริมาณคดีในชั้นอุทธรณ์และฎีกา พร้อมทั้งยังลดปริมาณในชั้นบังคับคดีโดยปริยาย ทำให้คดีเสร็จสิ้นไปโดยรวดเร็วไม่ต้องเสียเวลาในการพิจารณาคดีต่อไป

3) ประโยชน์ต่อรัฐ

เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการพิจารณา ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการพิจารณาที่ต่อเนื่องยาวนานก็จะเพิ่มภาระให้แก่รัฐบาลมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยทำให้เศรษฐกิจไม่หยุดชะงัก เพราะคดีพิพาทค้างอยู่ในศาลนาน ถ้าหากมีการขอยึดอายัดทรัพย์สินไว้ หรือห้ามชั่วคราวมิให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกระทำการไม่กระทำการบางอย่าง ล้วนแต่เป็นการกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวม

4) ประโยชน์โดยรวม

เป็นการช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความเป็นธรรมในสังคม เนื่องจากเมื่อข้อพิพาทเกิดขึ้นแล้วหากไม่ระงับก็จะขยายวงกว้างและสร้างความแตกแยกจนถึงขั้นอาฆาตเคັนถ้ำระงับเหตุเบื้องต้นโดยหาทางให้คู่กรณีหันหน้ามาพูดคุยประนีประนอมกันก็จะทำให้ความขัดแย้งที่บาดหมางจบลงได้ และมีมิตรภาพยังคงมีอยู่ต่อไป ทั้งทำให้สังคมโดยรวมเป็นเอกภาพ

การระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความนี้เท่ากับเป็นการระงับข้อขัดแย้งมิให้ขยายวงกว้าง มิฉะนั้นจะทำให้ญาติมิตรเพื่อนฝูงของคู่กรณีเกิดความเจ็บแค้นแทนและอาจก่อให้เกิดอาชญากรรมร้ายแรงต่อไปอีก จึงถือได้ว่าการไกล่เกลี่ยเป็นมาตรการสร้างความสงบสุขให้แก่สังคมได้ทางหนึ่ง

บทที่ 3

การใกล้เคียงข้อพิพาทในศาลฎีกา

3.1 สาเหตุของการจัดให้มีการใกล้เคียงข้อพิพาทในศาลฎีกา

ศาลฎีกา¹ ในประเทศไทยมีวิวัฒนาการมาจากระบบการทำหน้าที่ตรวจฎีกาและทำความเข้าใจ ทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อทรงวินิจฉัย การทำหน้าที่ดังกล่าวเริ่มมีระบบและอ้างอิง ได้ชัดเจนขึ้น ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีชื่อเรียกหน่วยงาน ที่ทำหน้าที่นี้ว่า กรมตรวจฎีกาหรือศาลฎีกา ขึ้นตรงต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยจัดตั้งขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2417 (ร.ศ. 93) ผู้ดูแลรับผิดชอบหน่วยงานนี้เรียกว่า อธิบดีศาลฎีกา ต่อมาในปี พ.ศ. 2434 (ร.ศ. 110) ได้มีพระบรมราชโองการประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรมรวบรวมศาลที่พิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ตามหน่วยงานต่างๆของทางราชการให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ในการอำนวยความสะดวกแก่ราษฎร ในประกาศฉบับนี้ได้เริ่มมีระบบศาลสูงสำหรับพิจารณา ความอุทธรณ์ ทำหน้าที่ทบทวนคำพิพากษาของศาลล่าง โดยยกศาลฎีกามาทำหน้าที่นี้ ในชื่อ ศาลอุทธรณ์คดีหลวงควบคู่ไปกับศาลอุทธรณ์คดีราษฎร ส่วนฎีกาที่ราษฎรทูลเกล้าฯ ถวายนั้น ให้เป็นหน้าที่ ขององคมนตรีหรือที่ประชุมเสนาบดี ซึ่งจะโปรดเกล้าฯทรงตั้งขึ้นเป็นครั้งคราว แต่ลักษณะของฎีกา จะถูกจำกัดอยู่เฉพาะการโต้แย้งคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ทั้งสองศาลดังกล่าว และการกล่าวโทษ เสนาบดีเจ้ากระทรวงทั้งปวงในเรื่องที่ไม่อาจฟ้องร้องเป็นคดีได้เท่านั้น ถัดมาในปี พ.ศ. 2435 (ร.ศ. 111) งานในหน้าที่ของศาลอุทธรณ์คดีหลวงลดลง จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้ตราพระราชบัญญัติ จัดการในสนามสถิตยยุติธรรม รัตนโกสินทรศก 111 ขึ้น เนื้อความสรุปว่า งานในศาลสูง โดยเฉพาะศาลอุทธรณ์คดีหลวงลดลงจึงให้ยกเลิก คงเหลือแต่ศาลอุทธรณ์คดีราษฎร เท่ากับว่าศาล ที่พิจารณาความอุทธรณ์จากนี้ต่อไปคงมีเพียงศาลเดียว แต่คดีในศาลล่างบางศาลเพิ่มขึ้นจึงตั้งศาลล่าง เพิ่มส่วนการทูลเกล้าฯถวายฎีกาของราษฎรคงเป็นไปตามหลักเกณฑ์เดิม ต่อมาในปี พ.ศ. 2441 (ร.ศ. 117) มีพระบรมราชโองการประกาศตั้งกรรมการตัดสินความฎีกา โดยกำหนดตัวบุคคลที่เป็นกรรมการ

¹ ศาลฎีกา ก (2550). ประวัติศาลฎีกา. สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2550, จาก

ไว้แน่นอนจำนวนหนึ่ง การตัดสินใจขนาดนั้นมีลักษณะของการพิจารณาเป็นองค์คณะไม่น้อยกว่า 3 คนจึงจะมีอำนาจตรวจตัดสินฎีกาได้ คณะกรรมการนี้ได้พัฒนาเรื่อยมาจนถึง ปี พ.ศ.

ไว้แน่นอนจำนวนหนึ่ง การตัดสินชี้ขาดนั้นมีลักษณะของการพิจารณาเป็นองค์คณะไม่น้อยกว่า 3 คน จึงจะมีอำนาจตรวจตัดสินฎีกาได้ คณะกรรมการนี้ได้พัฒนาเรื่อยมาจนถึง ปี พ.ศ. 2451 (ร.ศ. 127) ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ประกาศให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรมกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง รัตนโกสินทรศก 127 ขึ้น แบ่งศาลออกเป็น 3 แผนก แผนกที่ 1 คือ ศาลฎีกา ให้เป็นศาลสูงสุดในการพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง รับผิดชอบต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อีก 2 แผนก ที่เหลือแบ่งเป็นศาลที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร (ศาลสถิตย์ยุติธรรมกรุงเทพฯ) และศาลในส่วนภูมิภาค (ศาลหัวเมือง) โดยยังคงมีศาลอุทธรณ์ 1 ศาล เมื่อศาลฎีกาพิพากษาคดีเสร็จเด็ดขาดแล้ว ห้ามคู่ความทูลเกล้าฯถวายฎีกาอีก กำหนดองค์คณะตรวจตัดสินฎีกาไม่น้อยกว่า 3 คน นับได้ว่าเป็นการเริ่มระบบการพิจารณาคดีที่เพิ่มศาลสูงเป็น 2 ระดับจากศาลอุทธรณ์ไปสู่ศาลสูงสุดคือศาลฎีกา

เมื่อเริ่มรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ. 2455 ได้มีพระบรมราชโองการประกาศจัดระเบียบราชการกระทรวงยุติธรรม แยกหน้าที่ฝ่ายธุรการและฝ่ายตุลาการออกจากกัน แล้วยกศาลฎีกาเข้ามารวมอยู่ในกระทรวงยุติธรรม ได้โปรดเกล้าฯ ตั้งอธิบดีศาลฎีกาขึ้นมาทำหน้าที่เป็นประธานในฝ่ายตุลาการ ส่วนฝ่ายธุรการมีเสนาบดีเป็นผู้รับผิดชอบดูแล

ภายหลังปี พ.ศ. 2475 เมื่อประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขแล้ว บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแยกอำนาจตุลาการออกจากอำนาจบริหารเป็นสัดส่วน ได้มีประกาศใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พุทธศักราช 2477 แบ่งศาลออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลสูงสุดของประเทศ มีอธิบดีศาลฎีการับผิดชอบงานของศาลฎีกา ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อตำแหน่งจากอธิบดีศาลฎีกาเป็นประธานศาลฎีกา ในพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พุทธศักราช 2482 ส่วนงานบริหารของศาลนั้นยังขึ้นอยู่กับกระทรวงยุติธรรม

ประธานศาลฎีกา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน²

1. พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นพิชิตปรีชากร จ.ศ. 1247 (พ.ศ. 2428)
2. พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นศิริรัชสังกาศ 5 กันยายน ร.ศ. ๑๐๘ (พ.ศ. 2432)
3. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นสวัสดิวัฒนวิศิษฎ์ 11 เมษายน ร.ศ. 131 (พ.ศ. 2455) - 31 สิงหาคม 2461
4. พระมหาเสวกโท พระยาจักรปาณิศรศีลวิสุทธี 31 สิงหาคม 2461 - 11 ธันวาคม 2462
5. มหาอำมาตย์โท พระยาฤทธิพิทักษ์ 11 ธันวาคม 2462 - 6 พฤษภาคม 2469

² ศาลฎีกา ก แหล่งเดิม.

6. มหาอำมาตย์โท พระยาจินดาภิรมย์ราชสภาพดี (จิตร ณ สงขลา) (รั้งตำแหน่งอธิบดีศาลฎีกาตั้งแต่ 6 พ.ศ. 2469 โปรดเกล้าฯ ให้เป็นอธิบดีฯ 1 เมษายน 2470) 1 เมษายน 2470 - 15 ธันวาคม 2471

7. มหาอำมาตย์โท พระยาเทพวิฑูร พหลสุธาธิบดี 15 ธันวาคม 2471 - 1 มกราคม 2476

8. พระยาศรีสังกร (ตาด จารุรัตน์) 1 มกราคม 2476 - 1 เมษายน 2477

9. พระยาภิรมย์รัตนสุภาภ (รั้งตำแหน่งอธิบดีฯ ตั้งแต่ 1 เมษายน 2477) 1 ตุลาคม 2477 - พฤษภาคม 2483

10. พระยาลัดพลีธรรมประคัลภ์ (วงษ์ ลัดหลี่) 17 มกราคม 2484 - 2495

11. พระยามนุเวทย์วิมลนาท (มนุเวทย์ สุมาวงศ์) 28 สิงหาคม 2496 - 4 มิถุนายน 2501

12. พระยาธรรมบัณฑิตสิทธิศฤงคาร (บุญจ้วน บุญยะปานะ) 15 กรกฎาคม 2501 - 11 พฤศจิกายน 2501

13. พระยาจรรุญเนติศาสตร์ (จรรุญ โปษยานนท์) 1 เมษายน 2502 - 1 ตุลาคม 2505

14. นายประวัติ ปิตตพงศ์ 15 ตุลาคม 2504 - 1 ตุลาคม 2506

15. นายสัญญา ธรรมศักดิ์ 1 ตุลาคม 2506 - 1 ตุลาคม 2510

16. นายประกอบ หุตะสิงห์ 1 ตุลาคม 2510 - 1 ตุลาคม 2515

17. นายทองคำ จารุเหติ 15 ตุลาคม 2515 - 15 มีนาคม 2516

18. นายจินดา บุญยาคม 1 เมษายน 2516 - 1 ตุลาคม 2517

19. นายสุธรรม ภัทราคม 1 ตุลาคม 2517 - 1 ตุลาคม 2520

20. นายวิกรม เมลาณนท์ 1 ตุลาคม 2520 - 1 ตุลาคม 2521

21. ประพนธ์ ธีระวัฒน์ 1 ตุลาคม 2521 - 30 กันยายน 2523

22. นายบัญญัติ สุชีวะ 1 ตุลาคม 2523 - 30 กันยายน 2527

23. นายภิญโญ ธีรนิติ 1 ตุลาคม 2527 - 30 กันยายน 2530

24. นายจรัส เหมะจาร์ 1 ตุลาคม 2530 - 30 กันยายน 2532

25. นายอำนาจ คัล้ายสังข์ 1 ตุลาคม 2532 - 30 กันยายน 2533

26. นายโสภณ รัตนกร 1 ตุลาคม 2533 - 30 กันยายน 2534

27. นายสวัสดิ์ โชติพานิช 1 ตุลาคม 2534 - 30 กันยายน 2535

28. นายประมาธ ชันชื้อ 1 ตุลาคม 2535 - 30 กันยายน 2539

29. นายศักดิ์ โมกขมรรคกุล 1 ตุลาคม 2539 - 30 กันยายน 2540

30. นายปิ่นทิพย์ สุจริตกุล 1 ตุลาคม 2540 - 30 กันยายน 2541

31. นายจเร อำนวยวัฒนา 1 ตุลาคม 2541 - 30 กันยายน 2542

32. นายธวัชชัย พิทักษ์พล 1 ตุลาคม 2542 - 30 กันยายน 2543

33. นายสันติ ทักราล 1 ตุลาคม 2543 - 30 กันยายน 2544
34. นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ 1 ตุลาคม 2544 - 30 กันยายน 2546
35. นายศุภชัย ภู่งาม 1 ตุลาคม 2546 - 30 กันยายน 2547
36. นายชาญชัย ลิขิตจิตถะ 1 ตุลาคม 2547 - 30 กันยายน 2549
37. นายปัญญา ถนอมรอด 1 ตุลาคม 2549 – ปัจจุบัน

อำนาจหน้าที่ศาลฎีกา³

ศาลฎีกาเป็นศาลยุติธรรมชั้นสูงสุด มีเขตอำนาจทั่วราชอาณาจักร มีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายว่าด้วยการฎีกา และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นโดยตรงต่อศาลฎีกาไม่ต้องผ่านศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคตามกฎหมายเฉพาะ เช่น คดีแรงงาน คดีภาษีอากร คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ คดีล้มละลายเกี่ยวกับการฟื้นฟูกิจการ เป็นต้น และคดีที่กฎหมายอื่นบัญญัติให้ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษา รวมทั้งมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดหรือสั่งคำร้องคำขอที่ยื่นต่อศาลฎีกาตามกฎหมาย (พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23) คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลฎีกาเป็นที่สุด (พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23)

ศาลฎีกามีเพียงศาลเดียวตั้งอยู่ ณ อาคารเลขที่ 6 ถนนราชดำเนินใน แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ มีองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีประกอบด้วยผู้พิพากษาอย่างน้อย 3 คน (พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 27) แต่หากคดีใดมีปัญหาสำคัญ เมื่อประธานศาลฎีกาเห็นว่าควรให้วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา ประธานศาลฎีกามีอำนาจสั่งให้นำปัญหาดังกล่าวเข้าสู่การวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ หรือเมื่อเป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติเป็นการเฉพาะว่าให้คดีเรื่องใดวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 140 วรรคสอง) ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกาทุกคนซึ่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่ในวันที่มีการจัดประชุมใหญ่ แต่ทั้งนี้ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาทั้งหมด

³ ศาลฎีกา ข (2550). อำนาจหน้าที่ศาลฎีกา. สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2550, จาก

ศาลฎีกามีแผนกคดีพิเศษทั้งสิ้น 9 แผนก เพื่อประโยชน์ในด้านการวินิจฉัยชี้ขาดคดีที่อาศัยความชำนาญพิเศษ โดยประธานศาลฎีกาแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลฎีกามาประจำแผนกๆ ละ ประมาณ 10 คน แผนกคดีพิเศษในศาลฎีกาประกอบด้วยแผนกคดีที่ตั้งขึ้นตามกฎหมาย 8 แผนก ได้แก่

- 1) แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว
- 2) แผนกคดีแรงงาน
- 3) แผนกคดีภาษีอากร
- 4) แผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ
- 5) แผนกคดีล้มละลาย
- 6) แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
- 7) แผนกคดีพาณิชย์และเศรษฐกิจ
- 8) แผนกคดีสิ่งแวดล้อม

และแผนกคดีที่ศาลฎีกาแบ่งเป็นการภายใน 1 แผนก คือ

- แผนกคดีปกครอง (ภายใน)

นอกจากผู้พิพากษาศาลฎีกาซึ่งทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดคดีแล้ว ศาลฎีกามีกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงและค้นคว้าปัญหาข้อกฎหมาย ตลอดจนช่วยตรวจและแก้ไขปรับปรุงร่างคำพิพากษาศาลฎีกา เพื่อเป็นหลักประกันในด้านความถูกต้องความรวดเร็ว และความเป็นธรรมแก่ประชาชน

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา จำนวนคดีที่ประชาชนและส่วนราชการฟ้องร้องต่อศาลยุติธรรมทั่วประเทศนั้นมีจำนวนมากกว่า 1 ล้านเรื่อง ซึ่งการดำเนินคดีในศาลโดยวิธีการพิจารณาสืบพยานและมีคำพิพากษาตามปกติจะต้องดำเนินการตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ ซึ่งมีขั้นตอนต่างๆ มากมาย อีกทั้งยังต้องอาศัยความพร้อมของทุกฝ่าย รวมทั้งความร่วมมือของพยานต่างๆ ที่จะต้องมาศาลอีกด้วย ดังนั้นจึงมีตัวอย่างคดีไม่น้อยที่คู่ความใช้วิธีตามปกติเช่นนี้อาจจะต้องใช้ระยะเวลานานกว่าศาลจะมีคำพิพากษาในเรื่องนั้นๆ ได้ ศาลยุติธรรมจึงได้พัฒนาระบบการระงับข้อพิพาททางเลือกสำหรับเป็นช่องทางเพิ่มเติม ให้ประชาชนทั่วไปได้มีโอกาสเลือกใช้วิธีการต่างๆ ในการระงับข้อพิพาท ซึ่งเหมาะสมกับข้อพิพาทแต่ละเรื่องเพื่อทำให้การดำเนินคดีในศาลเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ปริมาณคดีแพ่งที่เพิ่มสูงขึ้นมีสาเหตุหลักที่สำคัญดังนี้⁴

1. จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ความขัดแย้งและข้อพิพาทเพิ่มขึ้นตามปริมาณประชากร
2. การแย่งการใช้ทรัพยากร ในขณะที่ทรัพยากรมีจำนวนเท่าเดิมและจำกัด ส่งผลให้เกิดความแก่งแย่งทรัพยากร ซึ่งนำไปสู่การช่วงชิง เอารัดเอาเปรียบ ไม่อยู่ในกฎเกณฑ์ ระเบียบ กฎหมายประกอบกับความยากจน ความแตกต่างของชนชั้นในด้านฐานะ ความเป็นอยู่และการศึกษา ทำให้เกิดช่องว่างของสังคม นำไปสู่การนำคดีขึ้นสู่ศาล
3. การยอมรับวัฒนธรรมต่างชาติมาอย่างรวดเร็ว โดยผ่านสื่อต่างๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน อันได้แก่ โทรทัศน์ โทรศัพท์ ดาวเทียม ฯลฯ มีการเผยแพร่ชีวิตความเป็นอยู่ การบริหาร การปกครอง ตลอดจนการแก้ไขปัญหาของประเทศนั้นๆ โดยใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยเผยแพร่ ทำให้การรับเอาวัฒนธรรมเข้ามาปรับใช้ในสังคมไทย บางครั้งไม่เหมาะสม ส่งผลให้เกิดความเสื่อมของวัฒนธรรมไทยลงอย่างเห็นได้ชัด สังคมมีการเห็นแก่ตัว การแก่งแย่ง การขาดศีลธรรม ซึ่งสังคมไทยในยุคก่อนๆ มักจะถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่ค่อยนำคดีมาสู่ศาล

ในส่วนของความล่าช้าในการพิจารณาคดีในศาล มีสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความค้างค้ำของคดี ดังนี้⁵

1. การเพิ่มขึ้นของคดีตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น
2. ความไม่สมดุล ระหว่างปริมาณคดีที่เพิ่มมากขึ้นกับอัตรากำลังของบุคลากรในระบบ
3. ความซับซ้อนของคดีที่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการพัฒนาอย่างรวดเร็วของโลกยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดผลกระทบต่อความชำนาญพิเศษเฉพาะด้านที่ต้องใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นพิเศษมากขึ้น
4. ความเป็นสากลของคดีความประเทศต่างๆ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมากขึ้นกว่าสมัยก่อนด้วยเทคโนโลยี ทำให้รูปคดีความที่เกี่ยวข้องกันระหว่างประเทศ จำต้องอาศัยกฎหมายพิเศษและกฎหมายระหว่างประเทศเป็นเหตุให้ต้องใช้เวลาศึกษาหาความรู้ในกฎหมายดังกล่าว
5. ความไม่พร้อมของบุคลากรในระบบ บุคลากรในระบบที่สำคัญและเป็นกลไกของการพิจารณาคดี ได้แก่ ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความและอนุญาโตตุลาการ หากบุคลากรต่างๆ สามารถปฏิบัติงานได้พร้อมหน้าก็ทำให้การดำเนินคดีและการบริหารงานคดีมีประสิทธิภาพ แต่หากการพิจารณาคดีความขาดบุคลากรส่วนหนึ่งส่วนใดในระหว่างการดำเนินพิจารณาคดี

⁴ ชาญณรงค์ ปรานีจิตต์ และคณะ. (2543). *วิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาล และความรวดเร็วในการดำเนินคดี* (รายงานการวิจัย). หน้า 6.

⁵ แหล่งเดิม. หน้า 6-10.

เช่น การขาดอัตรากำลังผู้พิพากษาหรืออัยการ การโยกย้ายผู้พิพากษาหรืออัยการตามวาระ การขาดอัตรากำลัง ทนายความและอนุญาโตตุลาการ รวมทั้งการขาดความร่วมมือจากคู่ความ ส่งผลให้เกิดการเลื่อนคดี เป็นเหตุให้คดีความไม่อาจดำเนินการพิจารณาต่อไปได้

6. การขาดความรู้ความชำนาญประสบการณ์ของบุคลากรในระบบ หากบุคลากร เหล่านี้มีความชำนาญและประสบการณ์ที่ดีย่อมสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน ได้รวดเร็วยิ่งขึ้น เนื่องจากไม่เสียเวลาไปกับการผิดพลาด ตลอดจนการขาดประสบการณ์ต่างๆ และบางคดี อาจสำเร็จลงได้โดยการพิจารณาคดีรวบรัด โดยอาศัยประสบการณ์ที่สั่งสมมานานและเป็นที่ยอมรับ แก่ทุกฝ่าย ในปัจจุบันได้มีการจัดสรรระบบผู้พิพากษาอาวุโสเข้าประจำในศาลชั้นต้น เนื่องจากว่า ผู้พิพากษาอาวุโสเป็นบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญและประสบการณ์สูง สามารถช่วยแก้ไขปัญหา การเพิ่มขึ้นของปริมาณคดีในศาลสูงได้

7. การขาดความรู้ของประชาชนทางด้านกฎหมาย ความไม่รู้กฎหมายของประชาชน เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล ประชาชนที่มีความรู้น้อยถูกเอาเปรียบจากเอกชน การฟ้อง คดีความจากความไม่รู้กฎหมาย การให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนจะช่วยลดปัญหาการเพิ่มขึ้น ของคดีความแล้ว หน่วยงานประชาสัมพันธ์ศาลควรเพิ่มบทบาทในการอบรม ให้ความรู้แก่ผู้มาใช้ บริการของศาล

8. การขาดระบบกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ ระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ที่ใช้บังคับกันอยู่ในปัจจุบัน ไม่สามารถแก้ไขหรือช่วยลดปริมาณคดีในศาลได้ ส่งผลให้มีการแก้ไข ปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอยู่เนืองๆ และในบางส่วนของระบบกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติถึงวิธีการช่วยเร่งรัดการพิจารณาคดีในศาล ตัวอย่างเช่น การไกล่เกลี่ยในศาล แต่ในทางปฏิบัติกลับไม่ได้รับความนิยมนำออกมาบังคับใช้ จึงเป็นจุดๆ หนึ่งที่ศาลควรนำมาพิจารณาปรับปรุงให้ระบบการไกล่เกลี่ยในศาลมีประสิทธิภาพ เพิ่มขึ้น

9. การขาดเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่จะช่วยในการพิจารณาพิพากษาคดีให้รวดเร็ว ในสมัยก่อนการบันทึกคำพยานศาลจะเป็นผู้จดคำพยานในส่วนสำคัญไว้ในรายงานกระบวน พิเคราะห์ แต่ปัจจุบันได้มีการนำเทปมาบันทึกคำพยานผ่านทางผู้พิพากษาแทนการจด ซึ่งวิธีการ บันทึกเทปด้วยการจับประเด็นสำคัญของผู้พิพากษาในส่วนนี้เสียเวลาก่อนข้างมาก ซึ่งในปัจจุบัน คดีสำคัญๆ และมีพยานมาก จำนวนทนายผู้พิพากษาด้วยกันด้วยกฎหมายใหม่ๆ เช่น กฎหมาย ในส่วนของทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ จำต้องหาวิธีการสืบพยานและบันทึก คำพยานด้วยวิธีการอื่นที่ทันสมัยกว่า เช่น ระบบวิดีโอคอนเฟอร์เรนซ์และระบบดังกล่าวมีค่าใช้จ่ายสูง

และต้องบำรุงรักษาเทคโนโลยีอยู่ตลอดเวลา อุปกรณ์ต้องนำเข้าจากต่างประเทศส่งผลให้ไม่อาจกระจายเทคโนโลยีดังกล่าวอย่างทั่วถึง

10. การขาดงบประมาณในการอุดหนุนให้ระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทำงานด้วยความคล่องตัว การจัดงบประมาณมาดูแลด้านวัตถุ เช่น อาคารศาลให้มีปริมาณพอเพียงแก่ปริมาณคดี ด้านบุคลากรขาดงบประมาณสนับสนุนคุณภาพของบุคลากร ซึ่งทั้งสองส่วนเป็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญอีกทางหนึ่ง

11. การขาดระบบบริหารงานยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ และการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมโดยปัจจุบันการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่างๆ ยังปฏิบัติงานแบบต่างคนต่างทำงานมักจะเป็นเหตุให้เกิดความล่าช้าของคดีในบางขั้นตอน

12. การขาดการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการแนะนำวิธีการหรือองค์กร ตลอดจนกระบวนการต่างๆ เพื่อเข้ามามีส่วนในการระงับข้อพิพาทนอกศาล

13. การขาดการบริหารภายในของระบบงานศาลที่มีประสิทธิภาพ เช่น การมีระบบการเขียนคำพิพากษาที่สั้นกะทัดรัดไม่ใช้เวลามาก

จากสภาพปัญหาที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นก่อให้เกิดผลกระทบต่อการบริหารงานคดีในศาลฎีกาอย่างรุนแรง กล่าวคือ ศาลชั้นต้น ซึ่งรวมถึงศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษต่างๆ ทั่วประเทศนั้นมีจำนวนประมาณไม่ต่ำกว่า 150 ศาล และคดีข้อพิพาทที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลนับวันยังมีแนวโน้มที่จะเพิ่มจำนวนสูงขึ้นอันมีสาเหตุมาจากปัจจัยที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยสถิติคดีพิพาทที่เข้าสู่ศาลฎีกาในปี 2535-2538 เปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2547 เป็นดังต่อไปนี้ คือ

ตารางที่ 3.1 สถิติคดีในศาลฎีกาปี พ.ศ. 2535-2538⁶

ปี พ.ศ.	คดีค้างมา	คดีรับใหม่	คดีเสร็จไป
2535	4,803	6,109	4,202
2536	6,710	5,928	5,656
2537	6,982	6,402	7,581
2538	5,803	8,141	9,499

⁶ สำนักงานศาลยุติธรรม ก (ม.ป.ป.). รายงานสถิติคดีประจำปี พ.ศ. 2535-2538.

ตารางที่ 3.2 สถิติคดีแพ่งและอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาและที่เสร็จไปของศาลฎีกา
ประจำปี พ.ศ. 2547⁷

ประเภทคดี	คดีค้างมา	คดีรับใหม่	คดีเสร็จไป	คดีเสร็จไป ร้อยละ	คดีค้างไป
แพ่ง	4,234	3,485	2,256	29.23	5,463
เยาวชนฯ แพ่ง	43	66	27	24.77	82
ล้มละลาย	70	83	56	36.60	97
ล้มละลาย (ฟื้นฟู)	191	71	164	62.60	98
ทรัพย์สิน (แพ่ง)	293	136	84	19.58	345
ภาษี	249	144	93	23.66	300
แรงงาน	1,938	3,764	4,450	78.04	1,252
อาญา	6,040	7,811	5,273	38.07	8,578
อาญาทางการเมือง	-	1	-	-	1
เยาวชน (อาญา)	104	157	62	23.75	199
ทรัพย์สินฯ (อาญา)	200	155	135	38.03	220
รวม	13,362	15,873	12,600	43.10	16,635

⁷ สำนักงานศาลยุติธรรม ข (ม.ป.ป.). รายงานสถิติคดีประจำปี พ.ศ. 2547.

ตารางที่ 3.3 สถิติคดีของศาลฎีกาจำแนกตามรายละเอียดคดีที่เสร็จไป ประจำปี พ.ศ. 2547

ประเภทคดี	ยื่น	แก้	กลับ	ย้อน	ยกโดย อุทธรณ์ ต้องห้าม	ประนี ประนอม ยอมความ	ถอน ฟ้อง	อื่น ๆ	รวม
แพ่ง	1,465	227	160	33	205	12	-	154	2,256
เยาวชนฯ แพ่ง	15	5	3	-	3	-	-	1	27
ล้มละลาย	20	9	9	-	8	-	-	10	56
ล้มละลาย (ฟื้นฟู)	79	23	25	12	1	-	-	24	164
ทรัพย์สิน (แพ่ง)	35	20	8	-	4	1	4	12	84
ภาษี	60	21	4	4	3	-	-	1	93
แรงงาน	3,766	425	18	19	165	12	-	45	4,450
อาญา	2,452	2,194	276	14	135	-	7	194	5,272
เยาวชน (อาญา)	30	20	6	2	4	-	-	-	62
ทรัพย์สิน (อาญา)	25	106	1	-	1	-	-	3	136
รวม	7,947	3,050	510	84	529	25	11	444	12,600

ตารางที่ 3.4 การเปรียบเทียบสถิติคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาและคดีเสร็จไปของศาลฎีกา
ประจำปี พ.ศ. 2546-2547

เดือน/ปี	ค้างมา	รับใหม่	เสร็จไป	คดีเสร็จไปร้อยละ
ม.ค.-ธ.ค. 2546	9,963	14,308	10,909	44.95
ม.ค.-ธ.ค. 2547	13,362	15,873	12,600	43.10

ตารางที่ 3.5 สถิติคดีที่พิจารณาคดีเสร็จไป จำแนกตามคำพิพากษาและคำสั่งของศาลฎีกา
ประจำปี พ.ศ. 2546-2547

เดือน/ปี	ยื่น	แก้	กลับ	ย้อน	ยกโดย อุทธรณ์ ต้องห้าม	ประนีประนอม ยอมความ	ถอน ฟ้อง	อื่น ๆ	รวม
ม.ค.-ธ.ค. 2546	4,146	4,246	1,028	2	1,153	4	4	326	10,909
ม.ค.-ธ.ค. 2547	7,947	3,050	510	84	529	25	11	444	12,600

ตารางที่ 3.6 จำนวนข้อหาสูงสุด 5 อันดับ ที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกาจำแนกตามคดีแพ่ง
และคดีอาญา ประจำปี พ.ศ. 2547

ลำดับที่	คดีแพ่ง	จำนวน ข้อหา	ร้อยละของ ข้อหา ทั้งหมด	ลำดับที่	คดีอาญา	จำนวน ข้อหา	ร้อยละของ ข้อหา ทั้งหมด
1	ยืม	598	12.10	1	พ.ร.บ.ยาเสพติดฯ	3,328	33.90
2	คำประกัน	480	9.71	2	ความผิดต่อชีวิต	1,007	10.26
3	จำนอง	425	8.60	3	พ.ร.บ.อาวุธปืน	838	8.54
4	จับได้	374	7.57	4	ลักทรัพย์	545	5.55
5	ที่ดิน	362	7.32	5	ความผิด ต่อร่างกาย	332	3.38
6	อื่นๆ	2,704	54.70	6	อื่นๆ	3,766	38.37
	รวม	4,943	100.00		รวม	9,816	100.00

ตารางที่ 3.7 จำนวนข้อหาสูงสุด 5 อันดับที่พิจารณาเสร็จไปจากศาลฎีกา จำแนกตามคดีแพ่ง และคดีอาญา ประจำปี พ.ศ. 2547

ลำดับที่	คดีแพ่ง	จำนวน ข้อหา	ร้อยละของ ข้อหา ทั้งหมด	ลำดับที่	คดีอาญา	จำนวน ข้อหา	ร้อยละของ ข้อหา ทั้งหมด
1	ยืม	271	10.63	1	พ.ร.บ.ยาเสพติดฯ	974	17.29
2	คำประกัน	267	10.47	2	ความผิดต่อชีวิต	494	8.77
3	จำนอง	254	9.96	3	พ.ร.บ.อาวุธปืน	490	8.70
4	จับได้	219	8.59	4	ลักทรัพย์	377	6.69
5	ที่ดิน	168	6.59	5	ความผิด ต่อร่างกาย	344	6.11
6	อื่นๆ	1,371	53.76	6	อื่นๆ	2,953	52.43
	รวม	2,550	100.00		รวม	9,816	100.00

จากตารางสถิติคดีพิพาทที่เข้าสู่การพิจารณาและคดีที่พิจารณาเสร็จสิ้นไปของศาลฎีกา ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาดังกล่าวข้างต้น พอสรุปเป็นใจความอันมีสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้ คือ

ในปี พ.ศ. 2547 มีคดีข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลฎีกาทั้งหมดประมาณ 15,873 คดี⁸ ซึ่งสูงกว่าจำนวนคดีที่ปรากฏในช่วงปี พ.ศ. 2538 มากขึ้นกว่าสองเท่าตัว กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2538 ปรากฏคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลฎีกาเพียง 8,141 คดีเท่านั้น⁹ ทั้งนี้ไม่รวมถึงคดีที่ค้างพิจารณาจากปี พ.ศ.2546 ซึ่งมีคดีความค้างมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ถึง 13,362 คดี ทั้งนี้ในปัจจุบัน แนวโน้มของคดีที่เข้าสู่ศาลฎีกาก็ยังคงปรากฏปัญหาเช่นนี้อยู่¹⁰ โดยในสิ้นปี พ.ศ. 2547 มีคดีความค้างทั้งสิ้นจำนวน 16,634 คดี สิ้นปี พ.ศ. 2548 มีคดีความค้างทั้งสิ้น 20,534 คดี¹¹ และสิ้นปี พ.ศ. 2549 มีคดีความค้างทั้งสิ้น 24,389 คดี¹² โดยในปี พ.ศ. 2547 ปรากฏว่ามีคดีที่เสร็จสิ้นไปจากการพิจารณา

⁸ ข้อมูลจากตารางที่ 3.4

⁹ ข้อมูลจากตารางที่ 3.1

¹⁰ ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก. หน้า 190-191.

¹¹ ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก. หน้า 191.

¹² แหล่งเดิม.

ของศาลฎีกาโดยวิธีการประนีประนอมยอมความเพียง 25 คดี ปี พ.ศ. 2548 มีคดีเสร็จสิ้นโดยวิธีไกล่เกลี่ยข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการจำนวน 30 คดี¹³ และสถิติล่าสุดในปี พ.ศ. 2549 มีคดีเสร็จสิ้นโดยวิธีการไกล่เกลี่ยเพียง 5 คดี เท่านั้น ซึ่งเป็นอัตราส่วนที่น้อยมากเมื่อเทียบกับปริมาณที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลฎีกาในแต่ละปีนั้น

และจากสถิติที่ได้ในปี พ.ศ. 2547 ยังพบอีกว่าในคดีแพ่งจำนวนข้อหาสูงสุดที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลฎีกา¹⁴ 5 อันดับ คิดเป็นจำนวนข้อหาได้ทั้งหมด 4,943 เรื่อง ได้แก่

- ข้อหาที่สูงที่สุดอันดับ 1 ได้แก่ ยืม
- ข้อหาที่สูงที่สุดอันดับ 2 ได้แก่ คำประกัน
- ข้อหาที่สูงที่สุดอันดับ 3 ได้แก่ จำนอง
- ข้อหาที่สูงที่สุดอันดับ 4 ได้แก่ ขับไล่
- ข้อหาที่สูงที่สุดอันดับ 5 ได้แก่ ที่ดิน

ข้อหาที่สูงที่สุด 5 อันดับในคดีอาญา คิดเป็นจำนวนข้อหาได้ทั้งหมด 9,816 เรื่อง ได้แก่

- ข้อหาที่สูงที่สุดอันดับ 1 ได้แก่ พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คฯ
- ข้อหาที่สูงที่สุดอันดับ 2 ได้แก่ ความผิดต่อชีวิต
- ข้อหาที่สูงที่สุดอันดับ 3 ได้แก่ ความผิดตาม พ.ร.บ. อาวุธปืน
- ข้อหาที่สูงที่สุดอันดับ 4 ได้แก่ ความผิดฐานลักทรัพย์
- ข้อหาที่สูงที่สุดอันดับ 5 ได้แก่ ความผิดต่อร่างกาย

คดีอาญาที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลฎีกาจำนวนสูงสุดทั้ง 5 อันดับนี้มีทั้งความผิดอันยอมความได้ และคดีความผิดต่อแผ่นดิน ซึ่งคู่กรณีไม่สามารถที่จะยอมความได้ และเมื่อเปรียบเทียบฐานความผิดสูงสุดจำนวน 5 อันดับ ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา โดยพิจารณาจากคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลฎีกาและคดีที่เสร็จสิ้นไป¹⁵ จะเห็นได้ว่ามีเพียงส่วนน้อยที่เสร็จสิ้นไปจากศาลฎีกาเท่านั้น

¹³ รวบรวมจากสำนวนประนีประนอมยอมความของศาลฎีกาที่อ่านคำพิพากษาแล้ว ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก. หน้า 192-195.

¹⁴ ข้อมูลจากตารางที่ 3.6

¹⁵ ข้อมูลจากตารางที่ 3.6 และ 3.7

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นทำให้เกิดแนวคิดในการนำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในการลดปัญหาคดีความที่ค้างค้างอยู่ในศาลฎีกาขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวได้เคยมีผู้ริเริ่มขึ้นมาก่อนหน้านั้นแล้ว แต่ก็ไม่ได้รับการส่งเสริมกันอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน นายปัญญา ถนอมรอด ได้มีนโยบายที่จะนำแนวความคิดในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลฎีกาขึ้นมาใช้ในการลดปัญหาการจัดการคดีที่ค้างค้างอยู่ในศาลเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยเป็นวิธีการที่ประหยัด และเข้าเป็นการระงับข้อพิพาทที่ตรงประเด็นในคดีที่คู่ความพิพาทกันมากที่สุด เนื่องจากการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อคู่กรณีพิพาททั้งสองฝ่ายต่างตกลงยินยอมที่จะดำเนินการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการดังกล่าวเท่านั้น อีกทั้งยังทำให้คดีเสร็จสิ้นไปจากศาลฎีกาด้วยความรวดเร็ว งานวิจัยดังกล่าวนี้จึงมุ่งเน้นที่จะหาค้นหาปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่ได้รับความนิยม พร้อมทั้งหาแนวทางแก้ไข เพื่อให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาคดีความค้างค้างในศาลฎีกาได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

3.2 ประวัติของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลฎีกา

การไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความในชั้นศาลเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้ลดคดีที่เข้าสู่ศาล โดยจะก่อให้เกิดผลดีทั้งคู่ความและศาล กล่าวคือ เป็นการยุติข้อพิพาทของคู่กรณีโดยความสมัครใจ เป็นผลให้คดีความเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว เป็นธรรม และเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน ทั้งยังประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย รวมทั้งยังช่วยลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลอันสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลและนโยบายกระทรวงยุติธรรม

เพื่อให้มีระบบไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมข้อพิพาทที่มีมาตรฐานเดียวกัน ศาลและกระทรวงยุติธรรมในขณะนั้นได้ดำเนินการศึกษาและจัดทำรูปแบบวิธีการไกล่เกลี่ยและวิธีประนีประนอมข้อพิพาทสำหรับศาลทั่วประเทศ และสำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรมได้จัดทำเอกสารเผยแพร่เรื่องการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ จำนวน 10,000 ฉบับ เพื่อแจกจ่ายไปยังศาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจัดสัมมนาเรื่อง “กระบวนการระงับข้อพิพาททางแพ่งในปัจจุบันกับการระงับข้อพิพาทของสังคมไทยในอนาคต” โดยผลจากการสัมมนาดังกล่าว ผู้เข้าร่วมสัมมนาเห็นพ้องให้นำวิธีการระงับข้อพิพาทโดยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ก่อนนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ซึ่งในการนี้ได้ออกหนังสือคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ พ.ศ. 2539 ส่งไปยังศาลทั่วประเทศ

เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์และความเป็นธรรมแก่ประชาชนมากที่สุด

บรรดาศาลต่างๆ ได้นำวิธีการไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมยอมความมาใช้และได้ผลเป็นที่น่าพอใจ เช่น ศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ภาค 3 ศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี ศาลจังหวัดภูเก็ต ศาลจังหวัดระนอง ศาลจังหวัดสมุทรปราการ ศาลจังหวัดมิญบุรี ฯลฯ และภายหลังวิธีการดังกล่าวได้ถูกนำไปใช้ในศาลทั่วประเทศ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2541 กระทรวงยุติธรรมได้จัดทำโครงการจัดตั้งแผนกไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทในศาล เพื่อขอรับการสนับสนุนทางด้านงบประมาณในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทให้กับศาลทั่วประเทศด้วย

เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2537 นายประมาธ ชันชื้อ ผู้ดำรงตำแหน่งประธานศาลฎีกาในสมัยนั้นได้จัดสัมมนาในหัวข้อเรื่อง “การประนีประนอมยอมความในศาลสูง”¹⁶ ซึ่งได้ให้หลักการและเหตุผลในการสัมมนานั้นดังต่อไปนี้

ในหลายๆ ปีที่ผ่านมา คดีความที่ขึ้นสู่ศาลฎีกามีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในอัตราที่มากกว่าอัตราเพิ่มของจำนวนผู้พิพากษา ทั้งยังมีคดีจำนวนไม่น้อยที่แม้ศาลฎีกาจะได้มีคำพิพากษาไปแล้ว คู่ความยังต้องไปฟ้องร้องในชั้นบังคับคดีกันอีก ทำให้ศาลฎีกาต้องพิจารณาพิพากษาคดีเรื่องเดียวกันหลายครั้งหลายหน ทางแก้ไขปัญหารื่องคดีที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นของ ศาลฎีกาเท่าที่ผ่านมาได้ใช้วิธีการเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาดตามจำนวนคดี แต่การเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาในบางปีก็ไม่สามารถทำได้ เพราะผู้พิพากษาใหม่ผ่านการสอบคัดเลือกเข้ามาได้น้อย การเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาในศาลฎีกาจะเป็นการกระทบอัตรากำลังผู้พิพากษาในศาลล่าง ซึ่งต้องเผชิญภาวะจำนวนคดีความที่มากขึ้นเรื่อยๆ ไม่แพ้ศาลสูง จึงน่าจะหาวิธีการที่จะทำให้คดีในศาลฎีกาเสร็จได้มากขึ้นโดยไม่ต้องเพิ่มจำนวนผู้พิพากษา ซึ่งเมื่อได้ปรึกษากับที่ปรึกษาของศาลฎีกาในยุคนั้นและผู้พิพากษาที่รับราชการในศาลฎีกาหลายท่านแล้ว ได้มีความเห็นว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ได้ให้อำนาจศาลเปรียบเทียบให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในข้อพิพาทไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด จึงน่าจะอาศัยกฎหมายมาตราดังกล่าวจัดให้มีการประนีประนอมยอมความในศาลฎีกา เพื่อทำให้คดีเสร็จจำนวนไปได้โดยไม่ต้องเพิ่มจำนวนผู้พิพากษา ทั้งจะเป็นการแก้ไขปัญหาคดีซ้ำซ้อนในชั้นบังคับคดีตามที่กล่าวมาแล้ว อีกทั้งเมื่อคู่ความหรือผู้เกี่ยวข้องในคดีนั้นหมดไปและเป็นการทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกันด้วย อันย่อมทำให้เกิดความสงบสุขในบ้านเมืองมากยิ่งขึ้นด้วย

¹⁶ คู่มือละเอียดได้ในภาคผนวก. หน้า 234.

จนกระทั่งในที่สุดก็มีการนำเอาระบบการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลมาใช้อย่างเป็นทางการ ซึ่งมีขั้นตอนพัฒนาการดังต่อไปนี้

1. วันที่ 15 พฤศจิกายน 2537 ศาลแพ่งได้ออก “ระเบียบศาลแพ่งว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ พ.ศ. 2537” เพื่อใช้บังคับและดำเนินการไกล่เกลี่ยตั้งแต่บัดนั้นและศาลอื่นๆ ได้ดำเนินการต่อมา

2. วันที่ 29 พฤษภาคม 2538 กระทรวงยุติธรรมในขณะนั้นมีหนังสือถึงศาลต่างๆ แจ้งว่ามีโครงการร่วมมือกับศาลในการยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ พร้อมทั้งส่งเอกสารแสดงรูปแบบของการไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาทในศาลและเอกสารที่เกี่ยวข้องใจความว่ากระทรวงยุติธรรมได้จัดให้มีโครงการร่วมมือกับศาลในการยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลขึ้น โดยกำหนดให้มีรูปแบบและตัวอย่างของการไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาทดังกล่าว กับจัดให้มีการอบรมสัมมนาแก่ผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ธุรการเพื่อให้เข้าใจงานไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาท เพื่อพัฒนารูปแบบการไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาทให้เป็นระบบและอยู่ในแนวเดียวกันทั่วราชอาณาจักร โดยตอนท้ายของหนังสือดังกล่าวได้แจ้งว่า หากศาลใดประสงค์จะให้กระทรวงยุติธรรมโดยสำนักงานส่งเสริมตุลาการสนับสนุนการดำเนินการในเรื่องนี้ทั้งในด้านข้อมูลหรือวัสดุอุปกรณ์ก็ให้แจ้งให้ทราบ ซึ่งปรากฏว่ามีศาลต่างๆ หลายศาลได้ขอความสนับสนุนจากกระทรวงยุติธรรมและสร้างระบบไกล่เกลี่ยขึ้นในศาลนั้นๆ

3. มีโครงการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลฎีกา และดำเนินการไกล่เกลี่ยคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา

4. มีโครงการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค และดำเนินการไกล่เกลี่ยคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค

5. วันที่ 29 มีนาคม 2539 ประธานศาลฎีกา โดยนายประมาธ ชันชื้อ ได้ออก “คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ พ.ศ. 2539”¹⁷ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้พิพากษาปฏิบัติ มีเนื้อหาดังนี้ คือ

¹⁷ ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก. หน้า 173.

ให้ผู้พิพากษาพยายามดำเนินการให้คู่ความได้ตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันในข้อพิพาทที่เกิดขึ้นตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19 และ มาตรา 20 ให้อำนาจไว้ ประธานศาลฎีกาโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 1 วรรคสาม จึงออกคำแนะนำเพื่อให้ผู้พิพากษาใช้เป็นแนวทางในการไกล่เกลี่ยหรือมีคำสั่ง เพื่อยังให้เกิดการตกลงหรือการประนีประนอมยอมความกันระหว่างคู่ความ ดังต่อไปนี้

(1) กรณีที่ผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบ เห็นว่าคดีที่รับผิดชอบอยู่มีหนทางที่จะตกลงกันได้ก็ให้ดำเนินการไกล่เกลี่ยเพื่อให้คู่ความได้ตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันในคดีที่พิพาทนั้น

(2) ในคดีที่ไม่อาจดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ภายหลังจากที่ได้มีการชี้สองสถานแล้ว ข้อพิพาทใดที่เป็นปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งสมควรใช้ความรู้ความสามารถพิเศษของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา ก็ให้ผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบพิจารณานำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับ อนุญาโตตุลาการในศาลมาใช้ตามควรแก่กรณี เพื่อให้อนุญาโตตุลาการที่ได้รับการแต่งตั้งชี้ขาด ในประเด็นที่เป็นปัญหาดังกล่าวก่อน ทั้งนี้อาจประสานงานกับสำนักงานอนุญาโตตุลาการกระทรวงยุติธรรม ให้เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบการดำเนินการในชั้นอนุญาโตตุลาการก็ได้

(3) ในกรณีที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยแล้ว คู่ความไม่อาจตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ หากผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบเห็นว่าตนไม่สมควรที่จะพิจารณาพิพากษาคดีนั้นต่อไป เนื่องจากได้รับทราบข้อเท็จจริงต่างๆ นอกสำนวนจากคู่ความในขณะที่ทำการไกล่เกลี่ย หรือด้วยเหตุอื่นใด ก็ให้พิจารณาถอนตัวจากการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นได้ เว้นแต่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายยังคงประสงค์ ให้ผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบดำเนินการพิจารณาพิพากษาต่อไป

(4) ในการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยอาจดำเนินการไกล่เกลี่ยในห้องรับรองซึ่งจัดไว้เป็นพิเศษสำหรับการดำเนินการไกล่เกลี่ย ในศาลนั้นๆ โดยผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบและทนายความไม่จำเป็นต้องสวมเสื้อครุย และการไกล่เกลี่ย อาจมีรูปแบบแตกต่างไปจากการพิจารณาคดีโดยทั่วไปก็ได้ ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างบรรยากาศของความเป็นมิตรระหว่างคู่ความอันจะสามารถทำให้คู่ความตกลงประนีประนอมกันได้ง่ายยิ่งขึ้น

(5) ผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบอาจพิจารณาคืบค้ำขึ้นศาลในกรณีพิเศษ สำหรับคู่กรณี ที่สามารถตกลงประนีประนอมกันได้โดยรวดเร็ว

ในสมัยนายประมาท ชันชื้อ เป็นประธานศาลฎีกานี้ได้มีการจัดตั้งแผนกคดี ประณีประนอมยอมความในศาลฎีกาขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยได้ออกระเบียบว่าด้วยการประณีประนอมยอมความในศาลฎีกาขึ้น¹⁸ มีเนื้อหาดังต่อไปนี้ คือ

(1) ให้มีผู้พิพากษาศาลฎีกาที่มีความรู้ความสามารถในการไกล่เกลี่ยซึ่งประธานศาลฎีกา แต่งตั้งอย่างน้อย 15 คน และให้มีผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาเพื่อช่วยงานคดีและทำหน้าที่เป็นเลขานุการขององค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาอย่างน้อย 5 คน กับให้มีหน่วยงานธุรการในศาลฎีกาเกิดขึ้น มีชื่อว่าการประณีประนอม ซึ่งประกอบด้วยนิติกรและเจ้าหน้าที่ธุรการตามจำนวนที่เหมาะสมเพื่อปฏิบัติงานธุรการคดี ซึ่งคดีที่สามารถดำเนินการประณีประนอมยอมความในศาลฎีกา ได้แก่ คดีแพ่งทุกคดี และคดีอาญาในความผิดอันยอมความได้

(2) เมื่อศาลฎีกาได้รับสำนวนคดีจากศาลชั้นต้น และได้ดำเนินการด้านธุรการเสร็จแล้ว ให้ส่งสำนวนคดีไปยังงานประณีประนอมเพื่อดำเนินการออกหนังสือถึงคู่ความเพื่อสอบถามความประสงค์ในการประณีประนอมยอมความ ตามแบบ ป.น.1¹⁹ โดยให้แนบหนังสือแจ้งความประสงค์จากคู่ความ ตามแบบ ป.น.2²⁰ ไปด้วย

(3) ให้นิติกรงานประณีประนอมจัดทำสำนวนประณีประนอมขึ้น

(4) เมื่อนิติกรจัดทำสำนวนประณีประนอมเสร็จแล้ว ให้เสนอผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ดำเนินการบันทึกข้อมูลเพื่อการไกล่เกลี่ย

(5) เมื่อผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาดำเนินการบันทึกข้อมูลเพื่อการไกล่เกลี่ยเสร็จแล้ว ให้เสนอสำนวนคดีประณีประนอมต่อเลขานุการศาลฎีกาเพื่อเสนอประธานศาลฎีกาจ่ายสำนวนให้ผู้พิพากษาศาลฎีกาดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไป

(6) ผู้พิพากษาศาลฎีกาจะกำหนดวันนัดประณีประนอมและสั่งให้ออกหนังสือ นัดประณีประนอมส่งให้แก่คู่ความ เป็นต้น

ต่อมาในสมัยของนายศักดิ์ดา โภกชมรรคกุล ดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลฎีกา ต่อจากนายประมาท ชันชื้อ ไม่พบข้อมูลอันเป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลฎีกา แต่ปรากฏข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์ของนิติกรผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยในศาลฎีกาว่า ในสมัยดังกล่าวนี้ได้มีการเร่งรัดคดีเกิดขึ้นและจัดให้มีการนำการไกล่เกลี่ยมาใช้อย่างเป็นทางการที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในยุคของนายประมาท ชันชื้อ ได้วางระเบียบและแนวทางไว้อย่างชัดเจนแล้ว

¹⁸ คุราชะเอียดได้ในภาคผนวก. หน้า 200.

¹⁹ คุราชะเอียดได้ในภาคผนวก. หน้า 204.

²⁰ คุราชะเอียดได้ในภาคผนวก. หน้า 206.

ซึ่งนายศักดา โมกขมรรคกุล มีนโยบายในการเร่งรัดคดีให้เสร็จไปด้วยความรวดเร็วเป็นงานหลักที่พยายามหาทางแก้ไข เร่งรัด กำกับดูแลใกล้ชิดตลอดมา ซึ่งทำให้ศาลฎีกาในยุคดังกล่าวสามารถลดปริมาณคดีที่ค้างค้างลงได้มาก จนถึงสิ้นเดือนกรกฎาคม 2541 คงมีคดีค้างอยู่ในศาลฎีกาเพียงประมาณ 870 คดีเท่านั้น²¹ ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นคดีที่เพิ่งฎีกาขึ้นมาในช่วงเดือนพฤษภาคม หรือ มิถุนายน 2541 ทั้งนี้เพราะโดยเฉลี่ยแล้วมีคดีที่ขึ้นมาสู่ศาลฎีกาประมาณเดือนละ 650 คดี ในยุคนี้นศาลฎีกาจึงสามารถกำหนดเป้าหมายได้ว่า คดีที่ขึ้นมาสู่ศาลฎีกาจะพยายามเร่งรัดให้เสร็จภายใน 4 เดือนนับแต่คดีดังกล่าวมาถึงศาลฎีกา และในทางปฏิบัติประมาณ ร้อยละ 99 ขึ้นไปจะเสร็จภายใน 4 เดือนตามที่ได้กำหนดไว้

หลังจากยุคนายศักดา โมกขมรรคกุล เป็นประธานศาลฎีกา ผู้วิจัยไม่พบข้อมูลตลอดจนแนวนโยบายใดๆ ที่เกี่ยวกับงานไกล่เกลี่ยอีก ทั้งนี้เนื่องจากประธานศาลฎีกาในยุคถัดมามีได้มีนโยบายส่งเสริมการไกล่เกลี่ยให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม แต่พอจะทราบได้ว่ายังคงมีงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดำเนินการอยู่ตลอดมา ซึ่งจากหลักฐานที่พบคือรายงานสถิติคดีแพ่งและคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาและที่เสร็จสิ้นไปจากศาลฎีกาประจำปี พ.ศ. 2547²² ได้ระบุแต่เพียงตัวเลขของคดีที่ศาลฎีกาทำการไกล่เกลี่ยสำเร็จเพียงแค่นั้น ต่อมาจนกระทั่งถึงยุคสมัยของนายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ ดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลฎีกาในช่วงปี พ.ศ. 2544 - พ.ศ. 2546 ได้มีแนวความคิดในการบริหารงานศาลยุติธรรมของนายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ ปี พ.ศ. 2546²³ ซึ่งกล่าวถึงการไกล่เกลี่ยไว้ในหัวข้อเรื่องการพัฒนาระบบงานศาลยุติธรรมเพื่อการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพไว้ในข้อ 4 มีใจความว่า “ให้มีการส่งเสริมมาตรการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยประนีประนอมและอนุญาโตตุลาการให้สามารถสนับสนุนงานคดีได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม” ซึ่งนายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจได้กล่าวถึงการดำเนินการตามหลักการบริหารงานยุติธรรมตามแนวความคิดในการบริหารงานศาลยุติธรรมของตนเองไว้ดังนี้ คือ ในเรื่องมาตรฐานของการปฏิบัติงานของผู้บริหารงานศาล²⁴ ได้จัดให้มีการบริหารงานจัดการคดีโดยศึกษาจากการบริหารงานคดีในประเทศสิงคโปร์ ซึ่งมีแนวความคิดในการลดคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลสูงจำนวนมาก ดังนี้ คือ ศาลสูงในประเทศสิงคโปร์ได้มีแนวความคิดในการที่จะลดคดีความที่ค้างค้างลง โดยเริ่มจากการลดระยะเวลาที่ใช้ในการพิจารณาคดีในศาลสูง ซึ่งเดิมใช้ระยะเวลาในการพิจารณาคดี 2-3 ปี ก็ให้ลดลงมาเหลือเพียงแค่ 1 ปี อีกทั้งได้มีการส่งเจ้าหน้าที่ธุรการจำนวน 30 คน ไปศึกษาวิธีการ

²¹ สำนักงานศาลยุติธรรม ค (2541, กันยายน). วารสารยุติธรรม. หน้า 47.

²² คู่มือละเอียดได้ในตารางที่ 3.5.

²³ คู่มือละเอียดได้ในภาคผนวก. หน้า 209.

²⁴ คู่มือละเอียดได้ในภาคผนวก. หน้า 212-213.

ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ Harvard Law School ซึ่งเป็นโครงการอบรมพิเศษที่ฝึกความเชี่ยวชาญในกระบวนการไกล่เกลี่ย แล้วนำกลับมาตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยในประเทศ อีกทั้งยังหาแนวทางที่จะใช้ลดประมาณคดีที่ค้างค้างในศาลสูงโดยวิธีการอื่นๆ อีก อาทิเช่น ให้นำผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ไปช่วยงานในศาลสูง และในศาลอุทธรณ์ก็ให้นำผู้พิพากษาศาลชั้นต้นมาช่วยงานคดีตามลำดับ และแก้บทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องสิทธิในการอุทธรณ์และฎีกาโดยจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ลงเหลือเพียงแค่ให้มีการอุทธรณ์จากศาลแขวงไปยังศาลจังหวัด และจากศาลจังหวัดให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์เท่านั้น

ในสมัยที่นายศุภชัย ภู่งาม ดำรงตำแหน่งประธานศาลฎีกาในช่วงปี พ.ศ. 2546 – พ.ศ. 2547 ได้กล่าวถึงเป้าหมายการบริหารงานในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาระบบงานศาลยุติธรรมเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ²⁵ ไว้ในข้อ 3 คือ ให้มีการส่งเสริมพัฒนาระบบและกระบวนการไกล่เกลี่ยและอนุญาโตตุลาการให้มีประสิทธิภาพ และให้ศาลนำไปใช้เป็นมาตรการระงับข้อพิพาทที่สำคัญในการสนับสนุนการพิจารณาคดีต่อเนื่องและลดประมาณคดีได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงการศึกษาความเป็นไปได้ของการนำกระบวนการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอื่นมาบังคับใช้ แต่เมื่อพิจารณาจากสถิติคดีที่เสร็จสิ้นการพิจารณาในศาลฎีกาด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยแล้วพบว่า ในสมัยของนายศุภชัย ภู่งาม ก็ได้มีการส่งเสริมให้มีการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยขึ้นอย่างจริงจังแต่อย่างใด

ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นช่วงที่นายชาญชัย ลิขิตจิตถะ ดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลฎีกา ได้วางเป้าหมายการบริหารงานยุติธรรมไว้ในข้อ 1 และ ข้อ 3 ของงานด้านการพัฒนาการอำนวยความสะดวกที่เที่ยงธรรมและรวดเร็ว²⁶ ไว้ดังนี้ คือ ให้มีการสานต่อการพัฒนาระบบการบริหารจัดการงานพิจารณาพิพากษาคดีให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการติดตามและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานในศาลที่จัดวางระบบศูนย์นัดความ และระบบก่อนวันนัด อาทิ การนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์มาสนับสนุนการวางระบบเชื่อมโยงการนัดความระหว่างผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีกับศูนย์นัดความ การย่นระยะเวลาการพิจารณาคดี การเร่งรัดคดีที่จำเลยต้องชั่ง และการจัดอัตราค่าล้างชำระตุลาการให้สอดคล้องกับปริมาณคดี และส่งเสริมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และอนุญาโตตุลาการในศาลให้เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทควบคู่กับการพิจารณาคดีได้อย่างแท้จริง ให้ความสำคัญกับภาคประชาชนในการทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมของศาล และพัฒนาความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อรองรับคดีที่มีความซับซ้อนยุ่งยาก รวมทั้งพัฒนาบทบาทศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลในการสนับสนุนงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและอนุญาโตตุลาการในศาล

²⁵ คุราชละเอียดได้ในภาคผนวก. หน้า 220.

²⁶ คุราชละเอียดได้ในภาคผนวก. หน้า 223.

และการเผยแพร่ความรู้ให้แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจากนโยบายการบริหารงาน ศาสตราจารย์ธรรมในด้านการพัฒนาการอำนวยความสะดวกที่เที่ยงธรรม เหมาะสม รวดเร็ว ท้าถึง และเสมอภาค ในข้อ 4²⁷ กล่าวไว้ว่า ในเรื่องการส่งเสริมพัฒนาระบบการบริหารจัดการคดีในศาลชั้นต้น ด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบไกล่เกลี่ยประนีประนอมให้เป็นที่ยอมรับของประชาชนควบคู่ กับการดำเนินคดีปกติโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ประนีประนอม ประจำศาล สนับสนุนให้มีการไกล่เกลี่ยทั้งช่วงเวลาก่อนถึงวันนัดพิจารณาของศาล และในระหว่าง พิจารณาของศาล เสริมสร้างความเข้มแข็งให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลยุติธรรมต่างๆ ประชาสัมพันธ์ ผลการดำเนินการและประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากการไกล่เกลี่ย สร้างแรงจูงใจให้แก่ บุคลากรของศาลเพื่อให้เกิดการแข่งขันในการพัฒนาระบบและวิธีการไกล่เกลี่ยให้มีประสิทธิภาพ และลดปริมาณคดีได้อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น รวมทั้งสนับสนุนให้สำนักกระบวนพิจารณาเป็นหน่วยงาน ผู้เชี่ยวชาญในการเผยแพร่ความรู้และการให้บริการด้านอนุญาโตตุลาการและไกล่เกลี่ย ประนีประนอมได้อย่างแท้จริง

ทั้งนี้จากประสบการณ์ที่ผู้วิจัยได้ปฏิบัติงานในศาลฎีกา เห็นว่าเป้าหมายของ นายชาญชัย ลิขิตจิตถะ มีนโยบายมุ่งเน้นการบริหารงานคดีไปยังศาลล่างเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ได้มีได้ ลดละที่จะค้นหาแนวทางที่จะนำมาใช้แก้ไขปัญหาความที่ค้างค้ำในศาลฎีกาด้วย โดยในสมัยที่ นายชาญชัยดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลฎีกาได้มีการนำร่องให้มีนิติกรพิเศษขึ้นมากร่างในคดี ที่ไม่ซับซ้อนยุ่งยาก ซึ่งเมื่อนิติกรดังกล่าวกร่างเสร็จก็จะเสนอผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาทำการตรวจร่าง และผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาก็จะเสนอสำนวนคดีดังกล่าวไปยังผู้พิพากษาศาลฎีกาเจ้าของสำนวน ทำการตรวจร่างและมีคำพิพากษาต่อไป ซึ่งโครงการนำร่องดังกล่าวเป็นผลสำเร็จและเป็นที่พอใจ ในระดับหนึ่งแต่ก็มิได้ทำให้ปัญหาความที่ค้างค้ำอยู่ในศาลฎีกาหมดไปจากศาลเดียวทีเดียว โดยทั้งนี้ในสมัยของนายชาญชัย ลิขิตจิตถะ นี้ก็มิได้มีนโยบายสนับสนุนหรือส่งเสริมให้มีการระงับ ข้อพิพาทในศาลฎีกาด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยให้เป็นรูปธรรมดังเช่นที่เกิดขึ้นในสมัยของนายประมาณ ชันชื้อ แต่อย่างใด

ต่อมาในยุคของนายปัญญา ฤณอมรรอด ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลฎีกา คนปัจจุบันได้มีนโยบายการบริหารงานยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับงานด้านการพัฒนาองค์กรและบุคคล ภายในองค์กรไว้ในข้อที่ 2.1.3 ในส่วนที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวก²⁸ ไว้ว่า “ให้มีมาตรการ ที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเร่งรัดการพิจารณาพิพากษาคดีในแต่ละชั้นศาลให้แล้วเสร็จโดยเร็ว

²⁷ คูรายละเอียดได้ในภาคผนวก. หน้า 228.

²⁸ คูรายละเอียดได้ในภาคผนวก. หน้า 232.

และเป็นธรรมเพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมและสร้างความสงบสุขให้แก่สังคมประชาชนโดยเร็ว” และจากนโยบาย “ยุติธรรมนำสู่ความสมานฉันท์: ทางเลือกกระบวนอำนวยความยุติธรรม”²⁹ ของประธานศาลฎีกาคนปัจจุบัน ได้กำหนดแนวนโยบายการบริหารงานศาลยุติธรรมไว้ว่า “ยุติธรรมนำสู่ความสมานฉันท์” เนื่องจากความยุติธรรมเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการนำมา ซึ่งความสงบเรียบร้อยและสมานฉันท์ในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนากระบวนการระงับข้อพิพาท ทางเลือกของศาลยุติธรรม

สำนักกระงับข้อพิพาทเป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรมที่ได้รับการยอมรับ และเป็นที่ยุติของคนทั่วไปสำหรับเป็นทางเลือกในการระงับข้อพิพาท ไม่ว่าจะโดยการอนุญาโตตุลาการ หรือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลยุติธรรมไม่ใช่เรื่องใหม่ในยุคสมัยนี้ โดยได้มีการริเริ่มและดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา ศาลยุติธรรมมีความตื่นตัวมาก ในเรื่องของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และได้มีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนงานไกล่เกลี่ยในศาล โดยจัดตั้งห้องไกล่เกลี่ยขึ้นในศาลทุกศาลทั่วประเทศ และได้จัดอบรมบุคคลภายนอกเป็นผู้ประนีประนอม ประจำศาล ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งในศาลและนอกศาล ผู้พิพากษาทั้งหลายก็ได้ให้ความร่วมมือกันพัฒนาและสร้างระบบไกล่เกลี่ย โดยแยกออกจากการพิจารณาคดีตามปกติ ซึ่งก็มี ทั้งคดีที่มีทุนทรัพย์สูง หรือเป็นคดีของบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนในสังคม รวมทั้งคดีที่ประชาชน ต่างได้ให้ความสนใจ คู่ความต่างก็ได้ประโยชน์จากการไกล่เกลี่ยกันอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การประหยัดเวลา และค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลที่ได้รับจากการไกล่เกลี่ย ที่ประสบความสำเร็จ ก็คือคู่ความสามารถที่จะเป็นมิตรต่อกัน หรือสามารถที่จะดำเนินธุรกิจด้วยกัน ต่อไปได้ และพึงพอใจกับผลของคดีที่ได้รับในการไกล่เกลี่ย

นายปัญญา ถนอมรอด ประธานศาลฎีกาคนปัจจุบันได้กำหนดนโยบายในด้าน การอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยส่งเสริมพัฒนาระบบการอำนวยความยุติธรรมทางเลือกเพื่อสนับสนุน การระงับข้อพิพาทด้วยหลักความสมานฉันท์และสันติวิธีอันได้แก่ การอนุญาโตตุลาการ ระบบไกล่เกลี่ย ประนอมข้อพิพาททั้งในศาลและนอกศาล ผู้ที่มีบทบาทในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ประกอบด้วย บุคคล 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกได้แก่ ผู้บริหารศาล ไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษาหัวหน้าศาล อธิบดี หรือ ประธานศาลต่างๆ โดยท่านเหล่านี้จะต้องพิจารณาและนำระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปใช้ให้ เป็นรูปธรรมเกิดขึ้น เนื่องจากมีประโยชน์อย่างยิ่งในการลดปัญหาความคั่งค้างพิจารณาในศาล ซึ่งนับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น ถือว่าเป็นหน้าที่ของศาลยุติธรรมที่จะแก้ไขปัญหาเหล่านี้และ

²⁹ ศาลยุติธรรม ง (2550). นโยบายประธานศาลฎีกา “ยุติธรรมนำสู่ความสมานฉันท์”: ทางเลือกกระบวน อำนวยความยุติธรรม. จาก <http://www.judiciary.go.th/supremepolicy.php>

ได้ให้ความสำคัญมาโดยตลอด บุคคลกลุ่มที่สอง ได้แก่ ผู้พิพากษา แม้ว่าในปัจจุบันจะมีผู้ประนีประนอมที่เป็นบุคคลภายนอกมาช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แต่บทบาทของผู้พิพากษาที่มีต่อการไกล่เกลี่ยก็ยังคงมีความสำคัญอย่างมากเช่นกัน เนื่องจากผู้พิพากษาล้วนแต่เป็นผู้มีประสบการณ์ในการพิจารณาพิพากษาคดี ย่อมต้องเข้าใจในประเด็นข้อพิพาทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในคดีแต่ละประเภทได้เป็นอย่างดี พร้อมกับมีความสามารถในการเสนอทางออกที่ดีให้แก่คู่ความได้ ซึ่งคู่ความก็ให้ความเชื่อถือในตัวผู้พิพากษาในฐานะที่เป็นผู้ที่มีความยุติธรรม ซื่อสัตย์สุจริตและมีความเป็นกลาง สำหรับบุคคลกลุ่มที่สาม ได้แก่ ผู้ประนีประนอมซึ่งเป็นบุคคลภายนอกซึ่งได้เสียสละทั้งเวลาและแรงกายมาร่วมงานกับศาลยุติธรรมในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในอีกรูปแบบหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีความเป็นศาสตร์และเป็นศิลป์อยู่ร่วมกันในตัวของมันเอง ดังนั้นการเรียนรู้ในเรื่องดังกล่าวจากทางทฤษฎีและจากประสบการณ์ ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาความสามารถในการไกล่เกลี่ยของผู้ประนีประนอม การรักษาจริยธรรมไม่ว่าในเรื่องของการวางตัวเป็นกลาง การรักษาความลับของคู่ความ จะช่วยให้ผู้ประนีประนอมจากภายนอกได้รับการยอมรับนับถือจากคู่ความ และปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และในปัจจุบันนี้ประธานศาลฎีกาก็ยังได้มีการวางแผนและดำเนินการในการจัดให้มีศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้เกิดขึ้นในศาลฎีกาอย่างเป็นทางการเพื่อนำมาใช้ในการลดคดีความที่ค้างค้างอยู่ในศาลฎีกาให้เป็นผลสำเร็จอีกด้วยซึ่งน่าจะเป็นผลสำเร็จในเร็ววันนี้

3.3 ระบบงานและกระบวนการนำสำนวนคดีความที่ขึ้นสู่ศาลฎีกาไปยังงานไกล่เกลี่ย

คดีที่จะขึ้นสู่ศาลฎีกาได้นั้นต้องเป็นคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาหรือมีคำสั่งแล้ว และคู่ความยื่นฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นต่อศาลฎีกา เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด หรือคดีที่จะอุทธรณ์จากศาลชั้นต้นโดยตรงไปยังศาลฎีกา เช่น คดีภาษีอากร ซึ่งอุทธรณ์จากศาลภาษีอากรโดยตรงไปยังศาลฎีกา คดีแรงงาน หรือคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 223 ทวิ อุทธรณ์เฉพาะข้อกฎหมายโดยตรงต่อศาลฎีกา คือ เมื่อศาลอุทธรณ์ได้พิพากษาหรือมีคำสั่งแล้ว คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์นั้นอาจถูกคัดค้านต่อไป การคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ คือ ฎีกา แต่การฎีกาต้องอยู่ในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ มิใช่ว่าจะฎีกาได้ทุกอย่างทราไป การฎีกาจะเริ่มเมื่อศาลชั้นต้นได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ให้คู่ความฟังแล้ว คู่ความฝ่ายที่ประสงค์จะฎีกาจะต้องยื่นฎีกาต่อศาลชั้นต้นภายในกำหนด 1 เดือน นับแต่วันที่อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง หรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นแล้ว ถ้าเป็นคดีแพ่งต้องวางเงินค่าธรรมเนียมที่ต้องชำระแก่อีกฝ่ายหนึ่งต่อศาลพร้อมฎีกา (ยกเว้นคดีอาญา) ซึ่งศาลชั้นต้นก็จะตรวจดูว่าคดีต้องห้ามฎีกาหรือไม่ ถ้าคดีต้องห้ามฎีกา ศาลชั้นต้น

ก็จะสั่งไม่รับฎีกา ผู้ฎีกาจะต้องอุทธรณ์คำสั่งไม่รับฎีกา โดยทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาลชั้นต้นภายใน 15 วัน เพื่อศาลชั้นต้นจะได้ส่งมาให้ศาลฎีกาพิจารณาสั่ง

ถ้าศาลชั้นต้นสั่งรับฎีกาก็ให้ส่งสำเนาฎีกาให้อีกฝ่ายหนึ่งแก่ภายใน 15 วัน นับแต่วันได้รับสำเนาฎีกา เมื่อดำเนินการเสร็จแล้วก็จะส่งสำนวนมายังศาลฎีกา งานสารบรรณของศาลฎีกาจะลงรับสำนวนและจัดส่งไปยังงานรับฟ้อง เพื่อตรวจว่าสำนวนและเอกสารครบถ้วนตามสารบัญหรือไม่ ถ้าไม่ครบก็ส่งคืนศาลชั้นต้นดำเนินการ ถ้าสำนวนครบถ้วนงานรับฟ้องจะขึ้นปกสำนวนและแยกประเภทคดีเพื่อลงสารบบ โดยแบ่งเป็นคดีแพ่ง คดีอาญา คดีล้มละลาย คดีภาษีอากร คดีแรงงาน คดีเยาวชนฯ และคดีปกครอง แต่ในการเร่งรัดการพิจารณาคดีจะแยกประเภทย่อยๆ เพิ่มอีกเป็นคดีทรัพย์สินทางปัญญา คดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 223 ทวิ และคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 จากนั้นก็พิมพ์ปลิวจ่ายสำนวน เพื่อให้นิติกรย่อรายละเอียดฎีกาลงในปลิว เพื่อประกอบการจ่ายสำนวนของประธานศาลฎีกาลงสารบบเรียงอักษรและบันทึกข้อมูลลงคอมพิวเตอร์ระบบ LAN เพื่อสะดวกในการติดตามสำนวน เสร็จแล้วจึงนำสำนวนไปเก็บในตู้เก็บสำนวน แต่ก่อนนำสำนวนไปเก็บต้องดูว่าสำนวนใดมีคำร้อง หรือมีหนังสือแจ้งความประสงค์ของกลุ่มความที่จะประนีประนอมยอมความหรือไม่

กรณีมีคำร้องขอทุเลาการบังคับอุทธรณ์ คำสั่งไม่รับฎีกา ขอลอนคำร้องทุกข์ ขอรับมรดกความ หรือคำร้องอื่นใด ซึ่งผลของคำสั่งนั้นจะต้องให้ผู้ร้อง กลุ่มความหรือศาลชั้นต้นทราบปฏิบัติหรือดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งก็ส่งไปให้งานคำสั่งคำร้องดำเนินการ เมื่องานคำสั่งคำร้องรับสำนวนมาแล้วก็จ่ายให้นิติกรย่อคำร้อง ส่งพิมพ์คำร้องและตรวจพิสูจน์อักษรก่อนเสนอประธานศาลฎีกาจ่ายสำนวน เมื่อประธานศาลฎีกาจ่ายสำนวนให้ผู้พิพากษาคนใด ก็นำสำนวนไปเสนอผู้พิพากษานั้นเพื่อพิจารณาสั่ง เมื่อผู้พิพากษาตั้งคำร้องแล้วคืนสำนวนมายังงานคำสั่งคำร้อง เพื่อพิมพ์คำสั่งตรวจสอบความถูกต้อง แล้วเสนอรองประธานศาลฎีกาหรือประธานศาลฎีกาสั่งออกแล้วแต่กรณี เมื่อดำเนินการเสร็จแล้ว งานคำสั่งคำร้องจะส่งคำสั่งคำร้องไปยังศาลชั้นต้นเพื่ออ่านให้กลุ่มความฟัง

กรณีที่มีหนังสือแจ้งความประสงค์ของกลุ่มความแนบมากับสำนวน ก็ส่งไปให้งานประนีประนอมดำเนินการ งานประนีประนอมจะตรวจดูว่ากลุ่มความแจ้งความประสงค์มาอย่างไร ถ้าแจ้งความประสงค์มาฝ่ายเดียว ก็ออกไปสอบถามกลุ่มความอีกฝ่ายหนึ่ง (กรณีนี้ศาลฎีกาได้ส่งหนังสือสอบถามไปให้ศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักร สอบถามกลุ่มความที่มายื่นฎีกาว่ามีความประสงค์จะประนีประนอมยอมความหรือไม่ ถ้ากลุ่มความประสงค์หรือไม่ประสงค์จะประนีประนอมก็แนบหนังสือแจ้งความประสงค์แบบ ป.น.2 ในสำนวนส่งมาศาลฎีกา) ถ้ากลุ่มความแจ้งความประสงค์มาทั้งสองฝ่าย ก็ให้นิติกรจัดทำสำนวนประนีประนอม ซึ่งประกอบด้วย ปกสำนวนหนังสือแจ้งความประสงค์ของกลุ่มความ และบันทึกข้อมูลใกล้เคียงเพื่อเสนอผู้ช่วยผู้พิพากษาแผนกคดี

ประนีประนอมบันทึกข้อมูลใกล้เคียงนำปลิวของคดีนั้นๆเสนอเลขานุการศาลฎีกา เพื่อให้ประธานศาลฎีกาจ่ายผู้พิพากษาแผนกคดีประนีประนอม จากนั้นงานประนีประนอมก็จะออกหนังสือนัดคู่ความมาใกล้เคียงที่ศาลฎีกาโดยมีผู้พิพากษาซึ่งประกอบด้วยองค์คณะผู้พิพากษา 3 คน ใกล้เคียงโดยมีผู้พิพากษาในกองผู้ช่วยฯเป็นเลขานุการองค์คณะผู้พิพากษา เมื่อใกล้เคียงแล้ว ถ้าตกลงกันได้ก็คืนสำนวนพร้อมปลิวที่งานรับฟ้อง เพื่องานรับฟ้องจะได้เสนอปลิวเลขานุการศาลฎีกาเพื่อเสนอประธานศาลฎีกาจ่ายสำนวนพิจารณาไปตามขั้นตอนปกติ กรณีตกลงกันได้ ผู้ช่วยฯ จะจัดทำคำพิพากษาตามขอมสัญญาประนีประนอมยอมความและรายงานกระบวนการพิจารณาเสนอผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนตรวจแล้วนำเสนอรองประธานศาลฎีกาหรือประธานศาลฎีกาสั่งออก เมื่อสั่งออกแล้วจึงนำมาเสนอผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเพื่ออ่านให้คู่ความฟัง (คดีที่ศาลนัดคู่ความมาใกล้เคียง ถ้าตกลงกันได้ก็จะดำเนินการให้เสร็จภายในวันนั้น) แล้วจึงคืนสำนวนให้งานคำพิพากษา เพื่อดำเนินการตามขั้นตอนก่อนส่งคืนศาลชั้นต้น

ถ้าเป็นสำนวนทั่วๆ ไปเมื่อตรวจเสร็จแล้ว งานรับฟ้องจะเสนอปลิวจ่ายสำนวนให้เลขานุการศาลฎีกาเสนอประธานศาลฎีกาจ่ายสำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกา เมื่อประธานศาลฎีกาจ่ายสำนวนแล้วก็จะคืนปลิวมายังงานรับฟ้องเพื่อนำสำนวนไปจ่ายผู้พิพากษา การจ่ายสำนวน ประธานศาลฎีกาจะจ่ายคละกันไปทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา เมื่อผู้พิพากษาพิจารณาตัดสินคดีแล้ว ก็ให้งานคำพิพากษามารับร่างคำพิพากษาไปพิมพ์ พิมพ์เสร็จแล้วก็เสนอเลขานุการศาลฎีกาจ่ายผู้พิพากษาในกองผู้ช่วยฯ ตรวจผู้ช่วยฯมีหน้าที่ตรวจความถูกต้องตั้งแต่ถ้อยคำสำนวน ตลอดจนข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายแล้วบันทึกความเห็นเสนอรองประธานศาลฎีกาเพื่อเสนอประธานศาลฎีกา ถ้าประธานศาลฎีกาเห็นว่าคดีมีปัญหาและควรเข้าที่ประชุมใหญ่ ก็จะสั่งให้นำเข้าที่ประชุมใหญ่ และคืนร่างคำพิพากษานั้นไปยังผู้พิพากษาในกองผู้ช่วยฯผู้ตรวจคดีนั้นเพื่อทำหัวข้อการประชุม จากนั้นก็ส่งไปงานประชุมใหญ่เพื่อพิมพ์หัวข้อการประชุม ออกหนังสือนัดประชุม และเสนอหัวข้อการประชุมแก่ผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด การนำคดีเข้าที่ประชุมใหญ่ เมื่อที่ประชุมมีมติอย่างไร ก็ต้องปรับปรุงร่างคำพิพากษานั้นๆ ตามมติที่ประชุม และเมื่อปรับปรุงร่างคำพิพากษาเสร็จแล้ว จึงนำเสนอรองประธานศาลฎีกาหรือประธานศาลฎีกาสั่งออก ส่วนคดีที่ไม่มีปัญหาเมื่อผ่านขั้นตอนตรวจจากผู้พิพากษาในกองผู้ช่วยฯแล้วนำเสนอรองประธานศาลฎีกาหรือประธานศาลฎีกาสั่งออก เมื่อสั่งออกแล้วคืนไปให้งานคำพิพากษาดำเนินการตามขั้นตอนของงานคำพิพากษา ก่อนส่งคำพิพากษาศาลฎีกาพร้อมสำนวนไปอ่านยังศาลชั้นต้น

เมื่อศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาให้คู่ความฟังแล้วจะแจ้งผลของคำพิพากษาศาลฎีกาที่อ่านให้คู่ความฟังมายังศาลฎีกา งานคำพิพากษาจะบันทึกการแจ้งการอ่านไว้ในสมุดส่งสำนวนและคัดลอกคำพิพากษาศาลฎีกาที่ไม่มีข้อกฎหมายหรือข้อกฎหมายได้ย่อไว้แล้วส่งไปเก็บไว้ที่งานห้องสมุด เพื่อใช้สำหรับการค้นคว้าอ้างอิงของผู้พิพากษาศาลฎีกาต่อไป แต่ถ้าคำพิพากษาศาลฎีกามีข้อกฎหมาย ก็จะนำเสนอผู้พิพากษาในกองผู้ช่วยฯย่อและส่งไปพิมพ์ที่งานคำพิพากษา แล้วจึงนำเสนอรองประธานศาลฎีกาเพื่อส่งออก ส่งออกแล้วส่งไปงานคำพิพากษาเพื่อพิมพ์ลงกระดาดใบเพื่องานห้องสมุดจะได้พิมพ์อัดสำเนาไว้สำหรับการค้นคว้าอ้างอิงของผู้พิพากษา และส่งไปให้ศาลอื่นๆ ในกรุงเทพมหานคร

3.4 ตัวอย่างคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลฎีกาที่ทำการไกล่เกลี่ยสำเร็จในช่วงปี พ.ศ. 2548-2549

คดีที่ศาลฎีกาพิจารณาเสร็จสิ้นด้วยการไกล่เกลี่ยประจำปี พ.ศ. 2548 จากข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการของงานไกล่เกลี่ยในศาลฎีกาที่ผู้วิจัยได้รวบรวมมาจากสำนวนคดีไกล่เกลี่ยที่ได้มีการออกเลขแดงแล้ว ซึ่งมีอยู่ด้วยกันทั้งสิ้น 30 คดี ซึ่งมีรายละเอียดปรากฏตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.8 คดีที่ศาลฎีกาพิจารณาเสร็จสิ้นด้วยการไกล่เกลี่ย ประจำปี พ.ศ. 2548

สำนวนจากศาล	คดีเรื่อง	เลขแดงศาลฎีกา
1 จ.มหาสารคาม	ประกันชีวิต	72/48
ผลการไกล่เกลี่ย -	โจทก์ยอมรับเงินจำนวน 310,000 บาท และไม่ติดใจดำเนินคดีกับจำเลยอีก	
2 แพ่ง	จ้างทำของ	219/48
ผลการไกล่เกลี่ย -	จำเลยตกลงชำระเงินให้โจทก์เป็นเงิน 400,000 บาท	
3 แพ่ง	ตัวเงิน	626/48
ผลการไกล่เกลี่ย -	จำเลยตกลงชำระเงินให้โจทก์เป็นเงิน 5,200,000 บาท	
4 แพ่งธนบุรี	บัญชีเดินสะพัด, ยืม, คำประกัน, จำนอง	894/48
ผลการไกล่เกลี่ย -	จำเลยยินยอมชำระเงินจำนวน 210,000,000 บาท โดยชำระเป็นเงินสด 10,000,000 บาท และนำหลักประกันที่ใช้หนี้ที่เหลือ	

ตารางที่ 3.8 (ต่อ)

จำนวนจากศาล	คดีเรื่อง	เลขแดงศาลฎีกา
5 แพ่งธนบุรี	บัญชีเดินสะพัด, ยืม, ค่าประกัน, จำนอง	895/48
ผลการไต่ถามไต่สวน -	จำเลยยินยอมชำระเงินจำนวน 210,000,000 บาท โดยชำระเป็นเงินสด 10,000,000 บาท และนำหลักประกันที่ใช้หนี้ที่เหลือ	
6 แพ่งธนบุรี	กู้เบิกเกินบัญชี, ตัวเงิน, ค่าประกัน	896/48
ผลการไต่ถามไต่สวน -	จำเลยยินยอมชำระเงินจำนวน 210,000,000 บาท โดยชำระเป็นเงินสด 10,000,000 บาท และนำหลักประกันที่ใช้หนี้ที่เหลือ	
7 ทรัพย์สิน ๑	การค้าระหว่างประเทศ, รับขนทางทะเล	2858/48
ผลการไต่ถามไต่สวน -	โจทก์ยอมลดหนี้ให้แก่จำเลยทั้งสองลงคงเหลือเป็นเงินไทยจำนวน 2,344,800 บาท	
8 แพ่ง		2948/48
ผลการไต่ถามไต่สวน -	โจทก์ลดหนี้ให้แก่จำเลย คงเหลือเป็นเงิน 16,000,000 บาท	
9 -	ยืม, จำนอง	3201/48
ผลการไต่ถามไต่สวน -	โจทก์ลดหนี้ให้แก่จำเลย คงเหลือเป็นเงิน 4,500,000 บาท หากจำเลยชำระครบถ้วนแล้วจะไถ่ถอนจำนองให้	
10 จ.อยุธยา	ตัวเงิน	5513/48
ผลการไต่ถามไต่สวน -	จำเลยยกที่ดินพร้อมทองคำรูปพรรณหนัก ๑๐ บาทให้	
11 จ.นครปฐม	ยืม, ตัวเงิน	5514/48
ผลการไต่ถามไต่สวน -	จำเลยยกที่ดินพร้อมทองคำรูปพรรณหนัก ๑๐ บาทให้	
12 จ.ร้อยเอ็ด	ประกันชีวิต	5557/48
ผลการไต่ถามไต่สวน -	จำเลยยอมชำระเงินให้โจทก์ จำนวน 300,000 บาท	
13 จ.สมุทรปราการ	จับไล่, เรียกค่าเสียหาย	5743/48
ผลการไต่ถามไต่สวน -	โจทก์ตกลงชำระเงินให้แก่จำเลย 1,150,000 บาท โดยจำเลยต้องออกไปจากอาคารพิพาทและให้โจทก์รื้อถอนทรัพย์สินของจำเลยออกไปได้	

ตารางที่ 3.8 (ต่อ)

สำนวนจากศาล	คดีเรื่อง	เลขแดงศาลฎีกา
14 จ.มีนบุรี	บัญชีเดินสะพัด, ยืม, จำนอง	6111/48
ผลการไต่ถาม -	จำเลยทั้งสองตกลงชำระหนี้ให้โจทก์จำนวน 1,944,963.97 บาท หากจำเลยชำระครบถ้วนแล้วโจทก์จะไถ่ถอนจำนองให้	
15 แพ่ง	จ้างทำของ, บังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโต	6190/48
ผลการไต่ถาม -	โจทก์ทั้งสองตกลงให้จำเลยรับเงินจำนวน 81,123,590.13 บาท และจำเลยตกลงชำระเงินให้แก่โจทก์จำนวน 15,750,000 เหรียญสหรัฐ	
16 จ.อยุธยา	ขับไล่	6262/48
ผลการไต่ถาม -	โจทก์ตกลงแบ่งแยกที่ดินพิพาทโอนให้แก่จำเลยทั้งสอง	
17 แพ่งกรุงเทพใต้	ขับไล่, ภาระจำยอม	6263/48
ผลการไต่ถาม -	โจทก์ตกลงขายที่ดินให้แก่จำเลยเป็นเงิน 1,500,000 บาท จำเลยชำระราคาบางส่วนโดยส่วนที่เหลือจะชำระในวันโอนกรรมสิทธิ์หากผิดนัดให้โจทก์มีสิทธิเลิกสัญญา ให้รับมัดจำและเบี้ยปรับ	
หมายเหตุ -	คดีนี้มีหมายเหตุของผู้ตรวจร่างว่าการชำระค่าที่ดินที่เหลือในวันโอนกรรมสิทธิ์ มีผลทำให้สัญญามีสภาพบังคับซึ่งหากจำเลยผิดนัดแล้วจะให้สิทธิโจทก์ที่จะเลิกสัญญา เรียกเบี้ยปรับและรับมัดจำ ส่งผลทำให้ข้อพิพาทคดีนี้จะกลับขึ้นมาสู่ศาลฎีกาใหม่ได้	
18 จ.นครราชสีมา	เช่าทรัพย์	6538/48
ผลการไต่ถาม -	โจทก์ทั้งสองรับว่าได้รับเงินค่าเช่าครบถ้วนแล้วและจำเลยไม่คิดใจเรียกร้อยใดๆ จากโจทก์ทั้งสอง	
19 ข.ขอนแก่น	ยืม	6763/48
ผลการไต่ถาม -	จำเลยยอมชำระเงินให้แก่โจทก์จำนวน 10,000 บาท	
20 จ.ทุ่งสง	ละเมิด, ขับไล่, เรียกค่าเสียหาย	6764/48
ผลการไต่ถาม -	จำเลยยอมชำระเงินให้โจทก์ 60,000 บาท	
21 แพ่ง	ยืม, คำประกัน, จำนอง	6841/48
ผลการไต่ถาม -		

ตารางที่ 3.8 (ต่อ)

สำนวนจากศาล	คดีเรื่อง	เลขแดงศาลฎีกา
22 แฟงกรุงเทพใต้	ทางจำเป็น	6879/48
ผลการไต่ถาม -	จำเลยทั้งสองรับว่าที่ดินของจำเลยทั้งสองเป็นทางจำเป็นของที่ดินโจทก์ทั้งสาม	
23 จ.ปราจีนบุรี	บุกรุก, ขับไล่, กรรมสิทธิ์	6934/48
ผลการไต่ถาม -	โจทก์ยอมยกที่ดินบางส่วนให้เป็นทางสาธารณะและจำเลยยอมยกที่ดินบางส่วนให้เป็นภาระจำยอมของที่ดินโจทก์	
24 แฟงกรุงเทพใต้	เช่าทรัพย์, ค่าประกัน	7053/48
ผลการไต่ถาม -	จำเลยตกลงชำระหนี้ให้โจทก์จำนวน 1,000,000 บาท	
25 จ.นครนายก	สัญญา	7380/48
ผลการไต่ถาม -	จำเลยตกลงไปจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินและโจทก์ตกลงชำระราคา	
26 ข.ปทุมวัน	พรบ.เช็ค	
ผลการไต่ถาม -	จำเลยชำระเงินให้แก่โจทก์จำนวน 443,353 บาท และ โจทก์ยื่นคำร้องถอนฟ้อง	
27 จ.ขอนแก่น	ซื้อขาย	8073/48
ผลการไต่ถาม -	โจทก์ไม่พอใจเรียกร้องให้จำเลยชำระหนี้	
28 จ.ขอนแก่น	หุ้นส่วน	8074/48
ผลการไต่ถาม -	ให้ห้างหุ้นส่วนคงอยู่ต่อไปโดยให้จำเลยที่ 2 เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการต่อ	
29 จ.ขอนแก่น	หุ้นส่วน	8075/48
ผลการไต่ถาม -	ให้ห้างหุ้นส่วนคงอยู่ต่อไปโดยให้จำเลยที่ 2 เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการต่อ	
30 จ.ขอนแก่น	ซื้อขาย	8076/48
ผลการไต่ถาม -	โจทก์ไม่พอใจเรียกร้องให้จำเลยชำระหนี้	

ทั้งนี้จากตารางดังกล่าวส่วนที่ใกล้เคียงสำเร็จคิดเป็นคดีแพ่งจำนวน 29 คดี ซึ่งใน 29 คดีนี้ เป็นคดีการชำระระหว่างประเทศ 1 เรื่อง และเป็นคดีอาญาเพียงแก่ 1 คดี คือ คดีความผิดตามพ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คฯ และเมื่อพิจารณาจากเขตอำนาจศาลชั้นต้นแล้วพบว่า เป็นคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครจำนวน 14 คดี และไม่ปรากฏเขตอำนาจศาล 1 คดี ที่เหลืออีกจำนวน 15 คดี เป็นคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลที่ตั้งอยู่นอกกรุงเทพมหานคร

คดีที่ศาลฎีกาพิจารณาเสร็จสิ้นด้วยการไกล่เกลี่ยประจำปี พ.ศ. 2549 ปรากฏตามตารางดังนี้

ตารางที่ 3.9 คดีที่ศาลฎีกาพิจารณาเสร็จสิ้นด้วยการไกล่เกลี่ย ประจำปี พ.ศ. 2549

จำนวนจากศาล	คดีเรื่อง	เลขแดงศาลฎีกา
1 จ.เชียงใหม่	มรดก, สัญญา	3371/2549
ผลการไกล่เกลี่ย -	จำเลยทั้งสามตกลงชำระเงินแก่โจทก์จำนวน 13,000,000 บาท เมื่อชำระครบถ้วนแล้วโจทก์จะถอนอายุคดีที่دينพิพาท	
2 ศาลแรงงานกลาง	เรียกค่าชดเชย	204 - 219/2549
ผลการไกล่เกลี่ย -	จำเลยตกลงชำระเงินให้แก่โจทก์ทั้ง 16 คนตามจำนวน ที่ปรากฏตามบัญชีท้ายสัญญาประนีประนอมฯ	
3 ศาลัญบุรี	ยืม , ค่าประกัน	1403/2549
ผลการไกล่เกลี่ย -	จำเลยทั้งสองยอมชำระเงินแก่โจทก์จำนวน 595,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปีของต้นเงิน 400,000 บาท	
4 แพ่งธนบุรี	เช่าทรัพย์ , ละเมิด , ขับไล่	1455/2549
ผลการไกล่เกลี่ย -	จำเลยทั้งสองตกลงส่งมอบที่ดินที่เช่าคืนให้แก่โจทก์ และยกกรรมสิทธิ์ในสิ่งปลูกสร้างบนที่ดิน และโจทก์ยินยอม ยกหนี้ในคดีนี้ และคดีอื่น ให้แก่จำเลย	
5 เขาวชน ๓ กลาง	รับรองบุตร , เรียกค่าอุปการะ	1755/2549
ผลการไกล่เกลี่ย -	จำเลยยอมรับว่าเด็กเป็นบุตร พร้อมชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูให้	

จากข้อมูลการไต่ถามที่ประสบความสำเร็จในปี 2549 พบว่า มีคดีที่ไต่ถามสำเร็จ อยู่ด้วยกัน 5 เรื่อง ซึ่งเป็นคดีแพ่งทั้งหมด เมื่อจำแนกตามเขตอำนาจศาลชั้นต้นแล้ว พบว่าเป็นคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครจำนวน 4 คดี และมีเพียง 1 คดีที่อยู่นอก กรุงเทพมหานคร

จำนวนไต่ถามที่ประสบความสำเร็จของศาลฎีกาส่วนใหญ่มิได้ดำเนินการไต่ถามโดยผู้พิพากษาศาลฎีกา แต่เป็นสำนวนที่เสร็จสิ้นไปโดยสัญญาประนีประนอมยอมความที่คู่กรณีพิพาททำขึ้นเสร็จสิ้นแล้วในศาลชั้นต้นและด้วยเหตุผลทางด้านวิธีพิจารณาความทำให้ต้องมีการส่งสัญญาประนีประนอมยอมความที่ได้มีการลงนามโดยคู่ความทั้งสองฝ่ายแล้วนั้นมาให้ศาลฎีกาเป็นผู้ทำคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าว กล่าวคือ คู่ความได้มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันขึ้นภายหลังจากที่ได้มีการยื่นฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งในสำนวนคดีที่พิพาทกันนั่นเอง

เมื่อพิจารณาจากสำนวนแต่ละเรื่องทำให้พบได้ว่าคดีบางเรื่องเข้าสู่การพิจารณาของศาลฎีกาในปี พ.ศ. 2546 และศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความในปี พ.ศ. 2548 ซึ่งหากไม่มีการไต่ถามเกิดขึ้นคดีดังกล่าวก็จะยังคงค้างพิจารณาอยู่ในศาลฎีกาต่อไปอีก และจากข้อมูลตามตารางปี พ.ศ. 2548 ได้นำผลการไต่ถามมาเปรียบเทียบกับฎีกาที่คู่ความได้ยื่นฎีกาเข้ามาซึ่งพอจะยกเป็นตัวอย่างได้ดังนี้

ฎ.219/2548

คดีสืบเนื่องมาจากในคดีจ้างทำของ ศาลล่างมีคำพิพากษาให้จำเลยซึ่งเป็นผู้ว่าจ้างชำระหนี้ให้แก่โจทก์ จำเลยได้ยื่นฎีกาว่าโจทก์ไม่มีพยานบุคคลมายืนยันว่าลายมือชื่อของกรรมการโจทก์ในหนังสือมอบอำนาจเป็นลายมือชื่อที่แท้จริงของกรรมการโจทก์ จึงไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ขอให้พิพากษากลับคำพิพากษาศาลอุทธรณ์และยกฟ้องโจทก์

ซึ่งผลการไต่ถามมีดังต่อไปนี้ คือ จำเลยตกลงชำระเงินให้โจทก์เป็นเงิน 400,000 บาท จากคดีดังกล่าวนี้ทำให้เห็นได้ว่าจำเลยมีเจตนายื่นฎีกาขึ้นมาเพื่อประวิงการชำระหนี้เท่านั้น และจำนวนคดีดังกล่าวนี้ขึ้นสู่ศาลฎีกาเมื่อปี พ.ศ. 2546 โดยคดีได้เสร็จไปด้วยคำพิพากษตามยอมของศาลฎีกาในปี พ.ศ. 2548

ฎ.626/2548

คดีนี้ศาลล่างได้มีคำพิพากษาให้จำเลยชำระเงินตามเช็คแก่โจทก์ จำเลยได้ยื่นฎีกาว่ามูลหนี้ตามเช็คนั้นจำเลยได้ชำระแล้วบางส่วน โจทก์ใช้สิทธิไม่สุจริตยึดหน่วงเช็คไว้ คำเบิกความของโจทก์รับฟังไม่ได้ ขอให้ยกฟ้อง

ผลของการไต่ถามมีว่า จำเลยตกลงชำระเงินให้โจทก์เป็นเงิน 5,200,000 บาท

ฎ.894/2548

คดีสืบเนื่องมาจากการที่ศาลล่างมีคำพิพากษาให้จำเลยทั้งหกชำระหนี้ให้แก่โจทก์ จำเลยทั้งหกจึงฎีกาว่าโจทก์ฟ้องบังคับให้ชำระหนี้เกินจำนวนที่เป็นจริง ทั้งคำฟ้องก็ไม่ชัดเจนแห่ง ข้อหาและการบังคับ เป็นการใช้สิทธิไม่สุจริต ฟ้องของโจทก์เคลือบคลุมไม่ชอบด้วยกฎหมาย โจทก์ไม่มีสิทธิคิดดอกเบี้ยทบต้นเพราะมิใช่สัญญาบัญชีเดินสะพัด โจทก์เบิกความลอยๆ โดยไม่มี พยานหลักฐานสนับสนุน และพยานโจทก์เป็นพินิจที่น่าสงสัย ไม่ชอบด้วยกฎหมายขอให้ยกคำพิพากษา ของศาลชั้นต้นและสั่งให้สืบพยานจำเลยต่อไป

ผลการไกล่เกลี่ยมีดังต่อไปนี้ คือ จำเลยยินยอมชำระเงินจำนวน 210,000,000 บาท โดยชำระเป็นเงินสด 10,000,000 บาท และนำหลักประกันที่ใช้หนี้ที่เหลือ

3.5 ตัวอย่างคดีไกล่เกลี่ยในศาลฎีกาที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ

คดีที่สามารถไกล่เกลี่ยได้สำเร็จ ได้แก่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1755 / 2549

เรื่อง รับรองบุตร เรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู

ผลการประนีประนอม

ตกลงกันได้ จำเลยยอมรับว่า เด็กหญิง ก. เป็นบุตรของโจทก์และจำเลย จำเลยตกลง ชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูและค่าการศึกษาให้บุตรจำนวน 11,650,000 บาท จำเลยยินยอมให้โจทก์เป็น ผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรแต่เพียงผู้เดียว

คดีนี้จำเลยฎีกาและอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา โจทก์และจำเลยแถลงต่อศาลฎีกา ว่าตกลงกันได้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ขอให้ศาลฎีกาพิพากษตามยอม

ศาลฎีกาแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวพิเคราะห์สัญญาประนีประนอมยอมความ ระหว่างโจทก์และจำเลยแล้วเห็นว่าไม่ขัดต่อกฎหมาย จึงพิพากษตามยอม

จำเลยฎีกามาอย่างคดีไม่มีทุนทรัพย์และเสียค่าขึ้นศาลในอนาคตมาอีก 100 บาท รวมเป็นเงิน 300 บาท คืบค่าขึ้นศาลชั้นฎีกาให้จำเลย 100 บาท

ข้อสังเกต

โจทก์และจำเลยตกลงกันขอให้ทำการตรวจสอบหมู่เลือดและพิสูจน์ DNA เพื่อเปรียบเทียบ ความสัมพันธ์การเป็นบิดามารดาและบุตรกันระหว่างโจทก์ จำเลย และเด็กหญิง ก. เพื่อประกอบการ พิจารณาคดี และจากการตรวจหมู่เลือดและ DNA ในตำแหน่งต่างๆ แล้ว ไม่มีข้อพิพาท ความ เป็นบิดามารดาและบุตร ดังนั้นเด็กหญิง ก. น่าจะเป็นบุตรของโจทก์และจำเลยจริง

โจทก์และจำเลยทำความตกลงกันว่า เมื่อจำเลยได้ชำระหนี้ตามข้อตกลงแล้ว โจทก์และจำเลยจะถอนฟ้องคดีทั้งหมดประมาณ 20 คดีที่แต่ละฝ่ายเป็นโจทก์ รวมถึงคดีนี้ด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6190 / 2548

เรื่อง อ้างทำของ

ผลการประนีประนอม

ตกลงกันได้ โดยโจทก์ทั้งสองให้จำเลยเป็นผู้มีสิทธิรับเงินจำนวน 81,123,590.13 บาท ที่บริษัททิพย์ประกันภัย จำกัด (มหาชน) ได้นำไปวางไว้ต่อสำนักงานวางทรัพย์กลาง จำเลยตกลงชำระเงินแก่โจทก์ 15,750,000 เหรียญสหรัฐ จำเลยตกลงคืนหนังสือค่าประกันการปฏิบัติงานตามสัญญาว่าจ้างเหมาก่อสร้างของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) รวม 15 ฉบับ มอบให้แก่โจทก์ภายใน 12 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษตามยอม จำเลยตกลงถอนฟ้องคดีแพ่งหมายเลขคำที่..... /..... ภายใน 12 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษตามยอม โดยไม่ใช่สิทธิฟ้องร้องเป็นคดีขึ้นใหม่อีก

คดีนี้โจทก์ทั้งสองอุทธรณ์และอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา โจทก์และจำเลยแถลงต่อศาลว่าสามารถตกลงกันได้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ขอให้ศาลฎีกาพิจารณาพิพากษตามยอม

ทุนทรัพย์พิพาทในชั้นอุทธรณ์ 1,340,936,666 บาท โจทก์เสียค่าขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์ 80,000 บาท ชั้นสูงสุดตาม ตาราง 1 (1) (ข) ศาลฎีกาคืนค่าขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์ให้แก่โจทก์เป็นกรณีพิเศษ 75,000 บาท

ข้อสังเกต

เป็นการอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาตามพ.ร.บ.อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 มาตรา 45 วรรคสอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5743 / 2548

เรื่อง เช่าทรัพย์

ผลการประนีประนอม

ตกลงกันได้ โจทก์ยินยอมจ่ายเงินให้แก่จำเลยจำนวน 1,150,000 บาท โดยโจทก์จะชำระเงิน 200,000 บาท ในวันที่ 25 สิงหาคม 2548 ส่วนที่เหลือจะผ่อนชำระเดือนละ 70,000 บาท โดยจะทำการผ่อนงวดที่ 1 ในวันที่ 1 ตุลาคม 2548 และชำระงวดต่อไปทุกวันที่ 1 ของเดือน จนครบกำหนด โดยโจทก์จะนำเงินมาวางที่ศาล จำเลยยินยอมออกจากอาคารพิพาทภายในวันที่ 30 ธันวาคม 2548 และโจทก์ยินยอมให้จำเลยทำการรื้อถอนทรัพย์สินที่เป็นส่วนของจำเลยออกไปได้หากโจทก์ผิคนัดจำเลยบังคับคดีได้ทันทีเป็นเงิน 5,000,000 บาทพร้อมดอกเบี้ย 7.5 ต่อปี นับแต่วันที่ผิคนัด

หากจำเลยผิดนัด ให้โจทก์บังคับคดีได้ทันทีและชดใช้ค่าเสียหายเป็นเงิน 5,000,000 บาท พร้อมดอกเบี้ย 7.5 ต่อปี นับแต่วันผิดสัญญา

คดีนี้จำเลยฎีกาและอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา จำเลยยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้น อ้างว่า โจทก์และจำเลยตกลงกันได้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้ว มีคำสั่งให้ส่งคำร้องและสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวมายังศาลฎีกาเพื่อพิจารณาพิพากษาตามยอม

ศาลฎีกาพิเคราะห์สัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างโจทก์และจำเลยแล้ว เห็นว่าไม่ขัดต่อกฎหมาย จึงพิพากษาตามยอม

ทุนทรัพย์ชั้นฎีกาสำหรับฟ้องแย้งเป็นเงิน 5,393,785 บาท จำเลยเสียค่าขึ้นศาลชั้นฎีกา เป็นเงิน 134,845 บาท ศาลฎีกาเห็นสมควรคืนให้แก่จำเลย 130,000 บาท

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6262 / 2548

เรื่อง ที่ดิน

ผลการประนีประนอม

ตกลงกันได้ โดยโจทก์ตกลงแบ่งแยกที่ดินพิพาทโฉนดเลขที่..... ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เนื้อที่ 2 ไร่ 1 งาน 12 ตารางวา ตามที่ได้รังวัดไว้ในคดีนี้ โอนให้แก่จำเลยทั้งสอง ภายใน 15 วัน ค่าใช้จ่ายในการโอน โจทก์เป็นผู้ออก

คดีนี้โจทก์ฎีกา แต่ก่อนที่ศาลชั้นต้นจะส่งสำนวนมายังศาลฎีกา โจทก์และจำเลยทั้งสอง แดงต่อศาลชั้นต้นว่า โจทก์และจำเลยทั้งสองตกลงกันได้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ที่เสนอต่อศาลชั้นต้น ศาลชั้นต้นออกนั่งพิจารณาแล้วมีคำสั่งให้ส่งสำนวนพร้อมสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวมายังศาลฎีกาเพื่อพิจารณาและพิพากษาตามยอม

อนึ่ง ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นที่ออกนั่งพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความยังมีได้ลงลายมือชื่อในช่องผู้พิพากษาในสัญญาประนีประนอมยอมความ ดังนั้น ก่อนอ่านคำพิพากษาตามยอมของศาลฎีกาให้คู่ความฟัง ให้ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นดังกล่าวลงลายมือชื่อในช่องผู้พิพากษาเสียก่อน แล้วจึงอ่านคำพิพากษาตามยอมของศาลฎีกาไปได้

ฟ้องเดิม เป็นคดีขับไล่ ทุนทรัพย์ 200 บาท ฟ้องแย้ง พิพาทกรรมสิทธิ์ มีทุนทรัพย์ 570,000 บาท โจทก์ได้รับอนุญาตให้ดำเนินคดีอย่างคนอนาถาในชั้นฎีกาโดยยกเว้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล จึงไม่มีค่าขึ้นศาลชั้นฎีกาที่จะสั่งคืนให้แก่โจทก์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ..... / 2548

เรื่อง ความผิดต่อพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค

ผลการประนีประนอม

ตกลงกันได้ โดยจำเลยยอมชำระเงินตามเช็คจำนวน 433,353 บาท แก่โจทก์ และโจทก์ยื่นคำร้องขอถอนฟ้องคดีนี้

คดีนี้โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4 ศาลชั้นต้นได้สวนมูลฟ้องแล้วเห็นว่าคดีมีมูล ให้ประทับฟ้อง จำเลยให้การปฏิเสธ ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วพิพากษายกฟ้อง จำเลยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับให้ลงโทษจำเลยตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4 จำคุก 4 เดือน จำเลยฎีการะหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา ทนายจำเลยยื่นคำร้องขอให้ศาลฎีกาไต่ถามเพื่อทำความตกลงกับโจทก์ ศาลฎีกาได้มีหนังสือสอบถามโจทก์ โจทก์ตอบกลับมาว่าประสงค์จะให้ศาลฎีกาไต่ถาม ศาลฎีกาได้นัดพร้อมคู่ความและดำเนินการไต่ถามแล้วรวม 2 นัด ปรากฏว่าคู่ความสามารถตกลงกันได้ โดยจำเลยยอมชำระเงินตามเช็คจำนวน 433,353 บาท แก่โจทก์ และโจทก์ยื่นคำร้องขอถอนฟ้องคดีนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 204 – 219 / 2548

เรื่อง คดีแรงงาน

ผลการประนีประนอม

ตกลงกันได้ โดยจำเลยตกลงชำระเงินให้แก่โจทก์ทั้งสองคน

คดีนี้จำเลยทั้งสองคนยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่รับอุทธรณ์ของจำเลยต่อศาลฎีกา และอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา โจทก์และจำเลยทั้งสองคนตกลงกันได้ ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ขอให้ศาลฎีกาพิพากษตามยอม

ศาลฎีกาแผนกคดีแรงงานได้พิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างโจทก์และจำเลยทั้งสองคนแล้วเห็นว่าไม่ขัดต่อกฎหมาย จึงพิพากษตามยอม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6538 / 2548

เรื่อง เช่าทรัพย์

ผลการประนีประนอม

ตกลงกันได้ โดยโจทก์ทั้งสองยอมรับว่าได้รับเงินค่าเช่าในคดีนี้จากจำเลยที่ 1 ครบถ้วนแล้ว และจำเลยที่ 1 มิได้ปฏิบัติผิดสัญญาเช่าในคดีนี้แต่อย่างใด รวมทั้งรับว่า หนังสือสัญญาเช่าที่ดินมีกำหนดสามสิบปี โฉนดเลขที่..... ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัดนครราชสีมา ระหว่างโจทก์ทั้งสองกับจำเลยยังมีผลใช้บังคับ กับไม่คิดใจเรียกร้องใดๆจากจำเลยที่ 1 อีกต่อไป

คดีนี้จำเลยที่ 1 ฎีกา แต่ก่อนที่ศาลชั้นต้นจะส่งสำนวนมายังศาลฎีกา จำเลยที่ 1 ยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นอ้างว่า โจทก์ทั้งสองและจำเลยที่ 1 ตกลงกันได้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ศาลชั้นต้นออกนั่งพิจารณาแล้วมีคำสั่งให้ส่งสำนวนพร้อมสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวมายังศาลฎีกาเพื่อพิจารณาและพิพากษตามยอม

อนึ่ง ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นที่ออกนั่งพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความยังมีได้ลงลายมือชื่อในช่องผู้พิพากษาในสัญญาประนีประนอมยอมความ ดังนั้น ก่อนอ่านคำพิพากษตามยอมของศาลฎีกาให้คู่ความฟัง ให้ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นดังกล่าวลงลายมือชื่อในช่องผู้พิพากษาเสียก่อนแล้วจึงอ่านคำพิพากษตามยอมของศาลฎีกาไปได้

ทุนทรัพย์พิพาทในชั้นฎีกา 2,180,000 บาท จำเลยที่ 1 เสียค่าขึ้นศาลชั้นฎีกา 54,500 บาท ศาลคืนค่าขึ้นศาลชั้นฎีกาให้จำเลยที่ 1 เป็นกรณีพิเศษ 50,000 บาท

คดีที่ไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้สำเร็จ ได้แก่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่..... / .....

เรื่อง ที่ดิน

ผลการประนีประนอม

ไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้ เนื่องจากโจทก์ไม่ประสงค์จะไกล่เกลี่ย

คดีนี้ โจทก์ฟ้องขอให้ขับไล่จำเลยออกจากที่ดินของโจทก์และให้ชดใช้ค่าเสียหายเดือนละ 15,000 บาท นับแต่วันฟ้องไปจนกว่าจำเลยและบริวารจะออกจากที่ดินของโจทก์

จำเลยให้การว่า ที่ดินดังกล่าวเป็นของจำเลย ขอให้ยกฟ้อง

ศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่า ข้อเท็จจริงฟังไม่ได้ว่าที่ดินพิพาทเป็นของโจทก์ พิพากษายกฟ้องโจทก์ ค่าฤชาธรรมเนียมให้เป็นพับ

โจทก์อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์ภาค 9 ฟังข้อเท็จจริงว่าโจทก์ซื้อที่ดินพิพาทซึ่งเป็นที่ดินมือเปล่ามาจาก นาย ร. นาย ร. ได้มอบการครอบครองที่ดินให้โจทก์แล้ว โจทก์ยอมได้สิทธิครอบครองในที่ดินดังกล่าว ต่อมา นาย ร. ได้ทำสัญญาขายที่ดินพิพาทให้แก่จำเลยเพราะถูกจำเลยฉ้อฉลสัญญาซื้อขายจึงตกเป็นโมฆะ นาย ร. ได้นำเงินค่าที่ดินไปวางทรัพย์ไว้ที่สำนักงานบังคับคดีจังหวัดปัตตานี เพื่อคืนให้แก่จำเลย ถือว่า นาย ร. ได้บอกล้างโมฆะกรรมแล้ว สัญญาซื้อขายดังกล่าวยอมตกเป็นโมฆะ คู่กรณีต้องกลับคืนสู่สถานะเดิม ไม่ได้สิทธิครอบครองที่ดินพิพาท โจทก์มีสิทธิขับไล่จำเลยออกจากที่ดินของโจทก์ได้ และเห็นสมควรกำหนดค่าเสียหายให้แก่โจทก์เดือนละ 2,000 บาท พิพากษากลับให้จำเลย และบริวารออกจากที่ดินพิพาท และให้จำเลยใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์เดือนละ 2,000 บาท นับแต่วันฟ้อง ไปจนกว่าจะออกจากที่ดินดังกล่าว ค่าฤชาธรรมเนียมทั้งสองศาลให้เป็นพับ

จำเลยฎีกา

ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา ศาลชั้นต้นได้ส่งคำร้องของทนายจำเลยและสัญญา ประนีประนอมยอมความระหว่างโจทก์และจำเลยมายังศาลฎีกาเพื่อพิจารณาและพิพากษาตามยอม โดยในสัญญาประนีประนอมยอมความระบุว่า โจทก์ยอมรับว่าที่ดินพิพาทเป็นของจำเลย โจทก์ จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับที่ดินดังกล่าวอีกต่อไป และศาลชั้นต้นมิได้ลงลายมือชื่อในสัญญา ประนีประนอมยอมความ

ศาลฎีกาพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวแล้วเห็นว่าศาลชั้นต้นยังมิได้ สอบถามคู่ความให้ได้ความชัดเจนว่า สัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวได้ทำโดยถูกต้อง ตรงกับเจตนาที่แท้จริงของคู่ความหรือไม่ และผู้พิพากษาศาลชั้นต้นยังมิได้ลงลายมือชื่อในสัญญา ประนีประนอมยอมความ จึงไม่อาจพิพากษาตามยอมได้ ให้ส่งสำนวนคืนศาลชั้นต้น เพื่อให้ศาลชั้นต้น เรียกตัวโจทก์และจำเลยมาสอบถามให้ได้ความชัดเจนว่าสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าว ได้ทำโดยถูกต้องตรงกับเจตนาที่แท้จริงของโจทก์และจำเลยหรือไม่ และให้ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ดังกล่าวลงลายมือชื่อในช่องผู้พิพากษาในสัญญาประนีประนอมยอมความให้เรียบร้อย แล้วจึงส่งสำนวน คืนศาลฎีกาเพื่อดำเนินการต่อไป

ศาลชั้นต้นหมายเรียกตัวโจทก์และจำเลยมาสอบถามแล้วให้ส่งสำนวนคืนศาลฎีกา เพื่อดำเนินการต่อไป

ศาลฎีกาได้พิจารณาคำแถลงของกลุ่มความตามรายงานกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้นแล้ว โจทก์แถลงว่าโจทก์ไม่เคยแต่งตั้งทนายความเพื่อทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับจำเลย ในชั้นฎีกา ใบแต่งตั้งทนายความโจทก์เป็นเอกสารปลอมซึ่งโจทก์ได้ไปแจ้งความดำเนินคดีแก่ผู้ที่ปลอม ใบแต่งตั้งทนายความโจทก์ไว้แล้ว และโจทก์ไม่มีความประสงค์ที่จะทำสัญญาประนีประนอมยอมความ

กับจำเลย เมื่อโจทก์ไม่มีความประสงค์ที่จะทำอ้อมกับฝ่ายจำเลย งานไต่ถามก็เลยจึงไม่สามารถดำเนินการ เพื่อให้ศาลฎีกาพิจารณาพิพากษาตามยอมตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่นายจำเลยเสนอ ต่อศาลได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่..... / .....

เรื่อง ห้อโง

คดีนี้จำเลยได้รับอนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ต่อมาจำเลยแถลงว่าประสงค์จะให้ศาลฎีกาไต่ถามเพื่อหาข้อยุติในคดีนี้กับฝ่ายโจทก์ร่วม เนื่องจากคดีดังกล่าวเป็นคดีที่คู่ความสามารถตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ ศาลฎีกาได้มีหนังสือสอบถามความประสงค์ของโจทก์ร่วมตั้งแต่วันที่ 17 เมษายน 2547 จนบัดนี้วันที่ 14 กันยายน 2547 เวลาว่างเลยมาพอสมควรแล้ว ยังไม่ได้รับคำตอบจากโจทก์ร่วม

3.6 ทศนคติของผู้พิพากษาศาลฎีกาที่มีต่อการไต่ถาม

นายันทชัย เพียรสนอง³⁰ เห็นว่า การไต่ถามในศาลฎีกานั้นมีข้อจำกัดในเรื่องที่ว่าคู่ความฝ่ายที่ชนะคดีมาแล้วอาจจะมีข้อแคลงใจ หากศาลฎีกามีหนังสือไปเรียกฝ่ายเขามาไต่ถาม อาจคิดได้ว่าศาลฎีกามีส่วนได้เสียกับอีกฝ่ายก็เป็นได้ และคิดว่าสาเหตุที่ทำให้การไต่ถามในศาลฎีกาไม่ค่อยได้รับความนิยมนั้นเป็นเพราะนโยบายของประธานศาลฎีกาแต่ละท่านที่มีความเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย ประกอบกับขาดการประชาสัมพันธ์ ทำให้คนไม่ทราบว่ามีไต่ถามในศาลฎีกา

นางเปรมใจ กิตติคุณไพโรจน์³¹ กล่าวว่า การไต่ถามในศาลฎีกานั้นมีข้อจำกัดค่อนข้างมาก ฝ่ายที่ชนะคดีมาในศาลชั้นต้นและหรือศาลอุทธรณ์แล้วคงเรียกเข้ามาไต่ถามได้ยาก เว้นแต่คดีครอบครัวซึ่งเป็นเรื่องผลประโยชน์ของครอบครัวเขาก็น่าจะมีความเป็นไปได้สูงที่เขาจะยอมมาไต่ถามกัน

³⁰ นันทชัย เพียรสนอง. ผู้พิพากษาศาลฎีกา. สัมภาษณ์ 6 กุมภาพันธ์ 2550.

³¹ เปรมใจ กิตติคุณไพโรจน์. ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา. สัมภาษณ์ 6 กุมภาพันธ์ 2550.

นายศิริชัย จิระบุญศรี³² ให้ความเห็นว่า เดิมการไกล่เกลี่ยในศาลนั้นในความคิดขณะหนึ่งมองว่าไม่เหมาะสม เพราะเกรงว่าอาจจะไปมีส่วนได้ส่วนเสียหรือคู่ความอาจจะมองเจตนาว่าจะไปลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ แต่ปัจจุบันความคิดได้เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากมีการแบ่งแยกผู้พิพากษาที่ไกล่เกลี่ยกับผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีตามปกติออกจากกันอย่างเด็ดขาด

นายพิชิต คำแฝง³³ กล่าวว่า ปัจจุบันไม่มีนโยบายสนับสนุนให้มีการไกล่เกลี่ย จึงไม่มีอะไรมารองรับ และประชาชนก็ไม่รู้ว่าจะเข้ามาช่องทางใดได้บ้าง

นายอุทัย โสภาโชติ³⁴ ให้ความเห็นว่า ข้อจำกัดของการไกล่เกลี่ยในศาลฎีกา คือ กรณีที่คู่ความอยู่ต่างจังหวัดไกลๆ ก็จะเดินทางมาศาลฎีกาไม่สะดวก ซึ่งปัจจุบันมีวิธีแก้ คือ หากคู่ความต้องการจะไกล่เกลี่ยก็ให้ไปขอตกลงกันที่ศาลชั้นต้น ศาลชั้นต้นก็จะจดข้อตกลงกันและทำสัญญายอมมาที่ศาลฎีกา แต่ก็มีปัญหาว่าศาลชั้นต้นมักจะไม่ค่อยเข้าใจ ไม่ค่อยตรวจว่าสัญญาขอมานั้น มีสภาพบังคับตามกฎหมายหรือไม่ ขัดต่อกฎหมายหรือไม่ บางครั้งผู้พิพากษาศาลชั้นต้นก็ลืมนลงชื่อในช่องผู้พิพากษา ทำให้ขัดข้องแก่ศาลฎีกาที่จะพิพากษาตามยอม เพราะศาลฎีกาก็ต้องจรวจงานและส่งสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นลงชื่อก่อนจึงทำให้เกิดความล่าช้า

อุปสรรคของการทำยอม คือ การทำขอมันคู่ความทุกฝ่ายต้องมาศาลทุกฝ่าย หากขาดบางฝ่ายก็จะทำยอมไม่ได้ และอุปสรรคอีกประการ คือ หากเป็นคดีเยาวชนผู้แทนโดยชอบธรรม จะทำสัญญายอมแทนผู้เยาว์ ต้องได้รับอนุญาตจากศาลเยาวชนเสียก่อน ศาลฎีกาจะอนุญาตในคดีเองไม่ได้ ซึ่งในอดีตศาลฎีกาสามารถอนุญาตได้เอง แต่ภายหลังมีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวแล้ว หากเป็นกรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรมจะทำสัญญายอมแทนผู้เยาว์จะต้องขออนุญาตจากศาลเยาวชนทุกกรณี ไม่มีข้อยกเว้น จึงเป็นข้อขัดข้องหนึ่งที่ทำให้เกิดความล่าช้า

นอกจากนี้ศาลฎีกายังขาดแคลนบุคลากร เครื่องมือ และสถานที่สำหรับงานไกล่เกลี่ย และปัจจุบันศาลฎีกาจะทำการไกล่เกลี่ยให้เฉพาะที่ขอมมา ไม่ได้สอบถามลงไปทำให้คดีมีน้อยงานไกล่เกลี่ยในศาลฎีกาจึงไม่เป็นกิจจะลักษณะเหมือนสมัยก่อน อย่างไรก็ตามเป็นเรื่องนโยบายของผู้บริหารด้วยว่าเห็นควรจะขยายระบบงานไกล่เกลี่ยให้มากขึ้นหรือไม่ สำหรับปัญหาและอุปสรรคของการไกล่เกลี่ยในศาลฎีกาในเรื่องของกฎหมายนั้นเห็นว่าปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายในเรื่องที่ว่าข้อตกลงระหว่างการเจรจากันนั้นจะเอาไปใช้อ้างอิงเป็นพยานหลักฐานไม่ได้ และห้ามมิให้เปิดเผยข้อมูลหรือความลับใดๆ ที่ได้จากการไกล่เกลี่ยที่มีอยู่ก็เป็นเพียงระเบียบเท่านั้น

³² ศิริชัย จิระบุญศรี. ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา. สัมภาษณ์ 6 กุมภาพันธ์ 2550.

³³ พิชิต คำแฝง. ประธานแผนกคดีแรงงานในศาลฎีกา. สัมภาษณ์ 13 กุมภาพันธ์ 2550.

³⁴ อุทัย โสภาโชติ. ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา. สัมภาษณ์ 8 กุมภาพันธ์ 2550.

นายชวลิต ตูลยสิงห์³⁵ มองว่าการไถ่เกลียดในศาลฎีกานั้นมีข้อจำกัด คือ ไม่ได้สัมผัสกับคู่ความโดยตรง เพราะไม่ได้เจอคู่ความเห็นแต่สำนวน และเห็นว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งยังมีลักษณะไม่ยืดหยุ่นเหมือนวิธีพิจารณาคดีแรงงานที่เปิดโอกาสให้คู่กันได้ที่ละฝ่าย และเห็นว่าควรมีกฎหมายคุ้มครองในเรื่องการห้ามนำเอาพยานหลักฐานในการไถ่เกลียดไปใช้ ในชั้นศาล

นายมนตรี ยอดปัญญา³⁶ ให้ความเห็นว่า การไถ่เกลียดในชั้นศาลฎีกานั้นมีข้อเสียหรือข้อจำกัดเนื่องจากศาลฎีกาเป็นศาลสุดท้าย หลังจากมีคำพิพากษามา 2 ศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่ยื่นตามกันมา 2 ศาล ฝ่ายที่ชนะมีโอกาสที่จะลดข้อหรือมายอมไถ่เกลียดในศาลฎีกาน้อย เพราะเขามีความมั่นใจว่าเขาชนะคดีมาแล้ว 2 ศาล และเนื่องจากผลของคำพิพากษาออกไปแล้ว การที่จะไถ่เกลียดในคู่ความลดข้อลงถอยจำนวนลง ทั้งๆ ที่เขามีสิทธิจะได้ในเมื่อคำพิพากษาเห็นๆ นั้นเป็นเรื่องที่มีข้อจำกัด นอกจากนี้กรณีคู่ความบางประเภท เช่น สถาบันการเงิน การที่จะให้ทนายความผู้รับมอบอำนาจมายอมความก็จะต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้บริหารระดับสูง หรือผู้มีอำนาจในการตัดสินใจก็เป็นข้อจำกัดหนึ่ง

นายรัตน กองแก้ว³⁷ มองว่า คู่ความจะไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการไถ่เกลียดในศาลฎีกา เพราะเขาสู้คดีมา 3 ศาล เขาก็อยากสู้แพ้ชนะไปเลย ฝ่ายที่ชนะ 2 ศาลแล้วเห็นว่าได้เปรียบแล้ว ก็ไม่ยอมไถ่เกลียด ฝ่ายที่แพ้มา 2 ศาลแล้วก็อยากไถ่เกลียด อย่างนี้ก็เป็นไปได้ยาก นอกจากนี้อุปสรรคอีกอย่างคือเราไม่สามารถลงไปแจ้งเขาให้มาไถ่เกลียดได้ ต้องมีความประสงค์ของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งขึ้นมา ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยอมมาก็สามารถทำได้ แต่ถ้าอีกฝ่ายไม่ยอมก็ไม่สามารถจะทำได้

นายพีรพล พิชยวัฒน์³⁸ ให้ความเห็นว่า ลักษณะคดีที่ขึ้นมาศาลฎีกาส่วนมากเป็นคดีที่ค่อนข้างยุ่งยาก คู่ความสู้คดีกันมานานแล้ว บางทีก็ไม่อยากไถ่เกลียดแล้ว เพราะตกลงกันยาก ถึงไถ่เกลียดไปก็ทำให้เสียเวลาเพราะไม่สามารถตกลงกันได้ อีกประการหนึ่งคือยังมีการประชาสัมพันธ์น้อยเกินไป

นายฐานันท์ วรรณโกวิท³⁹ คิดว่าการไถ่เกลียดคดีนั้นเหมาะสำหรับศาลชั้นต้นมากกว่า เนื่องจากคู่ความเพิ่งมาพบกันและยังไม่เสียเวลาและค่าใช้จ่าย แต่ในชั้นศาลสูงคู่ความย่อมทราบผลคดีในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ว่าฝ่ายใดเป็นฝ่ายชนะ ฝ่ายใดเป็นฝ่ายแพ้ ฝ่ายที่ได้เปรียบก็จะไม่ยอมที่จะเจรจาด้วยเพราะถือว่าตนเป็นฝ่ายชนะคดีมาแล้ว ฝ่ายที่แพ้คดีเมื่ออยากจะเจรจา แต่ฝ่ายที่ชนะคดี

³⁵ ชวลิต ตูลยสิงห์. ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา. สัมภาษณ์ 6 กุมภาพันธ์ 2550.

³⁶ มนตรี ยอดปัญญา. ผู้พิพากษาศาลฎีกา. สัมภาษณ์ 12 กุมภาพันธ์ 2550.

³⁷ รัตน กองแก้ว. ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา. สัมภาษณ์ 12 กุมภาพันธ์ 2550.

³⁸ พีรพล พิชยวัฒน์. ผู้พิพากษาศาลฎีกา. สัมภาษณ์ 30 มกราคม 2550.

³⁹ ฐานันท์ วรรณโกวิท. ผู้พิพากษาศาลฎีกา. สัมภาษณ์ 30 มกราคม 2550.

ไม่ยอมเจรจาด้วย ทำให้ไม่สามารถที่จะไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมกันได้ โอกาสที่จะไกล่เกลี่ยในชั้นฎีกาคิดว่ามีน้อย และเนื่องด้วยศาลฎีกาตั้งอยู่ในจุดกลาง แต่คดีความส่วนใหญ่อยู่ในภูมิภาค คู่ความเดินทางมายังส่วนกลางอาจจะไม่ได้รับความสะดวกต้องเสียค่าเสียหาย

หม่อมหลวงฤทธิเทพ เทวกุล⁴⁰ กล่าวว่าเท่าที่ผ่านมาในศาลฎีกามีการไกล่เกลี่ยไม่มากเท่าไร ไม่น่าจะถึง 5% เนื่องจากเมื่อคดียึดเชื่อมายังศาลฎีกาแล้วก็เปรียบเสมือนต่อสู้กันมานาน จนไม่มีอะไรจะพูดกันอีก และการจะนัดกันขอให้ศาลฎีกาทำการไกล่เกลี่ยให้ก็มีปัญหายุ่งยาก ในการติดต่อสำหรับผู้พิพากษาศาลฎีกาก็มีภาระงานคดีเยอะอยู่แล้ว ไม่มีเวลาที่จะไปไกล่เกลี่ยได้

นายพิชัย อภิชาติอำมฤต⁴¹ เห็นว่า โอกาสที่จะตกลงกันในศาลฎีกามีน้อยกว่าในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ เพราะศาลอุทธรณ์ซึ่งขาดมาแล้วว่าฝ่ายใดชนะฝ่ายใดแพ้ ก็จะเห็นความได้เปรียบเสียเปรียบเชิงคดีแล้ว เว้นแต่ศาลชั้นต้นจะพิพากษาว่าชนะ แต่ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับเป็นแพ้ จึงมีโอกาสที่คู่ความจะอยากตกลงกัน

นายองอาจ โรจนสุพจน์⁴² มองว่า ข้อจำกัดของการไกล่เกลี่ยในศาลฎีกา คือเราไม่รู้ว่าคู่ความเขาประสงค์ยังไง เพราะไม่มีคู่ความมาศาลมีแต่ตัวแทนมาศาลจึงเป็นการยาก นอกจากคู่ความเขาตกลงกันเอง และขาดการประชาสัมพันธ์คู่ความอาจไม่ทราบว่าสามารถไกล่เกลี่ยในศาลฎีกาได้

นายกิตติศักดิ์ กิตติคุณไพโรจน์⁴³ ให้ความเห็นว่า การไกล่เกลี่ยในชั้นอุทธรณ์ฎีกาโอกาสจะทำสำเร็จมีน้อยเพราะมีผลแห่งคดีในศาลชั้นต้นอยู่แล้ว ฝ่ายใดชนะเขาก็ไม่ยอมมาไกล่เกลี่ยเพราะเขาถือแค้นเหนือกว่า ฝ่ายที่เสียเปรียบก็พยายามให้ไกล่เกลี่ยเพื่อได้ประโยชน์ของเวลา แต่มองว่าระยะเวลาที่ล่วงเลยมานานอาจเป็นข้อดีได้ คือคู่ความอาจเกิดความเบื่อหน่ายคดีเลยยอมกันหรือกรณีที่ศาลชั้นต้นชนะ ศาลอุทธรณ์แพ้ก็มีโอกาสไกล่เกลี่ยได้เพราะถือว่าเสมอ อย่างไรก็ตามที่อยู่ท้ายนโยบายเป็นหลัก

นายดิเรก อิงคนินันท์⁴⁴ กล่าวว่า หากคู่ความฝ่ายใดชนะคดีมาสองศาล การที่จะไกล่เกลี่ยก็ค่อนข้างจะยากเพราะคู่ความมีทิฐิ แต่ถ้าชนะคนละศาลก็ยังมีโอกาสที่จะไกล่เกลี่ยเพราะเสมอกัน แต่บางเรื่องอย่างเช็คลูกหนี้ชนะในศาลชั้นต้นแต่ในศาลสูงอาจจะแพ้ก็ได้ก็อาจไกล่เกลี่ยได้

⁴⁰ ฤทธิเทพ เทวกุล, ผู้พิพากษาศาลฎีกา, สัมภาษณ์ 31 มกราคม 2550.

⁴¹ พิชัย อภิชาติอำมฤต, ผู้พิพากษาศาลฎีกา, สัมภาษณ์ 2 กุมภาพันธ์ 2550.

⁴² องอาจ โรจนสุพจน์, ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา, สัมภาษณ์ 7 กุมภาพันธ์ 2550.

⁴³ กิตติศักดิ์ กิตติคุณไพโรจน์, ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา, สัมภาษณ์ 12 กุมภาพันธ์ 2550.

⁴⁴ ดิเรก อิงคนินันท์, ผู้พิพากษาศาลฎีกา, สัมภาษณ์ 1 กุมภาพันธ์ 2550.

นายชูเกียรติ ตันทวีวงศ์⁴⁵ มองว่า การใกล้เคียงในชั้นศาลฎีกานั้นมีข้อเสียมากกว่า เพราะคู่ความทราบผลคดี แพ้ชนะมาในชั้นศาลอุทธรณ์แล้ว หากศาลฎีกาไปเชิญชวนเขามาใกล้เคียง โดยจำเลยไม่ได้สมัครใจอาจจะเกิดข้อครหาขึ้นมาได้ ดังนั้นการใกล้เคียงในศาลฎีกา จึงไม่ประสบความสำเร็จ

นายชาติ ทัพภวิมล⁴⁶ ให้ความเห็นว่า ปัจจุบันมีการใกล้เคียงในศาลฎีกาน้อย เนื่องจากไม่มีนโยบายเน้นหนักในการใกล้เคียงในศาลฎีกามากนัก เพราะศาลฎีกามีคดีมากขึ้นและเกินกำลังผู้พิพากษาและการใกล้เคียงบางครั้งอาจเสียเวลา ถ้าหากใช้เวลาเขียนคำพิพากษาอาจเร็วกว่า อีกเหตุผลที่การใกล้เคียงในศาลฎีกาไม่ค่อยได้รับความนิยมอาจเป็นเพราะประชาชนไม่ทราบ เพราะเราไม่มีหนังสือแจ้งยังคู่ความว่าประสงค์จะใกล้เคียงหรือไม่ นอกจากนั้นเมื่อคดีมาถึงศาลฎีกาแล้วการต่อสู้หรือมองในจุดผลของคดีเริ่มเห็นแล้วว่าฝ่ายตนน่าจะชนะคดีมากกว่า ไม่เหมือนในศาลชั้นต้น คู่ความยังไม่รู้ได้ในคดีกันจึงยังพอมีข้อต่อรองกันได้

นายกำธร โปธิสุวัฒนากุล⁴⁷ ให้ความเห็นว่า ไม่เห็นด้วยกับการใกล้เคียงในศาลฎีกา เพราะคิดว่าไม่มีประโยชน์ เนื่องจากคู่ความฝ่ายที่ชนะคดีมาในศาลล่างแล้ว โดยเฉพาะชนะมาสองศาล ดูออกว่าศาลฎีกาต้องตัดสินอย่างไร โอกาสที่ศาลฎีกาจะพลิกผลคำพิพากษามีน้อยมาก เพราะมีมาตรฐานเดียวกัน ทั้งนี้เว้นแต่เป็นคดีที่ใหญ่มากๆ หรือมีคดีสาขาอยู่เยอะ ถ้าทำยอมในคดีแพ่งจะทำให้คดีอื่นๆ ได้เลิกกัน จึงสมควรให้มีการใกล้เคียงในศาลฎีกา

3.7 บทสัมภาษณ์นิติกรศาลฎีกาผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาท

3.7.1 นางสาวนฤมล ทองสมบูรณ์

ปฏิบัติหน้าที่ในระหว่างปี พ.ศ. 2541-2546 กล่าวถึงงานใกล้เคียงไว้ว่า ก่อนที่ตนจะเข้ามาทำหน้าที่นิติกรงานใกล้เคียงได้มีผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่มาก่อนหน้านี้แล้ว โดยผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่มาก่อนตนได้เคยกล่าวไว้ว่า ในสมัยของนายศักดิ์ดา โมกขมรรคกุล คดีได้เสร็จสิ้นไปจากการพิจารณาของศาลฎีกาเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้นายศักดิ์ดาได้ส่งเสริมให้มีการใกล้เคียงข้อพิพาทสืบต่อมาจากยุคของนายประมาณ ชันชื้อ ที่เป็นผู้จัดตั้งขึ้น ผู้ให้สัมภาษณ์ยังคงกล่าวต่อไปอีกว่าในสมัยของนายศักดิ์ดา โมกขมรรคกุล จำนวนในห้องเก็บสำนวนที่รอจ่ายให้แก่ผู้พิพากษาแทบจะไม่มีเหลืออยู่เลย

⁴⁵ ชูเกียรติ ตันทวีวงศ์. ผู้พิพากษาศาลฎีกา. สัมภาษณ์ 7 กุมภาพันธ์ 2550.

⁴⁶ ชาติ ทัพภวิมล. ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา. สัมภาษณ์ 7 กุมภาพันธ์ 2550.

⁴⁷ กำธร โปธิสุวัฒนากุล. ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา. สัมภาษณ์ 31 มกราคม 2550.

ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากนโยบายในการเร่งรัดคดีให้เสร็จไปจากการพิจารณาของศาลอย่างรวดเร็ว ในสมัยของนายศักดิ์ ได้มีการเร่งจ่ายสำนวน และจัดให้มีการประนีประนอมยอมความเกิดขึ้นอย่างมาก

ช่วงเวลาที่ผู้ให้สัมภาษณ์ทำหน้าที่ดังกล่าว เห็นว่าไม่มีนโยบายในการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทอย่างชัดเจนเหมือนกับสมัยของนายประมาธ ชันชื้อและนายศักดิ์ โมกขมรรคกุล ซึ่งในช่วงเวลาที่ผู้ให้สัมภาษณ์ทำงานในศาลฎีกานั้น อยู่ในสมัยของนายปิ่นทิพย์ สุจริตกุล นายจร อำนาจวัฒนา นายรัชชัช พิทักษ์พล และนายสันติ ทักกราล ดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลฎีกา จึงพอจะคาดการณ์ได้ว่าสาเหตุที่ไม่มีการส่งเสริมให้ดำเนินการไกล่เกลี่ยขึ้นก็เพราะว่า คดีความได้ลดลงไปจากศาลฎีกาเป็นจำนวนมาก จนผู้บริหารในยุคถัดมาจากท่านศักดิ์ โมกขมรรคกุล มิได้ส่งเสริมมาตรการดังกล่าวมาใช้ในการลดปริมาณคดีในศาลฎีกาแต่อย่างใด จนกระทั่งถึงยุคของนายสันติ ทักกราล ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ไม่แน่ใจว่าเป็นช่วงวิกฤติเศรษฐกิจหรือไม่ ทำให้คดีความเข้าสู่ศาลฎีกาจำนวนมากจนกระทั่งไม่มีห้องเก็บสำนวน

งานที่ทำจะเป็นการประสานงานระหว่างคู่ความ ผู้ช่วยผู้พิพากษา และผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน คดีที่เข้าสู่การไกล่เกลี่ยส่วนใหญ่เป็นคดีแพ่ง และคดีการค้าระหว่างประเทศ

ขั้นตอนในการทำสำนวนไกล่เกลี่ย จะเริ่มจากการที่คู่ความยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ย ซึ่งมีทั้งกรณีที่คู่ความได้ตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันขึ้นแล้ว และยังไม่มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความต่อกัน ซึ่งในกรณีที่ยังไม่มีการทำสัญญาประนีประนอม ผู้ให้สัมภาษณ์ก็จะแนะนำให้ผู้ขอไกล่เกลี่ยไปติดต่อกับคู่กรณีกันนอกรอบเพื่อหาข้อสรุปในการทำสัญญาอ้อมกันก่อน ซึ่งหากทำการตกลงไม่สำเร็จก็จะดำเนินการนัดหมายให้มาทำการตกลงกันในศาลอีกครั้ง โดยผู้ให้สัมภาษณ์มีหน้าที่ในการติดต่อนัดหมายคู่ความเอง

ต่อมาเมื่อคู่กรณีได้ทำการตกลงกันนอกรอบสำเร็จแล้ว ผู้ให้สัมภาษณ์ก็จะให้ผู้ขอไกล่เกลี่ยยื่นตัวสัญญาประนีประนอมฯ เข้ามาก่อน เพื่อตรวจสอบว่าสัญญาประนีประนอมฯ ขอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และข้อตกลงในสัญญาเป็นไปตามประเด็นที่ฟ้องร้องพิพาทกันหรือไม่ โดยสัญญาประนีประนอมยอมความจะต้องเกี่ยวข้องกับประเด็นที่พิพาทกันในคำฟ้องและคำให้การ จะตกลงกันนอกประเด็นไม่ได้ เมื่อได้รับคำร้องขอไกล่เกลี่ยและสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว ก็จะทำการลงนามคดีไกล่เกลี่ยขึ้นและเสนอผู้ช่วยผู้พิพากษาที่ทำคดีไกล่เกลี่ย เพื่อพิจารณาจ่ายให้แก่เจ้าของสำนวนทั้งนี้หากเป็นคดีพิเศษ ก็จะต้องเสนอจ่ายให้กับผู้พิพากษาในแผนกคดีพิเศษนั้นๆ ทำการไกล่เกลี่ย ต่อมาก็จะกำหนดวันนัดไกล่เกลี่ยขึ้น โดยจัดห้องไกล่เกลี่ยพร้อมกับนัดคู่ความและผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนพร้อมทั้งผู้ช่วยผู้พิพากษาเข้าสู่ห้องพิจารณาที่ได้จัดเตรียมไว้ เพื่อพิจารณาข้อตกลงที่ได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความต่อกัน และทำการลงนามในรายงานกระบวนการพิจารณา และคำพิพากษา เพื่อส่งคืนศาลชั้นต้นให้อ่านต่อไป

ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวอีกว่าศาลฎีกาไม่มีนโยบายรณรงค์และส่งเสริมให้มีการไกล่เกลี่ยเกิดขึ้นอีกทั้งก็ไม่เคยมีการประชาสัมพันธ์ในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ผู้ขอไกล่เกลี่ยทราบว่าสามารถทำการไกล่เกลี่ยในศาลฎีกาได้ จากนโยบายที่ศาลชั้นต้นส่งเสริมและประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับงานไกล่เกลี่ยในศาลชั้นต้นแต่ละศาล ซึ่งได้มีการอธิบายว่าการไกล่เกลี่ยสามารถทำได้ในทุกชั้นศาลเพียงเท่านั้น

3.7.2 นางสาว ปวีณสรณ์ พิมพ์ปัญญาสุข

เจ้าหน้าที่ศาลฎีกาผู้ปฏิบัติหน้าที่ในงานไกล่เกลี่ยของศาลฎีกาปี พ.ศ. 2547 ถึง พ.ศ. 2548 ได้กล่าวถึงลักษณะของงานที่ผู้ให้ข้อมูลทำ มีดังต่อไปนี้

1. ประสานงานกับคู่ความในคดีที่มีการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยังไม่ทราบ โดยทำหน้าที่ในการแจ้งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบว่า ผู้ขอไกล่เกลี่ยมีความประสงค์ที่จะทำการประนีประนอมยอมความด้วย การติดต่อได้กระทำโดยการโทรศัพท์ติดต่อเป็นการภายในก่อน หากติดต่อทางโทรศัพท์ไม่ได้ก็จะทำเป็นหนังสือราชการเพื่อให้คู่ความได้ทราบการไกล่เกลี่ย พร้อมกับแจ้งวันนัดทำการไกล่เกลี่ยโดยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายมายังศาลฎีกา เพื่อทำการตกลงประนีประนอมยอมความกัน

2. ทำหน้าที่ประสานงานกับผู้ช่วยผู้พิพากษาและผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนไกล่เกลี่ยเพื่อกำหนดวันนัดทำการไกล่เกลี่ย ขั้นตอนดังกล่าวนี้จะดำเนินการได้ต่อเมื่อคู่ความทั้งสองฝ่ายได้ตกลงที่จะเข้าร่วมการไกล่เกลี่ย ทั้งนี้วัตถุประสงค์ของการจัดให้มีการไกล่เกลี่ยก็คือการที่คู่กรณีพิพาททั้งสองฝ่ายยินยอมระงับข้อพิพาทด้วยความสมัครใจ อันจะทำให้เกิดความพึงพอใจและยุติข้อบาดหมางได้อย่างแท้จริง

3. ทำสำนวนคดีไกล่เกลี่ย โดยแยกสำนวนไกล่เกลี่ยออกจากสำนวนคดีหลักที่คู่ความฎีกาขึ้นมายังศาลฎีกา

4. บันทึกผลของการดำเนินคดีไม่ว่าจะทำการไกล่เกลี่ยสำเร็จหรือไม่ ผู้วิจัยได้สอบถามถึงการเก็บสถิติของคดีที่ไกล่เกลี่ย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้บันทึกหมายเลขคดีที่ได้มีการไกล่เกลี่ยเกิดขึ้นพร้อมกับบันทึกผลว่าทำการไกล่เกลี่ยสำเร็จหรือไม่เท่านั้น และได้รวบรวมสำนวนไกล่เกลี่ยไว้โดยแยกเป็นสัดส่วน แต่ก็ได้จัดเก็บหรือแบ่งแยกประเภทของคดีให้ชัดเจนเพียงพอที่จะทำให้ค้นคว้าได้สะดวก

เกี่ยวกับสำนวนจะมีการแยกสำนวนไกล่เกลี่ยออกจากสำนวนคดีหลักที่คู่ความฎีกาขึ้นมาโดยแยกปกสำนวนอย่างชัดเจน แต่ก็ยังคงต้องนำสำนวนคดีหลักมาใช้ตรวจสอบความถูกต้องในคดีที่ไกล่เกลี่ยอันได้แก่ ตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างทั้งสองศาล ว่าผู้ใดฎีกาและอีกฝ่ายหนึ่งแก้ฎีกาหรือไม่ ศาลสั่งรับฎีกาหรือไม่ ทวนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นฎีกาเป็นจำนวนเท่าใด ศาลฎีกา

มีคำพิพากษาแล้วหรือไม่ ซึ่งถ้าหากมีการตัดสินคดีแล้วแต่ยังไม่ได้ส่งไปให้ศาลชั้นต้นอ่าน ก็จะแจ้งไปยังผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเพื่อขอสำนวนมาทำการไกล่เกลี่ย หากสำนวนคดีหลักอยู่ที่งานส่วนคดี (งานรับฟ้อง) ผู้ให้สัมภาษณ์ก็จะดำเนินการไปตามขั้นตอนดังกล่าวได้โดยสะดวก แต่ถ้าหากสำนวนคดีหลักได้มีการจ่ายไปยังผู้พิพากษาศาลฎีกาให้พิจารณาแล้ว ก็จะนำคำร้องที่คู่ความขอไกล่เกลี่ยไปส่งยังงานจ่ายสำนวนเพื่อให้งานจ่ายสำนวนขอขีมนำสำนวนจากผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนมาทำการไกล่เกลี่ยต่อไปได้ สำหรับงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังกล่าวนี้มีผู้ให้สัมภาษณ์ปฏิบัติงานโดยลำพังประเภทของคดีที่คู่ความประสงค์จะให้มีการไกล่เกลี่ยในช่วงที่ผู้ให้สัมภาษณ์ปฏิบัติหน้าที่อยู่นั้นมีคดีแพ่ง คดีอาญา และคดีทรัพย์สินทางปัญญา สำหรับคดีแพ่งที่ทำการไกล่เกลี่ยส่วนมากจะเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์ตั้งแต่ 200,000 บาทขึ้นไป จนถึงหลายล้านบาท ซึ่งในคดีทรัพย์สินทางปัญญาก็เป็นลักษณะดังกล่าวด้วยเช่นกัน ส่วนคดีอาญาที่คู่ความประสงค์จะไกล่เกลี่ยนั้นได้แก่คดีความผิดอันยอมความได้ อันได้แก่ คดีข่มขืน ฆ้อ โกง โกงเจ้าหนี้ เมื่อจำเลยได้ชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายแล้วคดีก็จะระงับกันไป

หากคู่ความประสงค์ที่จะให้มีการไกล่เกลี่ยเกิดขึ้นจะต้องดำเนินการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยที่งานส่วนคดี พร้อมกับยื่นสัญญาประนีประนอมยอมความ (ในกรณีที่ทำการตกลงกันนอกศาลฎีกาก่อน)

เมื่อได้สอบถามผู้ให้สัมภาษณ์ต่อไปทำให้ผู้วิจัยทราบว่า ศาลฎีกาในสมัยที่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวมิได้มีการประชาสัมพันธ์งานไกล่เกลี่ยแต่อย่างใด ทั้งนี้คู่ความที่ร้องขอไกล่เกลี่ยทราบข้อมูลมาจากศาลชั้นต้นว่าสามารถทำการประนีประนอมยอมความกันในศาลฎีกาได้

ในส่วนของขั้นตอนในการดำเนินการไกล่เกลี่ย ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสำคัญ โดยผู้ให้สัมภาษณ์จะทำหน้าที่ประสานงานเจรจาระหว่างคู่ความ และช่วยเหลือให้กระบวนการต่อรองของคู่ความดำเนินอยู่ได้ และยังมีหน้าที่ในการช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด ขจัดความไม่เป็นมิตรระหว่างคู่กรณีพิพาท และป้องกันการหน่วงเหนี่ยวหรือถ่วงเวลาในการเจรจา

ในส่วนของขั้นตอนการทำคำพิพากษาผู้ให้สัมภาษณ์มิได้มีหน้าที่เกี่ยวข้องในส่วนนี้ คงเป็นหน้าที่ของผู้ช่วยผู้พิพากษาในการจัดทำร่างนำเสนอเจ้าของสำนวนต่อไป

3.8 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ เปรียบเทียบกับการไกล่เกลี่ยในศาลฎีกา

3.8.1 ศาลชั้นต้น

(1) ศาลแพ่ง⁴⁸

ศาลแพ่งเป็นศาลที่มีปริมาณคดีมากอีกทั้งคดีต่างๆ ก็มีความสลับซับซ้อน หากคู่ความดำเนินกระบวนการพิจารณาไปจนถึงขั้นตอนการพิพากษาคดี บางคดีอาจเสียค่าใช้จ่ายสูง ทั้งยังอาจมีการอุทธรณ์ฎีกาต่อไปอีก ก่อให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจของชาติ ในส่วนรวม การประนีประนอมยอมความเป็นกระบวนการยุติข้อพิพาทในศาลทางหนึ่งที่ทำให้คดีความเสร็จสิ้นไปโดยเร็วโดยคู่ความจะเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน ทั้งยังเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีของคู่ความอีกด้วย ศาลแพ่งจึงพัฒนางานศาลไปอีกก้าวหนึ่งด้วยการ จัดให้มีงานไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความขึ้น

การดำเนินงาน

1. วางระเบียบศาลแพ่ง เรียกชื่อว่าระเบียบศาลแพ่งว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ พ.ศ. 2537 ลงวันที่ 14 พฤศจิกายน 2537 ออกใช้บังคับ
2. กำหนดให้ถือข้อเท็จจริงในการเจรจาไกล่เกลี่ยเป็นความลับ และคู่ความจะต้องสละสิทธิที่จะนำเอาไปใช้อ้างอิงโดยมีแบบฟอร์มให้คู่ความลงลายมือชื่อแสดงเจตนาสละสิทธิไว้ทั้งนี้เพื่อมิให้มีผลกระทบต่อคดีที่กำลังพิจารณา
3. การดำเนินกระบวนการพิจารณาไกล่เกลี่ยจะกระทำเป็นคู่ขนานพร้อมไปกับกระบวนการพิจารณาปกติกล่าวคือสำหรับคดีฟ้องใหม่ แม้จะถูกส่งเข้าสู่กระบวนการพิจารณาไกล่เกลี่ยแล้ว คู่ความก็ยังต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาไปตามปกติเช่น ส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องแก่จำเลย จำเลยต้องยื่นคำให้การภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด ฯลฯ และเมื่อกระบวนการพิจารณาปกติดำเนินไปถึงขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง เช่น ชี้สองสถานหรือสืบพยานโจทก์ ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนอาจสั่งให้งดการพิจารณาเพื่อรอผลการไกล่เกลี่ยก็ได้ ส่วนคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาจะดำเนินกระบวนการพิจารณาไกล่เกลี่ยเป็นคู่ขนานพร้อมไปกับกระบวนการพิจารณาปกติ เว้นแต่คู่ความร้องขอหรือผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเห็นสมควรให้งดการพิจารณาปกติ เพื่อรอผลการไกล่เกลี่ยก็ได้

⁴⁸ ศาลแพ่ง ข (2549). การไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลแพ่ง. สืบค้นเมื่อ

4. ใช้ผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยแยกต่างหากจากผู้พิพากษา
เจ้าของสำนวน โดยคัดเลือกผู้พิพากษาที่มีความถนัดในการไกล่เกลี่ยและจัดตั้งคณะไกล่เกลี่ย
ประนีประนอมยอมความขึ้นแล้วกำหนดเวรไกล่เกลี่ยไว้ล่วงหน้า

5. แยกสำนวนไกล่เกลี่ยออกจากสำนวนเดิมด้วยการตั้งสำนวนใหม่
เรียกว่าสำนวนไกล่เกลี่ยใช้อักษรย่อว่าปน./25..ผูกรวมไว้กับสำนวนเดิม

6. จัดห้องไกล่เกลี่ยแยกต่างหากจากห้องพิจารณาคดีมีลักษณะเป็นห้อง
แบบเฉพาะคล้ายห้องประชุมเล็กเป็นสัดส่วนไม่ให้พลุกพล่าน มีอุปกรณ์เครื่องใช้อำนวยความสะดวก
แก่คู่ความเช่น โทรศัพท์สายตรง เครื่องถ่ายเอกสาร เครื่องรับโทรสารและมีเจ้าหน้าที่คอยจัดการ
ต้อนรับกับให้บริการแก่คู่ความตลอดเวลารวมทั้งจัดเครื่องดื่มไว้บริการด้วย

7. สำหรับงานธุรการ เนื่องจากงานไกล่เกลี่ยของศาลแพ่งได้แยกขั้นตอน
การปฏิบัติออกมาจัดทำอีกระบบหนึ่งจึงต้องตั้งเป็นแผนกเรียกว่า แผนกงานไกล่เกลี่ยของศาลแพ่ง
และจัดเจ้าหน้าที่ธุรการมารองรับงานนี้โดยจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความที่ชั้น 9
อาคารศาลแพ่งด้วย

การคัดเลือกคดี

1. คดีฟ้องใหม่ เมื่อโจทก์ยื่นฟ้องเจ้าหน้าที่จะประทับตราขงแบบพิมพ์
สอบถามข้อมูลความประสงค์ของโจทก์ไว้ที่ท้ายฟ้อง เพื่อให้โจทก์ระบุข้อเท็จจริงว่าคดีมีทางตกลงกัน
ได้หรือไม่ และแสดงความจำนงว่าประสงค์จะให้ศาลไกล่เกลี่ยหรือไม่ทุกคดี ส่วนที่หมายเรียกเพื่อส่ง
สำเนาคำฟ้องให้จำเลยแก่คดี เจ้าหน้าที่ก็จะประทับตรามีข้อความเชิญชวนจำเลยว่าหากจำเลย
ประสงค์ที่จะประนีประนอมกับโจทก์ ให้ติดต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความของศาล
ตามหมายเลข โทรศัพท์ที่ระบุไว้ กรณีเช่นนี้ อธิบดี รองอธิบดี ผู้จ่ายสำนวนแก่ผู้พิพากษา หรือผู้พิพากษา
เจ้าของสำนวนจะทราบข้อมูลเบื้องต้นถึงความประสงค์ของคู่ความ อธิบดีหรือรองอธิบดีนั้นอาจสั่ง
ให้นำคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยทันที หรือมิเช่นนั้นผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนอาจไกล่เกลี่ยคดีดังกล่าว
ด้วยตนเองตามระบบธรรมดา หรืออาจจรรยาบรรณพิจารณาส่งสำนวนคืนแก่อธิบดีหรือรองอธิบดี
เพื่อนำคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยต่อไปก็ได้

หมายเหตุ

1. ในกรณีโจทก์หรือจำเลยประสงค์จะให้ไกล่เกลี่ยในขั้นตอนใดก่อนวันนัด
พิจารณาก็สามารถแจ้งความจำนงต่อเจ้าหน้าที่งานไกล่เกลี่ยเพื่อดำเนินการให้ได้

2. สำหรับคดี

- (1) จับได้
- (2) ละเมิด
- (3) ผิดสัญญา
- (4) คุ้ม
- (5) คดีที่ธนาคารพาณิชย์เป็นโจทก์
- (6) คดีที่คู่ความมีความสัมพันธ์ทางใดๆ มาก่อน

เมื่อโจทก์ยื่นฟ้อง และระบุข้อเท็จจริงว่าคดีมีทางตกลงกันได้ และประสงค์จะให้ศาลไกล่เกลี่ยเจ้าหน้าที่งานรับฟ้องอาจติดต่อจำเลยโดยทันทีแล้วนัดหมาย เพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไปก็ได้

3. คดีอยู่ระหว่างพิจารณา เมื่อการพิจารณาได้ดำเนินการไปแล้วไม่ว่าอยู่ในขั้นตอนใด ถ้า

- (1) ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเห็นว่าคดีมีทางตกลงกันได้ หากมีการเจรจากันอย่างจริงจัง หรือ
- (2) คู่ความร้องขอให้นำคดีเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ย ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนอาจรายงานกระบวนการพิจารณาส่งสำนวนคืนให้แก่อธิบดีหรือรองอธิบดีเพื่อนำสำนวนคดีนั้นเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยต่อไปก็ได้

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. เจ้าหน้าที่ดำเนินการติดต่อคู่ความกำหนดวันนัดแล้วเสนอสำนวนไกล่เกลี่ยต่อผู้พิพากษา ซึ่งทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยก่อนวันนัด
2. ในวันไกล่เกลี่ย ผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจะไปพบคู่ความที่ห้องไกล่เกลี่ย ด้วยบรรยากาศการประชุมอย่างเป็นกันเอง โดยไม่สวมเสื้อครุย
3. ผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจะดำเนินการไกล่เกลี่ยด้วยการชี้แจงระเบียบการไกล่เกลี่ย ข้อดีข้อเสียรวมทั้งประโยชน์ของการประนีประนอมยอมความก่อน แล้วจึงดำเนินการต่อไป
4. หากคู่ความตกลงกันได้ก็จะมีการจดบันทึกไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณา และจัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความให้ แล้วส่งสำนวนกับคู่ความให้แก่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนดำเนินการพิพากษตามยอมต่อไป

หากตกลงกันไม่ได้ในนัดแรก ก็อาจมีการเลื่อนไปเจรจาตกลงกันอีก ในนัดหน้า และท้ายที่สุดหากตกลงกันไม่ได้จริงๆ ผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยก็จะจดยางาน กระบวนพิจารณาส่งสำนวนเดิมกลับสู่การพิจารณาตามปกติ และเจ้าหน้าที่จะทำลายสำนวนไกล่เกลี่ย นั้นเสีย

(2) ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ⁴⁹

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง เป็นศาลชำนาญพิเศษที่จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2540 เพื่อพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งประกอบด้วยคดีแพ่งและคดีอาญา และมีข้อพิพาทกับลักษณะคดีแตกต่างจากคดีแพ่งและคดีอาญาโดยทั่วไป ทั้งวิธีพิจารณาก็มีบทบัญญัติกำหนดไว้โดยเฉพาะ โดยการไกล่เกลี่ยเป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดแนวทางการดำเนินคดีตามข้อกำหนดของศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ ข้อ 27 ซึ่งผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเป็นผู้ดำเนินการในห้องพิจารณา ดังนั้น การไกล่เกลี่ยของศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ จึงมีรูปแบบ วิธีการและแนวทางปฏิบัติแตกต่างจากศาลอื่นในสาระสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ไกล่เกลี่ยทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้
2. กำหนดขั้นตอนการไกล่เกลี่ย โดยให้ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเริ่มดำเนินการไกล่เกลี่ยในห้องพิจารณา ในขั้นตอนการกำหนดแนวทางการดำเนินคดีก่อนตามข้อกำหนดของศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ ข้อ 27 แต่ถ้าคู่ความประสงค์จึงส่งคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาล ซึ่งมีการจัดระบบเช่นเดียวกับระบบการไกล่เกลี่ยของศาลอื่น รวมทั้งส่งคดีไปไกล่เกลี่ยที่สำนักกระงับข้อพิพาทตามที่คู่ความต้องการด้วย

ในระบบไกล่เกลี่ยของศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ ดังกล่าวข้างต้น เป็นการจัดให้เหมาะสมกับลักษณะคดี สภาพข้อพิพาท กฎหมาย และสถานะของศาลชำนาญพิเศษ

อย่างไรก็ตาม ระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ ก็ยังคงต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องต่อไปให้เหมาะสมกับสภาพปัญหา ลักษณะคดี บทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่จะแก้ไขเพิ่มเติมใหม่ และให้มีความเป็นสากลมากขึ้น โดยมีแนวปฏิบัติให้ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนซึ่งนัดไกล่เกลี่ยในชั้นกำหนดแนวทางในการดำเนินคดีอาจดำเนินการไกล่เกลี่ยในห้องพิจารณาหรือในห้องไกล่เกลี่ย และมีดุลพินิจในการขอให้ผู้พิพากษาสมทบที่เป็นองคค์ณะ หรือไม่ได้เป็นองคค์ณะเข้าทำหน้าที่เป็นผู้ร่วมไกล่เกลี่ย ทั้งนี้เพื่อให้การไกล่เกลี่ย

⁴⁹ โษติช่วง ทัพวงศ์ ค (ม.ป.ป.). การไกล่เกลี่ยคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง. สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2549, จาก http://www.cipitc.or.th/art-th/article_thai/Mediation1.html

ในชั้นนี้ผู้มีเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเข้าร่วมไกล่เกลี่ยอันจะทำให้การไกล่เกลี่ยมีประสิทธิภาพมากขึ้น และได้แก้ไขระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้ผู้พิพากษาสมทบเข้าเป็นผู้ไกล่เกลี่ยได้โดยลำพัง ซึ่งจะเป็นผลดีที่เป็นการแบ่งเบาภาระของผู้พิพากษา กับพัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยให้ก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่ง โดยก่อนให้ผู้พิพากษาสมทบเข้าเป็นผู้ไกล่เกลี่ยโดยลำพัง ได้มีการฝึกอบรมงานด้านการไกล่เกลี่ยให้แก่ผู้พิพากษาสมทบแล้ว และที่สำคัญ คือ การไกล่เกลี่ยของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางมีความเป็นสากลมากขึ้น ด้วยการจัดให้มีการไกล่เกลี่ยเป็นภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษหรือภาษาฝรั่งเศส หรือภาษาอื่นๆ ได้ตามที่คุณ้องขอ เนื่องจากศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางมีผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบที่มีความสันทัดจัดเจนในภาษาต่างประเทศหลายภาษา

หลักเกณฑ์ทั่วไปของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ⁵⁰

1. คุณ้องสมัครใจและเต็มใจจะใช้ระบบไกล่เกลี่ยของศาลอย่างแท้จริง
2. คุณ้องยอมรับที่จะปฏิบัติตามระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
3. เว้นแต่คุณ้องจะตกลงเป็นอย่างอื่น คุณ้องและบุคคลที่เกี่ยวข้องตกลงที่จะเก็บรักษาความลับของข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในกระบวนการไกล่เกลี่ย และตกลงที่จะไม่นำข้อเท็จจริงในระบบไกล่เกลี่ยไปใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ของศาล ไม่ว่าในสำนวนคดีที่ทำกรไกล่เกลี่ยหรือคดีอื่น
4. แม้ว่าคุณ้องจะตกลงเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล คุณ้องก็ยังคงดำเนินการทางคดีตามปกติ เช่น จำเลยต้องยื่นคำให้การภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด

⁵⁰ ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ. (2549). คู่มือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ. สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2549, จาก

วิธีการนำข้อพิพาทเข้าระบบการไกล่เกลี่ยในศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศ

1. สำหรับคดีที่โจทก์เริ่มต้นการฟ้องคดี

เมื่อโจทก์ยื่นฟ้อง ศูนย์ไกล่เกลี่ยจะสอบถามความสมัครใจของจำเลยว่าจะประสงค์จะเจรจากับโจทก์หรือไม่ โดยการส่งหนังสือเชิญชวนให้มีการไกล่เกลี่ยไปพร้อมกับหมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง เมื่อจำเลยได้รับหนังสือเชิญชวนให้มีการไกล่เกลี่ย และประสงค์จะเจรจากับโจทก์ให้ติดต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาลโดยเร็ว

2. สำหรับคดีที่อยู่ระหว่างพิจารณา

คู่ความสามารถยื่นคำแถลงหรือแถลงด้วยวาจาขอให้ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนส่งคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยของศาลในวันนัดพร้อมและหรือนัดชี้สองสถานเพื่อกำหนดแนวทางในการพิจารณา หรือในระหว่างพิจารณาคดีก็ได้ โดยคู่ความต้องกำหนดวันนัดไกล่เกลี่ยไว้ด้วย

3. นอกจากวิธีการในข้อ 1 และข้อ 2 แล้วนั้นผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนที่พิจารณาตัดสินชี้ขาดคดีนั้นยังอาจดำเนินการไกล่เกลี่ยคดีได้เองทั้งก่อนหรือในระหว่างพิจารณาคดีเพื่อให้คู่ความตกลงกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

(3) ศาลเยาวชนและครอบครัว

ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งเด็กและเยาวชนกระทำความผิดและคดีเกี่ยวกับครอบครัวที่มีวิธีพิจารณาเป็นพิเศษแตกต่างจากคดีธรรมดา ตาม พ.ร.บ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ที่มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2534 และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543⁵¹

ปัจจุบันศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้กำหนดประเภทคดีที่จะเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้นั้น คือ คดีครอบครัว

⁵¹ ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. (2549). ประวัติศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. สืบค้นเมื่อ

วิธีการและขั้นตอนการนำคดีเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง มีดังนี้

1. ในชั้นรับฟ้อง โดยงานรับฟ้องจะสอบถามความประสงค์ของฝ่ายโจทก์ในขณะที่ยื่นฟ้อง หากโจทก์ประสงค์จะเข้าไกล่เกลี่ยข้อพิพาท งานรับฟ้องก็จะสอบถามความประสงค์ของฝ่ายจำเลยต่อไป ซึ่งหากฝ่ายจำเลยประสงค์ที่จะเข้าไกล่เกลี่ย ศูนย์ไกล่เกลี่ย จะกำหนดวันนัดไกล่เกลี่ยให้

2. ในระหว่างการพิจารณาคดี เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประสงค์จะขอเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และสอบถามคู่ความอีกฝ่ายแล้ว คู่ความอีกฝ่ายได้แจ้งความประสงค์จะเข้าไกล่เกลี่ยเช่นเดียวกัน ทางศูนย์ไกล่เกลี่ยจะให้คู่ความมากำหนดวันนัดไกล่เกลี่ยที่ศูนย์ไกล่เกลี่ย

3. การสอบถามความประสงค์ ก่อนกำหนดวันนัดสืบพยานครั้งแรก ศูนย์ไกล่เกลี่ยจะส่งแบบสอบถามความประสงค์ไปยังคู่ความทั้งสองฝ่าย โดยกำหนดวันนัดไกล่เกลี่ยให้ ถ้าคู่ความทั้งสองฝ่ายแจ้งความประสงค์ตรงกันว่าจะเข้าไกล่เกลี่ย คู่ความก็สามารถมาไกล่เกลี่ยได้ในวันดังกล่าว

ลักษณะของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวในคดีหย่าตามมาตรา 108 ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ได้กำหนดหลักเบื้องต้นที่ให้ศาลคำนึงถึงหลักการสงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรสในฐานะที่เป็นศูนย์รวมของชายและหญิงที่สมัครใจเข้ามาอยู่ด้วยกันฉันสามีภรรยา ในกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีฟ้องหย่านั้น เบื้องแรกศาลต้องพยายามไกล่เกลี่ยให้คู่ความกลับคืนดีกัน แต่ถ้าไม่สามารถไกล่เกลี่ยให้คู่ความกลับคืนดีดังเดิมได้ ศาลก็ต้องพยายามไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงกันตามหลักที่ว่าหากไม่อาจรักษาสถานภาพของการสมรสได้ ก็ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงความสงบสุข สวัสดิภาพ และอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ และในมาตรา 110 ได้กำหนดหลักการไว้ว่า ศาลสามารถกระทำการใดๆ เพื่อประโยชน์ในการประนีประนอมในคดีครอบครัวได้ เช่น ตั้งผู้ที่เป็นบิดามารดาของคู่ความหรือบุคคลอื่นหรือมอบหมายให้พนักงานสังคมสงเคราะห์ช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ประนีประนอมกัน ดังนั้น การพิจารณาคดีหย่าตามกฎหมายไทยนั้น เมื่อคู่กรณีฝ่ายหนึ่งได้ยื่นฟ้องขอหย่าต่อศาลแล้ว ศาลจึงเริ่มการพิจารณาคดีโดยพยายามไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงประนีประนอมในข้อพิพาทต่างๆ โดยศาลสามารถแต่งตั้งบุคคลอื่นที่เห็นสมควรเข้าช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ หากการไกล่เกลี่ยประสบผลสำเร็จ ศาลหรือบุคคลผู้ทำการไกล่เกลี่ย ก็จะจัดให้คู่กรณีทำสัญญาประนีประนอมยอมความ เป็นการบันทึกข้อตกลงในเรื่องต่างๆ ร่วมกัน เช่น การแบ่งทรัพย์สิน การอุปการะเลี้ยงดูบุตร เป็นต้น ซึ่งบันทึกข้อตกลงนี้ถือเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ

หากไม่ฝ่าฝืนกฎหมายศาลจะพิพากษาไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น หากการไกล่เกลี่ยไม่ประสบความสำเร็จ ศาลก็จะดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป⁵²

3.8.2 ศาลอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์เป็นศาลชั้นกลาง ใช้ระบบการพิจารณาพิพากษาคดีระบบศาลสูง กล่าวคือ การพิจารณาคดีของศาลอุทธรณ์เป็นการพิจารณาหลังจากศาลชั้นต้น มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว เมื่อคู่ความไม่พอใจคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นก็จะอุทธรณ์ขึ้นมาสู่ศาลอุทธรณ์ การพิจารณาของศาลอุทธรณ์มีลักษณะเป็นการตรวจสอบหรือทบทวน (Review) มิใช่เป็นการพิจารณาคดีใหม่ (Retrial) จึงไม่มีการขึ้นบัลลังก์พิจารณาคดีความในห้องพิจารณาเหมือนศาลชั้นต้น ไม่มีการสืบพยานในศาลอุทธรณ์อีก อย่างไรก็ตาม กฎหมายให้อำนาจศาลอุทธรณ์สามารถดำเนินการดังกล่าวได้นอกจากนี้หากมีกรณีที่ศาลอุทธรณ์เห็นว่า จำเป็นจะต้องให้ศาลชั้นต้นดำเนินการก่อน ศาลอุทธรณ์ก็จะส่งสำนวนให้ศาลชั้นต้นดำเนินการแล้วให้ศาลชั้นต้นส่งสำนวนคืนศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาพิพากษาต่อไป⁵³

ศาลอุทธรณ์นำระบบการประชุมไกล่เกลี่ยมาใช้อย่างจริงจังโดยมีการไกล่เกลี่ยทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้มาตั้งแต่ปี 2539 และมีการพัฒนาระบบเรื่อยมา ปัจจุบันได้พัฒนาขึ้นอีกระดับหนึ่งด้วยการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) สำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาแผ่นดินมาปรับใช้โดยมุ่งหมายที่จะเปิดช่องทางให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมีโอกาสแก้ไขปัญหาของตนเองด้วยการปรับความเข้าใจและชดเชยความเสียหายให้แก่กัน อันเป็นแนวทางสร้างสันติสุขและประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันในชุมชนและสังคม ทั้งอาจนำไปสู่การบรรเทาโทษจำเลยในทางอาญาด้วย⁵⁴

⁵² ปัทมา เฝ้าสังข์ทอง. (2544). การแก้ไขข้อขัดแย้งในครอบครัว: ศึกษาการไกล่เกลี่ยกรณีหย่า.

⁵³ ศาลอุทธรณ์ ก (2549). ศาลอุทธรณ์คืออะไร. สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2549, จาก

<http://www.appealcourt.or.th/history.htm>

⁵⁴ งานประนีประนอม ศาลอุทธรณ์. (2549). การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลอุทธรณ์ เพื่อสร้างความสมานฉันท์ในสังคมไทย (แผ่นพับ).

งานประนีประนอมเป็นส่วนหนึ่งของส่วนคดี ซึ่งดำเนินการเกี่ยวกับงานประนีประนอมยอมความของศาลอุทธรณ์ โดยการจัดตั้งสำนวนประนีประนอม จัดทำหนังสือสอบถามความประสงค์ของกลุ่ม กำหนดวันนัดเพื่อไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความ ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้ประนีประนอมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และจัดทำรายงานผลการดำเนินการไกล่เกลี่ยประจำเดือน⁵⁵

หน้าที่และความรับผิดชอบของงานประนีประนอมมีดังนี้⁵⁶

1. นำคดีที่เข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยตามระเบียบว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลอุทธรณ์ พ.ศ. 2547 มาสอบถามความประสงค์ไปยังคู่ความควบคู่ไปกับการโทรศัพท์เชิญชวนคู่ความให้มาประนีประนอม โดยอธิบายให้เห็นถึงประโยชน์ที่คู่ความจะได้รับจากการไกล่เกลี่ย
2. จัดตั้งสำนวนคดีประนีประนอมในคดีที่คู่ความประสงค์จะไกล่เกลี่ยทั้งสองฝ่าย และออกหนังสือแจ้งวันนัดให้คู่ความทราบ พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกแก่ผู้ประนีประนอมประจำศาลอุทธรณ์และคู่ความขณะที่ทำการไกล่เกลี่ยจนเสร็จคดี
3. กรณีที่คู่ความตกลงกันได้โดยการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ แต่คู่ความไม่มีทนายความมาศาลด้วย อาจช่วยร่างข้อความในสัญญาประนีประนอมยอมความตามความประสงค์ของคู่ความ และจัดพิมพ์รายงานกระบวนการพิจารณา คำพิพากษาตามยอม เสนอผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ตรวจ
4. อธิบายให้คำแนะนำรวมทั้งตอบข้อซักถามเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการไกล่เกลี่ยคดีในศาลอุทธรณ์แก่คู่ความ
5. จัดทำสถิติผลการดำเนินงานการไกล่เกลี่ยคดีประจำเดือน รายงานให้ประธานศาลอุทธรณ์ และสำนักงานระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรมทราบ

ขั้นตอนการปฏิบัติงานการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลอุทธรณ์⁵⁷

1. เจ้าหน้าที่งานรับฟ้องคัดแยกสำนวนที่มีลักษณะเข้าเกณฑ์ที่จะไกล่เกลี่ยส่งงานประนีประนอม
2. เจ้าหน้าที่งานประนีประนอมจะบันทึกชื่อที่อยู่ตัวความ ทนายความ และย่อรายละเอียดของสำนวนลงในแบบฟอร์ม (ใบภูมิสำเนา)
3. เจ้าหน้าที่งานประนีประนอมจัดทำหนังสือสอบถามความประสงค์ที่จะขอประนีประนอม เพื่อส่งให้แก่คู่ความ ทนายความ โดยส่งทางไปรษณีย์

⁵⁵ สำนักอำนวยการประจำศาลอุทธรณ์. (2549). คู่มือการปฏิบัติงานธุรการศาลอุทธรณ์. หน้า 9.

⁵⁶ แหล่งเดิม. หน้า 122-123.

⁵⁷ แหล่งเดิม. หน้า 125-126.

4. กรณีที่คู่ความแจ้งความประสงค์จะไกล่เกลี่ยทั้งสองฝ่าย เจ้าหน้าที่งานประนีประนอมจะลงสารบบ ป.น.ดำ กำหนดวันนัด ทำหนังสือแจ้งวันนัดแก่คู่ความทราบ และจัดทำสำนวนประนีประนอม

5. กรณีที่คู่ความไม่แจ้งความประสงค์กลับ หรือคู่ความบางฝ่ายไม่ประสงค์จะประนีประนอม เจ้าหน้าที่งานประนีประนอมจะทำบันทึกเสนอเลขานุการศาลอุทธรณ์ เพื่อเสนอประธานศาลอุทธรณ์จ่ายสำนวนไปตามระบบ พร้อมทั้งส่งสำนวนคืนงานเก็บสำนวน

6. ก่อนถึงวันนัด เฉพาะกรณีไกล่เกลี่ยนัดแรกเจ้าหน้าที่งานประนีประนอมจะโทรศัพท์เตือนคู่ความ

7. วันนัดประนีประนอม เจ้าหน้าที่งานประนีประนอมจัดเตรียมสำนวนและพิมพ์รายงานการไกล่เกลี่ย ผู้ประนีประนอม ที่ปรึกษาในศาลอุทธรณ์ หรือผู้พิพากษาที่ได้รับมอบหมายทำการไกล่เกลี่ย

8. กรณีมีการเลื่อนนัดประนีประนอม

8.1 เจ้าหน้าที่จะลงบัญชีนัดในสมุดนัดความและหน้าปกสำนวนคดีประนีประนอม

8.2 ตรวจสอบรายงานการไกล่เกลี่ยว่า ผู้ประนีประนอม ที่ปรึกษาในศาลอุทธรณ์ หรือผู้พิพากษาที่ได้รับมอบหมายสั่งให้ปฏิบัติอย่างไร และดำเนินการตามคำสั่ง

9. กรณีที่ไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ เจ้าหน้าที่งานประนีประนอมทำบันทึกงดการไกล่เกลี่ยเสนอเลขานุการศาลอุทธรณ์ เพื่อแยกปลิวออกและนำปลิวเก็บเข้าห้องประธาน ศาลอุทธรณ์เพื่อรอจ่ายตามระบบต่อไป

10. กรณีที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จ อาจจะทำโดยการทำสัญญาประนีประนอมยอมความหรือถอนฟ้องอุทธรณ์ หรือถอนคำร้องทุกข์

การทำสัญญาประนีประนอม ยแยกเป็น 2 กรณีคือ

10.1 กรณีที่คู่ความมีทนายความร่างสัญญาประนีประนอม เจ้าหน้าที่จะพิมพ์สัญญาประนีประนอมยอมความ รายงานกระบวนการพิจารณา คำพิพากษตามยอม และช่วยตรวจว่าผู้ที่ทำสัญญาประนีประนอมเป็นผู้มีอำนาจหรือไม่ แล้วจึงเสนอสำนวนให้ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ที่ได้รับมอบหมายตรวจความถูกต้องของสัญญาประนีประนอมยอมความว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

10.2 กรณีที่คู่ความไม่มีทนายความร่างสัญญาประนีประนอมยอมความ ผู้ช่วยผู้พิพากษาที่ได้รับมอบหมายจะทำหน้าที่ร่างสัญญาประนีประนอมยอมความ ให้ตามความประสงค์ของคู่ความ

11. เจ้าหน้าที่งานประนีประนอมตรวจสอบรายชื่อผู้พิพากษาตามเวรสั่งประกัน พร้อมนำสำนวนให้เลขานุการศาลอุทธรณ์เสนอประธานศาลอุทธรณ์หรือผู้พิพากษาที่ได้รับมอบหมาย จ่ายสำนวน

12. นำสำนวนเสนอผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนและองค์คณะเพื่อลงนาม

13. ถ่ายสำเนารายงานกระบวนการพิจารณา สัญญาประนีประนอมยอมความและ คำพิพากษตามยอม เสนอประธานศาลอุทธรณ์ หรือรองประธานศาลอุทธรณ์ หรือประธานแผนกฯ ตรวจสอบและสั่งออกคดีที่ได้รับมอบหมายหรือตรวจคดีที่อยู่ในอำนาจประธานศาลอุทธรณ์ที่จะสั่งออก

14. เจ้าหน้าที่งานประนีประนอมส่งสำนวนให้งานหลังคำพิพากษาออกหมายเลข คดีแดง

15. เมื่อออกหมายเลขคดีแดงแล้วจะนำสำเนารายงานกระบวนการพิจารณาสัญญา ประนีประนอมยอมความและคำพิพากษตามยอมฉบับตรวจ ถ่ายสำเนาเพื่อกลัดคดีในสำนวน ประนีประนอม พร้อมทั้งลงสารบบความ ป.น.แดง

16. เจ้าหน้าที่งานหลังคำพิพากษาออกหมายเลขคดีแดงและลงสารบบคำพิพากษา

17. เจ้าหน้าที่งานส่งสำนวนและคำพิพากษา (ส่วนคำพิพากษา) ดำเนินการส่งสำนวน เอกสารและคำพิพากษาค้นศาลชั้นต้น

หลักเกณฑ์ของคดีที่เข้าสู่การไต่ล่เกลี่ยประนีประนอมของศาลอุทธรณ์ ในคดีแพ่ง และคดีอาญามีดังนี้⁵⁸

คดีแพ่ง

1. คู่ความทั้งสองฝ่ายมีความประสงค์จะประนีประนอมยอมความ
2. คู่ความในคดีจะต้องไม่เป็นหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือองค์กร ของรัฐมีส่วนได้เสีย

3. เป็นคดีที่โจทก์และจำเลยสืบพยานผู้คดีในหลายประเด็น

4. ไม่เป็นคดีที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย

คดีอาญา

1. ไม่มีคู่ความฝ่ายใดเป็นหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจหรือองค์กรของรัฐ

2. เป็นคดีความผิดอันยอมความได้

3. จำเลยไม่ถูกขังระหว่างอุทธรณ์

⁵⁸ ศาลอุทธรณ์ ข (2548). แผนภูมิระบบไต่ล่เกลี่ยในศาลอุทธรณ์. สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2549, จาก

4. เป็นคดีที่คู่ความทั้งสองฝ่ายสืบพยานโดยจำเลยให้การปฏิเสธ
5. ไม่เป็นคดีที่คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายประเภทคดีที่ใกล้เคียง⁵⁹

ความตาย

คดีที่จะดำเนินการเพื่อให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลอุทธรณ์ ได้แก่

1. คดีอาญา
    - 1.1 คดีอาญาซึ่งมีข้อหาความผิดอันยอมความได้ทุกประเภท
    - 1.2 คดีอาญาความผิดต่อแผ่นดิน ดังนี้
      - ก) คดีขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บหรือถึงแก่ความตาย
      - ข) คดีทำร้ายร่างกาย
      - ค) คดีบุกรุก
      - ง) คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ(เฉพาะบางกรณี)
      - จ) คดีฟ้องเท็จ เบิกความเท็จ
      - ฉ) คดีประเภทปลอมเอกสาร
      - ช) คดีลักทรัพย์ (เฉพาะบางกรณี)
      - ซ) คดีรับของโจร
  2. คดีแพ่งทุกคดี เว้นแต่
    - 2.1 คดีที่หน่วยราชการเป็นคู่ความ (เฉพาะบางกรณี)
    - 2.2 คดีที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การหรือขาดนัดพิจารณาการนำคดีเข้าสู่การไกล่เกลี่ย
1. คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายหรือผู้เสียหายในคดีอาญายื่นคำร้องหรือคำแถลงแสดงความประสงค์ขอให้ศาลดำเนินการไกล่เกลี่ย
  2. ศาลมีหนังสือถึงคู่ความเพื่อสอบถามความประสงค์และเชิญชวนให้นำคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย
  3. คู่ความสมัครใจเข้าไกล่เกลี่ย

⁵⁹ งานประณีประนอม ศาลอุทธรณ์. เล่มเดิม.

ผู้ประนีประนอมประจำศาลอุทธรณ์

ผู้พิพากษาคณะใกล้เคียง ที่ปรึกษาในศาลอุทธรณ์ และผู้ประนีประนอมประจำศาลอุทธรณ์

ผลการใกล้เคียงข้อพิพาท

คดีอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้

คู่ความสามารถยุติข้อพิพาทได้โดยการถอนฟ้องหรือถอนคำร้องทุกข์ มีผลทำให้สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องระงับ

คดีอาญาที่เป็นความผิดต่อแผ่นดิน

ผู้เสียหายและจำเลยเกิดความปรองดองกันและกลับไปอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติ โดยจำเลยได้รับผลของคำพิพากษาที่เหมาะสมบนพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

คดีแพ่ง

คู่ความตกลงกันได้โดยทำสัญญาประนีประนอมยอมความ และศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษตามยอม หรือผู้อุทธรณ์ถอนอุทธรณ์โดยไม่มีการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น

3.8.3 ศาลฎีกา

ศาลฎีกาเป็นศาลยุติธรรมชั้นสูงสุด มีเขตอำนาจทั่วราชอาณาจักรมีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายว่าด้วยการฎีกา และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นโดยตรงต่อศาลฎีกาไม่ต้องผ่านศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคตามกฎหมายเฉพาะ เช่น คดีแรงงาน คดีภาษีอากร คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ คดีล้มละลายเกี่ยวกับการฟื้นฟูกิจการ เป็นต้น และคดีที่กฎหมายอื่นบัญญัติให้ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษา รวมทั้งมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดหรือสั่งคำร้องคำขอที่ยื่นต่อศาลฎีกาตามกฎหมาย (พระราชธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23) คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลฎีกาเป็นที่สุด (พระราชธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23)

ศาลฎีกามีเพียงศาลเดียวตั้งอยู่ ณ อาคารเลขที่ 6 ถนนราชดำเนินในแขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ มีองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีประกอบด้วยผู้พิพากษาอย่างน้อย 3 คน (พระราชธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 27) แต่หากคดีใดมีปัญหาสำคัญเมื่อประธานศาลฎีกาเห็นว่าควรให้วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา ประธานศาลฎีกามีอำนาจสั่งให้นำปัญหาดังกล่าวเข้าสู่การวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ หรือเมื่อเป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติเป็นการเฉพาะ

ว่าให้คดีเรื่องใดวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 140 วรรคสอง) ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกาทุกคนซึ่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่ในวันที่มีการจัดประชุมใหญ่ แต่ทั้งนี้ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาทั้งหมด

จะเห็นได้ว่า คดีที่ขึ้นมาสู่ศาลฎีกานั้นศาลชั้นต้นและหรือศาลอุทธรณ์ได้ทำการชี้สองสถาน กำหนดประเด็นการสืบพยานและทำการสืบพยานมาแล้ว การที่จะให้ศาลฎีกาทำการสืบพยานซ้ำอีกก็จะเป็นการเสียเวลาและไม่อาจสะดวกแก่คู่ความ เพราะศาลฎีกามีสถานที่ทำการห่างไกลจากภูมิลำเนาของคู่ความ ต่างจากศาลชั้นต้นที่มีอยู่แทบทุกจังหวัดทั่วประเทศ ดังนั้นการพิจารณาในศาลฎีกาจึงกระทำโดยการพิเคราะห์จากพยานหลักฐานในสำนวนที่ศาลชั้นต้นและหรือศาลอุทธรณ์ส่งมาเท่านั้น อย่างไรก็ตามหากศาลฎีกาเห็นว่าจำเป็นต้องมีพยานหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อให้ข้อเท็จจริงกระจ่างชัดขึ้น ก็อาจมีคำสั่งให้ศาลชั้นต้นในคดีเดิมสืบพยานเพิ่มเติมหรือสืบพยานใหม่ได้แล้วส่งสำนวนมาให้ศาลฎีกาต่อไป⁶⁰

สำหรับกระบวนการไต่ถามในศาลฎีกานั้น ก็มีลักษณะไม่แตกต่างไปจากกระบวนการไต่ถามของศาลอุทธรณ์มากนัก เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ได้เปิดโอกาสให้คู่ความสามารถไต่ถามข้อพิพาทกันได้ในทุกชั้นศาล หากเป็นความประสงค์ของคู่ความทุกฝ่ายก็ให้มีการตกลงประนีประนอมยอมความร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันการไต่ถามในศาลฎีกายังไม่ได้ดำเนินการเต็มรูปแบบเป็นระบบอย่างจริงจัง ขาดการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมให้มีการไต่ถามเกิดขึ้น ทั้งนี้คดีสามารถเข้าสู่สำนวนเป็นคดีไต่ถามของศาลฎีกาได้ 2 วิธี กล่าวคือ วิธีแรกกระทำโดยคู่ความยื่นคำร้องของไต่ถามมาพร้อมกับยื่นฎีกา และวิธีที่สอง คู่ความได้ทำการประนีประนอมยอมความสำเร็จที่ศาลชั้นต้นแล้ว แต่เนื่องจากสำนวนอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ศาลฎีกาเป็นผู้ทำคำพิพากษาตามยอม ก็ให้ส่งสัญญาประนีประนอมยอมความขึ้นมายังศาลฎีการ่วมกับนัดวันไต่ถามที่ศาลฎีกา เมื่อศาลฎีกามีคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความเสร็จสิ้นแล้วก็ดำเนินการส่งไปให้ศาลชั้นต้นอ่านให้คู่ความฟัง

การไต่ถามในศาลฎีกามีข้อแตกต่างจากศาลชั้นต้นในเรื่องของการเป็นความลับของข้อมูลที่ได้จากการไต่ถาม เนื่องจากหากไต่ถามไม่สำเร็จศาลฎีกาก็จะทำการพิจารณาคดีต่อไปตามพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนโดยไม่ต้องมีการสืบพยานใดขึ้นอีก อีกทั้งในศาลแพ่งยังมีการออกกระเปียบภายในของศาลแพ่งเองเพื่อใช้ในการดำเนินการเกี่ยวกับคดีที่มีการไต่ถาม

⁶⁰ จักรพงษ์ เล็กสกุลไชย. (2545). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. หน้า 201.

และมีการตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความขึ้น ซึ่งในศาลฎีกามีได้มีการส่งเสริมสนับสนุนถึงเพียงนี้ ทั้งนี้ในปัจจุบันยังมีนิติกรทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเพียงคนเดียว ทำงานปะปนอยู่กับงานรับฟ้อง

ข้อที่เหมือนกันของศาลชั้นต้นและศาลฎีกา ได้แก่ มีการแยกสำนวนไกล่เกลี่ยออกจากสำนวนคดีหลักและผู้พิพากษาที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยก็จะไม่ใช่ผู้ที่ทำการพิจารณาสำนวนในคดีหลัก

3.9 ผลที่ได้รับจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

การไกล่เกลี่ยนั้นคู่ความประสงค์จะให้ผลเป็นการระงับข้อพิพาทได้ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน⁶¹ ดังนี้

1) คู่ความยอมความกันโดยทำสัญญาประนีประนอมยอมความและศาลมีคำพิพากษาตามยอม เป็นการระงับข้อพิพาทได้ทั้งหมด เพราะคู่ความพอใจในข้อตกลงโดยข้อตกลงนั้นได้พิจารณาไว้ในชั้นไกล่เกลี่ยแล้วว่าตนสามารถปฏิบัติตามได้ ทำให้ไม่ต้องการอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไป ถือเป็น การระงับข้อพิพาทโดยสิ้นเชิง

นอกจากนี้ ผลการไกล่เกลี่ยตามข้อนี้ คู่ความจะตกลงกันในสัญญาประนีประนอมยอมความให้ข้อพิพาทที่มีอยู่ไม่ว่าจะได้ฟ้องเป็นคดีแล้วหรือยังไม่ฟ้อง ซึ่งเป็นข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับประเด็นข้อพิพาทในคดีที่ไกล่เกลี่ยระงับไปด้วยก็ได้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าผลของการไกล่เกลี่ยที่ทำให้คู่ความทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันแล้ว ศาลมีคำพิพากษตามยอมนั้นเป็นการระงับข้อพิพาทที่ดีที่สุด

2) โจทก์ถอนฟ้อง ผลของการไกล่เกลี่ยโดยโจทก์ถอนฟ้องนี้ ถือว่าการไกล่เกลี่ยสำเร็จทั้งหมดเช่นเดียวกัน และน่าจะเป็นความสำเร็จที่มีผลในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีของคู่ความและความสำเร็จในภาพรวมน่าจะมากกว่ากรณีคู่ความยอมความเสียอีก

3) คู่ความรับข้อเท็จจริง กรณีนี้ถือว่าผลการไกล่เกลี่ยสำเร็จเพียงบางส่วน แต่ก็ทำให้คู่ความเข้าใจถึงปัญหาข้อพิพาทและแนวทางการดำเนินคดีของตนต่อไป กับลดขั้นตอนของการพิจารณาคดีด้วยการรับข้อเท็จจริงที่พิพาทกันบางส่วนจนกระทั่งเหลือเพียงเนื้อหาของข้อพิพาทที่แท้จริงเท่านั้นที่ต้องพิจารณาสืบพยานกันต่อไป

⁶¹ โขติช่วง ท้าววงศ์ ข เล่มเดิม. ใน พรพิมล จิรศิริเลิศ. เล่มเดิม. หน้า 48.

อย่างไรก็ดี ในการใกล้เคียงข้อพิพาทในศาลนั้น ผลของการใกล้เคียงอาจจะมีได้ ทั้งประสบผลสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มความทั้งสองฝ่าย ว่าต้องการที่จะใช้วิธีการใกล้เคียงเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลจริงหรือไม่ หรือเพียงต้องการประวิงคดีไว้เท่านั้น

บทที่ 4

วิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคของการใกล้เกลี่ยในศาลฎีกา

ศาลชั้นต้นในประเทศไทยซึ่งรวมถึงศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษต่างๆ ทั่วประเทศนั้นมีจำนวนประมาณไม่ต่ำกว่า 150 ศาล และคดีข้อพิพาทที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลนับวันยังมีแนวโน้มที่จะเพิ่มจำนวนสูงขึ้นอันมีสาเหตุมาจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีคดีเข้าสู่ศาลในอัตราที่สูงขึ้น ทั้งนี้ศาลฎีกาเป็นหน่วยงานที่ได้รับผลกระทบจากกรณีดังกล่าวโดยตรง เนื่องจากศาลฎีกาเป็นศาลยุติธรรมสูงสุดที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาและพิพากษาคดีที่คู่ความซึ่งไม่พอใจในคำตัดสินของศาลล่างได้ส่งสำนวนขึ้นมาให้ทำการวินิจฉัยชี้ขาด

ศาลฎีกามีอยู่เพียงแค่ศาลเดียวแต่ต้องรองรับคดีที่มีการฎีกาขึ้นมาจากศาลล่าง ซึ่งมีจำนวนมาก โดยในปี พ.ศ. 2550 มีคดีความค้างค้ำอยู่ในศาลฎีกาเป็นจำนวนทั้งสิ้น 24,389 คดี ด้วยสาเหตุดังกล่าวจึงต้องมีการหามาตรการอย่างหนึ่งอย่างใดขึ้นมาเพื่อใช้ในการลดปริมาณคดีที่เกิดขึ้น การประนีประนอมยอมความจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่ศาลฎีกาได้นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวซึ่งยังคงดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน

การประนีประนอมยอมความสำหรับวงการกฎหมายสากลนั้นไม่ใช่เรื่องใหม่ ในหลายประเทศได้จัดให้มีการประนีประนอมยอมความเกิดขึ้นซึ่งก็สามารถนำไปใช้ลดปริมาณคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลได้เป็นอย่างดี สำหรับประเทศไทยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ได้ให้อำนาจศาลในการเปรียบเทียบให้คู่ความทำการตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ในทุกชั้นศาล ไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาในคดีนั้นจะได้ดำเนินการไปแล้วเพียงใดก็ตาม โดยความคิดที่นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 มาใช้ในการบริหารงานคดีเกิดขึ้นจากการปรึกษาหารือระหว่างนายประมาณ ชันชื้อ กับที่ปรึกษาศาลฎีกาและผู้พิพากษาที่รับราชการในศาลฎีกา ในขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งประธานศาลฎีกาในช่วงปี พ.ศ. 2538 ทั้งนี้นายประมาณ ชันชื้อได้วางระเบียบว่าด้วยการประนีประนอมยอมความในศาลฎีกาขึ้น โดยให้เหตุผลในการเลือกใช้วิธีการดังกล่าวว่าการประนีประนอมยอมความเป็นกระบวนการที่สำคัญประการหนึ่งในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้คู่ความสามารถตกลงระงับข้อพิพาทกันได้ด้วยความรู้สึกที่ดีต่อกัน ทั้งยังเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายของคู่ความ ศาลฎีกาจึงได้จัดให้มีการดำเนินการเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความเกิดขึ้น โดยตั้งแผนกคดีประนีประนอมยอมความขึ้นในสมัย

นายประมาณ ชันชื้อ โดยให้มีผู้พิพากษาศาลฎีกาที่มีความรู้ความสามารถในการไกล่เกลี่ยซึ่ง
ประธานศาลฎีกาแต่งตั้งอย่างน้อย 15 คน และให้มีผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาเพื่อช่วยงานคดีและทำ
หน้าที่เป็นเลขานุการองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาอย่างน้อย 5 คน กับให้มีหน่วยงานธุรการในศาล
ฎีกาเรียกว่า งานประนีประนอม ประกอบด้วยนิติกรและเจ้าหน้าที่ธุรการตามจำนวนที่เหมาะสมเพื่อ
ปฏิบัติงานธุรการคดี โดยคดีที่จะดำเนินการเพื่อให้มีการประนีประนอมยอมความในศาล ได้แก่

นายประมาณ ชันชื้อ โดยให้มีผู้พิพากษาศาลฎีกาที่มีความรู้ความสามารถในการไต่ถามคดี ซึ่งประธานศาลฎีกาแต่งตั้งอย่างน้อย 15 คน และให้มีผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาเพื่อช่วยงานคดีและทำหน้าที่ เป็นเลขานุการองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาอย่างน้อย 5 คน กับให้มีหน่วยงานธุรการในศาลฎีกา เรียกว่า งานประณีประนอม ประกอบด้วยนิติกรและเจ้าหน้าที่ธุรการตามจำนวนที่เหมาะสม เพื่อปฏิบัติงาน ธุรการคดี โดยคดีที่จะดำเนินการเพื่อให้มีการประณีประนอมยอมความในศาล ได้แก่

1. คดีแพ่งทุกคดี
2. คดีอาญาซึ่งมีข้อหาเฉพาะความผิดต่อส่วนตัว

นอกจากนี้ยังได้กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานการไต่ถามคดีข้อพิพาทในศาลฎีกาไว้ ซึ่งมีแนวทาง ดังต่อไปนี้

1. เมื่อศาลฎีกาได้รับสำนวนคดีจากศาลชั้นต้น และได้ดำเนินการด้านธุรการแล้ว จะส่งสำนวนคดีแพ่งทุกคดีและคดีอาญาซึ่งมีข้อหาเฉพาะความผิดต่อส่วนตัว (ความผิดอันยอมความกันได้) ไปยังงานประณีประนอมเพื่อดำเนินการออกหนังสือถึงคู่ความเพื่อสอบถามความประสงค์ในการประณีประนอมยอมความตามแบบ ป.น.1¹ โดยแนบหนังสือแจ้งความประสงค์จากคู่ความตามแบบ ป.น.2² ไปด้วย

2. เมื่อได้รับแจ้งความประสงค์จากคู่ความทุกฝ่ายว่าจะประณีประนอมยอมความแล้ว นิติกรงานประณีประนอมจะจัดทำสำนวนคดีประณีประนอมขึ้น ประกอบด้วยปกสำนวนคดีประณีประนอมตามแบบ ป.น.3³ หนังสือแจ้งความประสงค์จากคู่ความ บันทึกข้อมูลเพื่อการไต่ถามคดีของผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาตามแบบ ป.น.4⁴ และปกหลัง

3. เมื่อนิติกรจัดทำสำนวนคดีประณีประนอมเสร็จแล้ว จะเสนอผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ดำเนินการบันทึกข้อมูลเพื่อการไต่ถามคดี

4. เมื่อผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาดำเนินการบันทึกข้อมูลเพื่อการไต่ถามคดีเสร็จแล้ว จะเสนอสำนวนคดีประณีประนอมต่อเลขานุการศาลฎีกาเพื่อเสนอประธานศาลฎีกาจ่ายสำนวนให้ผู้พิพากษาศาลฎีกาดำเนินการไต่ถามคดีต่อไป

5. ผู้พิพากษาศาลฎีกาในแผนกคดีประณีประนอมตามลำดับชื่อจะได้รับการจ่ายสำนวนคดีประณีประนอมตามลำดับเลขคดีประณีประนอม แต่ประธานศาลฎีกาอาจพิจารณามอบหมายให้

¹ ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก. หน้า 204-205.

² ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก. หน้า 206.

³ ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก. หน้า 207.

⁴ ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก. หน้า 208.

ผู้พิพากษาศาลฎีกาคนหนึ่งคนใดที่คู่ความทุกฝ่ายในคดีแสดงความประสงค์จะจงให้เป็นผู้ไกล่เกลี่ย ได้รับการจ่ายสำนวนคดีประนีประนอมนั้นก็ได้

6. ผู้พิพากษาศาลฎีกาซึ่งได้รับการจ่ายสำนวนคดีประนีประนอมจะกำหนดวันนัด ประนีประนอม และสั่งให้ดำเนินการออกหนังสือนัดประนีประนอมส่งให้แก่คู่ความ

7. ในกรณีที่คู่ความสามารถตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ ถ้าคู่ความไม่ได้ทำ สัญญาประนีประนอมยอมความมา ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา หรือนิติกรจะยกร่างสัญญา ประนีประนอมยอมความให้เป็นไปตามความประสงค์ของคู่ความ และองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกา จะพิจารณาพิพากษาตามยอมให้เสร็จสิ้นไปในวันนั้น

8. ในกรณีที่คู่ความทุกฝ่ายไม่มาศาลตามนัด หรือคู่ความแต่บางฝ่ายมาศาล หรือคู่ความ ไม่อาจตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาจะบันทึกถึงเหตุแห่งการนั้น และสั่งให้จัดการไกล่เกลี่ยในสำนวนคดีประนีประนอม

9. เมื่อมีคำสั่งให้จัดการไกล่เกลี่ยแล้ว นิติกรงานประนีประนอมจะแยกสำนวนคดี ประนีประนอมเก็บในตู้เก็บเอกสารลับ ลงทะเบียนผลการไกล่เกลี่ย และทำบันทึกเสนอสำนวนคดีนั้น เพื่อเลขานุการศาลฎีกาเสนอประธานศาลฎีกาจ่ายสำนวนคดีนั้นให้องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาอื่น ที่มีได้เป็นองค์คณะในการไกล่เกลี่ยคดีนั้นพิจารณาพิพากษาต่อไป

10. ในกรณีที่มิมีคำสั่งให้จัดการไกล่เกลี่ยแล้ว ไม่ว่าคดีนั้นจะอยู่ในระหว่างการพิจารณา พิพากษาของศาลฎีกาหรือชั้นตอนใด ก่อนศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาของศาลฎีกา หากคู่ความทุกฝ่าย ในคดีนั้นร่วมกันแถลงขอให้มีการประนีประนอมยอมความ ก็จะส่งสำนวนคดีนั้นไปเพื่อดำเนินการ ประนีประนอมยอมความ

เนื่องจากข้อมูลทางสถิติเกี่ยวกับงานคดีไกล่เกลี่ยของศาลฎีกามีไม่มากนัก ผู้วิจัยได้ศึกษา ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องและมีประสบการณ์ในด้านนี้ประกอบการวิจัยด้วย ทั้งนี้พบว่า หลังจากที่นายประมาธ ชันชื้อได้วางระเบียบว่าด้วยการประนีประนอมยอมความในศาลฎีกา โดยจัดให้มีแผนกคดีประนีประนอมยอมความขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2538 ถัดมาในสมัย ของนายศักดิ์ดา โภกขมรรคกุล ที่ดำรงตำแหน่งประธานศาลฎีกาต่อจากนายประมาธ ชันชื้อ ได้มีการเร่งรัด การพิจารณา พร้อมกันกับการไกล่เกลี่ยคดีความที่พิพาท ส่งผลให้มีคดีเสร็จไปจากศาลฎีกาอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้คงเหลือเป็นคดีที่ค้างอยู่เพียงแค่ 870 คดีเท่านั้น

หลังจากยุคนายศักดิ์ดา โภกขมรรคกุล เป็นประธานศาลฎีกาพบว่า ไม่มีนโยบายในการไกล่เกลี่ย ที่เป็นรูปธรรมเกิดขึ้น แต่พอจะทราบได้ว่ายังคงมีงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดำเนินการอยู่ตลอดมา ซึ่งจากหลักฐานที่พบคือรายงานสถิติคดีแพ่งและคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาและที่เสร็จสิ้น ไปจากศาลฎีกา ประจำปี พ.ศ. 2547 ได้ระบุแต่เพียงตัวเลขของคดีที่ศาลฎีกาทำการไกล่เกลี่ยสำเร็จ

เพียงแค่นั้น จนถึงสมัยของนายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ ดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลฎีกาในช่วงปี พ.ศ. 2544-พ.ศ. 2546 ได้มีแนวความคิดที่จะให้มีการบริหารงานจัดการคดีโดยศึกษาจากการบริหารงานคดีในประเทศสิงคโปร์ ซึ่งก็ได้สนับสนุนการแก้ปัญหาคดีความที่ค้างพิจารณาด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยแต่อย่างใด

ในสมัยนายสุภชัย ภูงาม ดำรงตำแหน่งประธานศาลฎีกาในช่วงปี พ.ศ. 2546 – พ.ศ. 2547 ได้กล่าวถึงเป้าหมายการบริหารงานคดีในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาระบบงานศาลยุติธรรมเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพไว้คือ ให้มีการส่งเสริมพัฒนาระบบกระบวนการไกล่เกลี่ยและอนุญาโตตุลาการให้มีประสิทธิภาพ และให้ศาลนำไปใช้เป็นมาตรการระงับข้อพิพาทที่สำคัญในการสนับสนุนการพิจารณาคดีต่อเนื่อง และลดประมาณคดีได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงการศึกษาความเป็นไปได้ของการนำกระบวนการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอื่นมาบังคับใช้ แต่เมื่อพิจารณาจากสถิติคดีที่เสร็จสิ้นการพิจารณาในศาลฎีกาด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยแล้ว พบว่า ในสมัยของนายสุภชัย ภูงาม ก็ได้มีการส่งเสริมให้มีการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยเกิดขึ้นในศาลฎีกาอย่างจริงจังอีกเช่นกัน

ในส่วน of นายชาญชัย ลิขิตจิตถะ นั้นมีนโยบายมุ่งเน้นการบริหารงานคดีไปยังศาลล่างเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ได้มีได้ลดละที่จะค้นหาแนวทางที่จะนำมาใช้แก้ไขปัญหาคดีความที่ค้างค้ำในศาลฎีกาด้วย โดยในสมัยที่นายชาญชัยดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลฎีกาได้มีการนำร่องให้มีนิติกรพิเศษขึ้นมากร่างในคดีที่ไม่ซับซ้อนยุ่งยาก ซึ่งเมื่อนิติกรดังกล่าวกร่างเสร็จก็จะเสนอผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาทำการตรวจร่าง และผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาก็จะเสนอสำนวนคดีดังกล่าวไปยังผู้พิพากษาศาลฎีกาเจ้าของสำนวนทำการตรวจร่างและมีคำพิพากษาต่อไป ซึ่งโครงการนำร่องดังกล่าวเป็นผลสำเร็จและเป็นที่พอใจในระดับหนึ่งแต่ก็ได้ทำให้ปัญหาคดีความที่ค้างค้ำอยู่ในศาลฎีกาหมดไปจากศาลเสียทีเดียว ทั้งนี้ในสมัยของนายชาญชัย ลิขิตจิตถะ นี้ก็ได้มีนโยบายสนับสนุนหรือส่งเสริมให้มีการระงับข้อพิพาทในศาลฎีกาด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยให้เป็นรูปธรรมดังเช่นที่เกิดขึ้นในสมัยของนายประมาธ ชาญชื้อแต่อย่างใด

ในยุคของนายปัญญา ถนอมรอด ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลฎีกาคนปัจจุบันมีนโยบายการบริหารงานยุติธรรม คือ ให้มีมาตรการที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเร่งรัดการพิจารณาพิพากษาคดีในแต่ละชั้นศาลให้แล้วเสร็จโดยเร็วและเป็นธรรมเพื่ออำนวยความสะดวกและสร้างความสงบสุขให้แก่สังคมประชาชนโดยเร็ว ทั้งนี้ผู้วิจัยทราบมาว่า นายปัญญา ถนอมรอด มีแนวความคิดที่จะจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งขณะนี้กำลังดำเนินการอยู่

ผู้วิจัยได้สรุปและทำการวิเคราะห์ในปัญหาที่เกี่ยวข้องกับงาน ไกล่เกลี่ยดังนี้ คือ

4.1 ระเบียบว่าด้วยการประนีประนอมยอมความในศาลฎีกา

ระเบียบดังกล่าวนี้มีผลใช้บังคับในวันที่ 1 มกราคม 2538 ในสมัยของนายประมาธ ชันชื้อ ดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลฎีกา เพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการกำหนดหน้าที่และจำนวนผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานไกล่เกลี่ยในศาลฎีกา เนื้อหาในระเบียบได้กล่าวถึงการแต่งตั้งผู้พิพากษางานไกล่เกลี่ยจำนวน 15 คน และผู้ช่วยผู้พิพากษา จำนวนอย่างน้อย 5 คน กับให้มีหน่วยงานด้านธุรการที่ใช้ชื่อว่า งานประนีประนอม เพื่อปฏิบัติงานธุรการคดี และยังได้กล่าวถึงขั้นตอนในการปฏิบัติการในส่วน ของงานไกล่เกลี่ยไว้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับขั้นตอนในการดำเนินการไกล่เกลี่ย และสำนวนการไกล่เกลี่ยยังคงมีดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะนำมาใช้เป็นแนวทาง ในการปรับปรุงเสียใหม่ เพื่อให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน ยกตัวอย่างเช่น มีการกำหนดว่า เอกสารที่จะนำเข้าสู่สำนวนการไกล่เกลี่ยควรมีอะไรบ้าง เช่น หากคู่ความยื่นคำร้องเองก็ให้มีการแนบ บัตรประจำตัวประชาชนเพื่อตรวจสอบว่าเป็นคู่ความในคดีจริงหรือไม่ หรือหากทนายความยื่นคำร้อง แทนก็ให้มีใบแต่งตั้งทนายความแนบเข้ามาด้วยกันกับสำเนาคำฟ้องหรือคำให้การ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่ การลดขั้นตอนของงานเลขานุการที่จะตรวจดูเอกสารดังกล่าวจากสำนวน และควรกำหนดประเภท ของคดีที่สามารถไกล่เกลี่ยได้โดยทำเป็นมาตรการบังคับให้คู่กรณีที่ถูกเข้ามายังศาลฎีกาต้องทำ การเจรจาไกล่เกลี่ยก่อนที่จะเสนอจ่ายสำนวนปกติให้ผู้พิพากษาศาลฎีกาตัดสิน ทั้งนี้ประเภทของคดีอาจ พิจารณาจากคดีแพ่งที่ขึ้นมาสู่ศาลฎีกาโดยมีคู่ความรายเดียวกันฟ้องเข้ามาหลายคดี คดีแรงงาน คดีอาญาที่เป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินจำนวนเล็กน้อย คดีที่มีข้อหาสูงสุดและค้างพิจารณาในแต่ละปี ซึ่งประเภทของคดีนี้อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมเพื่อใช้ในการลดปริมาณคดีในศาลฎีกา เป็นต้น

4.2 สาเหตุที่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่ได้รับความนิยมเหมือนในอดีต มีดังนี้

4.2.1 ผู้บริหารงานคดีของศาลยุติธรรมไม่มีนโยบายส่งเสริมให้มีการระงับข้อพิพาท ด้วยวิธีการประนีประนอมในศาลฎีกาให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจาก

หลังจากที่นายประมาธ ชันชื้อ ได้วางระเบียบว่าด้วยการประนีประนอมยอมความ ในศาลฎีกาไว้อย่างชัดเจนแล้ว นายศักดา โมกขมรรคกุล ได้นำการไกล่เกลี่ยมาใช้ควบคู่กับการเร่งรัด พิจารณาคดีในศาลฎีกา จนประสบความสำเร็จในการลดปัญหาคดีความค้างคั่ง กล่าวคือ สิ้นเดือน

กรกฎาคม พ.ศ. 2541 คงมีคดีค้างพิจารณาอยู่ในศาลฎีกาเพียงประมาณ 870 คดีเท่านั้น ทำให้นโยบายของประธานศาลฎีกาในยุคต่อๆ มามีได้มีนโยบายที่มุ่งส่งเสริมการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากในสมัยของ นายศักดิ์ โมกขมรรคกุลมีปริมาณคดีค้างอยู่ในศาลฎีกาน้อยมาก จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องนำงบประมาณไปใช้ส่งเสริมงานไกล่เกลี่ยขึ้นมาแก้ไขปัญหาดังกล่าวอีก แต่ก็ไม่ปรากฏว่ามีการยกเลิกงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแต่อย่างใด ซึ่งงานไกล่เกลี่ยก็ยังคงดำเนินการสืบเนื่องต่อมาจนถึงปัจจุบันแต่ว่าไม่ได้รับความนิยมนักดังเช่นในอดีต เหตุผลก็คือ นโยบายของประธานศาลฎีกาในยุคหลังๆ ไม่มีการรณรงค์ให้ใช้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาลดปริมาณคดีความที่ค้างพิจารณาเหมือนดังเช่นในอดีต

และจากประสบการณ์ที่ผู้วิจัยได้ปฏิบัติงานในศาลฎีกาพบว่า ในสมัยที่ นายชาญชัย ลิขิตจิตตะ เป็นประธานศาลฎีกามีนโยบายมุ่งเน้นการบริหารงานคดีในศาลล่างเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็มิได้ลดละที่จะค้นหาแนวทางที่จะนำมาใช้แก้ไขปัญหาคดีความที่ค้างค้างในศาลฎีกาด้วย โดยในสมัยที่นายชาญชัยดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลฎีกาได้มีการนำร่องให้มีนิติกรพิเศษขึ้นมาช่วยในคดีที่ไม่ซับซ้อนยุ่งยาก ซึ่งเมื่อนิติกรดังกล่าวช่วยเสร็จก็จะเสนอผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาทำการตรวจร่าง และผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาก็จะเสนอสำนวนคดีดังกล่าวไปยังผู้พิพากษาศาลฎีกาเจ้าของสำนวนทำการตรวจร่างและมีคำพิพากษาต่อไป ซึ่งโครงการนำร่องดังกล่าวเป็นผลสำเร็จและเป็นที่พอใจในระดับหนึ่งแต่ก็มิได้ทำให้ปัญหาคดีความที่ค้างค้างอยู่ในศาลฎีกาหมดไปจากศาลเสียทีเดียว ทั้งนี้ในสมัยของนายชาญชัย ลิขิตจิตตะ นี้ก็ได้มีนโยบายสนับสนุนหรือส่งเสริมให้มีการระงับข้อพิพาทในศาลฎีกาด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยให้เป็นรูปธรรมดังเช่นที่เกิดขึ้นในสมัยของ นายประมาธ ชันชื้อ เช่นกัน

โดยเหตุที่ผู้บริหารศาลยุติธรรมไม่มีการกำหนดกรอบแนวนโยบายที่จะให้มีการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลฎีกาเกิดขึ้นอย่างชัดเจน ทำให้แนวทางในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับงานไกล่เกลี่ยดำเนินการไปอย่างไม่เป็นระบบระเบียบ อาทิเช่น ไม่มีการจัดทำสารบบสำนวนไกล่เกลี่ยในศาลฎีกาเหมือนดังที่ได้ทำขึ้นในสำนวนคดีหลักที่ฎีกาขึ้นมา ทั้งนี้คงมีแต่เพียงบันทึกของเจ้าหน้าที่ที่ไต่บันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับสำนวนที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยไว้เท่านั้น และจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นิติกรผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในช่วงปี พ.ศ. 2543-2548 ได้กล่าวว่าก่อนหน้าที่ผู้ให้สัมภาษณ์จะเข้ามาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและในปัจจุบันคงมีนิติกรที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยอยู่เพียงแ่คนเดียวเท่านั้น

ปัจจุบันในยุคของ นายปัญญา ถนอมรอด ดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลฎีกา ได้กำหนดนโยบายในด้านการอำนวยความสะดวกโดยส่งเสริมพัฒนาระบบการอำนวยความสะดวกทางเลือกเพื่อสนับสนุนการระงับข้อพิพาทด้วยหลักความสมานฉันท์และสันติวิธี อันได้แก่ การอนุญาโตตุลาการ ระบบไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาททั้งในศาลและนอกศาล ทั้งนี้ผู้ที่มีบทบาทในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ประกอบด้วยบุคคล 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกได้แก่ ผู้บริหารศาล ไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษาหัวหน้าศาล อธิบดี หรือประธานศาลต่างๆ โดยท่านเหล่านี้จะต้องพิจารณา และนำระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ไปใช้ให้เป็นรูปธรรมเกิดขึ้น เนื่องจากมีประโยชน์อย่างยิ่งในการลดปัญหาคดีความค้างค้ำพิจารณาในศาลซึ่งนับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น ถือเป็นหน้าที่ของศาลยุติธรรมที่จะแก้ไขปัญหเหล่านี้และได้ให้ความสำคัญมาโดยตลอด บุคคลกลุ่มที่สองได้แก่ ผู้พิพากษา แม้ว่าในปัจจุบันจะมีผู้ประนีประนอมที่เป็นบุคคลภายนอกมาช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แต่บทบาทของผู้พิพากษาที่มีต่อการไกล่เกลี่ยก็ยังคงมีความสำคัญอย่างมากเช่นกัน เนื่องจากผู้พิพากษาล้วนแต่เป็นผู้มีประสบการณ์ในการพิจารณาพิพากษาคดี ย่อมต้องเข้าใจในประเด็นข้อพิพาทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในคดีแต่ละประเภทได้เป็นอย่างดี พร้อมกับมีความสามารถในการเสนอทางออกที่ดีให้แก่คู่ความได้ ซึ่งคู่ความก็ให้ความเชื่อถือในตัวผู้พิพากษาในฐานะที่เป็นผู้ที่มีความยุติธรรม ซื่อสัตย์สุจริตและมีความเป็นกลาง สำหรับบุคคลกลุ่มที่สาม ได้แก่ ผู้ประนีประนอมซึ่งเป็นบุคคลภายนอก ซึ่งได้เสียสละทั้งเวลาและแรงกายมาร่วมงานกับศาลยุติธรรมในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในอีกรูปแบบหนึ่ง และในปัจจุบันนี้ประธานศาลฎีกาก็ยังได้มีการวางแผน และดำเนินการในการจัดให้มีศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้เกิดขึ้นในศาลฎีกาอย่างเป็นทางการเพื่อนำมาใช้ในการลดคดีความที่ค้างค้ำอยู่ในศาลฎีกาให้เป็นผลสำเร็จอีกด้วย ซึ่งน่าจะเป็นผลสำเร็จในเร็ววันนี้

4.2.2 การขาดการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่ยื่นฎีกาเข้าใจถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากกระบวนการไกล่เกลี่ย ตลอดจนขาดบุคลากรที่คอยแนะนำให้คู่ความเข้าใจถึงขั้นตอนในการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลฎีกา

ปัญหาดังกล่าวนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ผู้บริหารไม่มีนโยบายส่งเสริมให้มีการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยเกิดขึ้นในศาลฎีกา ทั้งนี้ศาลฎีกาเองก็ไม่เคยมีการณรงค์หรือส่งเสริมให้คู่ความหันมายุติคดีด้วยการไกล่เกลี่ย และไม่เคยมีการประชาสัมพันธ์ถึงข้อดีและประโยชน์ที่คู่ความได้รับจากการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยเกิดขึ้นในศาลฎีกาเหมือนดังที่ปรากฏในศาลชั้นต้น รวมถึงไม่มีการชี้แจงให้เห็นว่าขั้นตอนในการขอไกล่เกลี่ยในศาลฎีกาไม่ยุ่งยากซับซ้อนแต่อย่างใด เป็นผลทำให้คู่ความไม่สามารถรับรู้ถึงการมีอยู่ของงานไกล่เกลี่ยในศาลฎีกาได้ ทั้งนี้คู่ความอาจทราบข้อมูลอย่างคร่าวๆ จากการประชาสัมพันธ์ของงานไกล่เกลี่ยในศาลชั้นต้นว่า สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ในทุกชั้นศาลเพียงแค่นี้เท่านั้น

4.3 อุปสรรคของการไถ่เกี้ยข้อพิพาทในศาลฎีกา

4.3.1 การที่สังคมเปลี่ยนแปลงไปทำให้ลักษณะของคดีมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ซึ่งทำให้ไม่สามารถนำวิธีการประนีประนอมยอมความมาใช้ในการระงับข้อพิพาทในคดีบางประเภทได้

4.3.2 คู่กรณีฝ่ายที่ชนะคดีมาแล้วในศาลล่างถึง 2 ศาลยอมไม่ประสงค์ที่จะทำการไถ่เกี้ยกัน เพราะเห็นว่าได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาจนถึงศาลสูงสุดแล้ว

4.3.3 เนื่องจากการไถ่เกี้ยจะต้องเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ดังนั้นหากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ประสงค์ที่จะให้มีการไถ่เกี้ย การไถ่เกี้ยข้อพิพาทก็จะเกิดขึ้นไม่ได้

4.3.4 ศาลฎีกามีได้นำระเบียบว่าด้วยการประนีประนอมยอมความในศาลฎีกาของนายประมาธ ชาญชื้อ มาใช้ปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยในปัจจุบันงานไถ่เกี้ยของศาลฎีกาคงมีเพียงเจ้าหน้าที่ธุรการ 1 คน กับผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาที่ร่วมกันทำหน้าที่ประสานงานกันเพียง 2 ท่านเท่านั้น

4.3.5 จากสถิติการไถ่เกี้ยในศาลฎีกาที่เสร็จสิ้นแล้วส่วนใหญ่ พบว่า คู่กรณีได้มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันมาแล้วที่ศาลชั้นต้น ทั้งนี้คู่กรณีเพียงแค่นำข้อตกลงในสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวมาให้ผู้พิพากษาศาลฎีกาทำคำพิพากษาตามสัญญายอมให้

4.4 ปัญหาที่มีผลกระทบต่อกรไถ่เกี้ย

4.4.1 คดีที่ทำการไถ่เกี้ยสำเร็จเรื่องหนึ่งพบว่าผลของการไถ่เกี้ยที่ระบุให้โจทก์ตกลงขายที่ดินให้แก่จำเลยเป็นเงิน 1,500,000 บาท และให้จำเลยชำระราคาบางส่วน โดยส่วนที่เหลือจะชำระในวันโอนกรรมสิทธิ์ หากผิคนัดให้โจทก์มีสิทธิเลิกสัญญา ให้ริบมัดจำและเบี้ยปรับ การชำระค่าที่ดินที่เหลือในวันโอนกรรมสิทธิ์ มีผลทำให้สัญญามีสภาพบังคับ ซึ่งหากจำเลยผิคนัดแล้วจะให้สิทธิโจทก์ที่จะเลิกสัญญา เรียกเบี้ยปรับและริบมัดจำ ส่งผลทำให้ข้อพิพาทคดีนี้จะกลับขึ้นมาสู่ศาลฎีกาใหม่ได้

4.4.2 จากสถิติที่ได้ในปี พ.ศ.2547 พบว่าในคดีแพ่งที่มีข้อหาสูงสุดที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลฎีกา 5 อันดับ จำนวน 4,943 เรื่อง คือ ยืม คำประกัน จำนอง ขับไล่ และที่ดิน และข้อหาที่สูงที่สุด 5 อันดับ ในคดีอาญา จำนวน 9,816 เรื่อง คือ พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เชืคฯ ความผิดต่อชีวิต ความผิดตาม พ.ร.บ.อาวุธปืน ความผิดฐานลักทรัพย์ ความผิดต่อร่างกาย เมื่อเทียบกับจำนวนคดีที่ทำการไถ่เกี้ยสำเร็จในปีดังกล่าว ซึ่งมีเพียง 25 เรื่อง โดยคิดเป็นคดีแพ่ง 12 เรื่อง คดีทรัพย์สินฯ 1 เรื่อง คดีแรงงาน 12 เรื่อง จะเห็นได้ว่าคดีที่ทำการไถ่เกี้ยสำเร็จนั้นน้อยมาก

เมื่อเทียบกับจำนวนคดีแพ่งและคดีอาญาที่มีข้อหาสูงสุดในปีดังกล่าว อีกทั้งไม่มีคดีอาญาที่เสร็จสิ้นไปจากศาลฎีกาด้วยการไกล่เกลี่ยเลย ทั้งนี้คดีอาญาที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลฎีกาจำนวนสูงสุด ทั้ง 5 อันดับนี้ มีทั้งความผิดอันยอมความได้ และคดีความผิดต่อแผ่นดิน ที่คู่กรณีไม่สามารถที่จะยอมความได้ แต่ก็ไม่ปรากฏว่าคู่ความในคดีอาญาประเภทความผิดอันยอมความได้ทำการประนีประนอมยอมความเพื่อให้คดีของตนเสร็จสิ้นไปแต่อย่างใด และจากสถิติในปีดังกล่าวยังพบอีกว่าคดีแรงงานมีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันมากที่สุด

4.4.3 จากสถิติ ปี พ.ศ. 2548 และ พ.ศ. 2549 การประนีประนอมยอมความที่ทำให้คดีเสร็จสิ้นไปจากศาลฎีกาส่วนใหญ่หรือเรียกได้ว่าเกือบทั้งสิ้น เป็นคดีที่ได้มีการตกลงกัน โดยเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความกันในศาลชั้นต้นมาก่อนแล้วจึงนำมาทำคำพิพากษาที่ศาลฎีกา ซึ่งจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านไกล่เกลี่ยได้ให้ข้อมูลถึงเรื่องดังกล่าวนี้ว่า เมื่อคู่ความยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยผู้ให้สัมภาษณ์ก็จะแนะนำให้ไปทำความตกลงกันมา เพื่อให้ทราบในเบื้องต้นว่าการทำยอมดังกล่าวได้กำหนดเนื้อหาไว้อย่างไรเพื่อนำไปตรวจสอบว่าเป็นการทำยอมกันในประเด็นที่ได้มีการยื่นคำฟ้องและคำให้การไว้หรือไม่ ต่อมาจึงกำหนดวันนัดพิจารณาเพื่อให้คู่ความตรวจสอบข้อความในสัญญากันอีกครั้งก่อนที่จะมีคำพิพากษา ซึ่งหากคู่ความไม่สามารถตกลงกันได้นอกศาลแล้วศาลฎีกาก็จะนัดคู่ความมาเพื่อให้มาตกลงกันในศาล ทำให้เกิดปัญหาว่าเมื่อตกลงกันนอกศาลฎีกาไม่ได้แล้วคู่ความมักจะไม่นำมาทำความตกลงกันในศาล ทั้งนี้เนื่องจากการไกล่เกลี่ยเป็นแนวทางระงับข้อพิพาทที่ตั้งอยู่บนความสมัครใจของคู่ความทั้งสองฝ่าย เมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ประสงค์ที่จะตกลงระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการดังกล่าว การไกล่เกลี่ยก็อาจเกิดขึ้นได้ จึงควรกำหนดให้เป็นมาตรการบังคับในเบื้องต้นมาก่อนว่า เมื่อมีการยื่นฎีกาเข้าสู่ศาลฎีกาแล้วควรกำหนดวันนัดให้คู่ความในคดีซึ่งเป็นโจทก์และจำเลยโดยตรงได้มีโอกาสพบหน้ากันเพื่อเจ้าหน้าที่ศาลจะได้มีโอกาสชี้แจงถึงข้อดีที่ได้รับจากการไกล่เกลี่ยเพื่อให้คู่ความพิจารณาว่าคดีของตนสมควรที่จะทำการไกล่เกลี่ยหรือไม่ ซึ่งถ้าหากคู่ความตกลงที่จะทำการไกล่เกลี่ย ก็ให้เจ้าหน้าที่ทำข้อตกลงในเบื้องต้นเพื่อทำการตรวจสอบว่าสัญญายอมตรงกับประเด็นในคำฟ้องและคำให้การหรือไม่ในเบื้องต้นก่อนพร้อมกันนี้ก็ให้กำหนดวันนัดพิจารณาขึ้นมาอีกครั้ง หรือถ้าหากมีความพร้อมที่จะทำยอมในขณะนั้น (ซึ่งผู้วิจัยหมายความว่า ถ้าหากมีศูนย์ไกล่เกลี่ยและมืองค์คณะไกล่เกลี่ยอย่างเป็นทางการขึ้นมาแล้ว) ก็สามารถที่จะตกลงทำยอมกันได้ในขณะที่นั้นทันที แต่ถ้าหากคู่ความยังยืนยันที่จะไม่ทำยอม ก็ไม่สามารถที่จะไปบังคับคู่ความได้ ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าการพูดคุยกับคู่ความโดยตรงน่าจะมีแนวโน้มที่คู่ความจะคล้อยตามผู้พูดมากกว่าที่จะมีการติดต่อกันทางไปรษณีย์หรือทางโทรศัพท์ ในกรณีเช่นนี้ เจ้าหน้าที่ผู้ทำการไกล่เกลี่ยดังกล่าวจะต้องมีทักษะในการโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟังให้คล้อยตามพอสมควร จึงจะทำให้เกิดการประนีประนอมในศาลฎีกาขึ้นอย่างแท้จริงได้

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากการศึกษาพบว่า ในแต่ละปีมีปริมาณคดีขึ้นมาสู่ศาลฎีกาเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง นับจาก พ.ศ. 2547 มีคดีค้างพิจารณา 16,634 คดี พ.ศ. 2548 มีคดีค้างพิจารณา 20,534 คดี และ พ.ศ. 2549 มีคดีค้างพิจารณาอยู่ 24,389 คดี (ข้อมูล ณ ธันวาคม 2549)¹ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างปริมาณคดีที่ขึ้นมาสู่ศาลฎีกาและอยู่ในระหว่างการพิจารณา กับจำนวนผู้พิพากษาในศาลฎีกา² จะเห็นได้ว่าระหว่างปริมาณคดีที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นกับอัตรากำลังของบุคลากรเป็นสัดส่วนที่ไม่สมดุลกัน และภาวการณ์ของคดีที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้ผู้พิพากษาแต่ละท่านต้องแบกรับภาระการพิจารณาคดีมากขึ้น ซึ่งแม้จะปฏิบัติหน้าที่โดยเต็มกำลังแล้วก็ยังไม่อาจพิจารณาพิพากษาคดีให้ลุล่วงตามปริมาณคดีความที่เพิ่มมากขึ้นได้

อย่างไรก็ตาม ศาลยุติธรรมไม่อาจเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาให้สอดคล้องกับปริมาณคดีที่เพิ่มขึ้นได้ รวมทั้งวิธีการดำเนินคดีในศาลรูปแบบเดิมก็ไม่อาจรองรับปัญหาในเรื่องประเภทของข้อพิพาทที่เปลี่ยนแปลงไปได้ทัน จึงส่งผลให้เกิดปัญหาคดีชั้นศาลและคดีล่าช้าในปัจจุบัน

การนำเอาวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในศาลฎีกา (Supreme Court Annexed Conciliation) จึงเป็นทางเลือกหนึ่งนอกจากการพิจารณาคดีโดยปกติซึ่งสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานคดี เป็นผลให้การดำเนินคดีเสร็จสิ้นไปได้โดยความรวดเร็ว และยังไม่ให้เกิดความพอใจแก่คู่ความที่มีส่วนในการรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกันด้วย

¹ ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก, หน้า 190-191.

² ผู้พิพากษาศาลฎีกามี 75 ท่านโดยแบ่งเป็น 25 องค์คณะฯ ละ 3 คน แต่ละคณะ จะประกอบด้วยผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา 1 ท่านและผู้พิพากษาศาลฎีกา 2 ท่าน (ซึ่งโควต้าของผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา คือ เดือนละ 6 เรื่อง และ โควต้าของผู้พิพากษาศาลฎีกาคือ เดือนละ 8 เรื่อง เท่ากับ 1 ปี ผู้พิพากษาศาลฎีกาจะต้องทำคำพิพากษาให้เสร็จอย่างน้อย 6,600 เรื่อง)

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2538 นายประมาธ ชันซื่อ ประธานสภาสภา ได้มีนโยบายให้ความสำคัญแก่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล โดยมีการจัดโครงการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลฎีกา และดำเนินการไกล่เกลี่ยคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา ทั้งนี้ได้มีการออกระเบียบว่าด้วยการประนีประนอมยอมความในศาลฎีกา³ และคำแนะนำของประธานสภาสภาเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ พ.ศ. 2539⁴ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานไกล่เกลี่ยในศาลฎีกา โดยมีสาระสำคัญ คือ

1. ให้จัดตั้งแผนกคดีประนีประนอมขึ้นในศาลฎีกา โดยให้มีผู้พิพากษาศาลฎีกาที่มีความรู้ความสามารถในการไกล่เกลี่ยอย่างน้อย 15 คน ให้มีผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาเพื่อช่วยงานคดีอย่างน้อย 5 คน และให้มีหน่วยงานธุรการ เรียกว่า งานประนีประนอม ประกอบด้วยนิติกรและเจ้าหน้าที่ธุรการตามจำนวนที่เหมาะสม
2. ประเภทคดีที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ย ได้แก่ คดีแพ่งทุกคดี และคดีอาญา ซึ่งมีข้อหาเฉพาะความผิดต่อส่วนตัว (ความผิดอันยอมความกันได้)
3. เมื่อศาลฎีกาได้รับสำนวนคดีจากศาลชั้นต้นมาแล้ว ให้ส่งคดีดังกล่าวตามข้อ 2 ไปยังงานประนีประนอม เพื่อออกหนังสือถึงคู่ความเพื่อสอบถามความประสงค์จากคู่ความ
4. เมื่อได้รับแจ้งจากคู่ความว่าประสงค์จะประนีประนอมยอมความกันแล้ว ก็จะมีการจัดทำสำนวนคดีประนีประนอมแยกออกมา

ในสมัยของนายศักดา โมกขมรรคกุล ได้นำการไกล่เกลี่ยมาใช้ควบคู่กับการเร่งรัดพิจารณาคดีในศาลฎีกา จนประสบความสำเร็จในการลดปัญหาคดีความค้างค้ำ กล่าวคือ สิ้นเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2541 คงมีคดีค้างพิจารณาอยู่ในศาลฎีกาเพียงประมาณ 870 คดีเท่านั้น ทำให้นโยบายของประธานสภาสภาในยุคต่อๆ มาได้มีนโยบายที่มุ่งส่งเสริมการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยเป็นเหตุให้คดีที่เข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยลดน้อยลงไป บุคลากร สถานที่ และเครื่องมือต่างๆ ที่เคยจัดไว้สำหรับงานไกล่เกลี่ยจึงถูกนำไปใช้งานอื่น จนถึงปัจจุบันการไกล่เกลี่ยในศาลฎีกา ได้ลดบทบาทลงไปอย่างมาก เห็นได้จาก สถิติการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางอาญาในศาลฎีกา พ.ศ. 2548-2549⁵ พบว่ามีคดีที่เข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยเพียงเดือนละ 1-2 เรื่อง และสถิติการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่งในศาลฎีกา พ.ศ. 2547-2549⁶ พบว่ามีคดีแพ่งที่เข้าสู่ศาลฎีกาเฉลี่ยประมาณเดือนละ 200 เรื่อง แต่มีคดีที่เข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยเพียงเดือนละ 15 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 7.5 เท่านั้น

³ ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก. หน้า 191-203.

⁴ ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก. หน้า 173-174.

⁵ ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก. หน้า 198-199.

⁶ ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก. หน้า 196-197.

คดีแพ่งที่เข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยในศาลฎีกาใน พ.ศ. 2547-2549 มีทั้งสิ้น 425 เรื่อง สามารถไกล่เกลี่ยได้สำเร็จ 74 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 17.41 ไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้สำเร็จเพียง 2 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 0.47 คดีที่เสร็จไปโดยการถอนฟ้องและยอมความ 72 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 16.94 จำนวนทุนทรัพย์ที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จทั้งสิ้น 2,888,280,177 บาท

ผู้วิจัยเห็นว่าวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานคดีที่นับว่ามีบทบาทสำคัญในการนำมาปรับใช้ในศาลฎีกา ในฐานะที่เป็นทางเลือกหนึ่งของการระงับข้อพิพาท นอกจากการพิจารณาคดีในศาลตามปกติ ซึ่งควรได้รับการส่งเสริมให้นำมาใช้มากขึ้นในแต่ละประเภทของคดี เนื่องจากในอดีตได้เคยนำมาใช้จนประสบความสำเร็จมาแล้ว นอกจากนั้นควรมีแนวทางกำหนดคดีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ชัดเจนและเป็นแนวทางเดียวกันเพื่อจะได้ใช้เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติของศาลทุกศาลได้ด้วย ดังนั้น การนำเอาวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในศาลจึงนับว่าเป็นประโยชน์ในการช่วยลดปริมาณคดีในศาลฎีกาให้น้อยลงได้

และจากการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้พิพากษาในศาลฎีกา กลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 ท่าน สรุปได้ว่า ผู้พิพากษากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 85 เห็นด้วยว่าควรมีการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยในศาลฎีกา ร้อยละ 10 ไม่เห็นด้วยกับการปรับปรุงพัฒนาการไกล่เกลี่ยในศาลฎีกา และร้อยละ 5 ไม่แสดงความคิดเห็น

ผู้พิพากษาร้อยละ 70 เห็นด้วยว่าการไกล่เกลี่ยในศาลฎีกามีส่วนช่วยในการลดปริมาณคดี ร้อยละ 25 เห็นว่าการไกล่เกลี่ยในศาลฎีกาไม่ได้มีส่วนช่วยในการลดปริมาณคดี และร้อยละ 5 ไม่แสดงความคิดเห็น

ผู้พิพากษาร้อยละ 50 เห็นด้วยกับการให้มีการไกล่เกลี่ยคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดิน และร้อยละ 50 ไม่เห็นด้วยกับการไกล่เกลี่ยคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดิน

ผู้พิพากษาร้อยละ 40 เห็นด้วยกับการที่ให้บุคคลภายนอกมาช่วยไกล่เกลี่ยหรือร่วมกับผู้พิพากษา ร้อยละ 55 ไม่เห็นด้วยกับการให้บุคคลภายนอกมาช่วยงานไกล่เกลี่ยของศาลฎีกา และร้อยละ 5 ไม่แสดงความคิดเห็น

ผู้พิพากษาร้อยละ 20 เห็นด้วยกับการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ย ร้อยละ 65 ไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ย และร้อยละ 15 ไม่แสดงความคิดเห็น

5.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนเห็นว่า การที่จะให้การระงับข้อพิพาทในศาลฎีกาด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

5.2.1 ระเบียบว่าด้วยการประนีประนอมยอมความในศาลฎีกา

ระเบียบดังกล่าวมีขึ้นในสมัยนายประมาธ ชันชื้อ ดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลฎีกา ซึ่งมีผลบังคับใช้วันที่ 1 มกราคม 2538 ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการปฏิบัติการในส่วนของงานไกล่เกลี่ยไว้อย่างชัดเจน ซึ่งเนื้อหาบางส่วนยังคงมีค่าเนิการอยู่ในปัจจุบัน ผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะปรับปรุงเสียใหม่ให้มีเนื้อหาเหมาะสมกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน ยกตัวอย่างเช่น มีการกำหนดว่าเอกสารที่จะนำเข้าสู่สำนวนการไกล่เกลี่ยควรมีอะไรบ้าง เช่น หากคู่ความยื่นคำร้องเองก็ให้มีการแนบบัตรประจำตัวประชาชนเพื่อตรวจสอบว่าเป็นคู่ความในคดีจริงหรือไม่ หรือหากทนายความยื่นคำร้องแทนก็ให้มีใบแต่งตั้งทนายความแนบเข้ามาด้วยเช่นกันกับสำเนาคำฟ้องหรือคำให้การ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การลดขั้นตอนของงานเลขานุการที่จะตรวจดูเอกสารดังกล่าวจากสำนวน

โดยเหตุที่ผู้บริหารศาลยุติธรรมไม่มีการกำหนดกรอบแนวนโยบายที่จะให้มีการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลฎีกาเกิดขึ้นอย่างชัดเจน ทำให้แนวทางในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับงานไกล่เกลี่ยดำเนินการไปอย่างไม่เป็นระบบระเบียบ อาทิเช่น ไม่มีการจัดทำสารบบสำนวนไกล่เกลี่ยในศาลฎีกาเหมือนดังที่ได้ทำขึ้นในสำนวนคดีหลักที่ฎีกาขึ้นมา ทั้งนี้ก็มีแต่เพียงบันทึกของเจ้าหน้าที่ที่ได้บันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับสำนวนที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยไว้เท่านั้น

5.2.2 เกี่ยวกับนโยบายส่งเสริม สนับสนุน และรณรงค์ให้มีการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย

หลังจากที่นายประมาธ ชันชื้อ ได้วางระเบียบว่าด้วยการประนีประนอมยอมความในศาลฎีกาไว้อย่างชัดเจนแล้ว นายศักดา โมกขมรรคกุล ได้นำการไกล่เกลี่ยมาใช้ควบคู่กับการเร่งรัดพิจารณาคดีในศาลฎีกา จนประสบความสำเร็จในการลดปัญหาคดีความค้างค้ำ กล่าวคือ สิ้นเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2541 คงมีคดีค้างพิจารณาอยู่ในศาลฎีกาเพียงประมาณ 870 คดีเท่านั้น ทำให้นโยบายของประธานศาลฎีกาในยุคต่อๆ มามิได้มีนโยบายที่มุ่งส่งเสริมการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยเป็นเหตุให้คดีที่เข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยลดน้อยลงไป บุคลากร สถานที่ และเครื่องมือต่างๆ ที่เคยจัดไว้สำหรับงานไกล่เกลี่ยจึงถูกนำไปใช้งานอื่น จนถึงปัจจุบันการไกล่เกลี่ยในศาลฎีกาได้ลดบทบาท

ลงไปอย่างมาก แต่ก็ไม่ปรากฏว่ามีการยกเลิกงานใกล้เคียงข้อพิพาทแต่อย่างใด ซึ่งงานใกล้เคียงก็ยังคงดำเนินการสืบเนื่องต่อมาจนถึงปัจจุบันแต่ไม่ได้ได้รับความนิยมนั่งเช่นในอดีต ผู้วิจัยเห็นว่าสมควรที่ผู้บริหารจะกำหนดนโยบายในการบริหารงานคดีในศาลฎีกาเสียใหม่โดยให้มีการส่งเสริมสนับสนุน และแรงจูงใจให้เกิดการใกล้เคียงในศาลฎีกาขึ้น ทั้งนี้ในเบื้องต้นต้องมีนโยบายกำหนดแนวทางการบริหารงานคดีขึ้นก่อนมิฉะนั้นผู้ปฏิบัติก็จะไม่ทราบว่าควรดำเนินการไปในทิศทางใด ซึ่งวิธีการส่งเสริมอาจกระทำโดยให้ศาลชั้นต้นทั่วประเทศสอบถามคู่ความที่ยื่นฎีกาเข้ามาว่าคู่ความมีความประสงค์จะใกล้เคียงหรือไม่ หรือแรงจูงใจด้วยแผ่นป้ายโฆษณาโดยติดไว้ที่ศาลชั้นต้นในพื้นที่ที่คู่ความสามารถเห็นได้ชัด ซึ่งถ้าหากคู่ความต้องการก็ให้ศาลชั้นต้นดำเนินการไปในเบื้องต้นคือ จัดให้คู่ความใกล้เคียงกันที่ศาลชั้นต้นก่อน เป็นต้น

การขาดการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ยื่นฎีกาเข้าใจถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากกระบวนการใกล้เคียง ตลอดจนขาดบุคลากรที่คอยแนะนำให้คู่ความเข้าใจถึงขั้นตอนในการเข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทของศาลฎีกา ทั้งนี้ปัญหาดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ผู้บริหารไม่มีนโยบายส่งเสริมให้มีการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการใกล้เคียงเกิดขึ้นในศาลฎีกา ทั้งนี้ศาลฎีกาเองก็ไม่เคยมีการณรงค์หรือส่งเสริมให้คู่ความหันมายุติคดีด้วยการใกล้เคียง และไม่เคยมีการประชาสัมพันธ์ถึงข้อดีและประโยชน์ที่คู่ความได้รับจากการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการใกล้เคียงเกิดขึ้นในศาลฎีกาเหมือนกับที่ปรากฏในศาลชั้นต้น รวมถึงไม่มีการชี้แจงให้เห็นว่าขั้นตอนในการขอใกล้เคียงในศาลฎีกาไม่ยุ่งยากซับซ้อนแต่อย่างใด เป็นผลทำให้คู่ความไม่สามารถรับรู้ถึงการมีอยู่ของงานใกล้เคียงในศาลฎีกาได้ ทั้งนี้คู่ความอาจทราบข้อมูลอย่างคร่าวๆ จากการประชาสัมพันธ์ของงานใกล้เคียงในศาลชั้นต้นว่า สามารถดำเนินการใกล้เคียงได้ในทุกชั้นศาลเพียงแค่นี้เท่านั้น

5.2.3 เกี่ยวกับหลักการของงานใกล้เคียง

เนื่องจากการใกล้เคียงจะต้องเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ดังนั้น หากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ประสงค์ที่จะให้มีการใกล้เคียง การใกล้เคียงข้อพิพาทก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นควรที่จะกำหนดประเภทของคดีที่สามารถใกล้เคียงได้โดยทำเป็นมาตรการบังคับให้คู่กรณีที่ยื่นฎีกาเข้ามายังศาลฎีกาต้องทำการเจรจากันก่อนที่จะเสนอจ่ายสำนวนปกติให้ผู้พิพากษาศาลฎีกาตัดสิน ทั้งนี้ประเภทของคดีอาจพิจารณาจากคดีแพ่งที่ขึ้นมาสู่ศาลฎีกาโดยมีคู่ความรายเดียวกันฟ้องกันเข้ามาหลายคดี คดีแรงงาน คดีอาญาที่เป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินจำนวนเล็กน้อย หรือคดีอาญาและคดีแพ่งที่มีการฟ้องร้องกันสูงสุดและค้างพิจารณาในแต่ละปี ซึ่งประเภทของคดีที่จะกำหนดให้คู่ความมาเจรจาในเบื้องต้นนี้อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม โดยเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ในการลดปริมาณคดีในศาลฎีกา

5.2.4 เกี่ยวกับตัวสัญญาประนีประนอมยอมความ

สัญญาประนีประนอมยอมความควรจะมีสภาพบังคับที่หากจำเลยผิดนัดแล้ว จะไม่ทำให้คดีพิพาทกลับเข้ามาสู่ศาลเพื่อให้ศาลมีการบังคับตามสัญญาอีก

5.2.5 เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประนีประนอมยอมความ

จากสถิติที่ได้ในปี พ.ศ. 2547 พบว่า ข้อหาที่สูงที่สุด 5 อันดับในคดีอาญา จำนวน 9,816 เรื่อง คือ พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เชื้อฯ ความผิดต่อชีวิต ความผิดตาม พ.ร.บ.อาวุธปืน ความผิดฐานลักทรัพย์ ความผิดต่อร่างกาย

ความผิดฐานลักทรัพย์นั้นเป็นความผิดที่ไม่สามารถยอมความกันได้ ไม่ว่าจะคดีจะเป็นการลักทรัพย์ที่มีมูลค่ามากหรือน้อยเพียงใด โดยเป็นคดีที่ขึ้นมาสู่ศาลฎีกาสูงสุดคิด 1 ใน 5 อันดับ ซึ่งหากทำให้ความผิดฐานลักทรัพย์เป็นความผิดอันยอมความได้ก็จะทำให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกันในคดีดังกล่าวได้ ซึ่งในทางปฏิบัติ หากเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์เล็กน้อยพนักงานอัยการก็มักจะใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้อง ผู้วิจัยเห็นว่าสมควรที่จะมีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาในฐานความผิดดังกล่าวเสียใหม่ โดยกำหนดให้คดีลักทรัพย์ที่มีมูลค่าเล็กน้อยนั้นเป็นความผิดอันยอมความได้ไปเสียเลย เพื่อจะได้เป็นการลดปัญหาคดีความที่ค้างพิจารณาอยู่อีกทางหนึ่งด้วย

5.2.6 จากสถิติ ปี พ.ศ. 2548 และ พ.ศ. 2549 การประนีประนอมยอมความที่ทำให้คดีเสร็จสิ้นไปจากศาลฎีกาส่วนใหญ่มักหรือเรียกได้ว่าเกือบทั้งสิ้น เป็นคดีที่ได้มีการตกลงกันโดยเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความกันในศาลชั้นต้นมาก่อน แล้วจึงนำมาทำคำพิพากษาที่ศาลฎีกา ซึ่งจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านไกล่เกลี่ยได้ให้ข้อมูลถึงเรื่องดังกล่าวนี้ว่า เมื่อคู่ความยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยผู้ให้สัมภาษณ์ก็จะแนะนำให้ไปทำความตกลงกันมาเพื่อให้ทราบในเบื้องต้นว่าการทำยอมดังกล่าวได้กำหนดเนื้อหาไว้อย่างไรเพื่อนำไปตรวจสอบว่าเป็นการทำยอมกันในประเด็นที่ได้มีการยื่นคำฟ้องและคำให้การไว้หรือไม่ แล้วต่อมาจึงกำหนดวันนัดพิจารณาเพื่อให้คู่ความตรวจสอบข้อความในสัญญากันอีกครั้งก่อนที่จะมีคำพิพากษา ซึ่งหากคู่ความไม่สามารถตกลงกันได้นอกศาลแล้วศาลฎีกาก็จะนัดคู่ความมาเพื่อให้มาตกลงกันในศาล ทำให้เกิดปัญหาว่าเมื่อตกลงกันนอกศาลฎีกาไม่ได้แล้ว คู่ความมักจะไม่นำมาทำความตกลงกันในศาล ทั้งนี้เนื่องจาก การไกล่เกลี่ยเป็นแนวทางระงับข้อพิพาทที่ตั้งอยู่บนความสมัครใจของคู่ความทั้งสองฝ่าย เมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ประสงค์ที่จะตกลงระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการดังกล่าว การไกล่เกลี่ยก็อาจจะเกิดขึ้นได้ จึงควรกำหนดให้เป็นมาตรการบังคับในเบื้องต้นมาก่อนว่า เมื่อมีการยื่นฎีกาเข้าสู่ศาลฎีกาแล้วควรกำหนดวันนัดให้คู่ความในคดีซึ่งเป็นโจทก์และจำเลยโดยตรง ได้มีโอกาสพบหน้ากันเพื่อเจ้าหน้าที่ศาลจะได้มีโอกาสชี้แจงถึงข้อดีที่ได้รับจากการไกล่เกลี่ย

เพื่อให้คู่ความพิจารณาว่าคดีของตนสมควรที่จะทำการไกล่เกลี่ยหรือไม่ซึ่งถ้าหากคู่ความตกลงที่จะทำการไกล่เกลี่ย ก็ให้เจ้าหน้าที่ทำข้อตกลงในเบื้องต้นเพื่อทำการตรวจสอบว่าสัญญาโดยตรงกับประเด็นในคำฟ้องและคำให้การหรือไม่ในเบื้องต้นพร้อมกันนี้ ก็ให้กำหนดวันนัดพิจารณาขึ้นมาอีกครั้ง หรือถ้าหากมีความพร้อมที่จะทำยอมในขณะนั้น (ซึ่งผู้วิจัยหมายความว่า ถ้าหากมีศูนย์ไกล่เกลี่ยและมีองค์คณะไกล่เกลี่ยอย่างเป็นทางการเรียบร้อยแล้ว) ก็สามารถที่จะตกลงทำยอมกันได้ ในขณะนั้นทันที แต่ถ้าหากคู่ความยังยืนยันที่จะไม่ทำยอมก็ไม่สามารถที่จะไปบังคับคู่ความได้ ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่า การพูดคุยกับคู่ความโดยตรงน่าจะมีแนวโน้มที่คู่ความจะคล้อยตามผู้พูดมากกว่าที่จะมีการติดต่อกันทางไปรษณีย์หรือทางโทรศัพท์ ในกรณีเช่นนี้เจ้าหน้าที่ผู้ทำการไกล่เกลี่ยดังกล่าวจะต้องมีทักษะในการโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟังให้คล้อยตามพอสมควร จึงจะทำให้เกิดการประนีประนอมในศาลฎีกาขึ้นอย่างแท้จริงได้

5.2.7 ควรกำหนดให้ทุกคดีที่สามารถไกล่เกลี่ยได้เข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยก่อนจึงให้นำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลฎีกา

ทั้งนี้โดยให้มีการคัดเลือกคดีโดยพิจารณาจากประเภทและลักษณะของคดี กล่าวคือ คดีแพ่งทุกประเภท โดยเฉพาะคดีครอบครัว มรดก ภัยพิบัติ ไข้เลือดออก และคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัว โดยเฉพาะความผิดฐานหมิ่นประมาท ความผิดตามพระราชบัญญัติความรับผิด อันเกิดจากการใช้เช็ค และคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดินบางฐานความผิดซึ่งไม่กระทบต่อรัฐมากนัก นอกจากนี้ควรต้องพิจารณาถึงลักษณะของคดีประกอบด้วย ได้แก่ คู่ความเป็นญาติพี่น้องกัน หรือเป็นเพื่อนกัน คดีใหญ่ๆ หรือมีทุนทรัพย์สูง คดีที่มีคดีสาขาเยอะ คดีที่คู่ความไม่เคยเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยกันมาก่อน คดีที่คู่ความชนะคดีมากันคนละศาล และคดีที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน อย่างไรก็ตามต้องอยู่บนพื้นฐานความยินยอมสมัครใจของคู่ความทั้งสองฝ่าย

5.2.8 ควรจัดให้มีการยกย่องพระราชบัญญัติว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลควรมีการออกกฎหมายเป็นพระราชบัญญัติ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆ ไว้ดังที่ผู้ศึกษาได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เพื่อประโยชน์ในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งในศาลและนอกศาลของประเทศไทย เพื่อจะได้มีแนวปฏิบัติที่เป็นบรรทัดฐานและเป็นไปในแนวเดียวกันในส่วนที่เกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทโดยวิธีการไกล่เกลี่ย และพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้เป็นทางเลือกหนึ่งของการระงับข้อพิพาทต่อไป

5.2.9 ในด้านการบริหารงาน

5.2.9.1 ควรมีนโยบายส่งเสริมให้มีการไต่ถามไต่สวนในศาลฎีกา

5.2.9.2 ควรจัดตั้งศูนย์ไต่ถามไต่สวนประจำศาลฎีกา

5.2.9.3 เพิ่มงบประมาณด้านการไต่ถามไต่สวนให้มากขึ้น

5.2.9.4 ควรเพิ่มผู้ไต่ถามไต่สวนให้มากขึ้น โดยแยกความเชี่ยวชาญตามแผนกต่างๆ ที่มีอยู่ในศาลฎีกา หรือจัดให้มีผู้อำนวยการพิเศษบางสาขาเพื่อช่วยเหลือศาล กรณีที่ต้องใช้ความรู้พิเศษ นอกเหนือจากเรื่องกฎหมาย

5.2.9.5 ควรเพิ่มบุคลากรโดยให้มีองค์คณะผู้พิพากษาไต่ถามไต่สวน 3 คณะ ผู้ช่วยผู้พิพากษาประจำองค์คณะคณะละ 1 คน นิติกรประจำองค์คณะคณะละ 3 คน เจ้าหน้าที่ธุรการ คณะละ 3 คน เพื่อให้พร้อมกับการไต่ถามไต่สวนได้ในทุกเวลาที่คู่ความต้องการ

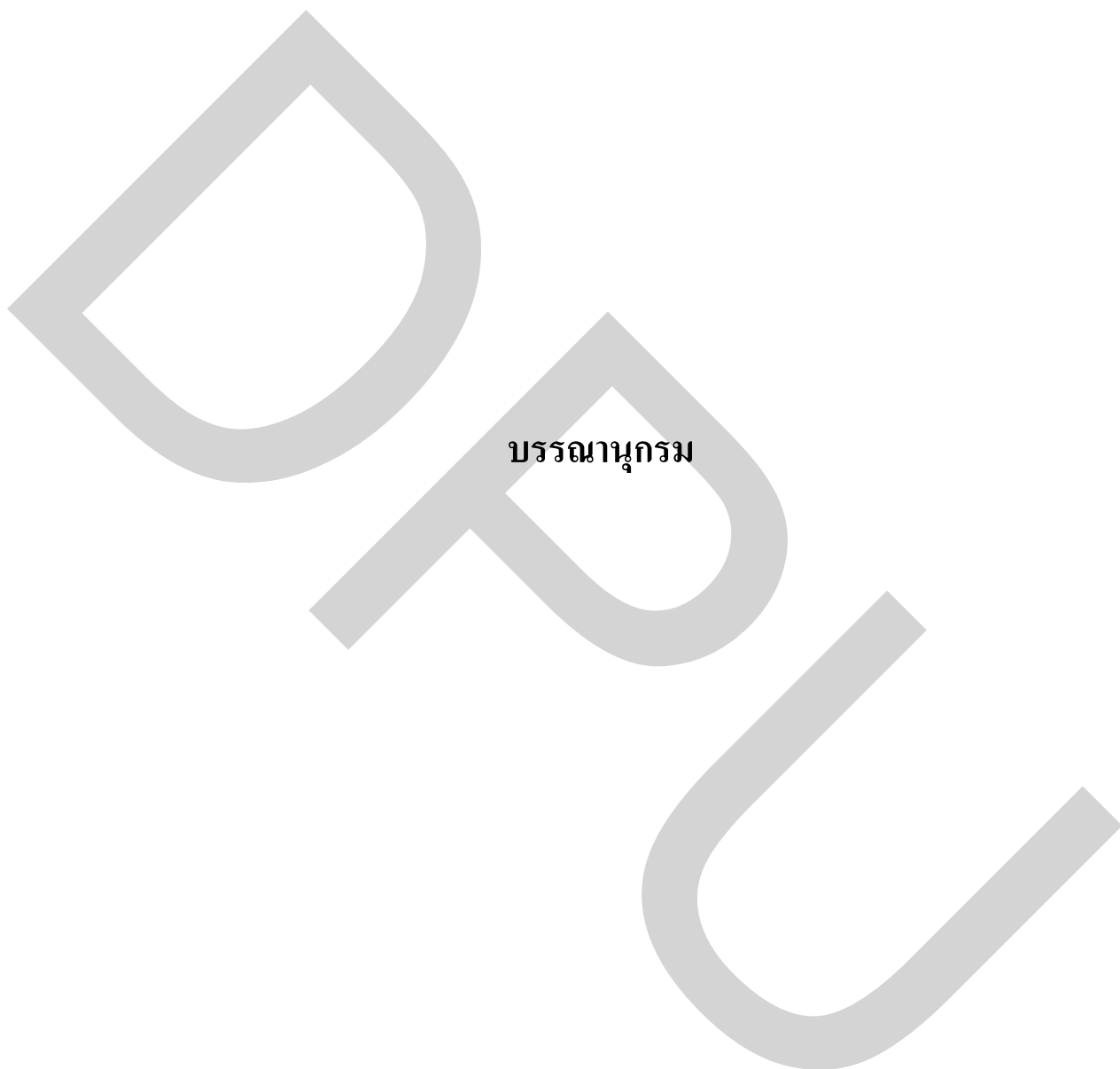
5.2.9.6 ควรจัดอบรมผู้ไต่ถามไต่สวนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านความรู้ในการไต่ถามไต่สวน และเทคนิคต่างๆ วิธีการ รวมถึงภาษาต่างประเทศและภาษาถิ่น

5.2.9.7 ควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงวิธีการนำคดีเข้าสู่การไต่ถามไต่สวนในศาลฎีกา

5.2.9.8 ควรมีการเก็บสถิติคดีให้ละเอียดทั้งจำนวนคดีและประเภทคดี

5.2.9.9 ให้ศาลชั้นต้นช่วยเหลือโดยเป็นตัวกลางในการประสานงานกับคู่ความ แทนศาลฎีกา

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2541). **กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- _____. (2543). **ทิศทางกระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพฯ: ดีไซน์.
- _____. (2544). **ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- กรมศิลปากร. (2521). **กฎหมายตราสามดวง**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ก้องเกียรติ โอภาสวงการ. (2545). **กลยุทธ์การเจรจาต่อรอง**. กรุงเทพฯ: เม็ดทรายพรีนติ้ง.
- คณิต พูนผล. (2546). **เจรจาแบบนักการทูตแล้วมีกำไร (พิมพ์ครั้งที่ 7)**. กรุงเทพฯ: แอลทีเพรส.
- ควอริช เวลล์. (2527). **การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- จักรพงษ์ เล็กสกุลไชย. (2545). **คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1-3 (พิมพ์ครั้งที่ 6)**. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- จุมพต สายสุนทร. (2540). “การระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศโดยสันติ.” **กฎหมายระหว่างประเทศ**. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- จรัญ ภัคดีชนากุล. (2539). “การแก้ไขป.วิ.พ.เพื่อรองรับระบบการไกล่เกลี่ย.” **เทคนิคการไกล่เกลี่ยในศาล**. กรุงเทพฯ: อจตยา.
- โชติช่วง ท้าววงศ์. (2539). “ความแตกต่างในบทบาทของผู้พิพากษา กับบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ย.” **การระงับข้อพิพาทคดีแพ่ง โดย การไกล่เกลี่ยเพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาล**. กรุงเทพฯ: อจตยา.
- _____. (2548). “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล.” ใน พรพิมล จิรศิริเลิศ. (บรรณาธิการ). **รวมบทความการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทและความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (หน้า 45)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.

- ธีร เวชิตพัฒนา. (2528). ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- บุญเพราะ แสงเทียน. (2546). กฎหมายอาญา 2 (ภาคความผิด) แนวประยุกต์. กรุงเทพฯ:
วิทย์พัฒน์.
- บัลลังก์ 711. (2539). “แนวปฏิบัติในการไต่ถาม.” เทคนิคการไต่ถามในศาล กรุงเทพฯ:
อภิตยา.
- ปรัชญา อยู่ประเสริฐ. (2548). “ขั้นตอนกระบวนการไต่ถามข้อพิพาท.” ใน พรพิมล จิรศิริเลิศ.
(บรรณาธิการ). รวมบทความการไต่ถามและประนอมข้อพิพาทและความรู้เบื้องต้น
เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (หน้า 119-122). กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- พิชัยศักดิ์ หรยางกูร. (2545). พจนานุกรมการอนุญาโตตุลาการ. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาณุ รังสีหัทธ. (2548). “การไต่ถามข้อพิพาท.” ใน พรพิมล จิรศิริเลิศ. (บรรณาธิการ).
รวมบทความการไต่ถามและประนอมข้อพิพาทและความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย
ที่เกี่ยวข้อง (หน้า 12-16). กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- รังสรรค์ แสงสุข. (2515). บันทึกย่อคำอธิบาย ยืม ผากทรัพย์ เก็บของในคลังสินค้า
ประนีประนอมยอมความการพนันหรือขันต่อ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหกรณ์.
- ร. แลงกาด์. (2480). ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย (เล่ม 2). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
การเมือง.
- วรรณชัย บุญบำรุง. (2548). หลักและทฤษฎีของอนุญาโตตุลาการเปรียบเทียบกับกฎหมาย
วิธีพิจารณาความแพ่ง. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- วิชัย อริยะนัททะ. (2540). “การระงับข้อพิพาทที่เกิดจากสัญญาการค้าระหว่างประเทศ.”
รวมบทความข้อบังคับข้อตกลงระหว่างประเทศ กฎหมาย และคำพิพากษาศาลฎีกา
เกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักอนุญาโตตุลาการ.
- ศาลแพ่ง. (2539). “แนวคิดของการไต่ถาม.” เทคนิคการไต่ถามในศาล. กรุงเทพฯ: อภิตยา.
- สถาบันอนุญาโตตุลาการ สำนักกระงับข้อพิพาท. (ม.ป.ป.). คู่มือการอนุญาโตตุลาการในศาล. ม.ป.ท.
- สุปิ่น พูนพัฒน์. (2520). คำอธิบายเรียงมาตราประมวลกฎหมายอาญา ตอน 4. กรุงเทพฯ:
นิติบรรณการ.
- สรวิศ ลิมปรั้งยี. (2545, สิงหาคม). อนุญาโตตุลาการตามกฎหมายใหม่ กับ การระงับข้อพิพาท.
กรุงเทพฯ: เฟิร์ส พลับลิชซิ่ง.

- สุวิทย์ ชีรพงษ์. (ม.ป.ป.) “ระบบไกล่เกลี่ยของศาลแพ่ง.” **ครบรอบ 1 ปี ระบบไกล่เกลี่ย**
เพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความของศาลแพ่ง. ม.ป.ท.
- สำนักงานอนุญาโตตุลาการ. (2535). “Resolution 35/52 adopted by Assembly on 4 December
 1980.” **รวมบทความและข้อบังคับ ข้อตกลงระหว่างประเทศ กฎหมาย และ**
คำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ (เล่ม 2). กรุงเทพฯ:
 เพอร์เฟกต์ กราฟฟิค กรุ๊ป.
- สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. (2547). **คำแนะนำและประมวลจริยธรรมผู้ไกล่เกลี่ย.**
 ม.ป.ท.
- _____. (2549). **คู่มือการจัดระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล (พิมพ์ครั้งที่ 2).**
 นนทบุรี: เพชรรุ่งการพิมพ์.
- โสภณ รัตนกร. (2539). “จริยธรรมเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดี.” **เทคนิคการไกล่เกลี่ยในศาล.**
 กรุงเทพฯ: อทตยา.
- หลวงสุทริวาทนฤพุมิ (สอ้าน รมยานนท์). (2529). **ประวัติศาสตร์กฎหมายชั้นปริญญาโท.**
 ม.ป.ท.
- Christopher W. Moore. (2542). **กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางยุทธศาสตร์การนำไปใช้**
เพื่อแก้ปัญหาคความขัดแย้ง. แปลจาก The Mediation Process : Practical Strategies
for Resolving Conflict. วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ. (ผู้แปล). ขอนแก่น: ศิริภัณฑ์ออฟเซต.
- บทความ**
- ธาดา สาตราชาติ. (2542, มีนาคม). “การระงับข้อพิพาท: ปัญหาการเจรจาข้ามวัฒนธรรม.”
วารสารนิติศาสตร์, 29, 1. หน้า 60.
- ภาณุ รังสีสหัส. (2538, กรกฎาคม-กันยายน). “บทบาทและคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยกับเทคนิค
 วิธีการไกล่เกลี่ยเบื้องต้น.” **ดุลพินิจ, 42, 3.** หน้า 95-97.
- มนตรี ศิลปมหาบัณฑิต. (2545, กันยายน-พฤศจิกายน). “ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
 ของศาลยุติธรรม.” **วารสารศาลยุติธรรม, 2, 9.** หน้า 11-12.
- วิชา มหาคุณ. (2537, พฤศจิกายน-ธันวาคม). “ความรู้ทั่วไปในการไกล่เกลี่ยและประนีประนอม
 คดีครอบครัว.” **ดุลพินิจ, 41, 6.** หน้า 110.
- วิชัย อริยะนันท์ทกะ. (2540). “การระงับข้อพิพาทที่เกิดจากสัญญาการค้าระหว่างประเทศ.”
ดุลพินิจ, 44, 3. หน้า 106.

- วรวิฑูริ ทวาทศิน. (2538, กันยายน). “การนำกระบวนการระงับข้อพิพาททางแพ่งของศาล
ในต่างประเทศมาประยุกต์ใช้เพื่อลดปัญหาปริมาณคดีของศาลชั้นต้น.”
บทบัญญัติ, 51, 3. หน้า 129-146.
- สนิท นิติธรรมาส. (2548, ธันวาคม). “ลัทธิการไกล่เกลี่ย (Conciliationism) โดยสามัญสำนึก
(Master of Common Sense).” **วารสารกฎหมายศาลแพ่ง**, 2, 2. หน้า 178.
- สมทรัพย์ สิริมงคล. (2547). “ระบบไกล่เกลี่ยคดีจริงหรือไม่.” **วารสารกฎหมายศาลแพ่ง**. หน้า 84.
- สุทธิพล ทวีชัยการ และนวลละออ วัฒนโน. (2547, กันยายน). “รายงานการศึกษาคุณภาพระบบ Court
ADRs ประเทศสหรัฐอเมริกาของคณะผู้พิพากษาและข้าราชการตุลาการศาลแพ่ง.”
วารสารกฎหมายศาลแพ่ง. หน้า 29.
- สุวิทย์ ชีรพงษ์. (2538, ตุลาคม-ธันวาคม). “ระบบไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอม
ยอมความของศาลแพ่ง.” **ตุลาการ**, 42, 4. หน้า 48-50.
- เสาวนีย์ อัสวโรจน์. (2545, มีนาคม). “พ.ร.บ. อนุญาตตุลาการ พ.ศ. 2545 : ทางแก้ไข
ของอนุญาตตุลาการในประเทศไทย.” **วารสารนิติศาสตร์**. หน้า 9.

เอกสารอื่นๆ

- ชาญณรงค์ ปราณจิตต์และคณะ. (2543). **การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลและ
ความรวดเร็วในการดำเนินคดี** (รายงานการวิจัย). ทุนอุดหนุนการวิจัยเรื่องประเภท
กำหนดเรื่อง ประจำปี 2540. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- โชติช่วง ทังวงศ์. (2540). **แนวทางการไกล่เกลี่ยคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ**
(รายงานการวิจัย). หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 2
วิทยาลัยการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.
- _____. (2544, 3-17 กรกฎาคม). **เทคนิคการไกล่เกลี่ยจากประสบการณ์**. เอกสารอบรม
ผู้พิพากษาสมทบของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง.
กรุงเทพฯ: ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง.
- คำริ สุตเดมีย์. (2541). **การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยองค์กรฝ่ายบริหารศึกษาเฉพาะกรณี
การไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทของสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมาย
แก่ประชาชน สำนักงานอัยการสูงสุด** (รายงานการวิจัย). หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรม
ระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 3 วิทยาลัยการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.

- นพพร โพธิ์รังสียากร. (2544, 3-17 กรกฎาคม). การไต่ถามคดีประนีประนอม. เอกสารอบรมผู้พิพากษาสมทบของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง. กรุงเทพฯ: ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง.
- ภาณุ รังสีสหัส. (2544, 21 มีนาคม). กระบวนพิจารณาตัดสินศาลและการระงับข้อพิพาทโดยวิธีไต่ถามคดี. เอกสารประกอบการบรรยายโครงการไต่ถามคดีและประนีประนอมข้อพิพาทในศาลหลักสูตรการปฏิบัติงานไต่ถามคดีและประนีประนอมข้อพิพาท ณ โรงแรมดิเอ็มเมอรัลด์. กรุงเทพฯ.
- _____. (2544, 3-17 กรกฎาคม). การไต่ถามคดีข้อพิพาท. เอกสารอบรมผู้พิพากษาสมทบของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง. กรุงเทพฯ: ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2546). การไต่ถามคดีข้อพิพาทในศาลกับการช่วยลดภาระการบริหารจัดการคดี (รายงานการวิจัย). ม.ป.ท.
- ศรีราชา เจริญพานิช. (2539). “ที่มา ประเภท และศักดิ์ของกฎหมาย.” เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2547, กรกฎาคม). ระบบอนุญาโตตุลาการของโลกในทศวรรษหน้า (เอกสารประกอบการสัมมนา). กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.

วิทยานิพนธ์

- ชวดี พิสุทธิพันธ์. (2518). วิธีระงับข้อพิพาทโดยสันติของสหประชาชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญตา ส. ผาบมีชัย. (2547). กระบวนการว่าด้วยการไต่ถามคดีข้อพิพาท: ศึกษาเปรียบเทียบตามกฎหมายไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปราโมทย์ วรวัฒน์ชัย. (2545). การไต่ถามคดี: ศึกษากรณีศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมชาติ โลกสันติสุข. (2546). การบริหารงานคดี: ข้อพิพาทเกี่ยวกับการไต่ถามคดีในศาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

สุชาติณี สุภา. (2545). ความรับผิดชอบและความคุ้มกันของผู้ประนอมข้อพิพาทในข้อพิพาท
ทางพาณิชย์ระหว่างประเทศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์.
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

โชติช่วง ทังวงศ์. (ม.ป.ป.). การไกล่เกลี่ยคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่าง
ประเทศกลาง. สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2549, จาก

http://www.cipitc.or.th/art-th/article_thai/mediation1.html

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง. (ม.ป.ป.). คู่มือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ. สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2549,
จาก http://www.cipitc.or.th/form/mediation_tools.pdf

ศาลแพ่ง. (ม.ป.ป.). การไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลแพ่ง. สืบค้น
เมื่อ 3 ธันวาคม 2549, จาก http://www.cvcourt.com/service/service_1.htm

ศาลยุติธรรม. (ม.ป.ป.). แผนภาพระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล. สืบค้นเมื่อ 23 กุมภาพันธ์
2549, จาก <http://www2.judiciary.go.th/ptwme/impge/chat2.gif>

_____. (ม.ป.ป.). แผนภาพการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. สืบค้นเมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2549, จาก
<http://www2.judiciary.go.th/ptwme/impge/chat1.gif>

_____. (ม.ป.ป.). แผนภาพระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สำนัก
ระงับข้อพิพาท. สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2549, จาก

<http://www2.judiciary.go.th/ptwme/impge/chat3.gif>

_____. (ม.ป.ป.). แผนภาพขั้นตอนการดำเนินการ. สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2549, จาก

<http://www2.judiciary.go.th/adro/sub/vcm/impge/chat.gif>

_____. (ม.ป.ป.). บทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน. สืบค้นเมื่อ
3 ธันวาคม 2549, จาก

http://www2.judiciary.go.th/adro/sub/vcm/index/php?cur_page=31

_____. (ม.ป.ป.). ประวัติศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2549,
จาก <http://www.judiciary.go.th/jvnc/history.html>

_____. (ม.ป.ป.). ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2549, จาก

<http://www.judiciary.go.th/jvnc/kaikea.html>

_____. (ม.ป.ป.). ศาลอุทธรณ์คืออะไร. สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2549, จาก

<http://www.appealcourt.or.th/history.htm>

_____. (ม.ป.ป.). แผนภูมิระบบไต่ถ้อยในศาลอุทธรณ์. สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2549, จาก

<http://www.appealcourt.or.th/smooth.htm>

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

Bitter, J.W. and Conway S.C. (1994). **Dispute Resolution Methods (The Comparative Law Yearbook of International Business)**. Graham & Trotman.

Christopher W. Moore. (1996). **The Mediation Process Strategies for Resolving Conflict** (2 nd ed.). U.S.A.: Jossey-Bass Inc Publishers.

Fisher, Roger and Ury, William. (1999). **Getting to Yes**. Random House Business Books.

Floger, Joseph P. and Jone, Tricia S. (1994). **New Directions in mediation**. SAGE Publications.

Gregory K.Burton and Robert S.Angyal. (1994). "Australia." In **Dispute Resolution Methods**. (The Comparative Law Yearbook of International Business). London: Graham & Trotman.

Nolan-Haley, Prof. Jacqueline M. (1992). **Alternative Dispute Resolution in a Nutshell**. New York: West Publishing Company.

ELECTRONIC SOURCES

Appel, Mark. Denger looms for Mediation-Mediators Likely to testify under UMA draft.

Retrieved September 15, 2006, from

http://www.adr.org/about/whatsnew/uma_article.html

Miguel, L. and Oretskin, N.A. (n.d.). The U.S. Uniform Mediation Act and the Draft Uncitral

Model Law on International Commercial Conciliation. Retrieved December 5, 2006,

from <http://mediate.com/pfriendly.cfm?id=922>

National Conference of Commissioners on Uniform state laws. Uniform Mediation Act.

Retrieved November 4, 2006, from

<http://www.pon.harvard.edu/guest/uma/5-4UMA.htm>.

National Conference of Commissioners on Uniform state laws. Uniform Law

Commissioners. Retrieved November 4, 2006, from

<http://www.nccusl.org/nccus/pressreleases/pr1-08-01.asp>.

United Nations Commission on International Trade Law. (n.d.). Report of the United Nations

Commission on International Trade Law on Its Thirty-Fifth Session. Retrieved September 15, 2006, from

<http://www.lawkuleuven.ac.be/ipr/eng/arbitration/documents/ml-conc-e.pdf>.

United Nations Commission on International Trade Law. (n.d.). Report of the United Nations

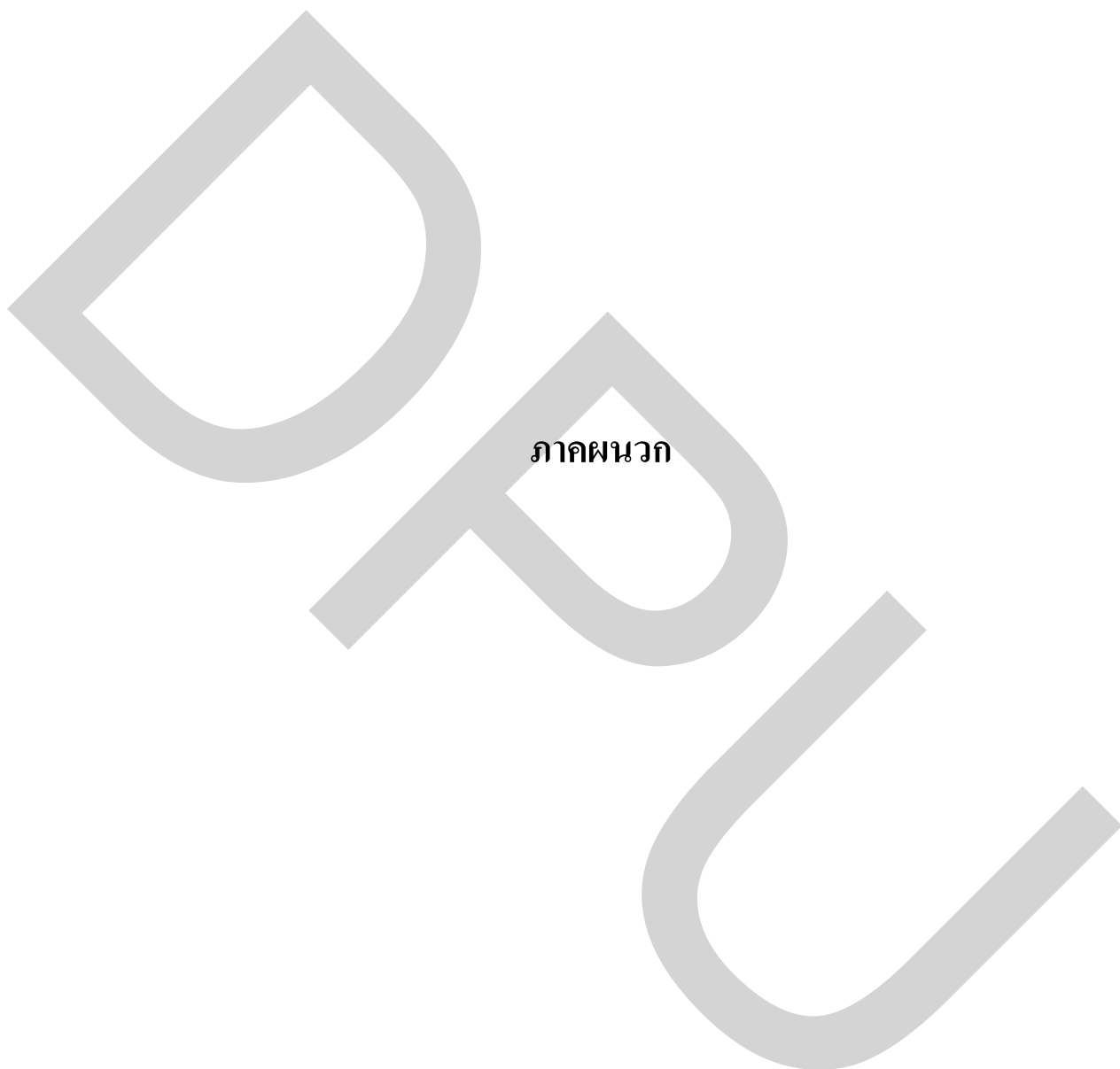
Commission on International Trade Law. Working Group It (Arbitration) Forty-Fourth Session. Retrieved September 15, 2006, from

<http://www.deseessdds.un.org/doc/undoc/LTD/V05/899/66/PDF/V0589966.pdf>.

United Nations Commission on International Trade Law. (n.d.). Uncitral Model Law on

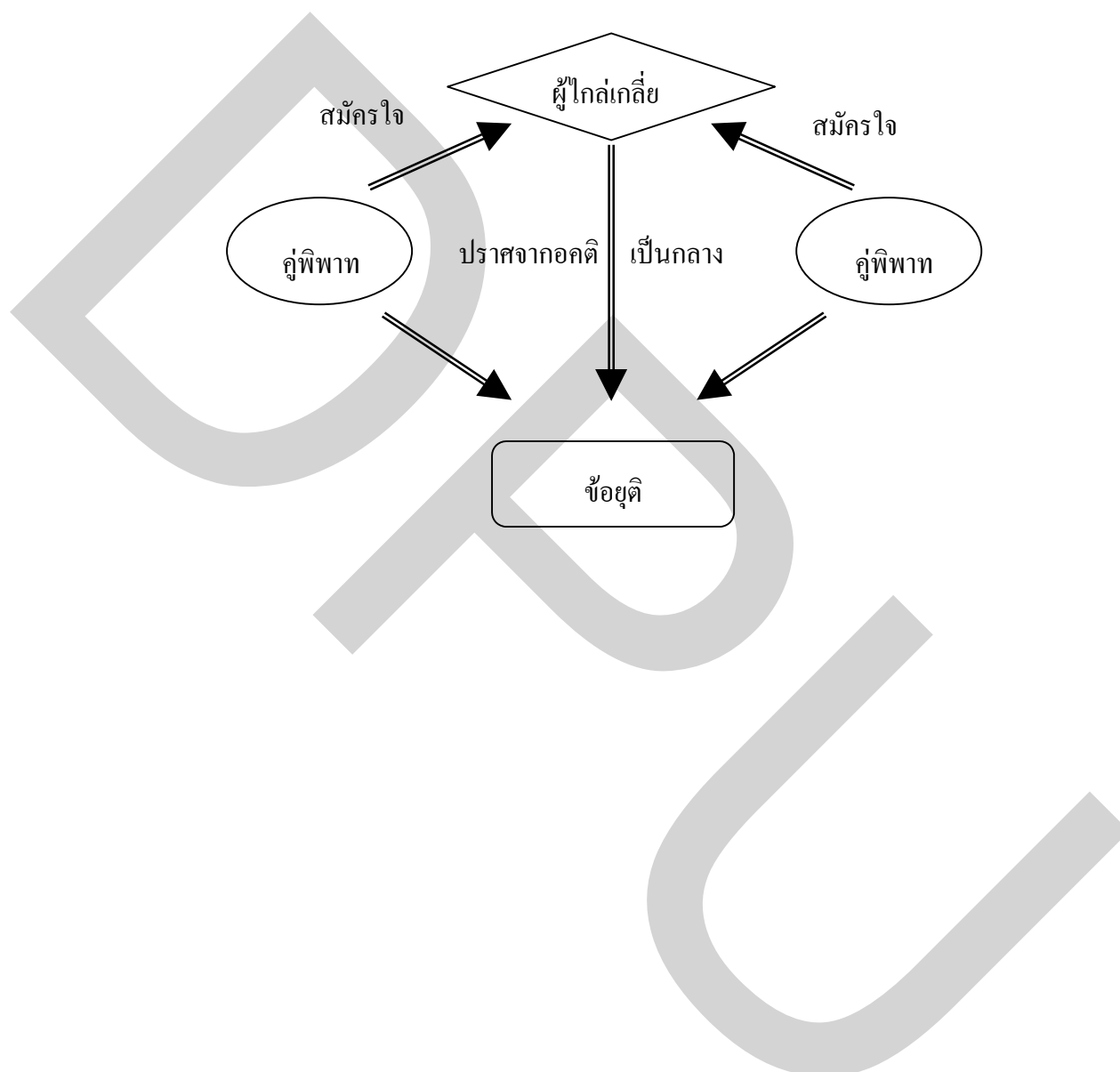
International Commercial Conciliation Rules. Retrieve December 25, 2006, from

<http://www.sice.oas.org/DISPUTE/comarb/uncitral/con-rule.asp>

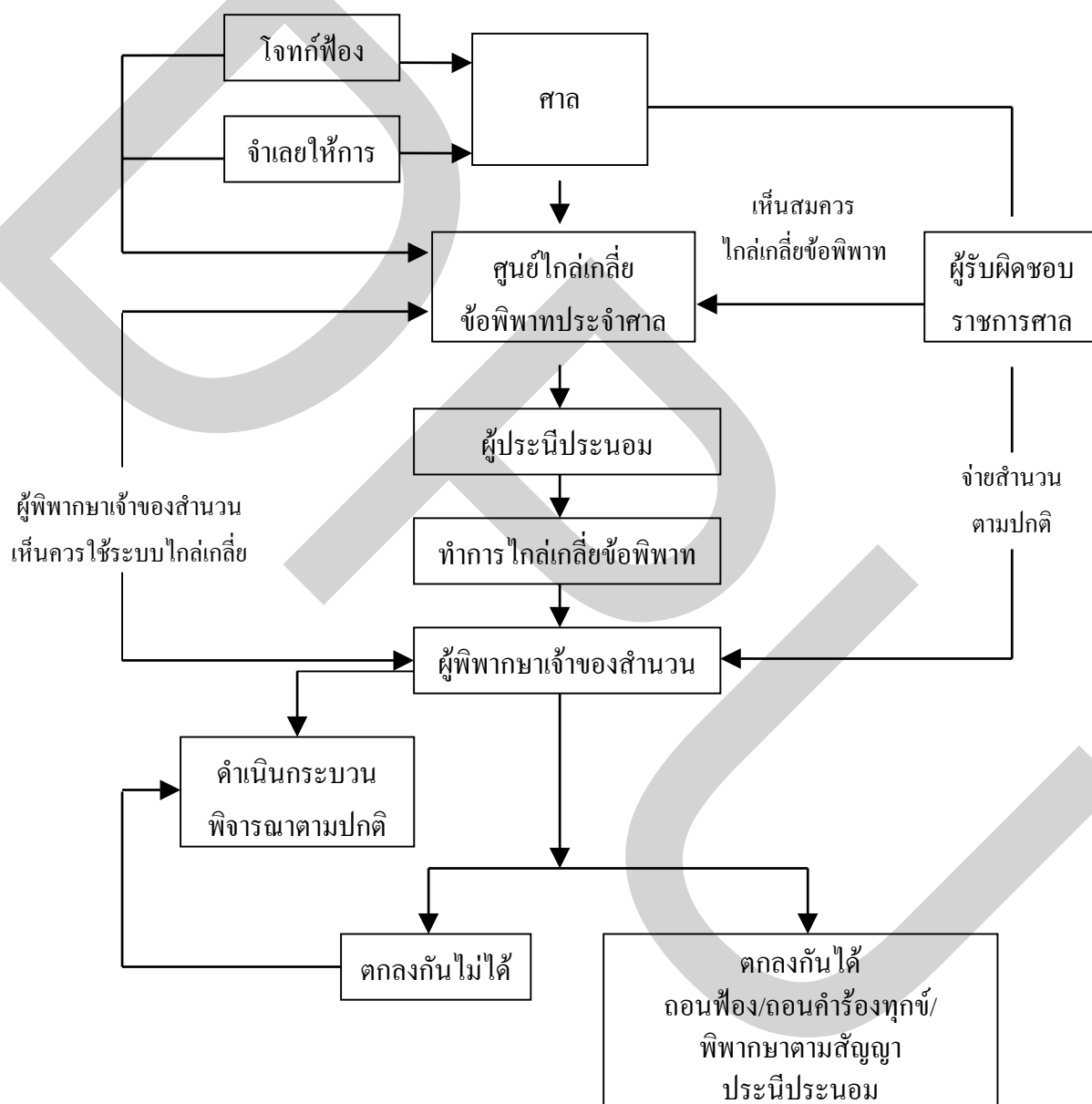
ภาคผนวก

แผนภาพการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

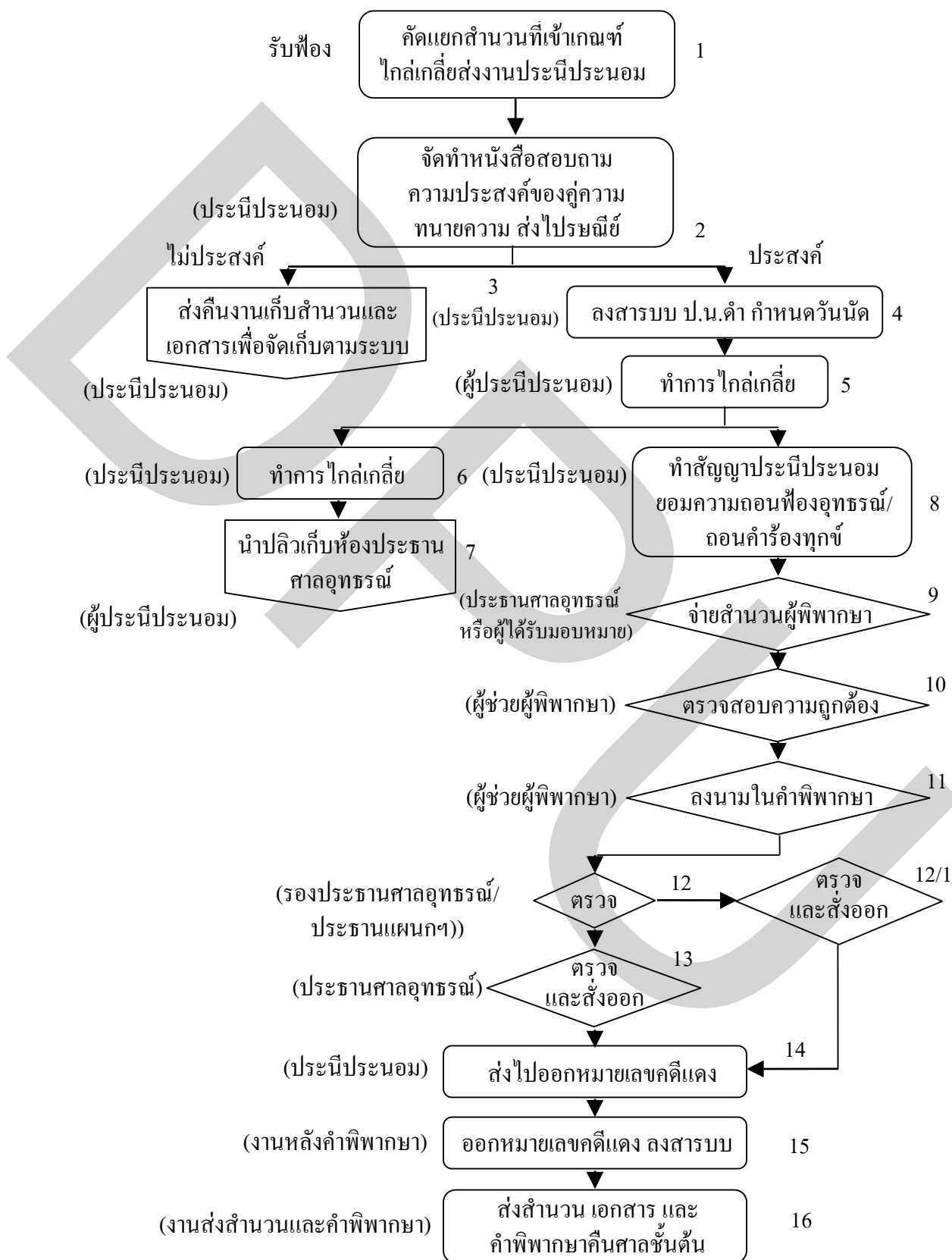

แผนภาพระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล

คู่ความสมัครใจขอใช้
ระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

แผนภูมิการไหลเกี่ยวกับข้อพิพาทในศาลอุทธรณ์

ข้อบังคับกระทรวงยุติธรรม

ว่าด้วยการประνομข้อพิพาท สถาบันอนุญาโตตุลาการ กระทรวงยุติธรรม

ด้วยกระทรวงยุติธรรมได้จัดตั้งสำนักงานอนุญาโตตุลาการขึ้นในสำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาระบบการประνομข้อพิพาทและอนุญาโตตุลาการให้เป็นวิธีระงับข้อพิพาททางแพ่งและพาณิชย์ที่ควบคู่กับการพิจารณาพิพากษาโดยศาลยุติธรรม จึงจำเป็นต้องตราข้อบังคับการประνομข้อพิพาท สถาบันอนุญาโตตุลาการ กระทรวงยุติธรรมขึ้น ดังต่อไปนี้

ข้อบังคับการประνομข้อพิพาท

สถาบันอนุญาโตตุลาการ กระทรวงยุติธรรม

หมวด ๑ บทนิยาม

ข้อ ๑ ในข้อบังคับนี้

- (๑) “สำนักงาน” หมายถึง สำนักงานอนุญาโตตุลาการ กระทรวงยุติธรรม
- (๒) “สถาบัน” หมายถึง สถาบันอนุญาโตตุลาการของสำนักงานอนุญาโตตุลาการ
- (๓) “คณะกรรมการ” หมายถึง คณะกรรมการอนุญาโตตุลาการ สำนักงานอนุญาโตตุลาการ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากคณะรัฐมนตรี
- (๔) “ผู้อำนวยการ” หมายถึง ผู้อำนวยการสำนักงานอนุญาโตตุลาการ
- (๕) “ผู้ประνομข้อพิพาท” หมายถึง ผู้ประνομข้อพิพาทซึ่งสำนักงานได้ขึ้นทะเบียนไว้ตามคำแนะนำและเห็นชอบของคณะกรรมการ ทั้งนี้ ให้หมายความรวมถึงผู้ประνομข้อพิพาทเฉพาะคดีที่คู่กรณีแต่งตั้งจากบุคคลที่มีอยู่ในทะเบียนของสำนักงานด้วย
- (๖) “อนุญาโตตุลาการ” หมายถึง อนุญาโตตุลาการผู้ชี้ขาดปัญหาข้อพิพาทซึ่งสำนักงานได้ขึ้นทะเบียนไว้ ตามคำแนะนำและเห็นชอบของคณะกรรมการ ทั้งนี้ ให้หมายความรวมถึงอนุญาโตตุลาการ เฉพาะคดีซึ่งคู่กรณีแต่งตั้งจากบุคคลที่มีอยู่ในทะเบียนของสำนักงานด้วย
- (๗) “ข้อบังคับการประνομข้อพิพาท” หมายถึง ข้อบังคับการประνομข้อพิพาทของสถาบัน
- (๘) “ข้อบังคับอนุญาโตตุลาการ” หมายถึง ข้อบังคับอนุญาโตตุลาการของสถาบัน

หมวด ๒ การประนอมข้อพิพาท

การนัดประชุมคู่พิพาท

ข้อ ๒

(๑) ก่อนเสนอข้อพิพาทให้ผู้ประนอมข้อพิพาทดำเนินการ ให้ผู้อำนวยการนัดประชุม คู่กรณีเพื่อหาทางเจรจาตกลงกันเกี่ยวกับกรณีพิพาท หากผู้อำนวยการเห็นว่าจำเป็นและคู่กรณี เห็นสมควร ให้ตั้งบุคคลคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นผู้ประนอมข้อพิพาท

(๒) บุคคลใดที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ประนอมข้อพิพาทในข้อพิพาทใด ย่อมไม่อาจ เป็นอนุญาโตตุลาการในข้อพิพาทนั้นได้อีก

การใช้ข้อบังคับการประนอมข้อพิพาท

ข้อ ๓

(๑) ข้อบังคับการประนอมข้อพิพาทย่อมใช้บังคับแก่การประนอมข้อพิพาทซึ่งเกิดขึ้น จากสัญญาหรือเกี่ยวกับสัญญาหรือนิติสัมพันธ์อื่น ซึ่งคู่กรณีประสงค์จะให้มีการระงับข้อพิพาท โดยการประนอมข้อพิพาทภายใต้การจัดการของสถาบัน

(๒) คู่กรณีอาจตกลงยกเว้นหรือเปลี่ยนแปลงข้อบังคับการประนอมข้อพิพาทในเวลาใดๆ ก็ได้ โดยทำเป็นหนังสือ แต่ทั้งนี้ย่อมไม่กระทบถึงความสมบูรณ์แห่งการที่ได้กระทำไปแล้ว

(๓) ข้อบังคับการประนอมข้อพิพาทใดเป็นการผิดแผกแตกต่างกับบทบัญญัติของ กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนก็ให้เป็นไปตามกฎหมาย นั้น

ข้อ ๔ คู่กรณีตกลงจะไม่ใช่สิทธิในการระงับข้อพิพาททางศาล หรือโดยทางอนุญาโตตุลาการ ในระหว่างการประนอมข้อพิพาท

กระบวนการพิจารณาประนอมข้อพิพาท

ข้อ ๕

(๑) คู่กรณีฝ่ายหนึ่งอาจมีหนังสือไปถึงคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อให้ระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น โดยการประนอมข้อพิพาทตามข้อบังคับการประนอมข้อพิพาท

(๒) ให้ถือว่ากระบวนการพิจารณาประนอมข้อพิพาทเริ่มขึ้นเมื่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งตอบรับ ให้มีการระงับข้อพิพาทโดยการประนอมข้อพิพาท คำตอบรับดังกล่าวให้ทำเป็นหนังสือ

(๓) หากคู่กรณีฝ่ายที่เสนอให้มีการประนอมข้อพิพาทมิได้รับคำตอบจากอีกฝ่ายหนึ่ง ภายในเวลา ๓๐ วันนับแต่วันที่ฝ่ายนั้นได้รับคำเสนอให้ประนอมข้อพิพาทหรือภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในคำเสนอให้ประนอมข้อพิพาท ผู้เสนอให้ประนอมข้อพิพาทอาจถือว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ปฏิเสธคำเสนอดังกล่าว และหากผู้เสนอให้ประนอมข้อพิพาทประสงค์จะถือเช่นนั้น ให้แจ้งคู่กรณี อีกฝ่ายหนึ่งทราบ

จำนวนผู้ประนอมข้อพิพาท

ข้อ ๖ ให้มีผู้ประนอมข้อพิพาทจำนวน ๑ คน เว้นแต่คู่กรณีจะเห็นสมควรให้มีผู้ประนอม ข้อพิพาทมากกว่า ๑ คน ในกรณีดังกล่าวให้ผู้ประนอมข้อพิพาทกระทำการร่วมกัน

การแต่งตั้งผู้ประนอมข้อพิพาท

ข้อ ๗ คู่กรณีอาจแต่งตั้งผู้ประนอมข้อพิพาทเองหรืออาจให้ผู้อำนวยการแนะนำหรือ แต่งตั้งผู้ประนอมข้อพิพาทให้ก็ได้

ข้อ ๘

(๑) เมื่อได้แต่งตั้งผู้ประนอมข้อพิพาทแล้ว ให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายเสนอข้อพิพาทของตน เป็นหนังสือต่อผู้ประนอมข้อพิพาท แสดงให้เห็นถึงลักษณะและประเด็นแห่งข้อพิพาท ในการนี้ ให้ส่งสำเนาหนังสือดังกล่าวแก่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง

(๒) ในระหว่างกระบวนการพิจารณาประนอมข้อพิพาท ผู้ประนอมข้อพิพาทอาจขอให้ คู่กรณีแถลงข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเมื่อเห็นสมควร

บทบาทของผู้ประนอมข้อพิพาท

ข้อ ๙

(๑) ผู้ประนอมข้อพิพาทจักช่วยให้คู่กรณีในข้อพิพาทบรรลุถึงความตกลงด้วยความ เป็นกลางและอิสระ

(๒) ในการประนอมข้อพิพาท ผู้ประนอมข้อพิพาทพึงใช้หลักความยุติธรรม โดย พิจารณาถึงสิทธิและหน้าที่ของคู่พิพาท ประเพณีทางการค้า และพฤติการณ์อื่นซึ่งเกี่ยวข้อง รวมทั้ง ทางปฏิบัติต่อกันของคู่กรณีที่ผ่านมา

(๓) หากเห็นว่าจำเป็น และคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดร้องขอผู้ประนอมข้อพิพาทอาจให้ คู่กรณีนำพยานบุคคลเข้าสืบ แต่ทั้งนี้ให้คำนึงถึงหลักการที่ให้การประนอมข้อพิพาทเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว

(๕) ไม่ว่าในระยะใดของการประนอมข้อพิพาท ผู้ประนอมข้อพิพาทอาจทำข้อเสนอประนอมข้อพิพาทแก่คู่กรณี ข้อเสนอดังกล่าวอาจทำด้วยวาจาและไม่จำเป็นต้องให้เหตุผลแห่งข้อเสนอแนะ

ข้อ ๑๐ ให้สำนักงานโดยผู้อำนวยการเป็นผู้กำหนดสถานที่ซึ่งใช้เป็นที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาประนอมข้อพิพาท คู่แฉะและกำกับการประนอมข้อพิพาทให้ดำเนินไปด้วยความรวดเร็วและถูกต้อง

สัญญาประนอมข้อพิพาท

ข้อ ๑๑

(๑) เมื่อคู่กรณีสามารถตกลงประนีประนอมในข้อพิพาท ให้ผู้ประนอมข้อพิพาทร่างสัญญาประนอมข้อพิพาทขึ้น แล้วให้คู่กรณีลงลายมือชื่อในสัญญาดังกล่าว

(๒) ในสัญญาประนอมข้อพิพาทตาม (๑) หากคู่กรณีประสงค์อาจะระบุข้อกำหนดอนุญาโตตุลาการว่า ให้ระงับข้อพิพาทซึ่งเกิดขึ้นจากสัญญาหรือเกี่ยวเนื่องกับสัญญาดังกล่าวโดยวิธีอนุญาโตตุลาการ

การรักษาความลับ

ข้อ ๑๒ ให้สำนักงานและผู้ประนอมข้อพิพาทรักษาความลับเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาประนอมข้อพิพาท ทั้งนี้รวมทั้งการรักษาความลับเกี่ยวกับสัญญาประนอมข้อพิพาท เว้นแต่กรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งการบังคับตามสัญญาประนอมข้อพิพาทดังกล่าว

การสิ้นสุดแห่งกระบวนการพิจารณาประนอมข้อพิพาท

ข้อ ๑๓ กระบวนการพิจารณาประนอมข้อพิพาทสิ้นสุดลงเมื่อ

(๑) คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้ลงนามในสัญญาประนอมข้อพิพาท

(๒) ผู้ประนอมข้อพิพาทมีคำแถลงเป็นหนังสือว่าการประนอมข้อพิพาทสิ้นสุดลงเนื่องจากไม่มีประโยชน์ที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาประนอมข้อพิพาทต่อไป

(๓) คู่กรณีในข้อพิพาทต่างเห็นสมควรให้การประนอมข้อพิพาทยุติลงโดยทำความตกลงเป็นหนังสือ

(๔) คู่กรณีฝ่ายหนึ่งมีหนังสือไปยังคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งและผู้ประนอมข้อพิพาทแสดงความประสงค์ให้การประนอมข้อพิพาทยุติลง

ค่าใช้จ่าย

ข้อ ๑๔ ภายหลังจากกระบวนการพิจารณาประណอมข้อพิพาทสิ้นสุดลง ให้สำนักงานกำหนดค่าใช้จ่ายในการประណอมข้อพิพาทเพื่อเรียกเก็บจากคู่กรณี ค่าใช้จ่ายในการประណอมข้อพิพาทให้รวมถึงค่าใช้จ่ายดังต่อไปนี้

- (๑) ค่าป่วยการของผู้ประណอมข้อพิพาท
- (๒) ค่าพาหนะเดินทางและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ของผู้ประណอมข้อพิพาท
- (๓) ค่าพาหนะเดินทางและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ของพยาน
- (๔) ค่าธรรมเนียมของสำนักงาน

ข้อ ๑๕ เว้นแต่จะระบุไว้เป็นอย่างอื่น ให้คู่กรณีรับผิดชอบเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายของการประណอมข้อพิพาทโดยเท่าเทียมกัน

ข้อ ๑๖

(๑) ก่อนการประណอมข้อพิพาท ผู้อำนวยการอาจให้คู่กรณีวางเงินประกันค่าใช้จ่ายในกระบวนการพิจารณาประណอมข้อพิพาท การวางประกันค่าใช้จ่ายดังกล่าวพึงให้คู่กรณีออกใช้เท่าเทียมกัน

(๒) ในระหว่างดำเนินกระบวนการพิจารณาประណอมข้อพิพาทผู้อำนวยการอาจให้คู่กรณีวางประกันค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม

(๓) หากคู่กรณีมิได้วางประกันค่าใช้จ่ายตามที่ระบุไว้ใน (๑) และ (๒) ภายในเวลา ๓๐ วัน นับแต่ได้รับคำบอกกล่าว ผู้อำนวยการอาจให้พักกระบวนการพิจารณาประណอมข้อพิพาท

(๔) ภายหลังจากที่กระบวนการพิจารณาประណอมข้อพิพาทสิ้นสุดลงให้สำนักงานจัดทำบัญชีค่าใช้จ่ายในกระบวนการพิจารณาประណอมข้อพิพาทและให้คืนเงินประกันส่วนที่เหลือแก่คู่กรณี

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประណอมข้อพิพาทและคู่กรณี

ข้อ ๑๗ คู่กรณีและผู้ประណอมข้อพิพาทสัญญาว่าผู้ประណอมข้อพิพาทจะไม่รับหน้าที่เป็นอนุญาโตตุลาการ หรือผู้แทน หรือผู้แทน หรือทนายความของคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในการอนุญาโตตุลาการหรือในศาลเกี่ยวกับข้อพิพาท ซึ่งเป็นมูลแห่งกระบวนการพิจารณาประណอมข้อพิพาท คู่กรณีสัญญาว่าจะไม่อ้างผู้ประណอมข้อพิพาทเป็นพยานในกระบวนการพิจารณาดังกล่าว

ข้อ ๑๘ คู่กรณีสัญญาว่าจะไม่อ้างหรือนำสิ่งต่อไปนี้เป็นพยานในกระบวนการพิจารณาชั้นอนุญาโตตุลาการหรือศาลยุติธรรม ไม่ว่าในการพิจารณาดังกล่าวจะมีประเด็นเกี่ยวเนื่องถึงข้อพิพาทอันเป็นมูลแห่งกระบวนการพิจารณาประណอมข้อพิพาทหรือไม่

(๑) ความเห็นหรือข้อเสนอแนะซึ่งเสนอโดยคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งในกระบวนการพิจารณา
 ประenomข้อพิพาท

(๒) คำรับของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งในระหว่างกระบวนการพิจารณาประenomข้อพิพาท

(๓) ข้อเสนอหรือความเห็นซึ่งเสนอโดยผู้ประenomข้อพิพาท

(๔) ข้อเท็จจริงที่ว่าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งพร้อมที่จะยอมรับข้อเสนอประenomข้อพิพาท
 ซึ่งเสนอโดยผู้ประenomข้อพิพาท

แบบอย่างข้อกำหนดการประenomข้อพิพาท

ข้อ ๑๕ คู่กรณีอาจจะบ่งข้อกำหนดการประenomข้อพิพาทดังต่อไปนี้ในสัญญาเพื่อให้
 สถาบันเป็นผู้จัดประenomข้อพิพาท และใช้ข้อบังคับการประenomข้อพิพาทบังคับแก่การประenom
 ข้อพิพาทนั้น

“ในกรณีที่มีข้อพิพาทเกิดขึ้นจากสัญญานี้ หรือเกี่ยวเนื่องกับสัญญานี้คู่สัญญาประสงค์
 จะให้มีการระงับข้อพิพาทโดยการตกลงไกล่เกลี่ยด้วยวิธีประenomข้อพิพาท ตามข้อบังคับการประenom
 ข้อพิพาทของสถาบันอนุญาโตตุลาการ กระทรวงยุติธรรม ซึ่งใช้บังคับอยู่ในขณะที่มีการเสนอข้อพิพาท
 เพื่อการประenomข้อพิพาท และให้อยู่ภายใต้การจัดการของสถาบันดังกล่าว

จึงขอประกาศมาเพื่อทราบทั่วกัน

ประกาศ ณ วันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๓

พลตำรวจโท จำรัส มังคลารัตน์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

ระเบียบศาลแพ่ง
ว่าด้วยการไต่ถามเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ

พ.ศ. 2537

โดยที่การไต่ถามเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นอันจะนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่จะอำนวยความยุติธรรมกับประชาชนและช่วยบรรเทาปริมาณคดีในศาลให้ลดน้อยลงไป เพื่อให้การไต่ถามเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลแพ่งเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปโดยเรียบร้อย จึงให้วางระเบียบไว้ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบศาลแพ่งว่าด้วยการไต่ถามเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ พ.ศ. 2537”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 15 พฤศจิกายน 2537 เป็นต้นไป

หมวด 1

นิยาม

ข้อ 3 ในระเบียบนี้

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่ง

“รองอธิบดี” หมายความว่า รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่ง

“ผู้ไต่ถาม” หมายความว่า ข้าราชการตุลาการในศาลแพ่งซึ่งศาลแพ่งมีคำสั่งให้เป็นผู้ไต่ถาม

“เจ้าหน้าที่” หมายความว่า ข้าราชการและลูกจ้างซึ่งมีหน้าที่ปฏิบัติงานในเรื่องการไต่ถามเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ

หมวด 2

ผู้ไต่ถาม

ข้อ 4 ให้อธิบดีมีคำสั่งตั้งข้าราชการตุลาการในศาลแพ่งเป็นผู้ไต่ถาม

ข้อ 5 อธิบดีหรือรองอธิบดี เป็นผู้มอบหมายให้ผู้ไต่ถามดำเนินการไต่ถามคดีในเรื่องใดตามหลักเกณฑ์ในระเบียบนี้หรือตามที่เห็นสมควร

หมวด 3 การคัดเลือกคดี

ข้อ 6 ให้ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนคัดเลือกสำนวนคดีที่จะส่งไปไกล่เกลี่ยหลังจากชี้สองสถานเสร็จ ในกรณีไม่มีการชี้สองสถานให้คัดเลือกและส่งสำนวนให้รองอธิบดีที่ควบคุมดูแลขณะนั้นก่อนวันนัดพร้อมหรือสืบพยานไม่น้อยกว่า 2 วัน

ในกรณีที่สืบพยานไปข้างแล้วผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเห็นว่าสมควรจะส่งสำนวนคดีนั้นไปไกล่เกลี่ยก็ให้ส่งสำนวนแก่รองอธิบดีที่ควบคุมดูแลขณะนั้นก่อนวันนัดครั้งต่อไปไม่น้อยกว่า 2 วัน

ข้อ 7 สำนวนคดีใดที่จะส่งไปไกล่เกลี่ย ให้ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนจรรยาบรรณพิจารณาไว้ แล้วส่งสำนวนให้รองอธิบดีที่ควบคุมดูแลขณะนั้นๆ

ข้อ 8 อธิบดีหรือรองอธิบดีที่ควบคุมดูแลขณะนั้นๆ อาจพิจารณาเห็นสมควรให้ส่งสำนวนคดีเรื่องใดๆ ตามที่เห็นสมควร ไปไกล่เกลี่ยก็ได้

ข้อ 9 สำนวนคดีใดที่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนหรือรองอธิบดีได้คัดเลือกแล้วตามข้อ 6 หรือข้อ 8 ตามลำดับ หากรองอธิบดีที่ควบคุมดูแลหรืออธิบดีแล้วแต่กรณีเห็นว่าสำนวนคดีเรื่องนั้นไม่สมควรไกล่เกลี่ย รองอธิบดีหรืออธิบดีอาจสั่งให้ส่งสำนวนคืนผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปก็ได้ สำนวนคดีใดที่อธิบดีหรือรองอธิบดีมอบหมายให้ผู้ไกล่เกลี่ยคนใดแล้วให้ตั้งสำนวนประนีประนอมยอมความแล้วผูกติดกับสำนวนหลัก

ข้อ 10 ประเภทคดีอันน่าที่จะส่งไปไกล่เกลี่ย ได้แก่ คดีละเมิด คดีผิดสัญญา คดีกู้ยืม คดีที่ธนาคารพาณิชย์เป็นโจทก์ หรือคดีที่คู่ความมีความสัมพันธ์กันในทางใด ๆ มาก่อน เป็นต้น ทั้งนี้ให้พิจารณาว่าหากส่งไปให้ไกล่เกลี่ยแล้วน่าจะมีทางตกลงกันได้ เว้นแต่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเห็นสมควรจะไกล่เกลี่ยคดีดังกล่าวด้วยตนเอง

ข้อ 11 การดำเนินกระบวนการพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง นอกจากการไกล่เกลี่ย ให้อยู่ในความรับผิดชอบของผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน

หมวด 4 การดำเนินการไกล่เกลี่ย

ข้อ 12 เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยได้รับสำนวนคดีแล้ว ให้ผู้ไกล่เกลี่ยดำเนินการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดความประนีประนอมยอมความในศาลโดยไม่ชักช้าตามที่เห็นสมควรและเป็นธรรมแก่คู่ความ

ข้อ 13 ผู้ไกล่เกลี่ยอาจดำเนินการนัดหมายให้คู่ความมาศาลพร้อมกัน หรืออาจนัดหมายให้ไปพร้อมกันในสถานที่ใด ๆ เพื่อที่จะได้มีการพร้อมกันของคู่กรณีทุกฝ่ายก็ได้

ข้อ 14 ให้ผู้ไกล่เกลี่ยหรือเจ้าหน้าที่แจ้งให้คู่ความทราบว่าข้อเท็จจริงและการดำเนินการในชั้นไกล่เกลี่ยคู่ความไม่อาจนำไปใช้เป็นพยานในการดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ของศาลได้แล้วให้คู่ความลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน เว้นแต่เป็นเรื่องที่คู่ความสมควรใจรับกันเองในประเด็นข้อพิพาทและไม่ขัดต่อกฎหมาย

ข้อ 15 เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยดำเนินการไกล่เกลี่ยแล้วเสร็จ หากคู่ความตกลงประนีประนอมยอมความกัน ให้จัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความแล้วจดยางานชั้นไกล่เกลี่ย ส่งสำนวนคืนไปให้ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนตามยอมต่อไป

หากคู่ความไม่ตกลงประนีประนอมยอมความ ให้ผู้ไกล่เกลี่ยจดยางานชั้นไกล่เกลี่ยแล้วส่งสำนวนคืนผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป ในกรณีเช่นนี้ให้ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนกำหนดวันนัดพิจารณาและให้คู่ความลงลายมือชื่อทราบนัดไว้ในรายงานชั้นไกล่เกลี่ย

ในกรณีตามวรรคสอง หากคู่ความยอมรับกันในประเด็นข้อพิพาทใด ให้ผู้ไกล่เกลี่ยบันทึกไว้ในรายงานชั้นไกล่เกลี่ยดังกล่าวด้วย

ข้อ 16 ในกรณีตามข้อ 15 วรรคสอง ให้เจ้าหน้าที่แยกสำนวนประนีประนอมยอมความแล้วเก็บไว้เป็นความลับ เว้นแต่รายงานชั้นไกล่เกลี่ยฉบับที่ส่งสำนวนคืนให้คดีไว้ในสำนวนหลักแต่ให้สำเนาไว้ในสำนวนประนีประนอมยอมความด้วย

ประกาศ ณ วันที่ 14 พฤศจิกายน 2537

สุวิทย์ ชีรพงษ์

(นายสุวิทย์ ชีรพงษ์)

อธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่ง

คำแนะนำของประธานศาลฎีกา เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการประนีประนอมยอมความ พ.ศ. 2539

ปัจจุบันปัญหาคดีค้างในศาลยังเป็นปัญหาใหญ่ของการบริหารงานยุติธรรม ซึ่งเป็นผลให้ประชาชนไม่ได้รับประโยชน์จากกระบวนการยุติธรรมเท่าที่ควร แนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว เป็นธรรม เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบันและเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนได้มากยิ่งขึ้น คือการให้ผู้พิพากษาพยายามดำเนินการให้คู่ความได้ตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันในข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19 และ 20 ให้อำนาจไว้ ประธานศาลฎีกาโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 1 วรรคสาม จึงออกคำแนะนำเพื่อให้ผู้พิพากษาใช้เป็นแนวทางในการไกล่เกลี่ยหรือมีคำสั่งเพื่อยังให้เกิดการตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันระหว่างคู่ความ ดังต่อไปนี้

1. กรณีที่ผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบเห็นว่า คดีที่รับผิดชอบอยู่มีหนทางที่จะตกลงกันได้ ก็ให้ดำเนินการไกล่เกลี่ยเพื่อให้คู่ความได้ตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันในคดีที่พิพาทนั้น
2. ในคดีที่ไม่อาจดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ ภายหลังจากที่ได้มีการชี้สองสถานแล้ว ข้อพิพาทใดที่เป็นปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งสมควรใช้ความสามารถพิเศษของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาก็ให้ผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบพิจารณานำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการในศาลมาใช้ตามควรแก่กรณี เพื่อให้อนุญาโตตุลาการที่ได้รับการแต่งตั้งชี้ขาดในประเด็นที่เป็นปัญหาดังกล่าวก่อน ทั้งนี้ อาจประสานงานกับสำนักงานอนุญาโตตุลาการกระทรวงยุติธรรมให้เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบการดำเนินการในชั้นอนุญาโตตุลาการก็ได้
3. ในกรณีที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยแล้ว คู่ความไม่อาจตกลงประนีประนอมกันได้ หากผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบเห็นว่าตนไม่สมควรที่จะพิจารณาพิพากษาคดีนั้นต่อไป เนื่องจากได้รับทราบข้อเท็จจริงต่างๆ นอกจำนวนจากคู่ความในขณะที่ทำการไกล่เกลี่ยหรือด้วยเหตุใดก็ให้พิจารณาถอนตัวจากการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นได้ เว้นแต่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายยังคงประสงค์ให้ผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบดำเนินการพิจารณาพิพากษาต่อไป
4. ในการไกล่เกลี่ยเพื่อยังให้เกิดการตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยอาจดำเนินการไกล่เกลี่ยในห้องรับรองซึ่งจัดไว้เป็นพิเศษสำหรับการดำเนินการไกล่เกลี่ยในศาลนั้นๆ โดยผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบและทนายความไม่จำเป็นต้องสวมเสื้อครุย และการไกล่เกลี่ยอาจมีรูปแบบแตกต่างไปจากการพิจารณาคดีโดยทั่วไปก็ได้ ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ในการสร้างบรรยากาศของความเป็นมิตรระหว่างคู่ความอันจะสามารถทำให้คู่ความตกลงประนีประนอมกันได้ดียิ่งขึ้น

5. ผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบอาจพิจารณาคืนค่าขึ้นศาลในกรณีพิเศษสำหรับคู่กรณีที่สามารถตกลงประนีประนอมกันได้โดยรวดเร็ว

ให้ไว้ ณ วันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2539

(ลงชื่อ) ประมาณ ชันชื้อ

ประธานศาลฎีกา

ป
ร
จ

ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม
ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544¹

โดยที่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นการระงับข้อพิพาทที่เป็นประโยชน์ต่อคู่ความและกระบวนการพิจารณาของศาลยุติธรรมในขณะเดียวกัน เพราะการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกจากจะเป็นผลให้การดำเนินคดีเสร็จสิ้นไปได้โดยความรวดเร็วและประหยัดแล้ว ยังเป็นผลให้ข้อพิพาทระงับลงด้วยความพอใจของคู่ความ อันมีส่วนในการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีของคู่ความด้วย ประกอบกับปริมาณข้อพิพาทที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลยุติธรรมเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลให้ปริมาณคดีที่ค้างอยู่ในระหว่างการพิจารณาสูงขึ้นเป็นลำดับ การไกล่เกลี่ยจึงเป็นทางเลือกที่สำคัญที่ศาลยุติธรรมต้องนำมาปรับใช้เพื่อประโยชน์ในการระงับข้อพิพาทที่เข้าสู่ศาล การส่งเสริมให้มีการใช้วิธีการไกล่เกลี่ยอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมจำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์และวิธีการที่เป็นมาตรฐาน ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายและเพื่อให้มีหลักเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ควรกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยองค์คณะผู้พิพากษาและผู้ประนีประนอม จึงจำเป็นต้องออกระเบียบนี้

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 17 (1) และ (7) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรมพ.ศ.2543คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม(ก.บ.ศ.)ออกระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2543”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับนับแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ในระเบียบนี้ ถ้าข้อความมิได้แสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่น

“คดี” หมายความว่า คดีแพ่ง หรือคดีอื่นใดที่อาจระงับข้อพิพาทได้ด้วยการตกลงกันของคู่ความ

“ผู้รับผิดชอบราชการศาล” หมายความว่า ประธานศาลฎีกา ประธานศาลอุทธรณ์ ประธานศาลอุทธรณ์ภาค อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลชั้นต้น และให้หมายความรวมถึงผู้ที่ได้รับมอบหมายจากบุคคลดังกล่าวให้ดำเนินการตามระเบียบนี้ด้วย

¹ แก้ไขโดยระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2547 ประกาศ ณ วันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2547.

“ผู้ประนีประนอม” หมายความว่า ผู้พิพากษา ข้าราชการศาลยุติธรรม บุคคล หรือคณะบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ประนีประนอมเพื่อช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ย ให้คู่ความได้ประนีประนอมกันตามระเบียบนี้

²“ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม” หมายความว่า ข้าราชการฝ่ายตุลาการ ศาลยุติธรรม ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543

“เลขานุการ” หมายความว่า เลขานุการสำนักงานศาลยุติธรรม

ข้อ 4 ให้เลขานุการเป็นผู้รักษาการตามระเบียบนี้ และให้มีอำนาจตีความและวินิจฉัย ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้บังคับระเบียบนี้

หมวด 1

การไกล่เกลี่ยโดยองค์คณะผู้พิพากษา

ข้อ 5 องค์คณะผู้พิพากษาต้องมีอำนาจไกล่เกลี่ยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การดำเนินการอย่างใด ๆ ตามระเบียบนี้ ย่อมไม่กระทบต่ออำนาจขององค์คณะ ผู้พิพากษาในการไกล่เกลี่ยคดีของตน

หมวด 2

การไกล่เกลี่ยโดยผู้ประนีประนอม

ส่วนที่ 1

การแต่งตั้งและการพ้นจากหน้าที่ของผู้ประนีประนอม

ข้อ 6 เมื่อมีคดีขึ้นสู่ศาล ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษาอาจแต่งตั้ง ผู้พิพากษา ข้าราชการศาลยุติธรรม หรือบุคคลภายนอกผู้ใดผู้หนึ่งหรือหลายคน เพื่อช่วยเหลือศาล ในการไกล่เกลี่ยคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ให้ผู้ประนีประนอมที่ได้รับการแต่งตั้งนั้น ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปตามระเบียบนี้

² แก้ไขโดยระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2547 ประกาศ ณ วันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2547.

ข้อ 7 เมื่อผู้รับผิดชอบราชการศาลเห็นสมควร หรือโดยได้รับแจ้งจากองค์คณะผู้พิพากษา ผู้รับผิดชอบราชการศาลอาจแต่งตั้งผู้พิพากษาคนหนึ่งหรือหลายคนในศาลเป็นผู้ประนีประนอมก็ได้

ในกรณีที่ผู้รับผิดชอบราชการศาลจัดให้มีผู้พิพากษาคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นผู้ประนีประนอมเป็นการเฉพาะในศาลนั้น องค์คณะผู้พิพากษาอาจแต่งตั้งผู้ประนีประนอมตามวิธีการที่ผู้รับผิดชอบราชการศาลกำหนดก็ได้

ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษา อาจแต่งตั้งให้ข้าราชการศาลยุติธรรมคนหนึ่งหรือหลายคนในศาลนั้นเป็นผู้ประนีประนอมก็ได้

³ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมและลูกจ้างของสำนักงานศาลยุติธรรม ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ประนีประนอม ไม่มีสิทธิได้รับค่าป่วยการและค่าใช้จ่ายตามระเบียบนี้

ข้อ 8 ในกรณีที่กระบวนการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลงเพราะเหตุตามข้อ 24 (1) ผู้พิพากษาที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ประนีประนอมในคดีนั้น อาจได้รับมอบหมายให้เป็นองค์คณะผู้พิพากษาที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนั้นก็ได้

ข้อ 9 การแต่งตั้งบุคคลภายนอกคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นผู้ประนีประนอม ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษา พึงคำนึงถึงความเหมาะสมของผู้ประนีประนอมและความพอใจของกลุ่มความทุกฝ่ายเท่าที่พึงจะกระทำได้ ในกรณีที่ประสงค์จะแต่งตั้งบุคคลที่มีได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประนีประนอม ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษาจะแต่งตั้งบุคคลเช่นว่านั้นได้เมื่อกลุ่มความที่จะต้องเข้าร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยได้ให้ความยินยอม และตกลงที่จะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายของบุคคลเช่นว่านั้นแล้ว

ข้อ 10 หากการแต่งตั้งผู้ประนีประนอมจะเป็นเหตุให้การพิจารณาคดีไม่ติดต่อกันหรือล่าช้าจนเกินสมควร ศาลอาจสั่งให้ดำเนินกระบวนการไปพร้อมกับการไกล่เกลี่ยก็ได้ ทั้งนี้ให้คำนึงถึงประโยชน์ของกลุ่มความทุกฝ่ายเป็นสำคัญ

ข้อ 11 เมื่อได้รับการแต่งตั้งแล้ว ผู้ประนีประนอมจะต้องเปิดเผยข้อมูลอันเกี่ยวกับส่วนได้เสีย หรือความเกี่ยวข้องเป็นส่วนตัวกับกลุ่มความทุกฝ่ายให้กลุ่มความทราบโดยทันที

³ แก้ไขโดยระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2547 ประกาศ ณ วันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2547.

ข้อ 12 ในกรณีดังต่อไปนี้ ให้ผู้ประนีประนอมพ้นจากหน้าที่

- (1) เมื่อผู้ประนีประนอมถูกจำหน่ายชื่อออกจากทะเบียนรายชื่อ
- (2) ศาลมีคำสั่งถอดถอนผู้ประนีประนอม เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้ประนีประนอม

นั้น

- (ก) กระทำการใด ๆ ในฐานะเป็นผู้แทนหรือกระทำการใดแทนคู่ความ
- (ข) มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับคู่ความฝ่ายใดอันอาจกระทบกับความเป็นกลาง

ในการไกล่เกลี่ย

(3) ศาลมีคำสั่งถอดถอนเนื่องจากกระทำการบกพร่องต่อหน้าที่หรือละเลยไม่ปฏิบัติตามหน้าที่

ข้อ 13 เมื่อผู้ประนีประนอมพ้นจากหน้าที่แล้ว ศาลอาจมีคำสั่งให้กระบวนการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลงหรือแต่งตั้งผู้ประนีประนอมคนใหม่ก็ได้

ในกรณีที่ผู้ประนีประนอมพ้นจากหน้าที่เพราะเหตุตามข้อ 12 (1) และ (2) ถ้าคู่ความประสงค์จะให้มีการไกล่เกลี่ยต่อไปโดยผู้ประนีประนอมคนเดิม ศาลอาจให้ผู้ประนีประนอมนั้นดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไปด้วย

ส่วนที่ 2

กระบวนการไกล่เกลี่ย

ข้อ 14 เมื่อศาลมีคำสั่งแต่งตั้งผู้ประนีประนอมแล้ว การรับส่งเอกสาร สำนวนคดี หรือการติดต่อใด ๆ ระหว่างศาลกับผู้ประนีประนอมให้เป็นไปตามที่ศาลนั้นกำหนด

ข้อ 15 คู่ความที่เป็นบุคคลธรรมดาควรเข้าร่วมประชุมการไกล่เกลี่ยด้วยตนเอง ทั้งนี้ อาจแต่งตั้งผู้แทนเข้าร่วมประชุมด้วยได้

ถ้าคู่ความเป็นนิติบุคคล คู่ความนั้นอาจแต่งตั้งผู้แทนที่มีอำนาจตัดสินใจเข้าร่วมประชุมการแต่งตั้งให้กระทำเป็นหนังสือยื่นต่อผู้ประนีประนอม

ข้อ 16 ก่อนเริ่มการไกล่เกลี่ย ให้ผู้ประนีประนอมจัดให้คู่ความลงลายมือชื่อตกลงเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย และยอมรับที่จะปฏิบัติตามระเบียบนี้เป็นลายลักษณ์อักษร

ข้อ 17 ผู้ประนีประนอมอาจหารือกับคู่ความเพื่อพิจารณากำหนดขั้นตอนหรือแนวทางในการดำเนินการไกล่เกลี่ย ก่อนเริ่มต้นกระบวนการไกล่เกลี่ยก็ได้

ข้อ 18 เพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ย ผู้ประนีประนอมอาจให้คู่ความเสนอข้อเท็จจริง หรือข้อมูลเบื้องต้นแห่งข้อพิพาท ตลอดจนข้อเสนอในการระงับข้อพิพาทต่อผู้ประนีประนอม หรือ อาจเสนอให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลดังกล่าวระหว่างคู่ความก็ได้

คู่ความอาจขอให้ผู้ประนีประนอมดำเนินการตามความในวรรคก่อนก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ผู้ประนีประนอมจะจัดให้มีการดำเนินการตามที่คู่ความขอหรือไม่ก็ได้

ข้อ 19 การไกล่เกลี่ยจะทำได้ด้วยวิธีใด ฅ วัน เวลา และสถานที่ใด ให้เป็นไปตามที่ ผู้ประนีประนอมกำหนด แต่ผู้ประนีประนอมจะต้องแจ้งให้คู่ความทุกฝ่ายทราบถึงการดำเนินการ ไกล่เกลี่ยที่คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมิได้เข้าร่วมให้คู่ความฝ่ายนั้นทราบด้วย

ข้อ 20 ในการไกล่เกลี่ยต่อหน้าคู่ความ ถ้าผู้ประนีประนอมเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อ ประโยชน์ในการไกล่เกลี่ย ผู้ประนีประนอมอาจอนุญาตให้เฉพาะแต่ตัวคู่ความทั้งสองฝ่าย หรือ เพียงแต่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอยู่ในการประชุมการไกล่เกลี่ยก็ได้

ความในวรรคหนึ่งให้ใช้บังคับแก่ผู้แทน ผู้รับมอบอำนาจ ที่ปรึกษาของคู่ความ หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งผู้ประนีประนอมอนุญาตให้เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยด้วย

ข้อ 21 กระบวนการไกล่เกลี่ยให้ดำเนินการเป็นการลับ โดยไม่มีการบันทึกรายละเอียด ของการไกล่เกลี่ยไว้ ไม่ว่าบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร หรือบันทึกในรูปแบบของการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่น เว้นแต่คู่ความจะตกลงให้บันทึกการดำเนินการไกล่เกลี่ย ทั้งหมดหรือส่วนใดส่วนหนึ่ง โดยคู่ความเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายก็ได้

ข้อ 22 เมื่อผู้ประนีประนอมเห็นสมควร ผู้ประนีประนอมอาจจัดให้มีการยกร่างสัญญา ประนีประนอมยอมความให้แก่คู่ความก็ได้ ในกรณีที่การยกร่างสัญญาดังกล่าวมีค่าใช้จ่ายที่คู่ความ ต้องเป็นผู้จ่าย ผู้ประนีประนอมจะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากคู่ความทุกฝ่าย และคู่ความ ตกลงรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายนั้นแล้ว

ข้อ 23 ผู้ประนีประนอมจะต้องดำเนินการไกล่เกลี่ยให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลา ที่ผู้แต่งตั้งกำหนด เมื่อเห็นสมควรหรือผู้ประนีประนอมร้องขอ ผู้แต่งตั้งอาจขยายระยะเวลา ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยออกไปอีกก็ได้ ถ้าเห็นว่าคู่ความใกล้จะบรรลุความตกลงในการระงับ ข้อพิพาทแล้ว

หากผู้ประนีประนอมเห็นว่าคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดดำเนินการไกล่เกลี่ย โดยมีลักษณะประวิงคดให้ชักช้า ให้ผู้ประนีประนอมรายงานให้ผู้แต่งตั้งทราบโดยเร็ว

ส่วนที่ 3

การสิ้นสุดแห่งกระบวนการไกล่เกลี่ย

- ข้อ 24 ในกรณีดังต่อไปนี้ให้ถือว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง
- (1) คู่ความสามารถระงับข้อพิพาทได้ด้วยการถอนฟ้อง หรือขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความ
  - (2) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถอนตัวจากการไกล่เกลี่ย
  - (3) ผู้ประนีประนอมไม่อาจดำเนินการไกล่เกลี่ยให้เป็นผลสำเร็จได้ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้
  - (4) ผู้ประนีประนอมเห็นว่าข้อพิพาทดังกล่าวไม่อาจยุติลงได้ด้วยวิธีไกล่เกลี่ย
  - (5) ศาลเห็นว่าข้อพิพาทดังกล่าวไม่อาจยุติลงได้ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย หรือการไกล่เกลี่ยไม่เป็นประโยชน์แก่คดีอีกต่อไป

ข้อ 25 เมื่อกระบวนการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง ให้ผู้ประนีประนอมแจ้งผลของการไกล่เกลี่ยให้ศาลทราบเพื่อดำเนินการต่อไปโดยเร็ว

ในกรณีที่คู่ความตกลงระงับข้อพิพาทเพียงบางส่วน หรือตกลงรับข้อเท็จจริงบางประการ และยินยอมนำข้อตกลงเหล่านั้นไปใช้อ้างอิงในกระบวนการของศาลได้ ก็ให้ผู้ประนีประนอมจัดทำบันทึกข้อตกลงและแจ้งให้ศาลทราบด้วย

ส่วนที่ 4

การเก็บรักษาความลับ

ข้อ 26 เว้นแต่คู่ความจะตกลงเป็นอย่างอื่น คู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้องตกลงที่จะเก็บรักษาความลับของข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในกระบวนการไกล่เกลี่ย และตกลงที่จะไม่นำข้อเท็จจริงและการดำเนินการไกล่เกลี่ยไปใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินกระบวนการใดๆ ของศาล ไม่ว่าในสำนวนคดีที่ทำการไกล่เกลี่ยหรือคดีอื่น หรือในกระบวนการพิจารณาชั้นอนุญาโตตุลาการ

ข้อเท็จจริงตามวรรคหนึ่งให้หมายรวมถึง การติดต่อระหว่างคู่ความ หรือข้อเท็จจริงใดๆ เกี่ยวกับการดำเนินการไกล่เกลี่ย ข้อเท็จจริงก็เป็นเนื้อหาหรือรายละเอียดแห่งการเจรจาตกลง ในกระบวนการไกล่เกลี่ย ข้อเท็จจริงที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ยอมรับหรือปฏิเสธกระบวนการไกล่เกลี่ย ความเห็นหรือข้อเสนอใดๆ ซึ่งได้เสนอให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งในกระบวนการไกล่เกลี่ย ความเห็น หรือข้อเสนอใดๆ ซึ่งได้เสนอโดยผู้ประนีประนอม

ส่วนที่ 5

การขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอม

ข้อ 27 ให้เลขาธิการจัดให้มีทะเบียนผู้ประนีประนอมขึ้น โดยให้คำนึงถึงความจำเป็น และความต้องการของศาล และแจ้งให้ศาลต่าง ๆ ทราบ

⁴ข้อ 28 ผู้ขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอมจะต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

(1) เป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี และมีประสบการณ์ในการทำงาน ไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานสาขาต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่การไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทไม่น้อยกว่า 10 ปี

(2) เป็นผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรเทคนิคหรือวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ที่สำนักงานศาลยุติธรรมจัด หรือหลักสูตรในลักษณะเดียวกันที่สถาบันอื่นจัดโดยสำนักงานศาลยุติธรรม ให้การรับรอง และมีประสบการณ์ปฏิบัติงานด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลหรือศูนย์ไกล่เกลี่ย ข้อพิพาท สำนักกระบวนข้อพิพาทมาไม่น้อยกว่า 10 คดี

(3) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์

(4) ไม่เป็นข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบ ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

(5) ไม่เป็นผู้มีประวัติเสื่อมเสีย

(6) ไม่เป็นบุคคลที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถคนเสมือนไร้ความสามารถ

(7) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิด อันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

⁴ แก้ไขโดยระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2547 ประกาศ ณ วันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2547

⁵ข้อ 28/1 ให้ผู้รับผิดชอบราชการศาลเสนอรายชื่อบุคคลที่มีคุณสมบัติตามข้อ 28 ซึ่งประสงค์จะขอขึ้นทะเบียนตามแบบที่กำหนดต่อเลขาธิการ พร้อมด้วยหลักฐานดังต่อไปนี้

- (1) สำเนาทะเบียนบ้าน
- (2) สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือสำเนาบัตรข้าราชการ
- (3) สำเนาแสดงคุณวุฒิ
- (4) สำเนาหลักฐานรับรองการผ่านการอบรมและผลการปฏิบัติงานตามข้อ 28 (2)
- (5) หนังสือยินยอมของบุคคลที่ได้รับการเสนอชื่อ

ให้ผู้อำนวยการสำนักงานระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม ตรวจสอบเอกสารต่างๆ แล้วทำความเห็นเบื้องต้นเสนอเลขาธิการ

ข้อ 28/2 ในการเสนอรายชื่อเพื่อขึ้นทะเบียนตามข้อ 28/1 ให้ดำเนินการภายในเดือนตุลาคมของปีก่อนขึ้นทะเบียน เว้นแต่เป็นการขึ้นทะเบียนครั้งแรก หรือการเพิ่มรายชื่อผู้ขึ้นทะเบียน ผู้รับผิดชอบราชการศาลอาจเสนอชื่อบุคคลที่พ้นจากทะเบียนเพราะเหตุทะเบียนสิ้นผลลงเป็นผู้ประนีประนอมก็ได้ โดยไม่ต้องแนบหลักฐานตามข้อ 28/1 เว้นแต่หนังสือยินยอมของผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อ

ข้อ 29 ให้ทะเบียนผู้ประนีประนอมสิ้นผลลงทุกสองปี นับแต่วันจัดทำทะเบียน โดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้มีชื่อในทะเบียนได้รับการขึ้นทะเบียนไว้ ณ เวลาใด

ในการจัดทำทะเบียนครั้งแรก ถ้าวันสิ้นผลตามวรรคหนึ่งไม่ตรงกับวันสิ้นปี ให้ถือเอาวันสิ้นปีปฏิทินนั้นเป็นวันสิ้นผล

การสิ้นผลของทะเบียนรายชื่อ ไม่กระทบถึงการแต่งตั้งผู้ประนีประนอมที่ได้ดำเนินการไปก่อนแล้ว และให้ผู้ได้รับการแต่งตั้งนั้นปฏิบัติหน้าที่ต่อไปกับให้มีสิทธิได้รับค่าใช้จ่ายตามที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้

⁶ก่อนทะเบียนสิ้นผลลงเลขาธิการอาจพิจารณาเพิ่มรายชื่อขึ้นทะเบียนอีกก็ได้ หากมีความจำเป็นและเป็นความต้องการของศาลที่ยังไม่มีผู้ประนีประนอมที่ขึ้นทะเบียนปฏิบัติงานในศาลนั้น หรือมีแต่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

⁵ แก้ไขโดยระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2547 ประกาศ ณ วันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2547

⁶ แก้ไขโดยระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2547 ประกาศ ณ วันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2547

ข้อ 30 เมื่อทะเบียนผู้ประนีประนอมสิ้นสุดผลลง ให้เลขานุการจัดทำทะเบียนใหม่ทันที ทั้งนี้ให้นำความในข้อ 27 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ 31 ให้เลขานุการจำหน่ายชื่อผู้ประนีประนอมออกจากทะเบียน เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงต่อไปนี้

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) ขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้ามตามข้อ 28
- (4) ศาลมีคำสั่งถอดถอนตามข้อ 12 (3) หรือปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้ประนีประนอมประพฤติตนไม่เหมาะสม กระทำหรือละเว้นการกระทำตามที่ของผู้ประนีประนอมโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อจนเป็นเหตุให้คู่ความเสียหาย

ข้อ 32 ผู้ประนีประนอมจะต้อง

- (1) เตรียมการไกล่เกลี่ย
- (2) ช่วยเหลือสนับสนุนการเจรจาห้วงคู่ความ แนะนำแนวทางแก้ปัญหาเพื่อการยุติข้อพิพาท
- (3) ไม่ออกความเห็นในลักษณะใดๆ ที่เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท เว้นแต่คู่ความจะได้ตกลงกันให้ผู้ประนีประนอมออกความเห็นเช่นนั้น
- (4) ไม่ข่มขู่ บังคับ หรือใช้อิทธิพลในทางใดๆ อันอาจกระทบกระเทือนต่อความสมัครใจในการระงับข้อพิพาทของคู่ความ

ข้อ 33 ผู้ประนีประนอมจะต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามระเบียบ รวมทั้งประกาศข้อบังคับ จริยธรรม หรือหลักเกณฑ์อย่างใด ๆ ที่ออกตามระเบียบนี้ เพื่อให้การไกล่เกลี่ยเป็นไปตามความเรียบร้อยโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของคู่ความ

ข้อ 34 ผู้ประนีประนอมไม่ต้องรับผิดชอบคู่ความในการกระทำใดๆ ที่ได้ดำเนินการไปเพื่อการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาท เว้นแต่การกระทำหรือละเว้นการกระทำของผู้ประนีประนอมเป็นไปโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงจนเป็นเหตุให้คู่ความเสียหาย

ส่วนที่ 6 ค่าป่วยการและค่าใช้จ่าย

ข้อ 35 ผู้ประนีประนอมที่ได้รับการแต่งตั้งจากทะเบียนผู้ประนีประนอม ย่อมมีสิทธิได้รับค่าป่วยการและค่าใช้จ่ายตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่เลขาธิการกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม

ข้อ 36 ในกรณีที่มีการแต่งตั้งบุคคลที่ไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนเป็นผู้ประนีประนอม ให้คู่ความรับผิดชอบค่าใช้จ่ายและค่าป่วยการของผู้ประนีประนอมฝ่ายละกึ่งหนึ่ง เว้นแต่คู่ความจะตกลงกันเป็นอย่างอื่น

ข้อ 37 ในกรณีที่ผู้ประนีประนอมเห็นว่าจะต้องว่าจ้างบุคคลภายนอกให้ดำเนินการใดๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่การไกล่เกลี่ย ให้ผู้ประนีประนอมดำเนินการเช่นนั้นได้ต่อเมื่อคู่ความตกลงที่จะรับผิดชอบในการใช้จ่ายดังกล่าวแล้ว

ประกาศ ณ วันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2544

(ลงชื่อ) รัชชัย พิทักษ์พล

(นายรัชชัย พิทักษ์พล)

ประธานคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม

**ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม
ว่าด้วยการไต่ถามข้อพิพาท (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2547**

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2544 เพื่อให้ได้ผู้ไต่ถามที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือ ทำให้การไต่ถามมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 17 (1) และ (7) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) ออกระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยการไต่ถามข้อพิพาท (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2547”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้เพิ่มบทนิยามคำว่า “ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม” ระหว่างบทนิยามคำว่า “ผู้ประนีประนอม” และคำว่า “เลขาธิการ” ในข้อ 3 แห่งระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2544 ดังต่อไปนี้

“ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม” หมายความว่า ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543”

ข้อ 4 ให้ยกเลิกความในวรรคท้ายของข้อ 7 แห่งระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2544 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมและลูกจ้างของสำนักงานศาลยุติธรรมที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ประนีประนอม ไม่มีสิทธิได้รับค่าป่วยการและค่าใช้จ่ายตามระเบียบนี้”

ข้อ 5 ให้ยกเลิกความในข้อ 28 แห่งระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2544 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ข้อ 28 ผู้ขอขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอมจะต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(1) เป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี และมีประสบการณ์ในการทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานในสาขาต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่การไต่ถามข้อพิพาทไม่น้อยกว่า 10 ปี

(2) เป็นผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรเทคนิคหรือวิธีการ โกล์เกลี่ยข้อพิพาท ที่สำนักงานศาลยุติธรรมจัด หรือหลักสูตรในลักษณะเดียวกันที่สถาบันอื่นจัด โดยสำนักงานศาลยุติธรรมให้การรับรองและมีประสบการณ์ปฏิบัติงานด้านการโกล์เกลี่ยข้อพิพาทในศาลหรือศูนย์โกล์เกลี่ยข้อพิพาท สำนักกระงับข้อพิพาทมาไม่น้อยกว่า 10 คดี

(3) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์

(4) ไม่เป็นข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

(5) ไม่เป็นผู้มีประวัติเสื่อมเสีย

(6) ไม่เป็นบุคคลที่ศาลมีคำสั่งเป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ

(7) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ”

ข้อ 6 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นข้อ 28/1 แห่งระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยการโกล์เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544

“ข้อ 28/1 ให้ผู้รับผิดชอบราชการศาลเสนอรายชื่อบุคคลที่มีคุณสมบัติตามข้อ 28 ซึ่งประสงค์จะขอขึ้นทะเบียนตามแบบที่กำหนดต่อเลขาธิการ พร้อมด้วยหลักฐานดังต่อไปนี้

(1) สำเนาทะเบียนบ้าน

(2) สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือสำเนาบัตรข้าราชการ

(3) สำเนาแสดงคุณวุฒิ

(4) สำเนาหลักฐานรับรองการผ่านการอบรมและผลงานการปฏิบัติงานตามข้อ 28 (2)

(5) หนังสือยินยอมของบุคคลที่ได้รับการเสนอชื่อ

ให้ผู้อำนวยการสำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม ตรวจสอบเอกสารต่างๆ แล้วทำความเห็นเบื้องต้นเสนอเลขาธิการ”

ข้อ 7 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นข้อ 28/2 แห่งระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยการโกล์เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544

“ข้อ 28/2 ในการเสนอรายชื่อเพื่อขึ้นทะเบียนตามข้อ 28/1 ให้ดำเนินการภายในเดือนตุลาคมของปีก่อนขึ้นทะเบียน เว้นแต่เป็นการขึ้นทะเบียนครั้งแรก หรือการเพิ่มรายชื่อผู้ขึ้นทะเบียน

ผู้รับผิดชอบราชการศาลอาจเสนอชื่อบุคคลที่พ้นจากทะเบียนเพราะเหตุทะเบียนสิ้นผลลงเป็นผู้ประนีประนอมก็ได้ โดยไม่ต้องยื่นหลักฐานตามข้อ 28/1 เว้นแต่หนังสือยินยอมของผู้ได้รับการเสนอชื่อ”

ข้อ 8 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสี่ของข้อ 29 แห่งระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2544

“ก่อนทะเบียนสิ้นผลลง เลขาธิการอาจพิจารณาเพิ่มรายชื่อขึ้นทะเบียนอีกก็ได้ หากมีความจำเป็นและเป็นการต้องการของศาลที่ยังไม่มีผู้ประนีประนอมที่ขึ้นทะเบียนปฏิบัติงานในศาลนั้น หรือมีแต่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้”

ประกาศ ณ วันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2547

(ลงชื่อ) อรรถนิติ ดิษฐอำนาจ

(นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ)

ประธานกรรมการบริหารศาลยุติธรรม

ประมวลจริยธรรมผู้ไกล่เกลี่ย
สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม

โดยที่เป็นการสมควรให้มีประมวลจริยธรรมผู้ไกล่เกลี่ยเพื่อเป็นข้อแนะนำและแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ไกล่เกลี่ยในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรมจึงได้จัดทำประมวลจริยธรรม โดยมีข้อความดังต่อไปนี้

หมวดที่ 1
บทบัญญัติทั่วไป

ข้อ 1 ในประมวลนี้

“การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” หมายถึง กระบวนการที่บุคคลภายนอกผู้เป็นกลาง ซึ่งได้รับการร้องขอจากคู่พิพาทหรือได้รับการแต่งตั้งจากศาล ให้พบปะและช่วยเหลือคู่พิพาท ให้สามารถแก้ไขข้อพิพาทได้ด้วยความสมัครใจร่วมกัน ผลของการระงับข้อพิพาทในลักษณะนี้ เรียกว่าการตกลงยอมความกัน และการไกล่เกลี่ยเป็นการดำเนินการด้วยความสมัครใจ โดยคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจขอถอนตัวออกจากกระบวนการไกล่เกลี่ยในขณะใดก็ได้ ก่อนที่คู่พิพาททุกฝ่าย จะลงนามในสัญญาประนีประนอมยอมความ

“ผู้ไกล่เกลี่ย” หมายถึง บุคคลผู้เป็นกลางซึ่งทำหน้าที่สนับสนุน อำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ และส่งเสริมให้คู่พิพาทสามารถระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น โดยผู้ไกล่เกลี่ยต้องไม่เป็นตัวแทน ของคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นผู้รับผิดชอบรักษาระบวนการไกล่เกลี่ยให้ดำเนินต่อไปด้วยดี

“การตัดสินใจด้วยตนเอง” หมายถึง การที่คู่พิพาทมีสิทธิที่จะตัดสินใจด้วยความสมัครใจ ของตนเองและไม่ใช่การตัดสินใจที่เกิดจากการบังคับในการที่จะระงับข้อพิพาทใดๆ

“ความเป็นกลาง” หมายถึง การดำเนินกระบวนการในการไกล่เกลี่ยในลักษณะ เป็นธรรมและปราศจากอคติต่อคู่พิพาท แต่มุ่งต่อผลประโยชน์และทางเลือกต่างๆ ที่คู่พิพาทประสงค์ จะตกลงกัน

“ความขัดแย้งในผลประโยชน์” หมายถึง

- (1) การกระทำหรือความสัมพันธ์ใดก็ตามที่อาจก่อให้เกิดความรู้สึกรอคติ หรือ
- (2) การมีผลประโยชน์ส่วนตัวหรือผลประโยชน์ทางการเงินโดยทางตรงหรือ ทางอ้อมที่เกี่ยวกับกรณีพิพาท

(3) การมีความสัมพันธ์ในปัจจุบันหรือในอดีตทางการเงิน ธุรกิจ วิชาชีพ ครอบครัวหรือสังคมกับคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือมีสิ่งที่น่าจะมีผลกระทบต่อความเป็นกลาง หรือก่อให้เกิดความรู้สึกอคติ

หมวดที่ 2

การตัดสินใจด้วยตนเอง

ข้อ 2 ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเคารพและสนับสนุนให้คู่พิพาทตัดสินใจด้วยตนเองบนพื้นฐานของการตัดสินใจอย่างมีข้อมูล เพื่อตกลงระงับข้อพิพาทด้วยความสมัครใจ รวมทั้งต้องละเว้นไม่ออกคำสั่งหรือคำตัดสินใดๆ ที่เกี่ยวกับประเด็นข้อพิพาทและทางเลือกในการตกลงระงับข้อพิพาท ตลอดจนต้องไม่พยายามโน้มน้าวหรือบังคับให้คู่พิพาทเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยหรือให้ทำการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งในกระบวนการไกล่เกลี่ย

หมวดที่ 3

ความเป็นกลาง

ข้อ 3 ผู้ไกล่เกลี่ยต้องดำเนินการไกล่เกลี่ยด้วยความเป็นกลาง

ข้อ 4 ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องไม่ปล่อยให้แรงกดดันหรืออิทธิพลจากบุคคลภายนอกเข้ามาทำให้ผู้ไกล่เกลี่ยเสียความเป็นกลาง

ข้อ 5 หากผู้ไกล่เกลี่ยรู้ว่าจะไม่เป็นกลาง ให้ผู้ไกล่เกลี่ยเปิดเผยสิ่งที่จะทำให้เกิดความไม่เป็นกลางนั้นให้คู่พิพาทและสำนักระงับข้อพิพาททราบทันที และต้องถอนตัวออกจาก การไกล่เกลี่ยด้วย

หมวดที่ 4

ความขัดแย้งในผลประโยชน์

ข้อ 6 ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเปิดเผยความขัดแย้งในผลประโยชน์ทั้งที่เกิดขึ้นจริงและที่อาจเกิดขึ้นตามที่ตนทราบทั้งหมด

ข้อ 7 ภายหลังจากเปิดเผยถึงความขัดแย้งในผลประโยชน์ตามข้อ 6 แล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยต้องปฏิเสธหรือขอถอนตัวออกจากการเป็นผู้ไกล่เกลี่ย เว้นแต่คู่พิพาททุกฝ่ายจะตกลงร่วมกันให้ผู้ไกล่เกลี่ยทำหน้าที่ต่อไป

ข้อ 8 ผู้ไกล่เกลี่ยมีหน้าที่ในการเปิดเผยความขัดแย้งในผลประโยชน์เกิดขึ้นตลอดเวลาในกระบวนการไกล่เกลี่ย

ข้อ 9 เว้นแต่จะกระทำในฐานะผู้ไกล่เกลี่ย ในระหว่างการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องไม่รับทำการงานใดๆ ให้คู่พิพาทที่ตนกำลังไกล่เกลี่ยอยู่ และจะต้องเปิดเผยโดยทันทีถึงความพยายามของการติดต่อผู้ไกล่เกลี่ยให้ทำการงานให้

ข้อ 10 ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องไม่กระทำการใดๆ ให้กับคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งภายหลังการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลงในเรื่องที่เกิดขึ้น หรือเกี่ยวข้องกับกรไกล่เกลี่ยโดยไม่ได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากคู่พิพาททุกฝ่ายในกระบวนการไกล่เกลี่ย

หมวดที่ 5 การรักษาความลับ

ข้อ 11 เว้นแต่คู่พิพาทจะตกลงกันเป็นอย่างอื่น บรรดาข้อมูลทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยจะต้องเป็นความลับ เว้นแต่ในกรณีที่จะต้องมีการเปิดเผยตามที่กฎหมายกำหนดหรือเพื่อวัตถุประสงค์ในการดำเนินการหรือบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความ

หมวดที่ 6 ความรู้ความสามารถ

ข้อ 12 เมื่อได้รับคำร้องขอให้ผู้ไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยต้องหาหรือคู่พิพาทว่าต้องการคนกลางที่มีความเชี่ยวชาญพิเศษเฉพาะเรื่องหรือไม่ หากผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องที่ตนจะไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงดังกล่าวให้คู่พิพาททราบ

ผู้ไกล่เกลี่ยจะทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเฉพาะในกรณีที่ผู้ไกล่เกลี่ยมีคุณสมบัติและทักษะเพียงพอที่จะดำเนินการตามความประสงค์ของคู่พิพาทเท่านั้น ในกรณีที่ขาดทักษะเฉพาะเรื่อง ผู้ไกล่เกลี่ยควรแนะนำคู่พิพาทให้ขอความช่วยเหลือจากผู้ไกล่เกลี่ยที่เชี่ยวชาญเฉพาะในแต่ละเรื่อง

หมวดที่ 7 ค่าตอบแทน

ข้อ 13 เมื่อผู้ใกล้ชิดยอมรับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ใกล้ชิด ผู้ใกล้ชิดต้องยอมรับอัตราค่าตอบแทนที่สำนักกระงับข้อพิพาทกำหนด และจะต้องไม่ตกลงเป็นอย่างอื่นกับคู่พิพาทเพื่อคิดค่าตอบแทนเพิ่มเติมไม่ว่าในลักษณะใด

ข้อ 14 ห้ามไม่ให้ผู้ใกล้ชิดตกลงจะจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้แนะนำหรือส่งเรื่องการใกล้ชิดให้แก่ตน

หมวดที่ 8 การโฆษณาและการเชิญชวน

ข้อ 15 ห้ามผู้ใกล้ชิดโฆษณาและเชิญชวนให้คู่พิพาทแต่งตั้งตนเป็นผู้ใกล้ชิด และต้องละเว้นที่จะรับประกันว่าคู่พิพาทจะตกลงกันได้ หรือให้สัญญาว่าจะเกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งที่สมประโยชน์ของคู่พิพาท

ข้อ 16 ผู้ใกล้ชิดจะต้องให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา พื้นฐานการทำงานและประสบการณ์ในการใกล้ชิด

สำนักกระงับข้อพิพาท
สำนักงานศาลยุติธรรม
มกราคม 2547

สถิติคดีรับใหม่ เสร็จไป และคดีค้างของศาลฎีกาตั้งแต่ พ.ศ. 2547 ถึง 2549

พ.ศ. 2547

	รับใหม่	เสร็จไป	ค้างไป
มกราคม	1,070	177	14,255
กุมภาพันธ์	1,113	508	14,860
มีนาคม	1,484	688	15,656
เมษายน	1,574	756	16,474
พฤษภาคม	1,088	953	16,609
มิถุนายน	1,215	912	16,912
กรกฎาคม	1,731	691	17,952
สิงหาคม	939	1,618	17,273
กันยายน	868	909	17,232
ตุลาคม	991	617	17,606
พฤศจิกายน	2,524	878	19,252
ธันวาคม	1,275	3,893	16,634
รวม	15,872	12,600	16,634

พ.ศ. 2548

	รับใหม่	เสร็จไป	ค้างไป
มกราคม	1,164	413	17,385
กุมภาพันธ์	1,013	566	17,832
มีนาคม	1,297	842	18,287
เมษายน	1,036	464	18,859
พฤษภาคม	1,093	557	19,395
มิถุนายน	1,192	857	19,730
กรกฎาคม	1,007	592	20,145
สิงหาคม	1,035	960	20,220
กันยายน	806	575	20,451

ตุลาคม	1,186	708	20,929
พฤศจิกายน	993	972	20,950
ธันวาคม	900	1,316	20,534
รวม	12,722	8,822	20,534

พ.ศ. 2549

	รับใหม่	เสร็จไป	ค้างไป
มกราคม	957	432	21,059
กุมภาพันธ์	905	787	21,177
มีนาคม	2,016	1,231	21,962
เมษายน	771	563	22,170
พฤษภาคม	1,058	709	22,519
มิถุนายน	1,034	683	22,870
กรกฎาคม	1,232	732	23,370
สิงหาคม	1,089	719	23,740
กันยายน	818	647	23,911
ตุลาคม	1,282	970	24,223
พฤศจิกายน	1,109	566	24,766
ธันวาคม	1,123	1,500	24,389
รวม	13,394	9,539	24,389

ข้อมูล โดย...งานคำพิพากษา ศาลฎีกา

คดีที่ศาลฎีกาพิจารณาเสร็จสิ้นด้วยการไกล่เกลี่ย ประจำปี พ.ศ. 2548

จำนวนจากศาล	คดีเรื่อง	เลขแดงศาลฎีกา
1 จ.มหาสารคาม	ประกันชีวิต	72/48
	ผล - โจทก์ยอมรับเงินจำนวน 310,000 บาท และไม่คิดใจดำเนินคดีกับจำเลยอีก	
2 แพ่ง	จ้างทำของ	219/48
	ผล - จำเลยตกลงชำระเงินให้โจทก์เป็นเงิน 400,000 บาท	
3 แพ่ง	ตัวเงิน	626/48
	ผล - จำเลยตกลงชำระเงินให้โจทก์เป็นเงิน 5,200,000 บาท	
4 แพ่งธนบุรี	บัญชีเดินสะพัด , ยืม , คำประกัน , จำนอง	894/48
	ผล - จำเลยยินยอมชำระเงินจำนวน 210,000,000 บาท โดยชำระเป็นเงินสด 10,000,000 บาท และนำหลักประกันตีใช้หนี้ที่เหลือ	
5 แพ่งธนบุรี	บัญชีเดินสะพัด , ยืม , คำประกัน , จำนอง	895/48
	ผล - จำเลยยินยอมชำระเงินจำนวน 210,000,000 บาท โดยชำระเป็นเงินสด 10,000,000 บาท และนำหลักประกันตีใช้หนี้ที่เหลือ	
6 แพ่งธนบุรี	กู้เบิกเกินบัญชี , ตัวเงิน , คำประกัน	896/48
	ผล - จำเลยยินยอมชำระเงินจำนวน 210,000,000 บาท โดยชำระเป็นเงินสด 10,000,000 บาท และนำหลักประกันตีใช้หนี้ที่เหลือ	
7 ทรัพย์สิน ๗	การค้าระหว่างประเทศ , รับขนทางทะเล	2858/48
	ผล - โจทก์ยอมลดหนี้ให้แก่จำเลยทั้งสองลงคงเหลือเป็นเงินไทยจำนวน 2,344,800 บาท	
8 แพ่ง		2948/48
	ผล - โจทก์ลดหนี้ให้จำเลย คงเหลือเป็นเงิน 16,000,000 บาท	
9	ยืม , จำนอง	3201/48
	ผล - โจทก์ลดหนี้ให้จำเลย คงเหลือเป็นเงิน 4,500,000 บาท หากจำเลยชำระครบถ้วนแล้วจะไถ่ถอน จำนองให้	

จำนวนจากศาล	คดีเรื่อง	เลขแดงศาลฎีกา
10 จ.อยุธยา	ตัวเงิน	5513/48
ผล - จำเลยยกที่ดินพร้อมทองคำรูปพรรณหนัก ๑๐ บาทให้		
11 จ.นครปฐม	ยืม , ตัวเงิน	5514/48
ผล - จำเลยยกที่ดินพร้อมทองคำรูปพรรณหนัก ๑๐ บาทให้		
12 จ.ร้อยเอ็ด	ประกันชีวิต	5557/48
ผล - จำเลยยอมชำระเงินให้โจทก์ จำนวน 300,000 บาท		
13 จ.สมุทรปราการ	ขับไล่ , เรียกค่าเสียหาย	5743/48
ผล - โจทก์ตกลงชำระเงินให้จำเลย 1,150,000 บาทโดยจำเลยต้องออกไปจากอาคารพิพาทและให้โจทก์รื้อถอนทรัพย์สินของจำเลยออกไปได้		
14 จ.มีนบุรี	บัญชีเดินสะพัด , ยืม , จำนอง	6111/48
ผล - จำเลยทั้งสองตกลงชำระหนี้ให้โจทก์จำนวน 1,944,963.97 บาท หากจำเลยชำระครบถ้วนแล้วโจทก์จะไถ่ถอนจำนองให้		
15 แพ่ง	จ้างทำของ, บังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ	6190/48
ผล - โจทก์ทั้งสองตกลงให้จำเลยรับเงินจำนวน 81,123,590.13 บาท และจำเลยตกลงชำระเงินให้แก่โจทก์จำนวน 15,750,000 เหรียญสหรัฐ		
16 จ.อยุธยา	ขับไล่	6262/48
ผล - โจทก์ตกลงแบ่งแยกที่ดินพิพาท โอนให้แก่จำเลยทั้งสอง		
17 แพ่งกรุงเทพใต้	ขับไล่ , ภาระจำยอม	6263/48
ผล - โจทก์ตกลงขายที่ดินให้แก่จำเลยเป็นเงิน 1,500,000 บาท จำเลยชำระราคาบางส่วน โดยส่วนที่เหลือจะชำระในวันโอนกรรมสิทธิ์หากผิดนัดให้โจทก์มีสิทธิเลิกสัญญา ให้รับมัดจำและเบี้ยปรับ		
หมายเหตุ - คดีนี้มีหมายเหตุของผู้ตรวจร่างว่าการชำระค่าที่ดินที่เหลือในวันโอนกรรมสิทธิ์ มีผลทำให้สัญญาไม่สมบูรณ์ซึ่งหากจำเลยผิดนัดแล้วจะให้สิทธิโจทก์ที่จะเลิกสัญญา เรียกเบี้ยปรับและรับมัดจำ ส่งผลทำให้ข้อพิพาทคดีนี้จะกลับขึ้นมาสู่ศาลฎีกาใหม่ได้		

จำนวนจากศาล	คดีเรื่อง	เลขแดงศาลฎีกา
18 จ.นครราชสีมา	เช่าทรัพย์สิน	6538/48
ผล - โจทก์ทั้งสองรับว่าได้รับเงินค่าเช่าครบถ้วนแล้วและจำเลยไม่คิดใจเรียกร้อยใด ๆ จากโจทก์ทั้งสอง		
19 ข.ขอนแก่น	ยืม	6763/48
ผล - จำเลยยอมชำระเงินให้แก่โจทก์จำนวน 10,000 บาท		
20 จ.ทุ่งสง	ละเมิด, ขับไล่, เรียกค่าเสียหาย	6764/48
ผล - จำเลยยอมชำระเงินให้โจทก์จำนวน 60,000 บาท		
21 แพ่ง	ยืม, คำประกัน, จำนอง	6841/48
ผล -		
22 แพ่งกรุงเทพใต้	ทางจำเป็น	6879/48
ผล - จำเลยทั้งสองรับว่าที่ดินของจำเลยทั้งสองเป็นทางจำเป็นของที่ดินโจทก์ทั้งสาม		
23 จ.ปราจีนบุรี	บุกรุก, ขับไล่, กรรมสิทธิ์	6934/48
ผล - โจทก์ขอยกที่ดินบางส่วนให้เป็นทางสาธารณะและจำเลยยอมยกที่ดินบางส่วนให้เป็นภาระจำยอมของที่ดินโจทก์		
24 แพ่งกรุงเทพใต้	เช่าทรัพย์สิน, คำประกัน	7053/48
ผล - จำเลยตกลงชำระหนี้ให้โจทก์จำนวน 1,000,000 บาท		
25 จ.นครนายก	สัญญา	7380/48
ผล - จำเลยตกลงไปจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินและโจทก์ตกลงชำระราคา		
26 ข.ปทุมวัน	พ.ร.บ. เชื้อค	
ผล - จำเลยชำระเงินให้แก่โจทก์จำนวน 443,353 บาท และโจทก์ยื่นคำร้องถอนฟ้อง		
27 จ.ขอนแก่น	ซื้อขาย	8073/48
ผล - โจทก์ไม่คิดใจเรียกร้องให้จำเลยชำระหนี้		
28 จ.ขอนแก่น	หุ้นส่วน	8074/48
ผล - ให้ห้างหุ้นส่วนคงอยู่ต่อไปโดยให้จำเลยที่ 2 เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการต่อ		

จำนวนจากศาล	คดีเรื่อง	เลขแดงศาลฎีกา
29 จ.ขอนแก่น	หุ้นส่วน	8075/48
ผล - ให้ห้างหุ้นส่วนคงอยู่ต่อไปโดยให้จำเลยที่ 2 เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการต่อ		
30 จ.ขอนแก่น	ซื้อขาย	8076/48
ผล - โจทก์ไม่พอใจเรียกร้องให้จำเลยชำระหนี้		

คดีที่ศาลฎีกาพิจารณาเสร็จสิ้นด้วยการไกล่เกลี่ย ประจำปี พ.ศ. 2549

จำนวนจากศาล	คดีเรื่อง	เลขแดงศาลฎีกา
1 จ.เชียงใหม่	มรดก , สัญญา	3371/2549
ผลการไกล่เกลี่ย -	จำเลย ทั้งสามตกลงชำระเงินแก่โจทก์จำนวน 13,000,000 บาท เมื่อชำระครบถ้วนแล้วโจทก์จะถอนอัยคดีที่دينพิพาท	
2 ศาลแรงงานกลาง	เรียกค่าชดเชย	204 - 219/2549
ผลการไกล่เกลี่ย -	จำเลยตกลงชำระเงินให้แก่โจทก์ทั้ง 16 คนตามจำนวนที่ปรากฏ ตามบัญชีท้ายสัญญาประนีประนอมฯ	
3 ศาลัญบุรี	ยืม , คำประกัน	1403/2549
ผลการไกล่เกลี่ย -	จำเลยทั้งสองยอมชำระเงินแก่โจทก์จำนวน 595,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปีของต้นเงิน 400,000 บาท	
4 แฟงธนบุรี	เช่าทรัพย์ , ละเมิด , จับไล่	1455/2549
ผลการไกล่เกลี่ย -	จำเลยทั้งสองตกลงส่งมอบที่ดินที่เช่าคืนให้แก่โจทก์ และยกกรรมสิทธิ์ในสิ่งปลูกสร้างบนที่ดิน และโจทก์ยินยอม ยกหนี้ในคดีนี้ และคดีอื่น ให้แก่จำเลย	
5 ชาวชน ๓ กลาง	รับรองบุตร , เรียกค่าอุปการะ	1755/2549
ผลการไกล่เกลี่ย -	จำเลยยอมรับว่าเด็กเป็นบุตร พร้อมชำระค่าอุปการะเลี้ยงดูให้	

สถิติการไถ่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่งในศาลฎีกา ปี 2547-2549

ประจำเดือน	คดีแพ่ง ที่เข้าสู่ ศาล ¹	คดีที่เข้าสู่ ระบบไถ่เกลี่ย ²			จำนวน คดี ³	ผลการ ไถ่เกลี่ย ⁴			ทุนทรัพย์ ที่ไถ่เกลี่ย สำเร็จ ⁵	ค้างไป ⁶	คดีแพ่งทั้งหมด ที่เสร็จไป ⁷			รวมทุนทรัพย์ ที่เสร็จไป ⁸
		6	1	7		-	-	-			-	-	-	
กุมภาพันธ์ 2549	200	6	1	7	-	-	-	-	7	-	-	-	-	
มีนาคม 2549	240	7	5	11	-	-	-	-	11	-	-	-	-	
เมษายน 2549	162	11	4	15	-	2	-	418,725.00	13	-	2	2	418,725.00	
พฤษภาคม 2549	238	13	3	16	2	2	-	54,655,000.00	12	-	2	4	54,655,000.00	
มิถุนายน 2549	297	12	2	14	2	2	-	103,900.00	10	-	2	4	103,900.00	
กรกฎาคม 2549	197	10	3	13	-	-	-	-	13	-	-	-	-	
สิงหาคม 2549	250	13	17	30	13	3	-	5,733,236.00	14	-	3	3	5,733,236.00	
กันยายน 2549	818	14	5	19	-	-	-	-	19	-	-	-	-	
ตุลาคม 2549	251	19	2	21	-	3	-	173,348,606.00	18	-	3	3	173,348,606.00	
พฤศจิกายน 2549	233	18	2	20	-	2	-	191,333,441.00	18	-	2	2	191,333,441.00	
ธันวาคม 2549	241	18	-	18	-	4	-	-	14	-	4	4	-	

---

¹ คดีแพ่งที่เข้าสู่ศาล หมายถึง จำนวนคดีแพ่งทั้งหมดที่มีการยื่นฟ้องต่อศาลในเดือนนั้นๆ ทั้งนี้ไม่รวมคดีแพ่งที่ไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้ เช่น คดีไม่มีข้อพิพาท คดีขอใช้อำนาจปกครองบุตร เป็นต้น

² คดีที่เข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย หมายถึง คดีแพ่งที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยโดยการดำเนินการของศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาล

³ จำหน่ายคดี หมายถึง กรณีที่ไม่ได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยจึงจำหน่ายคดีออกจากการไกล่เกลี่ย เช่น กรณีคู่ความไม่มาในวันนัด คู่ความขอขอลีกนัดหรือไม่สามารถติดต่อคู่ความเพื่อนัดไกล่เกลี่ยได้ เป็นต้น

⁴ ผลการไกล่เกลี่ย หมายถึง ผลการไกล่เกลี่ยที่ดำเนินการโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาล

⁵ ทุนทรัพย์ที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จ หมายถึง ทุนทรัพย์รวมของคดีที่สามารถไกล่เกลี่ยได้สำเร็จโดยการดำเนินการของศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาล ทั้งเดือน

⁶ ค้างไป หมายถึง คดีไกล่เกลี่ย (โดยการดำเนินการของศูนย์ไกล่เกลี่ย) ที่ยังดำเนินการไม่แล้วเสร็จ ต้องยกไปไกล่เกลี่ยต่อในเดือนต่อไป

⁷ คดีแพ่งทั้งหมดที่เสร็จไป หมายถึง คดีแพ่งทั้งหมดที่เสร็จจากการพิจารณาโดยการถอนฟ้อง หรือยอมความ ทั้งเดือน โดยรวมทั้งคดีที่ผ่านและไม่ผ่านการดำเนินการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

⁸ รวมทุนทรัพย์ที่เสร็จไป หมายถึง ทุนทรัพย์รวมที่เสร็จจากการพิจารณาโดยการถอนฟ้อง ยอมความของศาลทั้งเดือน โดยรวมทั้งคดีที่ผ่านและไม่ผ่านการดำเนินการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

สถิติการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางอาญาในศาลฎีกา ปี 2548-2549

ประจำเดือน	คดีที่เข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย ¹			จำนำคดี ²	ผลการไกล่เกลี่ย ³		ค้างไป ⁴	คดีอาญาทั้งหมดที่เสร็จไป ⁵		
	คดีอาญา	คดีแพ่ง	คดีอาญาแพ่ง		คดีอาญา	คดีแพ่ง		คดีอาญา	คดีแพ่ง	คดีอาญา
กรกฎาคม 2548	1	1	2	1	-	-	1	-	-	-
สิงหาคม 2548	1	1	2	-	-	-	2	-	-	-
กันยายน 2548	2	-	2	-	-	-	2	-	-	-
ตุลาคม 2548	2	-	2	-	1	-	1	1	-	1
พฤศจิกายน 2548	1	1	2	1	-	-	1	-	-	-
ธันวาคม 2548	1	1	2	-	-	-	2	-	-	-
มกราคม 2549	2	1	3	1	-	-	2	-	-	-
กุมภาพันธ์ 2549	2	-	2	-	-	-	2	-	-	-
มีนาคม 2549	2	-	2	-	-	-	2	-	-	-
เมษายน 2549	2	-	2	-	-	-	2	-	-	-
พฤษภาคม 2549	2	-	2	-	-	-	2	-	-	-
มิถุนายน 2549	2	-	2	2	-	-	-	-	-	-
กรกฎาคม 2549	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-
สิงหาคม 2549	-	1	1	-	-	-	1	-	-	-
กันยายน 2549	1	2	3	-	-	-	3	-	-	-

ประจำเดือน	คดีที่เข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย ¹			จำหน่ายคดี ²	ผลการไกล่เกลี่ย ³		ค้างไป ⁴	คดีอาญาทั้งหมดที่เสร็จไป ⁵		
ตุลาคม 2549	3	-	3	-	-	-	3	-	-	-
พฤศจิกายน 2549	3	-	3	1	-	1	1	1	-	1
ธันวาคม 2549	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-

¹ คดีที่เข้าสู่ระบบ ไกล่เกลี่ย หมายถึง คดีอาญาที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยโดยการดำเนินการของศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาล

² จำหน่ายคดี หมายถึง กรณีที่ไม่ได้ดำเนินการ ไกล่เกลี่ยจึงจำหน่ายคดีออกจากการไกล่เกลี่ย เช่น กรณีคู่ความไม่มาในวันนัด คู่ความขอยกเลิกนัดหรือไม่สามารถติดต่อคู่ความเพื่อนัดไกล่เกลี่ยได้ เป็นต้น

³ ผลการไกล่เกลี่ย หมายถึง ผลการไกล่เกลี่ยที่ดำเนินการโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาล

⁴ ค้างไป หมายถึง คดีไกล่เกลี่ย (โดยการดำเนินการของศูนย์ไกล่เกลี่ย) ที่ยังดำเนินการไม่แล้วเสร็จ ต้องยกไปไกล่เกลี่ยต่อในเดือนต่อไป

⁵ คดีอาญาทั้งหมดที่เสร็จไป หมายถึง คดีอาญาทั้งหมดที่เสร็จจากการพิจารณาโดยการถอนฟ้อง หรือยอมความ ทั้งเดือน โดยรวมทั้งคดีที่ผ่านและไม่ผ่านการดำเนินการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ระเบียบว่าด้วยการประนีประนอมยอมความในศาลฎีกา

โดยที่การประนีประนอมยอมความเป็นกระบวนการที่สำคัญประการหนึ่งในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้คู่ความสามารถตกลงระงับข้อพิพาทด้วยความรู้สึกที่ดีต่อกัน ทั้งเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายของคู่ความ จึงเห็นควรดำเนินการเพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความในศาลฎีกา และเพื่อให้การประนีประนอมยอมความในศาลฎีกาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปโดยเรียบร้อย จึงกำหนดระเบียบว่าด้วยการประนีประนอมยอมความในศาลฎีกาดังนี้

ข้อ 1. ให้ตั้งแผนกคดีประนีประนอมขึ้นในศาลฎีกา โดยให้มีผู้พิพากษาศาลฎีกาที่มีความรู้ความสามารถในการไกล่เกลี่ย ซึ่งประธานศาลฎีกาแต่งตั้งอย่างน้อย 15 คน และให้มีผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาเพื่อช่วยงานคดีและทำหน้าที่เป็นเลขานุการองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาอย่างน้อย 5 คน กับให้มีหน่วยงานธุรการในศาลฎีกาหน่วยหนึ่งเรียกว่า งานประนีประนอม ประกอบด้วยนิติกรและเจ้าหน้าที่ธุรการตามจำนวนที่เหมาะสมเพื่อปฏิบัติงานธุรการคดี

ข้อ 2. คดีที่จะดำเนินการเพื่อให้มีการประนีประนอมยอมความในศาลฎีกาได้แก่

2.1 คดีแพ่งทุกคดี

2.2 คดีอาญาซึ่งมีข้อหาเฉพาะความผิดส่วนตัว (ความผิดอันยอมความกันได้)

ข้อ 3. เมื่อศาลฎีกาได้รับสำนวนคดีจากศาลชั้นต้น และได้ดำเนินการด้านธุรการแล้ว ให้ส่งสำนวนคดีตามข้อ 2 ไปยังงานประนีประนอมเพื่อดำเนินการออกหนังสือถึงคู่ความเพื่อสอบถามความประสงค์ในการประนีประนอมยอมความ ตามแบบ ป.น. 1 ทำระเบียบนี้ โดยให้แนบหนังสือแจ้งความประสงค์จากคู่ความตามแบบ ป.น.2 ทำระเบียบนี้ไปด้วย

ข้อ 4. เมื่อได้รับแจ้งความประสงค์จากคู่ความทุกฝ่ายว่าจะประนีประนอมยอมความแล้ว ให้นิติกรงานประนีประนอมจัดทำสำนวนคดีประนีประนอมขึ้น ประกอบด้วย

4.1 ปกสำนวนคดีประนีประนอมตามแบบ ป.น. 3 ทำระเบียบนี้

4.2 หนังสือแจ้งความประสงค์จากคู่ความ

4.3 บันทึกข้อมูลเพื่อการไกล่เกลี่ยของผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาตามแบบ ป.น. 4

ทำระเบียบนี้

4.4 ปกหลัง

ถ้อยคำและเอกสารใด ๆ ในสำนวนคดีประนีประนอม ให้ถือเป็นความลับ ในราชการ และให้ผูกโยงสำนวนคดีประนีประนอมดังกล่าวกับสำนวนคดีที่จะประนีประนอมนั้น เมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินงานประนีประนอมแล้วไม่ว่าผลสุดท้ายจะมีการประนีประนอมยอมความ ในคดีนั้นต่อมาหรือไม่ ให้แยกสำนวนคดีประนีประนอมนี้เก็บไว้ต่างหากที่งานประนีประนอม ของศาลฎีกา

เมื่อนิติกรจัดทำสำนวนคดีประนีประนอมเสร็จแล้ว ให้เสนอผู้ช่วยผู้พิพากษา ศาลฎีกาดำเนินการบันทึกข้อมูลเพื่อการไต่ถาม

ข้อ 5. เมื่อผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาดำเนินการบันทึกข้อมูลเพื่อการไต่ถามเสร็จแล้ว ให้เสนอสำนวนคดีประนีประนอมต่อเลขานุการศาลฎีกาเพื่อเสนอประธานศาลฎีกาจ่ายสำนวน ให้ผู้พิพากษาศาลฎีกาดำเนินการไต่ถามต่อไป

ข้อ 6. ผู้พิพากษาศาลฎีกาในแผนกคดีประนีประนอมตามลำดับชั้น จะได้รับการจ่าย สำนวนคดีประนีประนอมตามลำดับเลขคดีประนีประนอม แต่ประธานศาลฎีกาอาจพิจารณา มอบหมายให้ผู้พิพากษาศาลฎีกาคนหนึ่งคนใดที่คู่ความทุกฝ่ายในคดีแสดงความประสงค์จะจง ให้เป็นผู้ไต่ถามได้รับการจ่ายสำนวนคดีประนีประนอมนั้นก็ได้

ข้อ 7. ผู้พิพากษาศาลฎีกาซึ่งได้รับการจ่ายสำนวนคดีประนีประนอมจะกำหนดวันนัด ประนีประนอม และสั่งให้ดำเนินการออกหนังสือนัดประนีประนอมส่งให้แก่คู่ความ

ข้อ 8. ก่อนดำเนินการไต่ถามให้แจ้งให้คู่ความทุกฝ่ายทราบว่าจะเสนอ คำแถลง ตลอดจนข้อเท็จจริงใด ๆ ที่คู่ความแถลงหรือเสนอต่อศาลฎีกาในระหว่างการไต่ถามคู่ความไม่มี สิทธินำไปอ้างอิงไม่ว่าในคดีใด และไม่ผูกมัดคู่ความหรือศาลให้ปฏิบัติตามหรือเห็นเป็นเช่นนั้น

ให้ผู้พิพากษาศาลฎีกาจดแจ้งการดำเนินการตามวรรคหนึ่งไว้ในรายงาน กระบวนพิจารณาด้วย

ข้อ 9. ในกรณีที่คู่ความยังไม่อาจตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ในวันแรกและมี ทำที่ว่าจะอาจตกลงกันได้ในวันต่อไป หรือในวันนัดประนีประนอมยอมความครั้งแรกคู่ความ บางฝ่ายมาศาล และมีเหตุอันควรเชื่อว่าคู่ความอาจตกลงกันได้ ผู้พิพากษาศาลฎีกาที่เป็นองค์คณะ อาจออกคำสั่งให้นัดประนีประนอมยอมความครั้งแรกต่อไปได้ตามที่เห็นสมควร แต่รวมแล้ว ไม่ควรเกิน 3 นัด เว้นแต่มีเหตุผลพิเศษจะนัดต่อไปอีกก็ได้

ข้อ 10. ผู้พิพากษาศาลฎีกาพึงไต่ถามเพื่อให้คู่ความตกลงประนีประนอมยอมความ ด้วยความสมัครใจ และให้ความมั่นใจแก่คู่ความทุกฝ่ายว่าหากไม่มีการตกลงประนีประนอมยอมความ ก็จะไม่เกิดผลดีหรือผลร้ายในคดีนั้นแต่อย่างใด

ข้อ 11. ในกรณีที่คู่ความสามารถตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ ถ้าคู่ความไม่ได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความมา ให้ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาหรือนิติกรอำนวยความสะดวกแก่คู่ความทุกฝ่าย โดยยกร่างสัญญาประนีประนอมยอมความให้เป็นไปตามความประสงค์ของคู่ความในห้องคณะผู้พิพากษาศาลฎีกาพิจารณาพิพากษาตามยอมให้เสร็จไปในวันนั้น

ข้อ 12. ในกรณีที่คู่ความทุกฝ่ายไม่มาศาลตามนัด หรือคู่ความแต่บางฝ่ายมาศาลหรือคู่ความไม่อาจตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ในห้องคณะผู้พิพากษาศาลฎีกาบันทึกถึงเหตุแห่งการนั้นและสั่งให้งดการไกล่เกลี่ยในสำนวนคดีประนีประนอม

ข้อ 13. เมื่อมีคำสั่งให้งดการไกล่เกลี่ยแล้ว ให้นิติกรงานประนีประนอมแยกสำนวนคดีประนีประนอมออกเก็บในตู้เก็บเอกสารลับ ลงทะเบียนผลการไกล่เกลี่ยและทำบันทึกเสนอสำนวนคดีนั้นเพื่อเลขานุการศาลฎีกาเสนอประธานศาลฎีกาย้ายสำนวนคดีนั้นในห้องคณะผู้พิพากษาศาลฎีกาอื่นที่มีได้เป็นองค์คณะในการไกล่เกลี่ยคดีนั้นพิจารณาพิพากษาต่อไป

ข้อ 14. ในกรณีที่มีคำสั่งให้งดการไกล่เกลี่ยแล้ว ไม่ว่าจะคดีนั้นจะอยู่ในระหว่างการพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาหรือชั้นตอนใด ก่อนศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาของศาลฎีกาหากคู่ความทุกฝ่ายในคดีนั้นร่วมกันแถลงขอให้มีการประนีประนอมยอมความก็ให้ส่งสำนวนคดีนั้นไปเพื่อดำเนินการประนีประนอมยอมความตามระเบียบนี้

ทั้งนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2538 เป็นต้นไป

(นายประมาธ ชันชื้อ)
ประธานศาลฎีกา

หนังสือสอบถามความประสงค์

แบบ ป.น. 1

ที่ ยธ .....

ศาลฎีกา

ถนนราชดำเนินใน กทม. 10200

.....25.....

เรื่อง การประนีประนอมยอมความในศาลฎีกา

เรียน .....

อ้างถึง คดีหมายเลขแดงที่...../25.....ของศาล.....

- สิ่งที่ส่งมาด้วย
1. หนังสือแจ้งความประสงค์ในการประนีประนอมยอมความ
  2. ของใส่หนังสือแจ้งความประสงค์ในการประนีประนอมยอมความ

ตามคดีที่อ้างถึงข้างต้น คู่ความได้ยื่นฎีกาเพื่อให้ศาลฎีกาพิจารณาพิพากษานั้น เนื่องจากคดีดังกล่าวเป็นคดีที่คู่ความสามารถตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ ซึ่งหากได้มีการประนีประนอมยอมความกันแล้ว จะทำให้ข้อพิพาทในคดียุติลงได้โดยเด็ดขาดทันที เป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกันสืบไป อันเป็นประโยชน์แก่คู่ความทุกฝ่าย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและโปรดแจ้งความประสงค์ของท่านตามหนังสือแจ้งความประสงค์ที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ไปยังศาลฎีกาโดยเร็วด้วย

ขอแสดงความนับถือ

( )

เลขานุการศาลฎีกา

งานประนีประนอม โทร.....

โทรสาร.....

(โปรดพลิกดูหมายเหตุด้านหลัง)

(หน้าหลัง)

หมายเหตุ

1. เมื่อศาลฎีกาได้รับแจ้งความประสงค์จะประนีประนอมยอมความจากคู่ความแล้ว ศาลฎีกาจะมีหนังสือนัดวันเวลาเพื่อการประนีประนอมยอมความมายังคู่ความทุกฝ่าย
2. หากคู่ความตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ คู่ความอาจได้รับคืนค่าขึ้นศาลชั้นฎีกาเป็นกรณีพิเศษ
3. ข้อเสนอ คำแถลง ตลอดจนข้อเท็จจริงใด ๆ ที่คู่ความแถลงหรือเสนอต่อศาลฎีกา ในระหว่างการไกล่เกลี่ย คู่ความไม่มีสิทธินำไปอ้างอิงไม่ว่าในคดีใดและไม่ผูกมัดคู่ความหรือศาล ให้ปฏิบัติตามหรือเห็นเป็นเช่นนั้น
4. ผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีประนีประนอมจะดำเนินการไกล่เกลี่ยและพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความให้ตามความสมัครใจของคู่ความทุกฝ่าย หากคู่ความไปศาลฎีกาตามที่นัดหมายแล้ว แต่ไม่อาจตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ ในคดีใด คดีนั้นก็จะได้รับการพิจารณาพิพากษาต่อไปตามปกติ โดยผู้พิพากษาศาลฎีกาอื่นที่มีใช้ผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ย ดังนั้น การที่คู่ความฝ่ายใดไม่ยอมรับข้อเสนอหรือข้อตกลงใดในระหว่างการประนีประนอมก็จะไม่เกิดผลร้ายแก่คดีของคู่ความฝ่ายนั้น

หนังสือแจ้งความประสงค์

แบบ ป.น. 2

วันที่.....เดือน.....พุทธศักราช 25.....

เรียน เลขาธิการศาลฎีกา

อ้างถึง คดีหมายเลขแดงที่...../25.....ของศาล.....

ข้าพเจ้า

โจทก์.....

จำเลย.....

ผู้ร้อง.....

ผู้คัดค้าน.....

.....

ขอเรียนว่า ข้าพเจ้า

ประสงค์จะประนีประนอมยอมความ.....

ไม่ประสงค์จะประนีประนอมยอมความ.....

ขอได้โปรดดำเนินการตามความประสงค์ข้างต้นของข้าพเจ้าด้วย

ขอแสดงความนับถือ

ลงชื่อ.....

(.....)

อยู่บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....แขวง/ตำบล.....

เขต/อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

(โปรดกรอกข้อความและทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง ที่ตรงกับความประสงค์ของท่าน กับ
 ระบุที่อยู่หมายเลขโทรศัพท์และโทรสาร (หากมี) แล้วนำหนังสือนี้สอดในซองที่แนบมาโดยไม่ต้อง
 ปิดตราไปรษณียากรและส่งกลับไปยังศาลฎีกาภายในวันที่.....)

ปกสำนวนคดีประนีประนอม

แบบ ป.น. 3

ลับ

คดีหมายเลขคำที่ ป.น...../25.....

ระหว่าง {

เรื่อง

โจทก์

จำเลย

การประนีประนอม

นัดประนีประนอม

1. วันที่ _____
2. วันที่ _____
3. วันที่ _____

ผลการประนีประนอม

 ตกลงกันได้ โดย _____ งดการไต่ถาม

 อื่น ๆ

บันทึกข้อมูลเพื่อการไถ่เกลี่ย

แบบ ป.น. 4

ลับ

คดีหมายเลขคำที่ ป.น. /25__

ข้อพิพาทสำคัญในคดี

ข้อมูลสำคัญในผลแห่งคดี

ข้อมูลที่สมควรเสนอคู่ความในการไถ่เกลี่ย

แนวคิดในการบริหารงานศาลยุติธรรมของนายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ ประธานศาลฎีกา
ปี 2546

พัฒนาระบบงานศาลยุติธรรม เพื่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

1. พัฒนาการบริหารและจัดการงานพิจารณาพิพากษาคดีให้เป็นระบบและมีประสิทธิภาพสูงสุด ด้วยการจำแนกประเภทคดีและกำหนดวิธีการจัดการให้เหมาะสม สร้างระบบความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน กำหนดมาตรฐานงานและแนวทางปฏิบัติในการพิจารณาพิพากษาคดีให้มีความชัดเจน เพื่อลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็นและมีความเป็นเอกภาพ สนับสนุนระบบการบริหารงานคดีเพื่อให้ผู้พิพากษาสามารถควบคุมกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งปรับบทบาทผู้ช่วยผู้พิพากษาในศาลสูงเกี่ยวกับการยกร่างคำพิพากษาและคำสั่งคำร้อง
2. พัฒนาระบบการบริหารและจัดการงานธุรการศาลให้มีมาตรฐานและรวดเร็วเพื่อสนับสนุนการพิจารณาคดีครบองค์คณะและพิจารณาคดีต่อเนื่อง รวมทั้งจัดให้มีระบบติดตามประเมินผล
3. ปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความให้เอื้ออำนวยต่อการพิจารณาคดีที่มีประสิทธิภาพเป็นธรรม และรวดเร็ว พัฒนาระบบการอุทธรณ์ฎีกาให้มีความเหมาะสม รวมทั้งพัฒนาระบบศาลชั้นอุทธรณ์ และบุคลากรให้มีความชำนาญพิเศษอย่างแท้จริง
4. ส่งเสริมมาตรการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยประนีประนอม และอนุญาโตตุลาการให้สามารถสนับสนุนงานคดีได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
5. เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของระบบองค์คณะและอำนาจอิสระของผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยยังคงดำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกภาพของศาลยุติธรรมในอำนาจอธิปไตย
6. เพิ่มศักยภาพข้าราชการตุลาการ ทั้งในด้านความรู้และกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการ โดยกำหนดให้มีหลักสูตรมาตรฐานในการอบรมและพัฒนาทุกตำแหน่ง สนับสนุนส่งเสริมให้เป็นผู้นำทางจริยธรรม เป็นแบบอย่างของผู้ที่มีความรู้ทางกฎหมายที่มีคุณธรรม และธำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมโดยบริสุทธิ์ใจให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชน
7. เสริมสร้างเครือข่ายในการประสานความร่วมมือ ความเข้าใจ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างศาลยุติธรรมกับฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และองค์กรอิสระ โดยการจัดตั้งศูนย์กลางการประสานงานทั้งในระดับบริหารและระดับปฏิบัติการ

ยกระดับสมรรถนะของส่วนสนับสนุนงานศาลยุติธรรม

1. สนับสนุนระบบบริหารและจัดการของสำนักงานศาลยุติธรรมในฐานะส่วนราชการ อีสาระให้มีความเป็นมาตรฐานสากล
2. เสริมสร้างการทำงานตามภารกิจอย่างเป็นระบบ สร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก ให้สัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ตามแผนกลยุทธ์ ใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จ
3. สร้างระบบการบริหารทางการเงิน การบริหารสินทรัพย์ ระบบควบคุมภายในเพื่อควบคุมการใช้งบประมาณ จัดระบบบริหารงานให้สอดคล้องและสมดุลระหว่างยุทธศาสตร์ด้านแผน ยุทธศาสตร์ด้านงบประมาณ และยุทธศาสตร์ด้านการติดตามประเมินผล
4. ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร รวมทั้งการจัดการ งานคดีและงานบริการประชาชน เชื่อมโยงข้อมูลและมีระบบข้อมูลที่เป็นมาตรฐานเพื่อสนับสนุน การบริหารงานศาล
5. ใช้งานวิจัยประกอบการพัฒนา จัดทำแผนแม่บทงานวิจัยควบคุมทิศทางด้วยระเบียบ ว่าด้วยการวิจัยของศาลยุติธรรม และบริหารโดยคณะกรรมการงานวิจัยจัดให้มีการศึกษาวิเคราะห์ วิจัย ประเมินผลการบริหารงานตามภารกิจ เพื่อใช้ในการแก้ไขกฎหมาย กำหนดสัดส่วนจำนวนผู้พิพากษา กับปริมาณคดีที่พิจารณาอย่างเหมาะสม เพื่อใช้กำหนดเป้าหมายคดีเสร็จแต่ละปี
6. สร้างระบบบูรณาการและการแก้ไขปัญหาแบบองค์รวม โดยให้มีคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญ เฉพาะด้านในการให้คำปรึกษา แนะนำ
7. สนับสนุนให้มีศูนย์วิชาการด้านกฎหมายของนักกฎหมายไทย ที่มีหนังสือและ สารสนเทศทางกฎหมายทั้งในและนอกประเทศอย่างครบถ้วน

ปกป้องและพิทักษ์รักษาสิทธิ เสรีภาพ และผลประโยชน์ของประชาชน

พัฒนาระบบการให้บริการที่มีมาตรฐานและทั่วถึงครบทุกกลุ่มเป้าหมายตาม ความคาดหวังของประชาชน สร้างระบบทางเลือกในการให้บริการแก่ประชาชน โดยคำนึงถึง ความประหยัดเวลา ค่าใช้จ่าย และความเป็นธรรม ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดง ความคิดเห็น สนับสนุนให้ประชาชนเข้าใจสิทธิหน้าที่ของตนเอง คู่คุ้มครองและพิทักษ์รักษาสิทธิ เสรีภาพและประโยชน์ของปัจเจกชนตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายกำหนด โดยคำนึงถึงผล ประโยชน์ของสาธารณชนประกอบด้วย

หลักการบริหารงานศาลยุติธรรม
“ตามแนวคิดในการบริหารงานศาลยุติธรรม”
โดย ๗พน๗ อรรถนิติ ดิษฐอำนาจ ประธานศาลฎีกา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติถึงความเป็นอิสระของศาลยุติธรรมไว้ 2 ด้าน คือด้านการพิจารณาคดี รัฐธรรมนูญได้มีบทบัญญัติที่ประกันความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาในส่วนที่เป็นกระบวนการในการพิจารณาพิพากษาคดี และด้านการบริหารจัดการ ตามมาตรา 375 ให้ศาลมีหน่วยธุรการที่มีความเป็นอิสระทำหน้าที่ในการบริหารงานบุคคล งบประมาณ ตลอดจนการดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ เพื่อสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้แก่ศาลยุติธรรม รวมทั้งเสริมสร้างให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพโดยกำหนดภาระหน้าที่ของศาลยุติธรรมเพิ่มขึ้น ได้แก่

ประการแรก วางกรอบแนวทางในการปฏิบัติงานของศาลยุติธรรม ได้แก่ การนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่อง

ประการที่สอง บทบาทของศาลยุติธรรมเพิ่มขึ้นในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ได้แก่ การออกหมายจับ หมายค้น หมายขัง ที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้ศาลยุติธรรมเป็นผู้ตรวจสอบการกระทำของฝ่ายปกครองหรือฝ่ายบริหาร เพื่อประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ประการที่สาม มอบให้ศาลฎีกาพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

นอกจากภารกิจตามรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรมยังมีภารกิจในการตรวจสอบตามพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูเสถียรภาพบุคคลใดสมควรที่จะเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูอีกด้วย

จะเห็นได้ว่าจำนวนผู้พิพากษากับภาระหน้าที่เพิ่มขึ้น จำนวนคดีที่เพิ่มขึ้นไม่ได้สัดส่วนกัน องค์ประกอบเหล่านี้มีผลกระทบต่อการดำเนินการของศาลยุติธรรมทั้งสิ้น จึงจำเป็นต้องมีแนวคิดในการบริหารงานของศาลยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ ศาลยุติธรรมในฐานะเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยด้านตุลาการ จึงได้เสริมสร้างสมรรถนะการทำงาน โดยเริ่มจากการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม เพิ่มศักยภาพของบุคลากรในการให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนเพื่อให้ศาลยุติธรรมมีแนวทางในการบริหารงาน รวมทั้งการปรับปรุงระบบงานศาลยุติธรรมเป็นไปด้วยความต่อเนื่องอย่างเป็นรูปธรรมสอดคล้องตามแนวคิดและเป้าหมายการบริหารงานศาลยุติธรรม 3 ข้อ ได้แก่

1. พัฒนาระบบงานศาลยุติธรรมเพื่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ
2. ยกระดับสมรรถนะของส่วนสนับสนุนงานศาลยุติธรรม
3. ป้องกันและพิทักษ์รักษาสีทธิ เสรีภาพ และผลประโยชน์ของประชาชน

แต่อย่างไรก็ตาม การเป็นผู้บริหารงานของศาลยุติธรรมแตกต่างจากหน่วยงานอื่น โดยปกติท่านผู้พิพากษาเป็นนักวิชาการทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี แต่เมื่อถึงวาระดำรงตำแหน่งบริหารก็เปลี่ยนมาทำหน้าที่บริหารงาน ซึ่งอาจจะไม่สันทัดในหน้าที่ของนักบริหารเหมือนข้าราชการส่วนอื่น ๆ ที่ทำหน้าที่มาโดยเฉพาะตั้งแต่เบื้องต้นและต่อเนื่อง นอกเหนือจากองค์กรศาลยุติธรรมยังมีองค์กรอื่นอีก ได้แก่ องค์กรศาลปกครอง และองค์กรศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นศาลพิเศษควบคู่กันไปด้วย องค์กรต่าง ๆ เหล่านี้มีการเคลื่อนไหวและพัฒนาบทบาทหน้าที่ของตนให้ก้าวไปข้างหน้าไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเสรีภาพของประชาชนในระดับต่าง ๆ ดังนั้นหากองค์กรศาลยุติธรรมหยุดอยู่กับที่ก็จะเป็นดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงดำรัสว่า “การหยุดนิ่งก็คือการถลำลึกลงนั่นเอง เพราะสิ่งต่าง ๆ จะต้องขับเคลื่อนไปในกระบวนการ” ในแนวคิดดังกล่าว จึงจำเป็นที่ศาลยุติธรรมจะต้องปรับบทบาทการดำเนินงานในเชิงรุกให้มากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจหน้าที่ในฐานะที่เป็นศาลยุติธรรม ดังนั้น จึงได้วางกรอบแนวทางการปฏิบัติงานของศาลยุติธรรมในภาพรวมสำหรับบทบาทของผู้พิพากษาในฐานะผู้บริหาร และผู้พิจารณาพิพากษาคดีไว้เป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติ และถึงเวลาแล้วที่จะต้องปรับกระบวนการหรือกลยุทธ์ต่าง ๆ ในการดำเนินงานเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ได้แก่

มาตรฐานของการปฏิบัติงานของผู้บริหารงานศาล

ประการแรก การบริหารงานจัดการคดี (Case Management) ปัญหาคดีค้างเกิดขึ้นในทุกประเทศ แต่ละประเทศต่างก็หาทางที่จะลดจำนวนคดีที่ค้างค้างลงให้มากที่สุดด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ในประเทศสิงคโปร์ก็มีแนวคิดในการที่จะลดคดีที่ค้างค้างลงเริ่มจากการลดระยะเวลาในการพิจารณาจากเดิม 2-3 ปี ให้เหลือเพียงปีเดียว คดีแพ่งจะต้องเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยทั้งหมด โดยมีการส่งเจ้าหน้าที่ธุรการ 30 คน ไปศึกษาวิธีการไกล่เกลี่ยที่ Harvard Law School ซึ่งเป็นโครงการอบรมพิเศษที่ฝึกความเชี่ยวชาญในกระบวนการไกล่เกลี่ย แล้วกลับมาตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยในประเทศคดีที่ค้างค้างในศาลสูงก็นำผู้พิพากษาในศาลอุทธรณ์ไปช่วยศาลสูง ในศาลอุทธรณ์ก็นำศาลชั้นต้นมาช่วยคดีที่นัดเร็วและเสร็จเร็วจะทำให้คดีไปค้างค้างอยู่ในศาลสูง ก็แก้ปัญญัตติในเรื่องสิทธิอุทธรณ์ฎีกา

โดยจำกัดสิทธิอุทธรณ์ให้เหลือ 2 ชั้น โดยให้มีการอุทธรณ์จากศาลแขวง (Subordinate Court) ถึงศาลจังหวัด (High Court) และศาลจังหวัดถึงศาลอุทธรณ์ (Appeal Court) และนำระบบการอนุญาตของศาลฎีกามาใช้แทน

การบริหารงานศาลผู้บริหารงานศาลและผู้พิพากษาทุกคนจะต้องนำหลักบริหารและการจัดการงานคดีมาใช้ในการปฏิบัติงานประจำ ผู้พิพากษาจะต้องมีบทบาทในการควบคุมการพิจารณาพิพากษาคดีอย่างแท้จริง การบริหารงานคดีเป็นจุดสำคัญในการแก้ปัญหาจะนำมาซึ่งความสำเร็จ เช่น การพิจารณาคดีแบบต่อเนื่อง การบริหารและจัดการคดีในแนวทางใหม่จึงขึ้นอยู่กับผู้บริหารงานศาลและผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนโดยแท้ ในเรื่องของการบริหารจัดการทั้ง 2 อย่างนี้ สหรัฐอเมริกาได้วิจัยกันมาเมื่อ 20 ปีที่แล้ว ได้มีการนำระบบ IAS มาใช้ในระบอบอเมริกา ผู้บริหารงานศาลและผู้พิพากษาที่รับผิดชอบสำนวนทุกคนจะต้องรับผิดชอบสำนวนของตนให้เสร็จสิ้น ถือเป็นความรับผิดชอบ ในการบริหารและการจัดการคดีที่ต้องคำนึงถึงให้มากและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด คือระบบข้อมูล ระบบข้อมูลต้องถูกต้องครบถ้วน ครอบคลุม ทันสมัย และน่าเชื่อถือ สำหรับใช้ในการวางแผนการบริหารและจัดการงานคดีของของศาล ระบบข้อมูล ได้แก่ สถิติคดี ข้อมูลเกี่ยวกับคู่ความทั้งสองฝ่าย ประเภทคดี สถิติคดีไม่มีข้อยุ่งยากและคดีมีข้อยุ่งยาก เป็นต้น แล้วดำเนินการจำแนกประเภทคดีเพื่อวางระบบการบริหารและการจัดการงานคดีให้รวดเร็วและเป็นมาตรฐานเดียวกัน ด้วยการแบ่งแยกคดีออกเป็นประเภท และวางระบบการจัดการคดีแต่ละประเภทให้ชัดเจน เพื่อให้สามารถกำหนดระยะเวลาการดำเนินการแล้วเสร็จด้วยความรวดเร็วและยังดำรงไว้ซึ่งมาตรฐานของความยุติธรรม ดังนี้

การพิจารณาจำแนกประเภทคดี เป็น 2 ประเภท คือ

1. คดีจัดการพิเศษ ได้แก่ คดีที่ไม่มีข้อยุ่งยากและสามารถพิจารณาเสร็จได้ภายใน 1 วัน เช่น คดีแพ่งไม่มีข้อพิพาท คดีมโนสาเร่ คดีไม่มีข้อยุ่งยาก คดีแพ่งที่จำเลยขาดนัด คดีอาญาที่จำเลยรับสารภาพ โดยกำหนดให้มีระบบการบริหารคดีจัดการพิเศษแยกต่างหากจากระบบคดีสามัญ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างรวดเร็วและคล่องตัว โดยมีกลุ่มข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมทำงานร่วมกันเป็นที่มาอย่างต่อเนื่องกัน

2. คดีสามัญ ได้แก่ คดีอื่นนอกเหนือจากคดีจัดการพิเศษ เป็นคดีที่ต้องใช้ระยะเวลาในการพิจารณาหลายวัน เช่น คดีแพ่งที่จำเลยต่อสู้คดี คดีอาญาที่จำเลยให้การปฏิเสธ และเป็นคดีที่มีประเด็นซับซ้อน ซึ่งจากรายงานการทดลองนำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องไปใช้ในศาลนาร่องปรากฏว่าคดีประเภทนี้จะมีจำนวนเพียงร้อยละ 20-30 ของคดีทั้งหมดก็ให้นำเข้าสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องที่มีระบบการบริหารจัดการอีกรูปแบบหนึ่ง

การวางระบบงานคดีให้สามารถรองรับการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

เมื่อได้มีการจำแนกประเภทคดีให้เหมาะสมกับสภาพของข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ ต้องพยายามลดขั้นตอนงานที่ไม่มีคามจำเป็น แต่ยังคงชำระไว้ซึ่งความยุติธรรม ทั้งนี้ขอให้ยึดหลักการว่าให้บริหารจัดการคดีให้มีประสิทธิภาพ การพิจารณาพิพากษาคดีให้รวดเร็ว จัดให้มีผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ธุรการเหมาะสมกับปริมาณของงาน งานประจำที่ทำอยู่แล้วก็ขอให้ดำเนินการให้เป็นไปโดยอัตโนมัติ สร้างมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้พิพากษาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ลดขั้นตอนการพิจารณาคดีให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็วและเป็นธรรม

ประการที่สอง บทบาทของหัวหน้าศาลและผู้พิพากษาในการควบคุมในการพิจารณาคดี เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการควบคุมการพิจารณาคดีอย่างจริงจังให้สำเร็จลุล่วงไปได้ บทบาทของผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจะต้องเป็นไปในเชิงรุกในการบริหารจัดการคดีและทำให้เกิดความร่วมมือความเข้าใจตรงกันในการทำงานของผู้ได้บังคับบัญชา มีทิศทางเดียวกัน เช่น ระบบความรับผิดชอบในแต่ละคดี

การบริหารจัดการงานในแต่ละศาล ไม่ว่าจะศาลสูงหรือศาลชั้นต้น ผู้บริหารศาลจำเป็นต้องมีบทบาทมากขึ้น โดยเลือกใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ซึ่งอาจได้มาจากการสัมมนาหรือประชุมปรึกษาหารือด้วยกระบวนการหรือวิธีการจัดระบบการบริหารในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดกลุ่มผู้พิพากษาที่มีความเชี่ยวชาญในคดีบางประเภทของแต่ละศาล ศาลแห่งหนึ่งอาจจะมีกลุ่มคดีบางประเภทที่เข้าสู่ศาลเป็นจำนวนมากในบางช่วง บางเวลา จึงจำเป็นต้องจัดตั้งกลุ่มผู้พิพากษาเพื่อจัดการกับคดีประเภทนี้ให้เสร็จสิ้นไปได้อย่างเป็นรูปธรรมและในแนวทางเดียวกันให้เกิดเอกภาพ โดยถือมติเสียงส่วนใหญ่เป็นตัวกำหนดแนวทาง หรือตั้งกองยกกร่างขึ้นมาจัดการกับคดีที่มีประเด็นไม่สำคัญหรือในศาลสูงก็อาจแยกคดีประเภทพิเศษออกจากคดีปกติ ซึ่งขณะนี้ศาลฎีกาก็พยายามนำแนวคิดเรื่องความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาใช้ การจ่ายสำนวนและการตรวจร่างจะได้ตรงกับผู้มี ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านการตัดสินคดีก็จะถูกต้องรวดเร็วขึ้น

ประการที่สาม กระบวนการเสริมที่จะแก้ไขปัญหาการนัดความยาวและลดจำนวนคดีที่จะเข้าสู่การพิจารณา เป็นกระบวนการสำคัญที่ต้องทำงานสอดคล้องประสานกัน ขณะนี้ศาลยุติธรรมได้ดำเนินการในเชิงรุก ได้แก่

วิธีอนุญาตตุลาการหรือวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การนำกระบวนการระงับข้อพิพาททางอื่นมาใช้ กระบวนการไกล่เกลี่ย ถือเป็นหัวใจสำคัญของการลดจำนวนคดีในทุกประเภท คดีที่จำแนกประเภทแล้ว ได้แก่ คดีมโนสำเนา คดีที่ไม่มีข้อยุ่งยาก คดีขาดนัด ให้คัดออกจากกระบวนการพิจารณาคดีต่อเนื่อง คดีที่เหลือก็ให้จัดเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยให้มากที่สุด

การชี้สองสถานในคดีที่มีการต่อสู้คดี การชี้สองสถานหากนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ที่จะสามารถลดประเด็นการสืบพยานได้อย่างมาก ช่วยย่นระยะเวลาการดำเนินคดีในศาล ในต่างประเทศใช้ระบบ IAS (Individual Assignment System) ผู้พิพากษาจะต้องรับผิดชอบคดีที่ได้รับควบคุมงานในระบบให้มากขึ้น มีระบบชี้สองสถาน (Pre Trial Conference) 2-3 ครั้ง ทำให้ลดประเด็นและลดจำนวนพยานที่จะนำมาสืบในวันนัดลง

ระบบก่อนวันนัด การติดตามคู่ความให้สามารถสืบพยานตามวันนัดโดยไม่เลื่อน มีศูนย์ติดตามผลการดำเนินการดังกล่าวซึ่งหลายศาลสามารถดำเนินการได้เป็นผลสำเร็จ จะมีเจ้าหน้าที่โทรศัพท์ตามเตือนคู่ความและพยานเป็นระยะ ๆ อันเป็นหลักของการใช้จัดวิทยาประกอบ

ศูนย์ข้อมูลเพื่อให้คำปรึกษา สำนักวิชาการศาลยุติธรรมจะต้องจัดตั้งหน่วยรองรับในกรณีศาลทั่วประเทศมีข้อหารือในการปฏิบัติ รวมทั้งปัญหาข้อกฎหมาย เช่น กรณีที่มีกฎหมายเพิ่งออกมายังคับใช้หรือแนวทางปฏิบัติตามกฎหมายใหม่ ศูนย์ข้อมูลดังกล่าวจะสามารถให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาได้ทันที่ นอกจากรณีสำนักวิชาการศาลยุติธรรมจำเป็นต้องจัดทำแนวทางที่เป็นมาตรฐานกลาง ลักษณะเหมือนคู่มือ เพื่อให้ศาลต่าง ๆ มีแนวปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน

การปรับปรุงวิธีพิจารณาความ ประเทศไทยนอกจากกระบวนการไกล่เกลี่ยแล้วยังมีกระบวนการอื่นที่จะต้องพิจารณานำมาใช้ปฏิบัติ เช่น

- จัดทำคำพยานเป็นลายลักษณ์อักษร คดีแพ่งอาจให้จัดทำคำพยานเป็นลายลักษณ์อักษรแล้วให้มาถามค้านและถามดิงเพียงอย่างเดียว ในศาลแพ่งมีการดำเนินการในวิธีการดังกล่าวแต่ไม่มีกฎหมายวิธีพิจารณาความรองรับ อาศัยความยินยอมของคู่กรณี

- เทคโนโลยี ปรับปรุงประสิทธิภาพในกระบวนการทำงานด้วยการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด สร้างความพึงพอใจและเป็นที่ยอมรับของประชาชน ทุกกระบวนการของศาลตั้งแต่ในชั้นธุรการ กระบวนการพิจารณาและนำเสนอพยานหลักฐานของศาล ต้องมีประสิทธิภาพ เช่น การบันทึกคำพยานด้วยเทปหรือซีดีรอม แล้วส่งเทปหรือซีดีให้ศาลอุทธรณ์พิจารณา เป็นการลดขั้นตอนพิจารณา ลดภารกิจและงานของผู้พิพากษา

การแก้ปัญหาความไม่ได้สัดส่วนของคนกับงาน สำนักงานศาลยุติธรรมกำลังดำเนินการเพื่อให้ได้ผู้พิพากษามากขึ้น รวมทั้งการลดระยะเวลาของการเป็นผู้พิพากษาประจำศาลมาเป็นผู้พิพากษาตัวจริงได้ภายในเวลาสั้นกว่า 3 ปี

นอกเหนือจากมาตรการการปฏิบัติงานของผู้บริหารงานศาลดังกล่าวข้างต้นแล้วยังมีส่วนสำคัญอีก 3 เรื่อง ได้แก่ การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและครบองค์คณะ ความเป็นอิสระของผู้พิพากษา และกระบวนการสนับสนุนการบริหารงานศาลยุติธรรมอื่น ๆ ดังนี้

การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

ในระดับศาลชั้นต้นขณะนี้ถือเป็นปัญหาค่อนข้างรุนแรงที่ต้องทำความเข้าใจและหารือกัน มีปัญหาจากภายนอกที่ได้รับการร้องเรียนจากสภานายความ คณะกรรมการยุติธรรมของวุฒิสภา ซึ่งได้ปรากฏในเรื่องของการนัดความที่ยาวนานเกินไป และร้องเรียนถึงข้อขัดข้องของการพิจารณาคดีต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากระบบการนัดนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องเป็นนโยบายของศาลยุติธรรมตั้งแต่สมัยประธานศาลฎีกาท่านก่อน และมีการออกระเบียบชัดเจนสอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงต้องทำความเข้าใจและมองให้เห็นภาพ รวมทั้งระบบอันประกอบด้วยส่วนย่อยหลายส่วน ตั้งแต่การบริหารจัดการคดี บทบาทของผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีแต่ละศาล ต้องเอากระบวนการจัดการมาประยุกต์ใช้ด้วยกัน

ความเป็นเอกภาพของผู้พิพากษาและอำนาจอิสระ

ความเป็นเอกภาพเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอิสระของผู้พิพากษา ตามรัฐธรรมนูญแห่งประเทศไทย ผู้พิพากษามีหลักประกันความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีค่อนข้างชัดเจน และสิ่งที่รัฐธรรมนูญเน้นอีกประการหนึ่งที่ควบคู่กันไปกับอำนาจอิสระ คือระบบองค์คณะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเน้นความสำคัญของระบบองค์คณะโดยมาตรา 236 บัญญัติให้การนั่งพิจารณาของศาลต้องมีผู้พิพากษารบองค์คณะ ผู้พิพากษาซึ่งมิได้นั่งพิจารณาคดีอาจจะทำคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยคดีนั้นไม่ได้ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัย และมีเหตุจำเป็นอันอันมิอาจก้าวล่วงได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวมีผลใช้แล้วนับตั้งแต่วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2545 ดังนั้น ผู้พิพากษาจึงต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการปฏิบัติงานใหม่ โดยให้คำนึงถึงการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นองค์คณะ เปรียบเสมือนการทำงานเป็นทีม หมายถึงการทำงานร่วมกันของกลุ่มคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่มีปฏิสัมพันธ์กันในทุกขั้นตอนของการทำงาน ช่วยกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มจากการมีเป้าหมายร่วมกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีการติดต่อสื่อสารประสานงานกัน มีการตัดสินใจและรับผิดชอบร่วมกัน เห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญให้ความสำคัญกับระบบองค์คณะชัดเจน ถ้าไม่นั่งพิจารณาแล้วตัดสินใจไม่ได้ อีกจุดหนึ่งที่ควบคู่กันไปกับระบบองค์คณะ คือ ระบบการจ่ายสำนวน ให้ความสำคัญกับผู้พิพากษาผู้ใช้อำนาจตุลาการและระบบองค์คณะ เพราะการจ่ายสำนวนผู้บริหารศาลทุกระดับเลือกจ่ายไม่ได้ คือการจ่ายสำนวนจะคาดหมายล่วงหน้าระบุเฉพาะเจาะจงไม่ได้ อาจจัดกลุ่มบุคคลที่มีความสามารถ

พิเศษหรือชำนาญเฉพาะด้านได้ และความสำคัญอีกประการหนึ่งในระบบองค์คณะ คือการโอน
สำนวน ต้องได้รับความเห็นชอบจากรองหัวหน้าส่วนราชการศาลยุติธรรม

จากหลักการตามรัฐธรรมนูญ ทั้งในเรื่องอำนาจอิสระและระบบองค์คณะ ทำให้เกิดปัญหา
ความแตกต่างกันในเรื่องคำสั่ง คำพิพากษาและแนวการปฏิบัติงานของผู้พิพากษา ขณะนี้เกิดปัญหาขึ้น
หลาย ๆ ศาลว่าแนวปฏิบัติในแต่ละภาคไม่เหมือนกัน จึงมีความจำเป็นต้องมีกลไกดำเนินการ
ให้มีแนวปฏิบัติในลักษณะใกล้เคียงกัน เพราะมีฉะนั้นประชาชนจะสับสนว่าศาลใช้อำนาจอิสระ
ในเรื่องของแนวปฏิบัติที่แตกต่างกัน เช่น สามารถยื่นคำร้องแบบนี้ได้ที่ศาลแห่งหนึ่ง แต่อีกศาลยื่นไม่ได้
เป็นต้น ดังนั้นหากยึดแนวทางคล้ายกับการปรึกษาใหญ่ศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ กล่าวคือ มีการประชุม
ปรึกษาหารือกันในศาลก็จะทำให้ศาลมีแนวปฏิบัติเดียวกัน ความสับสนของประชาชนก็จะลดลง
ในเรื่องของการปฏิบัติงานหรือในปัญหาข้อกฎหมายบางเรื่องควรจะยุติในศาล เพราะคำพิพากษา
ที่อ่านออกไปในนามของศาลมิใช่ออกในนามของแต่ละบุคคล เพื่อให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชน
ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจำเป็นจะต้องหาจุดสมดุลระหว่างความเป็นเอกภาพและอำนาจอิสระ

กระบวนการสนับสนุนการบริหารงานศาลยุติธรรม

การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เป็นอีกประการหนึ่งที่ค่อนข้างสำคัญ
ได้แก่ การประสานงานกับฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ หรือองค์กรอิสระอื่น ๆ ศาลยุติธรรมจำเป็น
จะต้องสร้างจุดเชื่อมโยง ทั้งระดับผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติการหรือเจ้าหน้าที่บนพื้นฐานของ Equal
Footing คือยืนอยู่บนระนาบเดียวกันบนพื้นฐานของการพุดจาในฐานะผู้ใช้อำนาจที่มีสถานะ
เท่าเทียมกัน ต้องสามารถติดตามความเคลื่อนไหวของหน่วยงานต่าง ๆ ให้ได้ ศาลยุติธรรมเป็นผู้ใช้
กฎหมาย ถ้าไม่ทราบความคืบหน้าของการเปลี่ยนแปลงหรือการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในลักษณะ
ต่าง ๆ ก็จะเป็นปัญหาได้ ตัวอย่างที่เกิดขึ้นเมื่อไม่นานนี้ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นต้น
กฎหมายนั้นเมื่อประกาศราชกิจจานุเบกษาแล้วก็ผลบังคับใช้เป็นกฎหมายในทันที เว้นแต่จะมี
บทเฉพาะกาล จึงถือเป็นข้อขัดข้องของการเชื่อมโยงประสานงานระหว่างฝ่ายตุลาการกับ
ฝ่ายนิติบัญญัติหรือแม้แต่ฝ่ายบริหาร ดังนั้นต้องมีการร่วมมือในการประสานงานระหว่างกัน
ในระดับหนึ่ง ขณะนี้พยายามจะสร้างกระบวนการประสานงานกับองค์กรและหน่วยงาน
ในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องให้เข้มแข็งขึ้น โดยจะมีท่านรองประธานศาลฎีกาเป็นประธาน
ตั้งผู้แทนองค์กรและหน่วยงานฝ่ายละ 3 ท่าน เป็นผู้ประสานงาน ส่วนภูมิภาคกำลังคิดหารูปแบบ
การประสานงานด้วย อีกส่วนหนึ่งได้แก่การประสานงานระหว่างองค์กรของศาลยุติธรรมและ
องค์กรของศาลปกครอง ซึ่งมอบให้ท่านเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมดำเนินการ รวมทั้งการหา
กลไกประสานงานระหว่างองค์กรของศาลยุติธรรมกับฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารด้วย

การให้บริการประชาชน ศาลยุดิธรรมเป็นที่ซึ่งประชาชนถือเป็นสิ่งที่พึงสุดท้าย ประชาชนผู้มีอรรถคดีทั้งหลายจะฝากความหวังไว้กับผู้พิพากษาด้วยความบริสุทธิ์ใจ การให้บริการที่ดีแก่ประชาชนผู้มาติดต่อศาล ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อในทางธุรการหรือในระหว่างการพิจารณาคดีก็เป็นเรื่องหนึ่งที่ประชาชนต้องการได้รับจากศาล การให้บริการที่ดีต้องกระทำด้วยความโปร่งใส เสมอภาค รวดเร็ว มีมาตรฐานและทั่วถึงทุกกลุ่มเป้าหมายตามความคาดหวังของประชาชน สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นได้จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่มุ่งส่งเสริมคุ้มครอง สิทธิ เสรีภาพและความเท่าเทียมกันของประชาชน ศาลยุดิธรรมต้องสร้างระบบทางเลือกให้แก่ประชาชน โดยคำนึงถึงความประหยัดเวลา ค่าใช้จ่าย และความเป็นธรรม โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น รักษาประโยชน์ของประชาชน เช่น การประชาสัมพันธ์สิทธิหน้าที่ให้ประชาชนได้เข้าใจ เพื่อพิทักษ์รักษาสิทธิของตน ควรให้บริการข้อมูลต่าง ๆ ให้ประชาชนได้รับทราบและสามารถสอบถามได้มากขึ้น รวมทั้งการให้บริการแก่ประชาชนผู้ยากไร้และด้อยโอกาส ความเห็นอกเห็นใจ

สวัสดิการข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุดิธรรม เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ต้องจัดสรรให้ เช่น ห้องทำงานที่มีความสะดวกสบายมากขึ้น ไม่แออัด มีคอมพิวเตอร์ที่มีความทันสมัย สามารถสืบค้นข้อมูลได้จากระบบอินเทอร์เน็ตทั้งของศาลยุดิธรรมเองและข้อมูลภายนอก สามารถค้นฎีการะเบียบฯ ต่าง ๆ เพื่อประกอบการทำงานได้อย่างถูกต้อง แม่นยำ ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อผู้บริหารงานศาลที่จะต้องใช้การตัดสินใจ และท่านผู้พิพากษาที่จะนำข้อมูลต่าง ๆ ไปประกอบการพิจารณาคดีได้สะดวกยิ่งขึ้น

การสร้างผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านของบุคลากร ท่านผู้พิพากษาที่เข้ามาเป็นผู้บริหารซึ่งไม่ได้เป็นผู้บริหารอาชีพอย่างเช่นผู้บริหารของหน่วยงานภายนอก แต่เป็นการสับเปลี่ยนกันจากการทำงานด้านวิชาการมาเป็นบริการ อาจจะไม่เชี่ยวชาญในเรื่องของระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ เพราะฉะนั้นจะต้องมีกลไกสนับสนุนข้อมูลในการบริหาร สำหรับปัญหาพื้นฐานเป็นศูนย์ตอบคำถามให้แก่ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารได้ ในต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้บริหารงานศาลสามารถติดต่อสอบถามถึงแนวปฏิบัติของหลักเกณฑ์ ระเบียบต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ท่านผู้พิพากษาในฐานะที่เป็นผู้บริหารลดปัญหา ภาระ และความสั่งงในปัญหาทางการบริหารงานลงไปได้ระดับหนึ่ง เพราะแม้จะมีผู้อำนวยการศาลฯ ดูแลอยู่ แต่เป็นความมั่นใจในฐานะที่เป็นผู้บริหารสูงสุดที่จะต้องชี้ขาดในบางเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการก่อสร้างการทำสัญญาต่าง ๆ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็จะมีผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญให้ข้อมูลได้ทันทีจึงเกิดแนวความคิดขึ้นว่า ควรจะมีกลุ่มงานวิชาการที่จะให้ความเห็นหรือขอแนะนำในเรื่องต่าง ๆ ทั้งในทางวิชาการ งบประมาณ

หรือธุรการ รวมทั้งจัดทำมาตรฐานกลางให้ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็ระบบบุคลากร ระบบธุรการ ตามลักษณะของศาลระดับเล็ก ระดับกลาง หรือระดับใหญ่ ถ้ามีมาตรฐานกลางในแต่ละระบบที่ชัดเจน จะทำให้งานต่าง ๆ เดินไปโดยมีประสิทธิภาพ ผมมีข้อสังเกตว่ามติและแนวปฏิบัติที่เคยปฏิบัติ ข้อมูลต่าง ๆ ควรจะเก็บไว้ สามารถเรียกค้นหาได้ทันที เพราะในการตัดสินใจของผู้บริหารจะต้อง รู้ก่อนว่าแนวทางปฏิบัติและการแก้ไขปัญหาแต่เดิมเป็นอย่างไร มีแนวคิดอย่างไร หากต้องการ จะคิดใหม่หรือทำใหม่ก็เป็นเรื่องที่มีข้อมูลเบื้องต้นเป็นพื้นฐานแล้ว มิฉะนั้นจะทำให้การตัดสินใจ ของผู้บริหารเกิดความผิดพลาดสูง

เป้าหมายการบริหารงานของประธานศาลฎีกาใน ปี 2547

สืบเนื่องจากแนวคิดในการบริหารงานศาลยุติธรรมของประธานศาลฎีกาที่ได้กำหนดไว้ เมื่อคราวรับตำแหน่งเดือนตุลาคม 2545 เพื่อให้การดำเนินงานของศาลยุติธรรมเป็นไปด้วยความต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม เห็นควรกำหนดเป้าหมายการบริหารงานของศาลยุติธรรม ให้ปีงบประมาณ พ.ศ. 2547 ให้มีความชัดเจนสอดคล้องกับแนวคิดในการบริหารงานศาลยุติธรรม ที่ได้วางไว้ ดังนี้

พัฒนาระบบงานศาลยุติธรรม เพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

1. เสริมสร้างจิตสำนึกร่วมในการทำงานของข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมให้มีความรับผิดชอบเสียสละ และเป็นเอกภาพ โดยมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน
2. พัฒนาเสริมสร้างความเข้าใจอันดีและการมีส่วนร่วมต่อระบบการพิจารณาคriminalคดีและต่อเนื่องเพื่อเป็นเครื่องมือในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเป็นธรรม
3. ส่งเสริมพัฒนาระบบและกระบวนการไกล่เกลี่ยและอนุญาโตตุลาการให้มีประสิทธิภาพ และศาลนำไปใช้เป็นมาตรการระงับข้อพิพาทที่สำคัญในการสนับสนุนการพิจารณาคดีต่อเนื่อง และลดปริมาณคดีได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงการศึกษาความเป็นไปได้ของการนำกระบวนการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอื่นมาบังคับใช้
4. ติดตามประเมินผลและปรับปรุงมาตรฐานการปฏิบัติงานของศาล การบริหารจัดการงานคดีและธุรการให้มีประสิทธิภาพ และให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

5. พัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของระบบองค์กร รักษาไว้ซึ่งความเป็นอิสระของผู้พิพากษาในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญด้วยความเป็นธรรม และจัดวางบทบาทของผู้พิพากษาอาวุโสให้เหมาะสมเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ราชการศาลยุติธรรม โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพ ความเชี่ยวชาญ และวัยวุฒิเป็นสำคัญ

6. พัฒนาให้ศาลฎีกาเป็นศูนย์รวมองค์ความรู้ โดยมีบทบาทชัดเจนทางด้านวิชาการ เป็นผู้นำทางด้านความคิดและในการขับเคลื่อนการทำงานของศาลยุติธรรม

7. พัฒนาและส่งเสริมประโยชน์ต่าง ๆ แก่ข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม เพื่อเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานอันจะเป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละ ซื่อสัตย์สุจริต

ยกระดับสมรรถนะส่วนสนับสนุนงานศาลยุติธรรม

1. ส่งเสริมพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้เข้ามาสนับสนุนการพิจารณาคดีของศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะระบบบันทึกคำพยาน การสืบพยานทางจอภาพ รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์ขั้นตอนความคืบหน้าของการพิจารณาของศาล

2. พัฒนาและจัดวางระบบศูนย์ข้อมูลสารสนเทศให้เป็นศูนย์กลางข้อมูลในการเผยแพร่แลกเปลี่ยนให้คำแนะนำและตอบซักถามปัญหาข้อขัดข้องให้แก่ศาลและผู้ปฏิบัติงานในเรื่องที่เกี่ยวกับกฎหมาย กฎระเบียบการเงินงบประมาณ และงานธุรการอื่น โดยมีคณะผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านดูแลรับผิดชอบหรือสามารถเชื่อมโยงส่งต่อไปยังหน่วยงานผู้รับผิดชอบได้โดยตรง

3. พัฒนารฐานข้อมูลกลางและสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงด้วยระบบเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างศาลต่าง ๆ เพื่อรองรับบทบาทหน้าที่ของศาลตามรัฐธรรมนูญ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิให้แก่ประชาชนให้เพิ่มขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ ข้อมูลการออกหมายจับหมายค้นหรือข้อมูลเกี่ยวกับนายประกันและหลักประกัน

4. ส่งเสริมพัฒนาความร่วมมือทางการศาลและการแลกเปลี่ยนทางวิชาการกับต่างประเทศ รวมทั้งพัฒนาความร่วมมือกับองค์กร มูลนิธิต่างประเทศเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีและเป็นแหล่งทุนในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในศาลยุติธรรม

ปกป้องและพิทักษ์รักษาสิทธิ เสรีภาพ และผลประโยชน์ของประชาชน

1. ส่งเสริมให้บุคลากรความยุติธรรมมีจิตสำนึกในการให้บริการแก่ประชาชน รวมทั้งจัดให้มีระบบข้อมูลที่ประชาชนสามารถจะเข้าถึงได้โดยง่ายสะดวก รวดเร็ว
2. สร้างความเสมอภาคในบุคคลให้แก่ประชาชนผู้มีอรรถคดี ผู้ต้องหาหรือจำเลย ผู้ยากไร้ซึ่งจะทำให้กระบวนการค้นหาความจริงในระบบกล่าวหาที่มีประสิทธิภาพ เป็นหลักประกันให้บุคคลได้รับสิทธิอันชอบธรรม และได้รับการคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน
3. ประชาสัมพันธ์เชิงรุกเพื่อให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายมีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการ และขั้นตอนการดำเนินคดีของศาลยุติธรรมเพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันตนเองให้แก่ประชาชน
4. ให้ทุกศาลเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น เพื่อปรับปรุงและพัฒนากระบวนการให้บริการประชาชนได้อย่างเหมาะสมต่อเนื่อง และตรงกับความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่

เป้าหมายการบริหารงานศาลยุติธรรม

ปี 2548

“ปีแห่งการพัฒนามาตรฐานระบบงานและศักยภาพบุคลากรศาลยุติธรรม”

เป้าหมายการบริหารงานศาลยุติธรรมของประธานศาลฎีกา ปี 2548

เพื่อให้การบริหารและการพัฒนาศาลยุติธรรมสำหรับปีงบประมาณ 2548 มีความชัดเจนและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ๗แผนฯ ศุภชัย ภู่งาม ประธานศาลฎีกา เห็นควรกำหนดให้ปีนี้ เป็น “ปีแห่งการพัฒนามาตรฐานระบบงานและศักยภาพบุคลากรศาลยุติธรรม” โดยได้วางเป้าหมายในการบริหารงานศาลยุติธรรมไว้ ดังนี้

ด้านการพัฒนาการอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่เที่ยงธรรมและรวดเร็ว

1. สานต่อการพัฒนาระบบการบริหารจัดการงานพิจารณาพิพากษาคดี ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการติดตามและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานในศาลที่จัดวางระบบศูนย์นัดความ และระบบก่อนวันนัด อาทิ การนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์มาสนับสนุนการวางระบบเชื่อมโยงการนัดความระหว่างผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีกับศูนย์นัดความ การย่อระยะเวลาการพิจารณาคดี การเร่งรัดคดีที่จำเลยต้องชัง และการจัดอัตรากำลังข้าราชการตุลาการให้สอดคล้องกับปริมาณคดี
2. พัฒนาระบบการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่อง ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงความจำเป็นและสภาพการณ์แห่งคดี เพื่อความร่วมมือและความเข้าใจอันดีต่อระบบ รวมทั้งให้มีการจัดทำคู่มือปฏิบัติงานสำหรับข้าราชการตุลาการ ตลอดจนกำหนดมาตรฐานและจัดวางระบบงานธุรการ เพื่อสนับสนุนการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่องให้ดำเนินต่อไปในแนวทางเดียวกัน
3. ส่งเสริมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และอนุญาโตตุลาการในศาลให้เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทควบคู่กับการพิจารณาคดีได้อย่างแท้จริง ให้มีความสำคัญกับภาคประชาชนในการทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมของศาล และพัฒนาความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อรองรับคดีที่มีความซับซ้อนยุ่งยาก รวมทั้งพัฒนาบทบาทศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลในการสนับสนุนงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและอนุญาโตตุลาการในศาล และการเผยแพร่ความรู้ให้แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. เสริมสร้าง และพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการบังคับใช้กฎหมายใหม่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การพิจารณาคดีของศาลยุติธรรม โดยกำหนดให้สำนักประธานศาลฎีกา สำนักวิชาการ ศาลยุติธรรม รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำการวิเคราะห์ และการจัดทำคำอธิบายประกอบบทบัญญัติกฎหมาย ให้เสร็จทันเวลากับที่กฎหมายประกาศใช้ เพื่อแจกจ่ายให้แก่ผู้พิพากษา ตลอดจนให้มีการจัดทำคู่มือ การปฏิบัติงานและเกณฑ์มาตรฐานกลาง เพื่อเป็นแนวทางประกอบการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษา อันจะทำให้การปฏิบัติงานของศาลยุติธรรมเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ด้านการพัฒนาระบบงาน บุคลากรในส่วนสนับสนุนงานศาลยุติธรรม

1. นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการงานพิจารณา พิพากษาคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม อาทิ ระบบบันทึกคำพยาน การสืบพยาน ทางจอภาพ การส่งและรับคำคู่ความหรือคำร้องต่าง ๆ การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการพิจารณาคดี ของศาล รวมทั้งการแจ้งผลคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลสูง นอกจากนี้ให้มีการจัดตั้งศูนย์ประมวล ผลกลางเชื่อมโยงเครือข่ายทั่วประเทศ เพื่อรองรับบทบาทหน้าที่ของศาลตามรัฐธรรมนูญ อาทิ ข้อมูลเกี่ยวกับหมายจับ หมายค้น และข้อมูลการปล่อยชั่วคราว

2. คุุแลร์กษา พัฒนาและใช้บุคลากรของศาลยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการ จัดอัตรากำลังให้ได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับปริมาณงานในศาล การสรรหา พัฒนา และแต่งตั้งบุคลากร ตามหลักคุณธรรมและสมรรถนะ รวมทั้งการปรับปรุงโครงสร้างให้เหมาะสม สามารถรองรับ การปฏิบัติงานของศาลยุติธรรมในเชิงรุก

3. พัฒนาระบบงานให้เหมาะสมทั้งในระดับบริหารและปฏิบัติการ โดยกำหนดให้มีการสานต่อในเรื่องนโยบายหลัก การมอบอำนาจและการกระจายอำนาจให้แก่ผู้บริหารทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค การลดขั้นตอนงานในภาพรวม และภายในแต่ละหน่วยงาน การปรับปรุงระเบียบ ข้อบังคับภายในให้เหมาะสมกับโครงสร้างและระบบการบริหารงานของศาลยุติธรรมในปัจจุบัน

4. พัฒนาความร่วมมือทางการศาล การบริหารงานศาลยุติธรรม และการแลกเปลี่ยน ข้อมูลทางวิชาการกับประเทศต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและระบบ ของศาลยุติธรรมให้ได้มาตรฐานสากล

ด้านการคุ้มครองและพิทักษ์รักษาสิทธิเสรีภาพของประชาชน

1. นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการงานพิจารณาพิพากษาคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม อาทิ ระบบบันทึกคำพยาน การสืบพยานทางจอภาพ การส่งและรับคำคู่ความหรือคำร้องต่าง ๆ การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการพิจารณาคดีของศาล รวมทั้งการแจ้งผลคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลสูง นอกจากนี้ให้มีการจัดตั้งศูนย์ประมวลผลกลางเชื่อมโยงเครือข่ายทั่วประเทศ เพื่อรองรับบทบาทหน้าที่ของศาลตามรัฐธรรมนูญ อาทิ ข้อมูลเกี่ยวกับหมายจับ หมายค้น และข้อมูลการปล่อยชั่วคราว

2. คุุแลร์กษา พัฒนาและใช้บุคลากรของศาลยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการจัดอัตรากำลังให้ได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับปริมาณงานในศาล การสรรหา พัฒนา และแต่งตั้งบุคลากรตามหลักคุณธรรมและสมรรถนะ รวมทั้งการปรับปรุงโครงสร้างให้เหมาะสม สามารถรองรับการปฏิบัติงานของศาลยุติธรรมในเชิงรุก

3. พัฒนาระบบงานให้เหมาะสมทั้งในระดับบริหารและปฏิบัติการ โดยกำหนดให้มีการสานต่อในเรื่องนโยบายหลัก การมอบอำนาจและการกระจายอำนาจให้แก่ผู้บริหารทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค การลดขั้นตอนงานในภาพรวม และภายในแต่ละหน่วยงาน การปรับปรุงระเบียบข้อบังคับภายในให้เหมาะสมกับโครงสร้างและระบบการบริหารงานของศาลยุติธรรมในปัจจุบัน

4. พัฒนาความร่วมมือทางการศาล การบริหารงานศาลยุติธรรม และการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางวิชาการกับประเทศต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและระบบงานของศาลยุติธรรมให้ได้มาตรฐานสากล

ด้านการคุ้มครองและพิทักษ์รักษาสิทธิเสรีภาพของประชาชน

สนับสนุนส่งเสริมให้การปฏิบัติงานของศาลยุติธรรมเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ได้อย่างแท้จริงตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายบัญญัติไว้ ด้วยการยกระดับมาตรฐานในการออกหมายจับ หมายค้น หมายขัง ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น กำหนดหลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวให้เป็นแนวทางเดียวกันและโปร่งใส กำหนดขั้นตอนพิจารณาเพื่อช่วยเหลือผู้ถูกคุมขังโดยมิชอบให้ได้รับอิสรภาพโดยรวดเร็ว รวมทั้งการให้บริการข้อมูลแก่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญาเกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนหรือค่าแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

นโยบายการบริหารงานศาลยุติธรรม

ของ

นายชาญชัย ลิขิตจิตถะ

ประธานศาลฎีกา

ปี 2549

“ปีแห่งการส่งเสริมประสิทธิภาพการอำนวยความยุติธรรมเพื่อประชาชน”

นโยบายการบริหารงานศาลยุติธรรมของนายชาญชัย ลิขิตจิตถะ ประธานศาลฎีกา

เพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างเที่ยงธรรม รวดเร็ว ทัวถึงและเสมอภาค ประธานศาลฎีกาเห็นสมควรกำหนดนโยบายการบริหารงานศาลยุติธรรม เป็นแนวทางในการบริหารงานศาลยุติธรรมไว้ให้การดำเนินงานของศาลยุติธรรมเป็นไปด้วยความต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม ดังนี้

ด้านการพัฒนาการอำนวยความยุติธรรมที่เที่ยงธรรม เหมาะสม รวดเร็ว ทัวถึงและเสมอภาค

1. พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้นำมาใช้ในการบริหารจัดการงานพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นลำดับขั้นตอนเพื่อให้เป็นระบบเดียวกันทั่วประเทศโดยเร็ว อาทิ ปรับปรุงการทำงานของศูนย์นัดความโดยการเชื่อมโยงการนัดความของผู้พิพากษา กับศูนย์นัดความ นำระบบการบันทึกภาพและเสียงคำพยานในแผ่นบันทึกอิเล็กทรอนิกส์ มาสนับสนุนการบันทึกสรุปความของผู้พิพากษา สนับสนุนให้มีการนำระบบการสืบพยานทางจอภาพ มาใช้มากขึ้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสืบพยานในกรณีที่พยานอยู่ใกล้หรืออยู่ต่างประเทศ ตลอดจนสนับสนุนการรับส่งคำสั่งคำร้องคำคู่ความทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ พัฒนาระบบจัดเก็บสำนวนและเอกสารไปสู่ระบบสารสนเทศที่ไม่ใช้กระดาษเพื่อรองรับการปฏิบัติงานในระบบพิจารณาพิพากษาคดีของศาล

2. เสริมสร้างมาตรฐานการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลชั้นต้นให้เป็นไปอย่างถูกต้องเป็นธรรม ให้เป็นที่ยอมรับและเชื่อมั่นศรัทธาของคู่ความและประชาชน อาทิ ปรับปรุงหลักสูตรการอบรมผู้ช่วยผู้พิพากษาและผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น พัฒนาศักยภาพบุคลากรในการเตรียมความพร้อมคดีก่อนการสืบพยาน จัดวางแนวทางการใช้ดุลพินิจและเหตุผล

ในการลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญา สนับสนุนให้มีกรนำกระบวนการทางนิติวิทยาศาสตร์มาใช้ในการพิสูจน์พยานหลักฐานให้มากขึ้น รวมทั้งปรับปรุงการดำเนินงานของศาลชำนาญพิเศษ โดยมุ่งพัฒนาความรู้ความชำนาญพิเศษแก่บุคลากรอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนปรับปรุงวิธีพิจารณา คดีชำนาญพิเศษให้เหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของศาลชำนาญพิเศษ นอกจากนี้ จะกำหนดแนวทางที่ชัดเจนเกี่ยวกับระบบการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่อง และ ศูนย์นัดความให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. พัฒนาปรับปรุงระบบการบริหารจัดการงานพิจารณาพิพากษาคดีของศาลสูงเพื่อแก้ไขปัญหาปริมาณคดีที่อยู่ในศาลเป็นจำนวนมาก อาทิ พัฒนาระบบกองกร่างเพื่อสนับสนุนการพิจารณา พิพากษาคดีของเจ้าของสำนวนให้เสร็จโดยเร็วยิ่งขึ้นและพัฒนาระบบการทำงานในการพิจารณา พิพากษาคดีของศาลสูงโดยใช้วิธีการประชุมปรึกษาคดีระหว่างผู้พิพากษาศาลฎีกาและผู้ช่วยผู้พิพากษา ศาลฎีกาอย่างเป็นระบบ พร้อมกับนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยเข้ามาสนับสนุน การจำแนกประเภทคดี การจัดเก็บข้อมูลคดีและแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องในแต่ละแผนก เพื่อเพิ่มความสะดวกในการสืบค้น

4. ส่งเสริมพัฒนาระบบการบริหารจัดการคดีในศาลชั้นต้นด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพ ของระบบไกล่เกลี่ยประนีประนอมให้เป็นที่ยอมรับของประชาชนควบคู่กับการดำเนินคดีปกติ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ประนีประนอมประจำศาล สนับสนุนให้มีทีมไกล่เกลี่ยทั้งช่วงเวลาก่อนถึงวันนัดพิจารณาของศาลและในระหว่างพิจารณาของศาล เสริมสร้างความเข้มแข็งให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลยุติธรรมต่าง ๆ ประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินการ และประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากการไกล่เกลี่ย สร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากรของศาลเพื่อให้เกิดการแข่งขันในการพัฒนาระบบและวิธีการไกล่เกลี่ยให้มีประสิทธิภาพและลดปริมาณคดีได้ อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น รวมทั้งสนับสนุนให้สำนักกระงับข้อพิพาทเป็นหน่วยงานผู้เชี่ยวชาญ ในการเผยแพร่ความรู้และการให้บริการด้านอนุญาโตตุลาการและไกล่เกลี่ยประนีประนอมได้อย่างแท้จริง

5. จัดตั้งศาลและกำหนดเขตอำนาจให้เหมาะสมเพื่อการอำนวยความสะดวกและความ สะดวกแก่ประชาชน

6. ปรับปรุงระบบการอุทธรณ์ฎีกาให้เป็นระบบให้สิทธิในชั้นอุทธรณ์และระบบ อนุญาตในชั้นฎีกาทำให้ศาลฎีกาสามารถถ่วงดุลคดีที่จะเข้าสู่การพิจารณาของศาลฎีกาได้ อย่างเหมาะสม โดยจะดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานของศาลชั้นต้น และศาลชั้นอุทธรณ์ให้เข้มแข็งอันจะเป็นการเพิ่มศักยภาพในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลสูง ทำให้ช่วยลดปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลสูง ตลอดจนลดการซ้ำซ้อน

ของการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา ส่งผลให้สามารถอำนวยความสะดวกได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

7. พัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลและกระบวนการยุติธรรม สนับสนุนการจัดตั้งหน่วยงานศึกษาวิจัยเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงงานของศาลยุติธรรม สร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการด้านกฎหมายกับองค์กรทั้งภายในและต่างประเทศเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลทางวิชาการตลอดจนพัฒนาศักยภาพบุคลากรและความสัมพันธ์ทางการศาลในระดับสากล

ด้านการพัฒนาระบบงานในส่วนสนับสนุนงานศาลยุติธรรม

1. ผลักดันให้เกิดศูนย์ข้อมูลเพื่อการบริหารและปฏิบัติงานและประมวลผลกลางเชื่อมโยงเครือข่ายทั่วประเทศให้เป็นรูปธรรมโดยเร็ว โดยเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหมายจับ หมายค้น ข้อมูลเกี่ยวกับนายประกันและหลักประกันการปล่อยชั่วคราว ส่งเสริมให้นำข้อมูลที่ได้รับมาใช้ประกอบการตัดสินใจ รวมทั้งพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีการเชื่อมต่อเครือข่าย เพื่อการปฏิบัติงานของศาลชั้นต้นและศาลสูง

2. พัฒนาระบบบุคลากรของศาลยุติธรรมให้มีความเหมาะสมด้วยการจัดอัตรากำลังและปรับปรุงโครงสร้างการแบ่งส่วนราชการและอัตรากำลังสำนักงานศาลยุติธรรมให้ครอบคลุมและเพียงพอสำหรับทุกภารกิจตามกฎหมายรวมทั้งส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้มีคุณธรรมและคุณภาพ สามารถก้าวทันต่อความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการต่าง ๆ ในกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อสนับสนุนในการดำเนินงานของศาลยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ

3. ส่งเสริมการบริหารงานแบบกระจายอำนาจเพื่อให้ระบบการบริหารงบประมาณและงานบุคคลคล่องตัวยิ่งขึ้น

ด้านการคุ้มครองและพิทักษ์รักษาสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ส่งเสริมบทบาทและมาตรฐานการปฏิบัติงานของศาลยุติธรรมในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนรวมทั้งเด็กเยาวชนและบุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพ ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ติดตามประเมินผลระเบียบและข้อบังคับที่ออกมาเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนว่ามีอุปสรรคข้อขัดข้องหรือไม่อย่างไร เพื่อหาแนวทางแก้ไขต่อไป โดยในส่วนการดำเนินการแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจะให้ความสำคัญกับวิธีการที่ใช้ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

เพื่อให้โอกาสเด็กและเยาวชนกลับตัวเป็นพลเมืองดี ทั้งนี้ จะเร่งให้มีการเปิดศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วราชอาณาจักรโดยเร็วและจะสนับสนุนบทบาทของผู้พิพากษาสมทบในขอบเขตที่เหมาะสมในการร่วมกับผู้พิพากษาอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้จะให้ความสำคัญต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริการและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้มาติดต่อราชการศาลยุติธรรม

ด้านความร่วมมือกับศาลต่างประเทศและความร่วมมือด้านการยุติธรรมระหว่างประเทศ

1. ส่งเสริมให้มีการจัดทำความร่วมมือทางศาลในคดีแพ่งกับศาลในต่างประเทศเพื่อลดความล่าช้าของกระบวนการพิจารณาคดีในกรณีที่มีความเกี่ยวข้องกับต่างประเทศ
2. สนับสนุนและพัฒนาความร่วมมือด้านการยุติธรรมระหว่างประเทศในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านวิชาการและการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์เพื่อนำมาพัฒนาระบบศาลยุติธรรมของไทย

**นโยบายการบริหารงานศาลยุติธรรม
ของ นายปัญญา ถนอมรอด
ประธานศาลฎีกา**

ศาลยุติธรรมเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทและภารกิจในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ให้เป็นไปโดยเที่ยงธรรมตามกฎหมายและรัฐธรรมนูญ

ในปี 2550 ประธานศาลฎีกาเห็นสมควรกำหนดแนวนโยบายที่สอดคล้องกับบทบาทภารกิจของศาลยุติธรรม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายแห่งรัฐ แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรมแผนแม่บทการพัฒนาข้าราชการศาลยุติธรรม และแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศศาลยุติธรรม ไว้ดังนี้

1. ด้านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

1.1 ส่งเสริมบทบาทองค์กรศาลยุติธรรมให้เป็นหลักในการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนเป็นศูนย์กลางการเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายแก่ประชาชนในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

1.2 สร้างความเสมอภาคให้แก่ประชาชน ผู้ต้องหาหรือจำเลยรวมทั้งบุคคลผู้ยากไร้ที่มีอรรถคดีต้องมาติดต่อราชการศาลให้ได้รับความคุ้มครองและการบริการจากศาล โดยเท่าเทียมกัน

1.3 เสริมสร้างช่องทางเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจการงานของศาลยุติธรรมโดยให้เข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายคำพิพากษาศาลฎีกา เปิดรับฟังความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการให้บริการประชาชนอย่างถูกต้องและตรงกับความต้องการ

2. ด้านการพัฒนาองค์กรและบุคคลภายในองค์กร

2.1 การอำนวยความสะดวกยุติธรรม

2.1.1 เสริมสร้างประสิทธิภาพความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ขึ้นสู่ศาลตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องในฐานะหนึ่งในองค์กรหลักผู้ใช้อำนาจอริปไตยของประเทศ

2.1.2 ส่งเสริมพัฒนาระบบอำนวยความสะดวกทางเลือกเพื่อสนับสนุนการระงับข้อพิพาทด้วยหลักสมานฉันท์และสันติวิธี เช่น ระบบอนุญาโตตุลาการ ระบบการไกล่เกลี่ย ประนีประนอมข้อพิพาทในและนอกศาล

2.1.3 จัดให้มีมาตรการที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมการเร่งรัดการพิจารณาพิพากษาคดีในแต่ละชั้นศาลให้แล้วเสร็จโดยเร็วและเป็นธรรมเพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมและสร้างความสงบสุขให้แก่สังคมประชาชนโดยเร็ว

2.2 การสนับสนุนการอำนวยความสะดวกยุติธรรม

2.2.1 ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับกฎหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายวิธีสบัญญัติตามลักษณะประเภทคดีที่เหมาะสมเป็นการเฉพาะขึ้นใช้บังคับเพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียหรือเกี่ยวข้องได้รับความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดและเป็นธรรม เช่น จัดให้มีกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคแยกต่างหากจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิที่เหมาะสม สะดวก รวดเร็ว ไม่ยุ่งยากซับซ้อน รวมทั้งประหยัดค่าใช้จ่ายซึ่งจะสามารถให้ความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภคได้อย่างแท้จริง

2.2.2 พัฒนาศูนย์วิชาการด้านกฎหมายของศาลฎีกาให้เป็นศูนย์รวมองค์ความรู้ ข้อมูลทางวิชาการด้านกฎหมายทั้งของไทยและต่างประเทศได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์เพื่อสนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดีและงานวิชาการของศาลยุติธรรมรวมทั้งสำหรับนักศึกษา นักกฎหมายและประชาชนทั่วไป

2.2.3 สร้างอาคารศาลฎีกาแห่งใหม่ที่มีความสง่างามและมีเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ เพื่ออำนวยความสะดวกในการบริหารและการปฏิบัติงานที่เหมาะสม สามารถเชื่อมต่อกับแหล่งข้อมูลที่จำเป็นทั้งในและต่างประเทศได้โดยสะดวกและเร็ว ในฐานะองค์กรหลักผู้ใช้อำนาจตุลาการของประเทศ

2.2.4 จัดให้มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลให้ได้รับความสะดวกรวดเร็ว เช่น การบันทึกคำพยานด้วยระบบดิจิทัล การสืบพยานทางไกลผ่านจอภาพ เป็นต้น

2.2.5 จัดให้มีแผนการส่งเสริมพัฒนาสายอาชีพบุคลากรผู้ปฏิบัติงานด้านธุรการเพื่อส่งเสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าในสายงานและตำแหน่งที่ให้ทัดเทียมหน่วยงานหรือส่วนราชการอื่น

2.2.6 จัดให้มีแผนพัฒนาบุคลากรฝ่ายบุคลากรสายปฏิบัติการทุกระดับให้มีความรู้ความสามารถและทักษะเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศและให้ก้าวทันนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2.2.7 ส่งเสริมให้มีการจัดสวัสดิการด้านต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่บุคลากรในสังกัดสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ราชการและการดำรงชีวิตด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ เช่น การจัดอาคารที่พักอาศัยทางราชการเพิ่มเติมในท้องถิ่นที่จำเป็นให้เพียงพอต่อความต้องการ การหาแหล่งเงินกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำเพื่อที่อยู่อาศัย การจัดให้มีโครงการส่งเสริมการศึกษาและนันทนาการ เป็นต้น

2.3 การร่วมมือด้านการศาลทั้งในระหว่างประเทศ

2.3.1 ส่งเสริมให้มีการประสานงานความร่วมมือระหว่างศาลภายในประเทศเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ และประสบการณ์ในด้านการพัฒนากิจการงานศาลในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

2.3.2 เสริมสร้างเครือข่ายพันธมิตรและความร่วมมือด้านความรู้ และประสบการณ์ทางการศาลกับต่างประเทศ เพื่อการพัฒนางานศาลยุติธรรมให้เจริญก้าวหน้าและทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ

3. ด้านการเสริมสร้างบทบาทในการมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศชาติ

3.1 ให้มีการสนับสนุนยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายแห่งรัฐในด้านการอำนวยความสะดวกยุติธรรมภายใต้หลักนิติธรรม

3.2 สนับสนุนให้มีการแก้ไขกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือในการสนับสนุนยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายแห่งรัฐ ตามระดับมาตรฐานสากลที่สอดคล้องกับประโยชน์ประเทศไทย

3.3 เสริมสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายแห่งรัฐด้านการอำนวยความสะดวกยุติธรรม

3.4 ส่งเสริมกระบวนการสร้างจิตสำนึกแก่บุคลากรในศาลยุติธรรมให้เป็นผู้ที่มีความภาคภูมิใจในการที่เป็นส่วนหนึ่งของศาลยุติธรรมและพร้อมที่จะปฏิบัติงานอย่างมีคุณธรรมมีส่วนร่วมในการเสียสละเพื่อเสริมสร้างประโยชน์สุขแก่สังคมและประชาชน

คำปราศรัย
ของ ฯพณฯ ประธานศาลฎีกา นายประมาธ ชันชื้อ
วาระที่ศาลฎีกาได้จัดสัมมนาเรื่อง
การประนีประนอมยอมความในศาลสูง
ณ โรงแรมดุสิตธานี เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2537

เรียน ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ

ด้วยในหลาย ๆ ปีที่ผ่านมา คดีความที่ขึ้นสู่ศาลฎีกามีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในอัตราที่มากกว่าอัตราเพิ่มของจำนวนผู้พิพากษา ทั้งยังมีคดีจำนวนไม่น้อยที่แม้ศาลฎีกาจะได้มีคำพิพากษาไปแล้ว คู่ความยังต้องไปฟ้องร้องในชั้นบังคับคดีกันอีก ทำให้ศาลฎีกาต้องพิจารณาพิพากษาคดีเรื่องเดียวกันหลายครั้งหลายหน ทางแก้ไขปัญหาร่องคดีที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นของศาลฎีกาเท่าที่ผ่านมาได้ใช้วิธีการเพิ่มจำนวนผู้พิพากษตามจำนวนคดี แต่การเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาในบางปีก็ไม่สามารถทำได้เพราะผู้พิพากษาใหม่ผ่านการสอบคัดเลือกเข้ามาได้น้อย การเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาในศาลฎีกาจะเป็นการกระทบอัตรากำลังผู้พิพากษาในศาลล่าง ซึ่งต้องเผชิญภาวะจำนวนคดีความที่มากขึ้นเรื่อย ๆ ไม่แพ้ศาลสูง ผมจึงมีความเห็นว่าน่าจะหาวิธีการที่จะทำให้คดีในศาลฎีกาเสร็จได้มากขึ้นโดยไม่ต้องเพิ่มจำนวนผู้พิพากษา ซึ่งเมื่อได้ปรึกษากับท่านที่ปรึกษาของศาลฎีกาและผู้พิพากษาที่รับราชการในศาลฎีกาหลาย ๆ ท่านแล้วก็ได้ความเห็นที่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ได้ให้อำนาจศาลเปรียบเทียบให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในข้อพิพาทไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด จึงน่าจะอาศัยกฎหมายมาตราดังกล่าวจัดให้มีการประนีประนอมยอมความในศาลฎีกาเพื่อทำให้คดีเสร็จจำนวนไปได้โดยไม่ต้องเพิ่มจำนวนผู้พิพากษา ทั้งจะเป็นการแก้ไขปัญหาคดีซ้ำซ้อนในชั้นบังคับคดีตามที่กล่าวมาแล้ว อีกทั้งเมื่อคู่ความหรือผู้เกี่ยวข้องในคดีนั้นหมดไป และเป็นการทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกันด้วย อันย่อมทำให้เกิดความสงบสุขในบ้านเมืองมากยิ่งขึ้นด้วย

แม้ว่าการประชุมพิพากษาในศาลฎีกาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้พิพากษาส่วนใหญ่จะเห็นว่าการจัดให้มีการประนีประนอมยอมความในศาลฎีกาเป็นเรื่องที่ชอบด้วยกฎหมายและสมควรจะจัดให้มีขึ้นแต่ก็มีผู้พิพากษาบางท่านไม่เห็นด้วย ผมจึงมีความเห็นว่าน่าจะได้รับการฟังทรรศนะและความเห็นของหน่วยงานของราชการ หน่วยงานของเอกชนตลอดจนประชาชน และนักกฎหมายฝ่ายอื่น ๆ เกี่ยวกับเรื่องนี้บ้าง เพื่อจะได้ช่วยให้การตัดสินใจและดำเนินงานในเรื่องนี้เป็นไปด้วยดี จึงเรียนเชิญ

ท่านผู้มีเกียรติซึ่งศาลฎีกาได้พิจารณาแล้วว่าเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมาประชุมปรึกษาหารือกันในวันนี้

ความจริงแล้วการประนีประนอมยอมความสำหรับวงการกฎหมายสากลนั้นไม่ใช่เรื่องใหม่ในหลาย ๆ ประเทศได้จัดให้มีการประนีประนอมยอมความในรูปแบบต่าง ๆ กัน และในบางประเทศก็ได้ผลดีมากสามารถลดจำนวนคดีโดยวิธีประนีประนอมยอมความในศาลถึงร้อยละ 70 ของคดีที่คัดเลือกเข้ามาใช้วิธีการนี้ อย่างไรก็ตามการดำเนินการตามแบบของประเทศอื่น ๆ ก็มีข้อควรระวังเพราะพื้นฐานจิตใจของประชาชน วิธีการดำเนินชีวิต การศึกษาของประชาชน ตลอดจนระบบกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน วิธีการที่ใช้ในประเทศหนึ่งอาจไม่เหมาะกับอีกประเทศหนึ่งก็ได้ ดังนั้น ผมจึงอยากหารูปแบบการประนีประนอมยอมความที่เหมาะสมและเป็นธรรมสำหรับประเทศไทยโดยไม่ลอกเลียนแบบของต่างประเทศ ซึ่งต้องขอความกรุณาท่านผู้มีเกียรติช่วยกันแสดงความเห็นในข้อนี้ด้วย

เมื่อพูดถึงการลอกเลียนแบบกฎหมายของต่างประเทศ ผมอยากจะขออนุญาตพูดเลยไปถึงเรื่องศาลปกครองซึ่งเป็นข่าวเป็นประจำอยู่ในขณะนี้ แม้ว่าจะนอกเรื่องไปบ้างแต่โดยเหตุที่เกรงว่าประชาชนจะไม่ได้รับความเป็นธรรมจึงขอฝากท่านทั้งหลายซึ่งเป็นผู้นำในสังคมไปช่วยกันคิดต่อไป กระทรวงยุติธรรมมีแนวคิดที่จะจัดตั้งศาลปกครองขึ้นในกระทรวงยุติธรรมมานานนับสิบปีแล้ว แต่ก็ยังตั้งไม่สำเร็จจนบัดนี้ ขณะนี้รัฐบาลมีแนวคิดว่าจะพัฒนาคณะกรรมการร้องทุกข์ในคณะกรรมการกฤษฎีกาขึ้นเป็นศาลปกครองซึ่งจะเป็นศาลตัดสินคดีความที่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐพิพาทกับประชาชนเพื่อชี้ให้เห็นว่าการกระทำของรัฐที่กระทบต่อประชาชนนั้นเป็นการชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ โดยรัฐจะเป็นคนแต่งตั้งคัดเลือกผู้พิพากษามาพิจารณาพิพากษาคดีนั้นเอง ในส่วนตัวของผมผมเห็นว่าผู้พิพากษาในระบบดังกล่าวจะมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีแต่จะมีแนวโน้มที่จะตัดสินคดีเข้าข้างรัฐเพื่อคงสถานะเป็นผู้พิพากษาไปให้นานที่สุด เพราะผู้พิพากษาที่ได้รับการแต่งตั้งโดยวิธีนี้มักจะอยู่ในความครอบงำของผู้แต่งตั้งซึ่งจะเป็นอันตรายต่อประชาชนที่มีข้อพิพาทกับข้าราชการหรือหน่วยงานของรัฐ หากที่ประชาชนจะได้รับความเป็นธรรมได้ระบบศาลปกครองดังกล่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคเผด็จการครองเมือง หรือยุคเผด็จการในคราบประชาธิปไตย ศาลปกครองระบบดังกล่าวแล้วจะเป็นศาลที่รับรองความต้องการของเผด็จการได้อย่างดี ผมขอยกตัวอย่างว่าถ้ารัฐบาลที่มาจากรัฐประหาร หรือรัฐบาลในยุคบ้านเมืองวิฤต หรือยุครัฐบาลเผด็จการในคราบประชาธิปไตยได้สั่งปิดหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ที่ออกข่าวเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาล และมีการฟ้องร้องคดีจากสื่อมวลชนที่ถูกปิดไปยังศาลปกครอง แล้วผลของคำพิพากษาศาลปกครองจะออกมาเป็นอย่างไรก็คงจะเป็นที่คาดเดาได้ล่วงหน้า ผมอยากย้ำว่าประวัติศาสตร์และพื้นฐานความคิดของประชาชนของประเทศต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน ในประเทศเราตามประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา

เมื่อมีการปฏิวัติรัฐประหาร นักกฎหมายที่เสนอตัวเข้าไปปรับใช้คณะปฏิวัติก็มีให้เห็นอยู่ทุกครั้งที่คณะปฏิวัติข่มขู่จะตั้งนักกฎหมายเหล่านี้เป็นผู้พิพากษาศาลปกครอง และหากมีการตั้งพวกเหล่านี้ อะไรจะเกิดขึ้นกับเสรีภาพของประชาชนที่ถูกกระทบจากรัฐซึ่งเป็นเรื่องที่น่าห่วงที่สุด ผู้พิพากษาของศาลยุติธรรมในอดีตจนถึงปัจจุบันไม่เคยกลัวที่จะประสพความยุติธรรมให้แก่ประชาชน ผู้พิพากษาที่ถูกรัฐบาลไล่ออกเพราะไม่ตัดสินใจคดีเข้าข้างรัฐบาลในสมัยก่อนก็มีให้เห็นแล้ว ผู้พิพากษาที่ตัดสินใจโทษฝ่ายบริหารที่ทำผิดก็มีให้เห็นเป็นจำนวนมาก ผมไม่คิดว่าผู้พิพากษาที่ได้รับการแต่งตั้งภายใต้ระบบศาลปกครองในแนวความคิดของคณะกรรมการกฤษฎีกาจะมีความกล้าหรือคุณสมบัติลักษณะนี้ เพราะกว่าระบบศาลยุติธรรมของเราได้มาถึงจุดนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับ การปรับปรุงโครงสร้างตลอดมา จนมีโครงสร้างที่ดีประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษา ประกอบกับผู้พิพากษาทุกคนได้ผ่านการอบรมฝึกฝนมาในด้านนี้โดยเฉพาะการที่จะฝึกฝนอบรมให้ผู้พิพากษาศาลปกครองในระบบดังกล่าวให้มีความกล้ารับผิดชอบพิพากษาคดีโดยไม่เกรงกลัวต่อภัยใด ๆ ไม่ใช่จะทำได้ในวันเดียว ปีเดียว แต่จะต้องสร้างพื้นฐาน สร้างตัวอย่างมาเป็นเวลาหลายสิบปี และจะต้องมีโครงสร้างที่ดีด้วย ผมจึงต้องใคร่ขอฝากเรื่องศาลปกครองให้ท่านช่วยไปคิดปัญหาบ้านเมืองต่อไปด้วย และต้องขอประทานโทษที่ออกนอกเรื่องไป แต่ก็เพราะความเป็นห่วงสถาบันหลักในประเทศและประชาชนจริง ๆ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - นามสกุล

ประวัติการศึกษา

นางสาวฉวีวรรณ พุทธเจริญลาภ

- นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2544

- ประกาศนียบัตรหลักสูตรวิชาว่าความของสำนักฝึกอบรม

วิชาว่าความแห่งสหภาพนายความ รุ่นที่ 19 พุทธศักราช 2545

- ประกาศนียบัตรวิชาภาษาอังกฤษเฉพาะอาชีพ

(กฎหมาย) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ปีการศึกษา 2546

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

นิติกรศาลฎีกา